

Majlind Ferdulli

Gjeografia

Libri i mësimdhënësit/es

Për klasën e tetë të arsimit të mesëm të ulët

8

PËRMBAJTJA

Udhërrëfyes	5
Hyrje	7
Planifikimi vjetor	14
Plani dymujor: shtator—tetor	15
Plani dymujor: nëntor—dhjetor	21
Plani tremujor: janar—shkurt—mars	26
Plani tremujor: prill—maj—qershor	32
Mësimi 1: Azia - pozita gjeografike, madhësia dhe kufijtë	40
Mësimi 2: Relievi i Azisë	42
Mësimi 3: Klima, hidrografia dhe bota bimore e shtazore	44
Mësimi 4: Azia - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe ndarja regjionale	46
Mësimi 5: Azia (ushtrime)	48
Mësimi 6: Azia Jugperëndimore - veçoritë gjeografiko-natyrore	50
Mësimi 7: Azia Jugperëndimore - popullsia dhe zhvillimi ekonomik	52
Mësimi 8: Turqia, Arabia Saudite dhe Irani	54
Mësimi 9: Azia Jugperëndimore (ushtrime)	56
Mësimi 10: Azia Jugore - veçoritë gjeografiko-natyrore	58
Mësimi 11: Azia Jugore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet	60
Mësimi 12: India dhe Pakistani	62
Mësimi 13: Azia Jugore (përforcim)	64
Mësimi 14: Azia Juglindore - veçoritë gjeografiko-natyrore	66
Mësimi 15: Azia Juglindore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet	68
Mësimi 16: Indonezia, Malajzia dhe Singapori	70
Mësimi 17: Azia Juglindore (ushtrime)	72
Mësimi 18: Azia Lindore - veçoritë gjeografiko-natyrore	74
Mësimi 19: Azia Lindore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet	76
Mësimi 20: Kina - veçoritë e përgjithshme	78
Mësimi 21: Japonia dhe Koreja - veçoritë e përgjithshme	80
Mësimi 22: Azia Qendrore - veçoritë gjeografike	82
Mësimi 23: Prezantim dhe vlerësim të punimeve	84
Mësimi 24: Test kontrollues (shpejtësie)	85
Mësimi 25: Afrika - emërtimi, pozita gjeografike dhe madhësia	86
Mësimi 26: Relievi i Afrikës	88
Mësimi 27: Klima, hidrografia dhe bota bimore e shtazore e Afrikës	90
Mësimi 28: Aktivitet - Afrika	92
Mësimi 29: Afrika - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet	94
Mësimi 30: Afrika Veriore - veçoritë natyrore dhe gjeografike	96
Mësimi 31: Afrika Veriore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet	98
Mësimi 32: Testim: Periudha e parë	100
Mësimi 33: Afr. Perëndimore - pozita gjeogr. dhe veçoritë natyrore	104
Mësimi 34: Afr. Perëndimore - popullsia, zhvillimi eko. dhe shtetet	106
Mësimi 35: Afrika Perëndimore (përforcim)	110
Mësimi 36: Afrika Lindore - veçoritë gjeografiko-natyrore	112
Mësimi 37: Afrika Lindore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet	114

Mësimi 38: Tanzania.....	116
Mësimi 39: Afrika Qendrore - veçoritë natyrore dhe gjeografike.....	118
Mësimi 40: Afrika Qendrore (ushtrime)	122
Mësimi 41: Afrika Jugore - veçoritë gjeografiko-natyrore	124
Mësimi 42: Afrika Jugore - popullsia, zhvillimi ekon. dhe shtetet.....	126
Mësimi 43: Afrika Jugore (ushtrime).....	130
Mësimi 44: Amerika - veçoritë e përgjithshme.....	132
Mësimi 45: Veçoritë shoqërore-ekonomike dhe politike të Amerikës	134
Mësimi 46: Kontinenti amerikan (përforcim)	136
Mësimi 47: Test kontrollues.....	138
Mësimi 48: Amerika Veriore - pozita gjeografike dhe reliev	140
Mësimi 49: Klima, hidrografia dhe bota bimore e shtazore	142
Mësimi 50: Amerika Veriore (përforcim).....	144
Mësimi 51: Veçoritë shoqërore dhe ekonomike të Amerikës Veriore	146
Mësimi 52: Shtetet e Bashkuara të Amerikës - veçoritë natyrore dhe popullsia	148
Mësimi 53: Kanadaja	150
Mësimi 54: Kriteret e punimit për ShBA-në dhe Kanadanë.....	152
Mësimi 55: Amerika e Mesme - veçoritë e përgjithshme gjeografike	154
Mësimi 56: Veçoritë shoqërore-gjeografike të Amerikës Qendrore.....	156
Mësimi 57: Amerika Qendrore (ushtrime)	160
Mësimi 58: Amerika Jugore - veçoritë e përgjithshme gjeografike	162
Mësimi 59: Veçoritë shoqërore-gjeografike të Amerikës Jugore	164
Mësimi 60: Aktivitet - Amerike Jugore.....	172
Mësimi 61: Australia - emri, pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore	174
Mësimi 62: Australia - veçoritë shoqërore dhe ekonomike	176
Mësimi 63: Australia (ushtrime).....	178
Mësimi 64: Oqeania - veçoritë e përgjithshme gjeografike	180
Mësimi 65: Oqeania (ushtrime)	182
Mësimi 66: Test kontrollues.....	184
Mësimi 67: Viset Polare - Arktiku dhe Antarktiku	186
Mësimi 68: Procese dhe tipare globale shoqërore-ekonomike dhe mjedisore	188

UDHËRRËFYES

për konceptimin e mësimave model

Faqja në të majtë

- Këto janë të dhëna identifikuese, të cilat orientojnë për mësimin.
- Rezultatet e të nxënës të temës janë në koherencë me ato të fushës.
- Mësimi synon që, përmes rezultateve të të nxënës, të kontribuojë në një ose disa prej kompetencave.
- Rezultatet specifike të të nxënës janë ato mbi të cilat ndërtohet mësimi.
- Janë zbrëthim i rezultateve të të nxënës sipas niveleve të arritjes. Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Paraqitja e faqes së librit të nxënësit ndihmon mësimdhënësin/en gjatë përgatitjes.

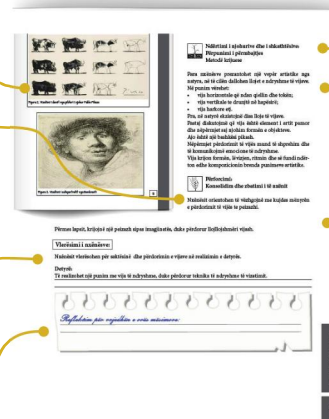
Të gjitha mjetet dhe materialet që ndihmojnë në konkretizim.

Zakonisht, mësimi ka lidhje me lëndë dhe fusha të tjera që evidentohen.

Metodologjia e mësimit ndërtohet në hapa, të cilët mund të jenë tre ose edhe më shumë. Tri figurat jepen së bashku, çka sugjeron që mësimi duhet të ndërtohet mbi të mëparshmen, për të vijuar më pas me dije e shkathtësi të reja.

Faqja në të djathtë

- Paraqitja e faqes së librit të nxënësit ndihmon mësimdhënësin/en gjatë përgatitjes.
- Në fund të mësimit bëhet vlerësimi formues i nxënësve për veprimtaritë e zhvilluara në mësim.
- Për t'i përfunduar dijet dhe shkathtësitë, në fund të mësimit jepen detyra për t'u kryer në shtëpi.
- Vetëreflektim dhe vetëvlerësim për orën mësimore në raport me arritjen e rezultateve të nxënësve.

Pas pjesës hyrëse, vijon hapi tjetër për pjesën kryesore të mësimi, ku, përmes përdorimit të teknikave të ndryshme, të nxënës bëhet më tërheqës dhe nxënësit behen aktive, duke u përfshirë në veprimtari të ndryshme.

Veprimtaritë në këtë hap a këta hapa të mësimi udhëhiqen nga mësimdhënësi/ ja dhe nxënësit i kryejnë ato sipas udhëzimeve apo duke ndjekur modelin gjysmë të përgatitur.

Hapi i fundit është praktikë e pavarur, ku nxënësit inkurajohen që t'i vazhdojnë veprimtaritë, por tashmë të pavarur, dhe inkurajohen duke u dhënë sugjerime kur është e nevojshme.

Përshkrim i rubrikave kryesore të orës së mësimi

Rezultatet e të nxënës të temës. Janë hartuar mbi bazën e koncepteve të përgjithshme, të cilat janë pika referuese në përzgjedhjen e përmbajtjeve mësimore për lëndën dhe rezultatet e të nxënës për këtë temë. Në këtë rast, mund të merren nga tabela e krahasimit të planeve dhe të programeve ekzistuese me Kurrikulën Bërthamë, por edhe mund të hartohen vetë, mund të jenë një, dy a më shumë rezultate. Një rezultat i të nxënës të lëndës mësimore mund të shërbejë për një apo më shumë njësi mësimore - kjo varet nga përshkrimi i rezultatit të të nxënës dhe nga elementet përbërëse të tij.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës. Zhvillimi i kompetencave, përkatësisht në rezultatet e tyre, bëhet përmes fushës kurrikulare, e cila kontribuon në arritjen e rezultateve të kompetencave. Të gjitha kompetencat kryesore të kurrikulës zbërthehen në rezultate të të nxënësve. Ato janë pjesë e Kurrikulës Bërthamë dhe parashihen të përvetësohen nga nxënësit, me rastin e përfundimit të shkallës së kurrikulës.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës. Shprehin kërkesat thelbësore të arritjes në fushën kurrikulare, drejt zotërimit të kompetencave kryesore, në përfundim të shkallës. Ato përshkruajnë atë se çfarë duhet të dijë, të besojë, të vlerësojë dhe të jetë i aftë për të bërë nxënësi në fund të shkallës a nivelit dhe shprehin një varg domenesh, duke përfshirë: njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat. Vendosen rezultatet e të nxënësve të fushës kurrikulare, vetëm ato që reflektohen në temën mësimore.

Rezultatet e të nxënësve. Rezultatet specifike të të nxënësve janë ato mbi të cilat ndërtohet ora e mësimi dhe përbëjnë detajimin e rezultateve të të nxënësve të temës, të cilat janë në koherencë me ato të fushës së kurrikulës.

Kriteret e vlerësimit/suksesit. Janë zbërthim i rezultateve të të nxënësve sipas niveleve të arritjes dhe sigurojnë vlerësim të drejtë për shkallën e zotërimit. Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Metodologjia dhe veprimtaritë me nxënësit - hapat e zhvillimit të mësimi. Mësimi zhvillohet përmes hapave, duke nxitur të menduarit logjik e kritik të nxënësit, duke pasur parasysh fazat e zhvillimit sipas Piazhësë.

Çfarë simbolizon modeli me tri pamje të ndryshme të ciklit të jetës së bimës së grurit?

Mbillet një farë në një truall pjellor. Pasi është bërë puna themelore e fillimit, mësimdhënësi vazhdon dhe fara e grurit lëshon rrënjë dhe bima rritet. Kalliri i grurit është pjekur dhe përmban fara për shumë bimë të tjera; po kështu, edhe mësimi mund të çojë në shumë veprimtari të tjera.

Këto tri figura jepen së bashku njëra pas tjetrës, çka sugjeron që mësimdhënësi duhet të ndërtojë mësimin mbi të mëparshmen dhe të ketë parasysh se çfarë mund të vijojë. Cikli i jetës së grurit, nga fara në tokë, në bimë e prapë në farë, sugjeron, gjithashtu, ciklin e vazhdueshëm të shkollimit, përmes mbështetjes në njohuritë ekzistuese, për të vazhduar më tej.

Hyrje. Identifikohen njohuritë dhe shprehjet fillestare të nxënësve që të nxitet interesi i tyre për mësimin. Mësimdhënësi, përmes përdorimit të teknikave të ndryshme, synon ta bëjë tërheqës të nxënësve të mësimi përmes veprimtarive të ndryshme, duke përdorur mjete të larmishme konkretizuese, figura, tabela, foto, video dhe të tjera.

Praktikë e udhëhequr. Veprimtaritë në këtë etapë të mësimi kërkojnë që të udhëhiqen nga mësimdhënësi dhe nxënësit i kryejnë ato sipas udhëzimeve a duke ndjekur modelin gjysmë të përgatitur.

Praktikë e pavarur. Nxënësit inkurajohen që t'i vazhdojnë veprimtaritë, por tashmë të pavarur dhe nxiten duke u dhënë sugjerime kur është e nevojshme.

HYRJE

Konceptimi dhe ndërtimi i librit për mësimdhënësin/en

Qëllimi i këtij libri është të udhëzojë dhe ndihmojë mësimdhënësit/et që japin mësim në klasën e tetë, për të përmbushur synimet e kurrikulës në fushën “Shoqëria dhe mjedisi”, lënda - gjeografi, për ndërtimin e kompetencave lëndore dhe kompetencave kyçe të nxënësit.

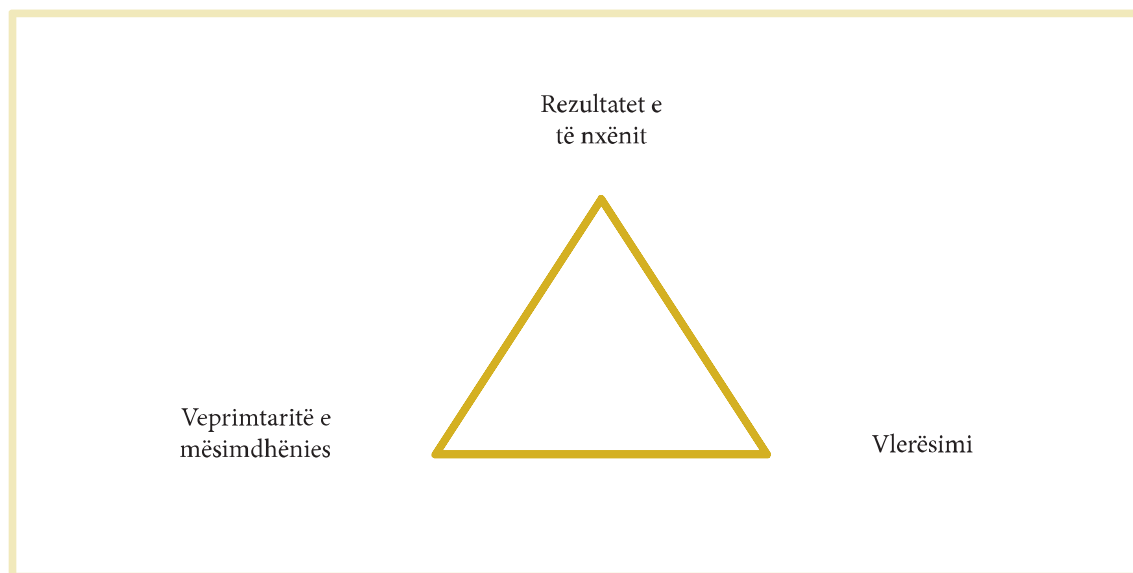
Libri i mësimdhënësit/es sjell shembuj konkretë të planit vjetor, dymujor dhe planeve ditore nëpërmjet përdorimit të metodologjive të përshtatshme të mësimdhënies/nxënies për lëndën e gjeografisë.

Prandaj, ky libër përpiqet që të mbështesë mësimdhënësit e gjeografisë në disa nga bazat e planifikimit, por nuk mund ta zëvendësojë përvojën tuaj të veçantë si mësimdhënës/e. Për më tepër, libri jep shembuj për planifikim, që mund të kontribuojë në zhvillimin më efikas të orës mësimore, gjithnjë duke u mbështetur në strategji bashkëkohore për zhvillimin e kompetencave të nxënësve.

Radhitja e njësive mësimore në tekst është bërë duke ndjekur formën klasike të shtjellimit të materies gjeografike. Pa marrë parasysh radhitjen e njësive mësimore, apo harmonizimin dhe kohën me lëndët e tjera mësimore, përmbajtja e planifikimit siguron shtjellimin e plotë të njësive (pjesën natyrore dhe shoqërore-ekonomike) si dhe përfshin të gjitha rezultatet e lëndës dhe fushës kurrikulare që mund të arrihen nëpërmjet lëndës së gjeografisë.

Jemi të vetëdijshëm se teksti mund të ketë lëshime, andaj mirëpresim vërejtje, këshilla, sugjerime, që me shumë dashamirësi do të merren parasysh gjatë ribotimit eventual të tij.

Autorët

Metodologjia e çdo teme zhvillohet në mënyrë pamore rreth mësimi të librit të nxënësit, e cila ju ndihmon ta shikoni atë pa pasur nevojën që ta keni pranë. Përdorimi i kësaj mënyre të paraqitjes metodologjike të mësimi ka dhënë rezultate mjaft të mira.

Metodologjia ndërvepruese ka si qëllim përfshirjen aktive të nxënësve në ndërtimin e dijes dhe formimin e shprehive. Zhvillimi i nxënësve që mendojnë në mënyrë kritike e që janë krijues është në qendër të metodave të mësimdhënies, të mënyrave të të nxënit e të çdo veprimtarie tjetër, me synim zhvillimin e shprehive të të menduarit të nivelit të lartë. Por, nga ana tjetër, jemi mbështetur edhe në parimet e psikologjisë së edukimit, kryesisht të zhvillimit njohës sipas moshave, me konsideratë të veçantë Zonën e Zhvillimit Proksimal të Vigotskit, e cila është zona midis nivelit aktual të zhvillimit të fëmijës, sipas përcaktimit të aftësive për zgjidhjen e pavarur të problemeve dhe nivelit të zhvillimit që fëmija është në gjendje të arrijë, përmes orientimit të të rriturve, apo në bashkëpunim me bashkëmoshtarët e tij më të aftë. Kjo është një hapësirë dinamike ku mësimdhënia mund të japë rezultate e ndodhet diku midis asaj që nxënësi di dhe asaj që nxënësi nuk është gati të mësojë. Zona e zhvillimit proksimal është hapësira e mësimi midis së mërzitshmes dhe së pamundurës. Në këtë hapësirë, mbështetja nga mësimdhënësi apo nga një bashkëmoshatar mund të bëjë që mësimi të japë rezultate.

Burimi: *Psikologji edukimi*, (faqe 47), A. Woolfolk, 2011. Botuar në Tiranë: CDE

Libri i mësimdhënësit/es Gjeografia 8 është përpiluar plotësisht duke u mbështetur në kurrikulën lëndore dhe kurrikulën, bazë të miratuara nga MASHTI, si dhe me legjislacionin në fuqi. Libri i mësimdhënësit/es ka për qëllim ndihmesën dhe lehtësimin e punës së përditshme të mësimdhënësve.

Secili material brenda tekstit është hartuar duke pasur parasysh moshën e nxënësve, aspektet kurrikulare si dhe rëndësinë e rolit të mësimdhënësit/es në procesin e të nxënësve. Ndonëse secili mjedis i mësimdhënies është i ndryshëm dhe ka specifikat e veta, ky tekst është munduar të disenjohet në mënyrë të atillë që të jetë sa më lehtë i aplikueshëm në mjedise të ndryshme.

Pjesët kryesore të këtij libri janë mundur të ndërtohen, jo vetëm në harmoni me elementet pedagogjike, por duke përfshirë edhe elementet sociale, psikologjike si dhe emocionale. Qëllimi i këtij integrimi është të ofrohet një qasje sa më e rehatshme dhe efikase, si për nxënësit, ashtu për mësimdhënësit/et. Kështu, aktivitetet e parapara në këtë libër janë të thjeshtuara, me qëllim që të jenë të përshtatshme për secilin kontekst ku do të aplikohen. Ndaj edhe rekomandoj se aktivitetet dhe burimet shtesë të integrohen në procesin e mësimdhënies, gjithsesi duke i përshtatur për nevojat specifike të secilit mësimdhënës.

Për të lehtësuar procesin e mësimdhënies dhe nxënies janë propozuar disa nga metodat dhe teknikat bashkëkohore të mësimdhënies. Ndërsa, për një numër të caktuar të njësive rekomandohet përdorimi i teknologjisë që të arrihen sa më lehtë rezultatet e parapara për këtë shkallë.

Në kuadër të këtij teksti, mësimdhënësi/ja, sipas radhës, do të gjejë:

- planifikimin vjetor;
- planifikimin dy dhe tremujor për dy periudhat mësimore;
- planet ditore;
- udhëzime për metodologjitë.

Në pjesën hyrëse janë vendosur rezultatet e kompetencave për shkallën IV dhe programi lëndor për “Gjeografia 8” nga kurrikula lëndore, si dhe rezultatet për kompetencat e shkallës IV.

Mësimdhënësi/ja mund të gjejë planet vjetore, dymujore dhe planet tremujore, duke pasur parasysh ndarjen e periodave. Planet janë hartuar në përputhje me metodologjitë e sugjeruara të kurrikulës dhe me programin lëndor të paraparë për lëndën e gjeografisë për klasën e tetë. Në kuadër të planeve është paraparë mundësi fleksibiliteti, për t’iu përshtatur specifikave kohore gjatë vitit.

Gjeografia 8

Fusha *Shoqëria dhe mjedisi* është një nga shtatë fushat kurrikulare. Si fushë në të cilën bën pjesë edhe lënda e gjeografisë, është fushë mjaft komplekse, e cila prek një numër të madh të rezultateve dhe çështjeve ndërkurrikulare. Në kuadër të kësaj fushe, nxënësi pajiset me një numër të madh të dijeve e vlerave, të cilat kanë funksion të rëndësishëm për jetën praktike. Duke pasur parasysh kompleksitetin dhe shumëllojshmërinë e tematikave që preken në kuadër të lëndës, mund të bëhen ndërlidhje me lëndë të shumta dhe me çështje të ndryshme ndërkurrikulare.

Mësimi në këtë fushë, më shumë se në asnjë fushë tjetër, duhet të realizohet përmes një mësimdhënieje të integruar bashkëkohore, duke vënë në qendër nxënësin dhe mirëqenien e tij piskoemocionale gjatë këtij procesi. Po ashtu, procesi i mësimdhënies duhet të nxitë zhvillimin njohës, hulumtues, analitik, aftësitë kreative dhe bashkëpunuese të nxënësi.

REZULTATET E TË NXËNIT PËR KOMPETENCAT KRYESORE TË SHKALLËS 4

I Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit - Komunikues efektiv	
1.	Transmeton saktë të dhënat e mbledhura për një temë konkrete, në formë tekstuale, numerike, verbale, elektronike apo në ndonjë formë tjetër të të shprehurit.
2.	Përshkruan një ngjarje, të dhënë si detyrë, të lexuar ose të dëgjuar më parë, në formë verbale, vizuale ose me shkrim, duke ruajtur rrjedhën logjike të saj.
4.	Harton një tekst, deri në pesëqind fjalë, duke e vazhduar një rrëfim gojor apo tekst të lexuar paraprakisht duke u bazuar në imagjinatën e vet.
5.	Prezanton para të tjerëve një projekt për një temë të dhënë, të përgatitur vetë ose në bashkëpunim me grupin, duke gërshtuar format e komunikimit verbal, elektronik dhe veprimin praktik.
6.	Analizon përmbajtjen dhe kuptimin e nocioneve (koncepteve) të reja, duke përdorur leksikun adekuat, të përshtatshëm dhe të saktë dhe i bën ato pjesë të dosjes mësimore.

II Kompetenca të menduarit - Mendimtar kreativ dhe kritik	
1.	Paraqet, në formë gojore ose të shkruar, grafike, me simbole, argumente të veçanta për të sforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për një problem nga fusha të caktuara.
2.	Përzgjedh informata nga burime të ndryshme, për një temë konkrete, i klasifikon ato në bazë të një kriteri të caktuar dhe i përdor ato për marrjen e një vendimi apo për zgjidhjen e një problemi/detyrë.
4.	Përpunon idenë e vet në një projekt me shkrim për një çështje të caktuar duke propozuar aktivitetet kryesore, përcakton qëllimin kryesor, afatet, vendin, personat, materialet dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e atyre aktiviteteve si dhe parasheh pengesat e mundshme gjatë realizimit të tyre.
7.	Interpreton me fjalë, me shkrim/me gojë një rregull, koncept apo proces të caktuar duke e ilustruar atë me shembuj konkretë nga situata të jetës së përditshme.
8.	Identifikon me anë të krahasimit dallimet dhe ngjashmëritë midis ligjeve dhe dukurive që ndodhin në natyrë me ato në shoqëri, duke vënë në dukje lidhjen shkak-pasojë midis këtyre dukurive.

III Kompetenca të mësuarit për të nxënë - Nxënësi i suksesshëm	
1.	Regjistron në formë të shkruar, grafike, me TI etj., informatat ose faktet për një temë të caktuar duke i veçuar, me anë të teknikave të ndryshme, pjesët e rëndësishme dhe më pak të rëndësishme të nevojshme për atë temë/detyrë të dhënë.
2.	Shfrytëzon në mënyrë efikase fjalorët, enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burimet e tjera gjatë ndërtimit të një ideje ose projekti me bazë klase/shkolle ose jashtë saj.
3.	Regjistron në skeda dhe teknika të tjera të veçanta, TI etj., informatat ose faktet a formulat për një temë të caktuar duke i radhitur ato sipas llojit, burimit dhe rëndësisë mësimore të tyre.
5.	Paraqet/skicon idetë e veta për ecurinë dhe mënyrën e zhvillimit të një aktiviteti duke e sqaruar dhe duke argumentuar më pas këtë para të tjerëve.

IV Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis - Kontribues produktiv	
1.	Vlerëson rëndësinë e punës individuale dhe në grupe për zhvillimin e komunitetit duke paraqitur, në forma të ndryshme të të shprehurit, shembuj konkretë nga jeta e përditshme.
4.	Përdor programet kompjuterike për përpunimin e të dhënave dhe paraqitjen e vizatimeve/diagrameve të nevojshme për përgatitjen e materialeve individuale apo/ dhe publikimeve të ndryshme të shkollës.

VI Kompetenca qytetare - Qytetar i përgjegjshëm	
1.	Përgatit një aktivitet me bashkëpunim me të tjerët, duke përdorur tolerancën si mjet për promovimin e diversitetit kulturor, etnik, gjinor, fetar, social etj., në shkollë apo në komunitet.

Planifikimi vjetor i temave mësimore për fushën e kurrikulës: Gjeografi **Klasa VIII**

TEMAT MËSIMORE TË SHPËRNDARA GJATË MUAJVE					Rezultatet e të nxëniet për kompetencat kryesore të shkallës:
Lëndët e fushës kurrikulare	Gjysmëvjetori I		Gjysmëvjetori II		
	Shtator—tetor	Nëntor—dhjetor	Janar—shkurt—mars	Prill—maj—qershor	
Gjeografi	AZIA	Azia Juglindore	Afrika Perëndimore	Amerika Veriore	Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv I. 1, 2, 4, 5, 6. Kompetenca e të menduarit - Mendimtar kreativ II. 1, 2, 4, 7, 8. Kompetenca e të nxëniet- Nxënës i suksesshëm III. 1, 2, 3, 5. Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis - Kontribues produktiv 1, 4. Kompetenca qytetare - Qytetar i përgjegjshëm VI. 1.
	Azia Jugperëndimore	Azia Lindore	Afrika Lindore	Amerika e Mesme	
	Azia Jugperëndimore	Azia Qendrore	Afrika Lindore	Amerika e Mesme	
	Azia Jugore	Afrika	Afrika Qendrore	Amerika Jugore	
	Azia Juglindore	Afrika	Afrika Jugore	Australia	
		Afrika Veriore	Amerika	Australia	
	Afrika Perëndimore	Amerika Veriore	Viset polare Procese dhe tipare globale shoqërore-ekonomike dhe mjedisore		

PLANI DYMUJOR: SHTATOR—TETOR

Lënda mësimore: Gjeografi

Fusha e kurrikulës: Shoqëria dhe mjedisi

Temat mësimore: Pozita, kufijtë dhe madhësia e Azisë

Klasa: VIII

Azia Jugperëndimore

Azia Jugore

Azia Juglindore

Rezultatet e të nxënit për kompetencat kryesore të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave: I. Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv

1.	Transmeton saktë të dhënat e mbledhura për një temë konkrete, në formë tekstuale, numerike, verbale, elektronike apo në ndonjë formë tjetër të të shprehurit.
2.	Përkshkruan një ngjarje, të dhënë si detyrë, të lexuar ose të dëgjuar më parë, në formë verbale, vizuale ose me shkrim, duke ruajtur rrjedhën logjike të saj.
4.	Harton një tekst, deri në pesëqind fjalë, duke e vazhduar një rrëfim gojor apo tekst të lexuar paraprakisht duke u bazuar në imagjinatën e vet.
5.	Prezanton para të tjerëve një projekt për një temë të dhënë, të përgatitur vetë ose në bashkëpunim me grupin, duke gërshtuar format e komunikimit verbal, elektronik dhe veprimin praktik.
6.	Analizon përmbajtjen dhe kuptimin e nocioneve (koncepteve) të reja, duke përdorur leksikun adekuat, të përshtatshëm dhe të saktë dhe i bën ato pjesë të dosjes mësimore.

Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ dhe kritik

1.	Paraqet, në formë gojore ose të shkruar, grafike, me simbole, argumente të veçanta për të sforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për një problem nga fusha të caktuara.
2.	Përzgjedh informata nga burime të ndryshme, për një temë konkrete, i klasifikon ato në bazë të një kriteri të caktuar dhe i përdor ato për marrjen e një vendimi apo për zgjidhjen e një problemi/detyre.
4.	Përpunon idenë e vet në një projekt me shkrim për një çështje të caktuar duke propozuar aktivitetet kryesore, përcakton qëllimin kryesor, afatet, vendin, personat, materialet dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e atyre aktiviteteve si dhe parasheh pengesat e mundshme gjatë realizimit të tyre.
7.	Interpreton me fjalë, me shkrim/me gojë një rregull, koncept apo proces të caktuar duke e ilustruar atë me shembuj konkretë nga situata të jetës së përditshme.
8.	Identifikon me anë të krahasimit dallimet dhe ngjashmëritë midis ligjeve dhe dukurive që ndodhin në natyrë me ato në shoqëri, duke vënë në dukje lidhjen shkak-pasojë midis këtyre dukurive.

Kompetenca e të nxënës – Nxënës i suksesshëm

1.	Regjistron në formë të shkruar, grafike, me TI etj., informatat ose faktet për një temë të caktuar duke i veçuar, me anë të teknikave të ndryshme, pjesët e rëndësishme dhe më pak të rëndësishme të nevojshme për atë temë/detyrë të dhënë.
2.	Shfrytëzon në mënyrë efikase fjalorët, enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burimet e tjera gjatë ndërtimit të një ideje ose projekti me bazë klase/shkolle ose jashtë saj.
3.	Regjistron në skeda dhe teknika të tjera të veçanta, TI etj., informatat ose faktet a formulat për një temë të caktuar duke i radhitur ato sipas llojit, burimit dhe rëndësisë mësimore të tyre.
5.	Paraqet/skicon idetë e veta për ecurinë dhe mënyrën e zhvillimit të një aktiviteti duke e sqaruar dhe duke argumentuar më pas këtë para të tjerëve.

Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv

1.	Vlerëson rëndësinë e punës individuale dhe në grupe për zhvillimin e komunitetit duke paraqitur, në forma të ndryshme të shprehurit, shembuj konkretë nga jeta e përditshme.
4.	Përdor programet kompjuterike për përpunimin e të dhënave dhe paraqitjen e vizatimeve/diagrameve të nevojshme për përgatitjen e materialeve individuale apo/ dhe publikimeve të ndryshme të shkollës.

Kompetenca qytetare - Qytetar i përgjegjshëm

1.	Përgatit një aktivitet me bashkëpunim me të tjerët, duke përdorur tolerancën si mjet për promovimin e diversitetit kulturor, etnik, gjinor, fetar, social etj., në shkollë apo në komunitet.
----	--

Rezultatet e të nxënës të fushës kurrikulare të shkallës që synohen të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave:

RNF: 1. Njeh rolin e individit, strukturën e grupeve shoqërore, mënyrat e pjesëmarrjes dhe përfshirjes në to.

1.1.	Analizon çështjet shoqërore, ekonomike, kulturore e arsimore që ndikojnë në individë dhe bashkësi, si dhe argumenton ndikimin e veprimeve të njeriut në mjedis.
1.2.	Dallon faktet nga opinionet, figurat reale nga ato mitike e legjendare, gjatë interpretimit të situatave të ndryshme në marrëdhëniet midis individëve apo të grupeve shoqërore (në kohë dhe hapësirë).

RNF: 2. Hulumton dukuritë dhe proceset shoqërore, historike, natyrore dhe mjedisore duke vënë në pah ndërlidhjet, ndërvarjet dhe ndërveprimet reciproke.

2.1.	Krahason ngjarjet shoqërore, historike, politike, ekonomike e kulturore si dhe dukuritë (fenomenet) natyrore e mjedisore, shpjegon shkaqet dhe pasojat e tyre dhe ndikimin që kanë ato në jetën e njerëzve.
2.2.	Shpjegon përbërjen e gjeosferës, si dhe analizon rolin e resurseve natyrore në mjedisin dhe në zhvillimin ekonomik të një vendi, rajoni, shteti apo kontinenti.

RNF: 3. Shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet.

3.1.	Shfrytëzon në mënyrë kritike burime të ndryshme për të eksploruar dhe për të krahasuar ndryshimet dhe ngjashmëritë etnike, kulturore, sociale dhe religjioze në vende dhe periudha të ndryshme.
3.2	Analizon sfidat e shoqërisë (në aspektin edukativ-arsimor, kulturor, ekonomik dhe mjedisor) në kohë dhe hapësirë, duke përdorur fakte, si dhe vlerëson ndikimin e grupeve të interesit në jetën e njerëzve të zakonshëm.

RNF: 4. Jep ide dhe propozime si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme

4.1.	Arsyeton llojet e vendimmarrjes në jetën e përditshme shoqërore, kupton nevojën dhe rëndësinë e zbatimit të procedurave demokratike përgjatë proceseve.
4.2.	Krahason llojet e ndryshme të vendimmarrjeve dikur dhe tani, si dhe reagon dhe shpreh qëndrimet e tij ndaj dukurive negative në bashkësinë ku vepron dhe në shoqëri.

RNF: 5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm.

5.1.	Prezanton shembuj se si, si një individ dhe si një anëtar i një grupi, mund të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm (ruajtjen e resurseve, riciklimin e materialeve) në harmoni me ruajtjen e mjedisit dhe të biodiversitetit.
-------------	---

Azia Juglindore	-	Shpjegon rolin e pozitës gjeografike të Azisë Jugperëndimore dhe të vlerësojë rëndësinë e saj në Azi dhe në botë;				
	-	Dallon veçoritë kryesore të relievit, klimës, hidrografisë dhe botës bimore e shtazore, duke analizuar rëndësinë e tyre për jetën dhe veprimtaritë e njerëzve;				
	-	Analizon elementet kryesore demografike të Azisë Jugperëndimore;				
	-	Identifikon qytetet më të njohura kulturore dhe religjioze të Azisë Jugperëndimore dhe të identifikohen zonat turistike;				
	-	-Identifikon burimet kryesore energjetike dhe pasuritë minerale dhe degët kryesore të ekonomisë;				
	-	Dallon ngjashmëritë dhe specifikat natyrore, populative, kulturore, ekonomike dhe politike të Turqisë, Iranit dhe Arabisë Saudite;				
	-	Identifikon veçoritë e përgjithshme fiziko-gjeografike të Azisë Jugore- vargmalet, malet e vjetra, ultësirat dhe fushat e rëndësishme të këtij regionit;				
	-	Arsyeton tipat e klimës mes pjesëve veriore dhe jugperëndimore e jugore, viseve të larta dhe të ulëta të Azisë Jugore;				
	-	Analizon veçoritë e hidrografisë së Azisë Jugore;				
	-	-Identifikon elementet kryesore të përthyeshmërisë bregdetare të Azisë Jugore;				
	-	Analizon ndikimin dhe rëndësinë e deteve në këtë region;				
	-	Analizon veçoritë demografike të Azisë Jugore;				
	-	Analizon specifikat natyrore, populative, kulturore, ekonomike dhe politike të shtetit të Indisë dhe Pakistanit, duke gjetur ngjashmëritë dhe dallimet mes tyre;				
	-	Identifikon veçoritë e përgjithshme fiziko-gjeografike të Azisë Jugore-vargmalet, malet e vjetra, ultësirat dhe fushat e rëndësishme të këtij regionit;				
	-	Arsyeton tipat e klimës mes pjesëve veriore dhe jugperëndimore e jugore, viseve të larta dhe të ulëta të Azisë Jugore;				
	-	Analizon veçoritë e hidrografisë së Azisë Jugore; Identifikon elementet kryesore të përthyeshmërisë bregdetare të Azisë Jugore;				

-	Analizon ndikimin dhe rëndësinë e deteve në këtë rajon;					
-	Identifikon veçoritë e përbërjes etnike dhe fetare të popullsisë së Azisë Juglindore;					
-	Përkufizon dhe dallon specifikat natyrore, populatave, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të shteteve të Azisë Juglindore, Indonezisë, Malajzisë dhe Singaport;					
-	Analizon veçoritë demografike të këtij rajoni, si dendësinë, shtimin e lartë natyror, përkatësinë e larmishme etnike e fetare.					

PLANI DYMUJOR: NËNTOR—DHJETOR

Lënda mësimore: Gjeografi

Fusha e kurrikulës: Shoqëria dhe mjedisi

Klasa: VIII

Temat mësimore: Azia Lindore
Azia Qendrore
Afrika Veriore
Afrika Perëndimore

Rezultatet e të nxënit për kompetencat kryesore të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave: I. Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv

1.	Transmeton saktë të dhënat e mbledhura për një temë konkrete, në formë tekstuale, numerike, verbale, elektronike apo në ndonjë formë tjetër të të shprehurit.
2.	Përkshkruan një ngjarje, të dhënë si detyrë, të lexuar ose të dëgjuar më parë, në formë verbale, vizuale ose me shkrim, duke ruajtur rrjedhën logjike të saj.
4.	Harton një tekst, deri në pesëqind fjalë, duke e vazhduar një rrëfim gojor apo tekst të lexuar paraprakisht duke u bazuar në imagjinatën e vet.
5.	Prezanton para të tjerëve një projekt për një temë të dhënë, të përgatitur vetë ose në bashkëpunim me grupin, duke gërshtuar format e komunikimit verbal, elektronik dhe veprimin praktik.
6.	Analizon përmbajtjen dhe kuptimin e nocioneve (koncepteve) të reja, duke përdorur leksikun adekuat, të përshtatshëm dhe të saktë dhe i bën ato pjesë të dosjes mësimore.

Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ dhe kritik

1.	Paraqet, në formë gojore ose të shkruar, grafike, me simbole, argumente të veçanta për të sforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për një problem nga fusha të caktuara.
2.	Përzgjedh informata nga burime të ndryshme, për një temë konkrete, i klasifikon ato në bazë të një kriteri të caktuar dhe i përdor ato për marrjen e një vendimi apo për zgjidhjen e një problemi/detyre.
4.	Përpunon idenë e vet në një projekt me shkrim për një çështje të caktuar duke propozuar aktivitetet kryesore, përcakton qëllimin kryesor, afatet, vendin, personat, materialet dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e atyre aktiviteteve si dhe parasheh pengesat e mundshme gjatë realizimit të tyre.
7.	Interpreton me fjalë, me shkrim/me gojë një rregull, koncept apo proces të caktuar duke e ilustruar atë me shembuj konkretë nga situata të jetës së përditshme.
8.	Identifikon me anë të krahasimit dallimet dhe ngjashmëritë midis ligjeve dhe dukurive që ndodhin në natyrë me ato në shoqëri, duke vënë në dukje lidhjen shkak-pasojë midis këtyre dukurive.

Kompetenca e të nxënit – Nxënës i suksesshëm

1.	Regjistron në formë të shkruar, grafike, me TI etj., informatat ose faktet për një temë të caktuar duke i veçuar, me anë të teknikave të ndryshme, pjesët e rëndësishme dhe më pak të rëndësishme të nevojshme për atë temë/detyrë të dhënë.
2.	Shfrytëzon në mënyrë efektive fjalorët, enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burimet e tjera gjatë ndërtimit të një ideje ose projekti me bazë klase/shkolle ose jashtë saj.
3.	Regjistron në skeda dhe teknika të tjera të veçanta, TI etj., informatat ose faktet a formulat për një temë të caktuar duke i radhitur ato sipas llojit, burimit dhe rëndësisë mësimore të tyre.
5.	Paraqet/skicon idetë e veta për ecurinë dhe mënyrën e zhvillimit të një aktiviteti duke e sqaruar dhe duke argumentuar më pas këtë para të tjerëve.

Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv

1.	Vlerëson rëndësinë e punës individuale dhe në grupe për zhvillimin e komunitetit duke paraqitur, në forma të ndryshme të shprehurit, shembuj konkretë nga jeta e përditshme.
4.	Përdor programet kompjuterike për përpunimin e të dhënave dhe paraqitjen e vizatimeve/diagrameve të nevojshme për përgatitjen e materialeve individuale dhe/apo publikimeve të ndryshme të shkollës.

Kompetenca qytetare - Qytetar i përgjegjshëm

1.	Përgatit një aktivitet me bashkëpunim me të tjerët, duke përdorur tolerancën si mjet për promovimin e diversitetit kulturor, etnik, gjinor, fetar, social etj., në shkollë apo në komunitet.
----	--

Rezultatet e të nxënit të fushës kurrikulare të shkallës që synohen të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave:

RNF: 1. Njeh rolin e individit, strukturën e grupeve shoqërore, mënyrat e pjesëmarrjes dhe përfshirjes në to.

1.1.	Analizon çështjet shoqërore, ekonomike, kulturore e arsimore që ndikojnë në individë dhe bashkësi, si dhe argumenton ndikimin e veprimeve të njeriut në mjedis.
1.2.	Dallon faktet nga opinionet, figurat reale nga ato mitike e legjendare, gjatë interpretimit të situatave të ndryshme në marrëdhëniet midis individëve apo të grupeve shoqërore (në kohë dhe hapësirë).

RNF: 2. Hulumton dukuritë dhe proceset shoqërore, historike, natyrore dhe mjedisore duke vënë në pah ndërlidhjet, ndërvarjet dhe ndërveprimet reciproke.

2.1.	Krahason ngjarjet shoqërore, historike, politike, ekonomike e kulturore si dhe dukuritë (fenomenet) natyrore e mjedisore, shpjegon shkaqet dhe pasojat e tyre dhe ndikimin që kanë ato në jetën e njerëzve.
2.2.	Shpjegon përbërjen e gjeosferës, si dhe analizon rolin e resurseve natyrore në mjedisin dhe në zhvillimin ekonomik të një vendi, rajoni, shteti apo kontinenti.

RNF: 3. Shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet.

3.1.	Shfrytëzon në mënyrë kritike burime të ndryshme për të eksploruar dhe për të krahasuar ndryshimet dhe ngjashmëritë etnike, kulturore, sociale dhe religjioze në vende dhe periudha të ndryshme.
3.2	Analizon sfidat e shoqërisë (në aspektin edukativo-arsimor, kulturor, ekonomik dhe mjedisor) në kohë dhe hapësirë, duke përdorur fakte, si dhe vlerëson ndikimin e grupeve teinteresit ne jetën e njerëzve të zakonshëm.

RNF: 4. Jep ide dhe propozime si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme

4.1.	Arsyeton llojet e vendimmarrjes në jetën e përditshme shoqërore, kupton nevojën dhe rëndësinë e zbatimit të procedurave demokratike përgjatë proceseve.
4.2.	Krahason llojet e ndryshme të vendimmarrjeve dikur dhe tani, si dhe reagon dhe shpreh qëndrimet e tij ndaj dukurive negative në bashkësinë ku vepron dhe në shoqëri.

RNF: 5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm.

5.1.	Prezanton shembuj se si, si një individ dhe si një anëtar i një grupi, mund të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm (ruajtjen e resurseve, riciklimin e materialeve) në harmoni me ruajtjen e mjedisit dhe të biodiversitetit.
-------------	---

Temat mësimore	Rezultatet e të nxënit për tema mësimore	Njësitë mësimore	Koha mësimore (orë mësimore)	Metodologjia e mësimdhënies	Metodologjia e Vlerësimit	Ndërlidhja me lëndët e tjera, me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore	Burimet
Azia Lindore	- Gjen në hartë sistemet malore, ul-tësirat e mëdha pjellore, lumenjtë dhe luginat lumore më të njohura dhe të arsyetojë pse nëpër ishujt e Indokinës ndodhin tërmete e vullkane; - Analizon veçoritë klimatike dhe hidrografisë së Azisë Juglindore; - Shpjegon rolin e pozitës gjeografike dhe veçoritë kryesore të pozitës gjeografike; - Krahason viset perëndimore dhe lindore, kontinentale dhe ishullore nga relievi, klima dhe hidrografia; Përkufizon dhe dallojnë specifikat natyrore, popullative, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të shteteve të Azisë Juglindore (Kina, Japonia dhe Koreja);	17. Ushtrime- Azia Juglindore 18. Azia lindore - veçoritë gjeografiko-natyrore 19. Popullsia dhe zhvillimi ekonomik 20. Kina 21. Japonia dhe Koreja 22. Azia Qendrore 23. Përforcim 24. Testim kontrollues 25. Afrika-emri, pozita gjeografike dhe madhësia	18	- Mësimdhënie e drejt-përdrejtë (shpjegim, biseda, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt). - Mësimdhënie jo e drejt-përdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve). - Mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve). - Diskutimi dhe të nxënëit në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit). - Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve. - Të mësuarit dhe të nxënëit përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit. - Mësimdhënie që nxit hulumtimin. - Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në ambiente të hapura (nëse kjo nuk është e mundur atëherë sjellja reciproke e eksperiencave nga vizitat jashtë vendit të mësimdhënësit dhe nxënësve).	- Vlerësimi me gojë (të pyeturit, diskutimi, debati etj.) - Vlerësimi me shkrim - Vlerësimi me anë të dëgjimit - Vlerësimi përmes punës praktikës - Vlerësimi me anë të pyetësorëve të nxënësve - Vlerësimi i projekteve kurrikulare, lëndore ose ndër lëndore - Esetë - Portfolio - Testimi - si ecuri e matjeve sipas një qëllimi të caktuar	- Histori - Aftësi për jetën - Mediet dhe komunikimi - Globalizimi	- Gjeografia 8 - libri bazë - Gjeografia 8 - fletore pune
Azia Qendrore	- Identifikojnë veçoritë e përgjithshme fiziko-gjeografike të Azisë Qendrore- vargmalet, malet e vjetra, ultësirat dhe fushat e rëndësishme të këtij regjioni; -Përcakton kufijtë e Afrikës dhe tregojn përparësitë e pozitës së saj ndaj Azisë, Amerikës dhe Australisë;	26. Relievi i Afrikës 27. Klima, hidrografia dhe bota bimore e shtrazore e Afrikës 28. Aktivitet 29. Afrika - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet 30. Afrika Veriore - veçoritë natyrore dhe gjeografike 31. Afrika Veriore - Popullsia dhe zhvillimi ekonomik 32. Testim nga PIN2 Period- ha e parë 33. Afrika Perëndimore- veçoritë natyrore dhe gjeografike					
Afrika	- Identifikon ngushticat detare, gjirret detare, ishujt dhe gadishujt dhe të gjejë në hartë sistemet malore (vargmalet), malet e vjetra, ultësirat, fushat, luginat lumore më të njohura, shkretëtirat, gjysmëshkretëtirat, stepat, savanat dhe pyjet ekuatoriale;						

Afrika Veriore	-	Identifikon ngushticat detare, gjiret detare, ishujt dhe gadihujt dhe t'i gjejë në hartë sistemet malore (vargmalet), malet e vjetra, ultësirat, fushat, luginat lumore më të njohura, shkretëtirat, gjysmëshkretëtirat, stepat, savanat dhe pyjet ekuatoriale;					
	-	Dallon tipat e klimës përmes kilogramëve dhe i përshkruan dallimet themelore të tyre;					
Afrika Perëndimore	-	Analizon veçoritë e hidrografisë së Afrikës;					
	-	Analizon veçoritë demografike dhe ekonomike të Afrikës;					
	-	Analizon mënyrën e organizimit politik të shteteve të Afrikës;					
	-	Dallon grupimet politike dhe ekonomike dhe problemet me të cilat ballafaqohet popullsia e Afrikës;					
	-	Identifikon popujt që banojnë këtë region dhe veçoritë e tyre demografike, kulturore dhe ekonomike;					
	-	Analizon lidhjen mes pasurive dhe kushteve natyrore me strukturën e ekonomisë së këtyre vendeve;					
	-	Përkufizon regionin e Mesdheut Afrikan dhe identifikon shtetet që e përbëjnë këtë region.					
	-	Përshkruan relievin malor (vargmalet), rrafsh lartat malore, shkretëtirat dhe masivet malore midis shkretëtirës, veçoritë klimatike, hidrografisë dhe të botës bimërore e shtazore të Mesdheut Afrikan..					
	-	Analizon shpërndarjen hapësinore të pasurive natyrore (naftës dhe pasurive të tjera) në Afrikën Mesdhetare;					
	-	Përkufizon regionin dhe identifikon shtetet që e përbëjnë këtë region dhe analizon veçoritë kryesore natyrore (relievin, klimën, ujërat);					
	-	Identifikon ishujt, gjiret dhe shtetet që e përbëjnë Afrikën;					
	-	Përkufizon regionin e Mesdheut Afrikan dhe identifikon shtetet që e përbëjnë këtë region;					
	-	Analizon shpërndarjen hapësinore të pasurive natyrore (naftës dhe pasurive të tjera) në Afrikën Mesdhetare;					
	-	Identifikon veçoritë natyrore, populllative, kulturore e ekonomike të Marokut dhe Egjiptit;					
	-	Analizon rolin e pozitës gjeografike në ngjarjet historike të Afrikës Perëndimore;					
	-	Analizon veçoritë natyrore (relievin, ultësirat të plajave dhe kodrinore-malore) dhe shoqërore-ekonomike të Afrikës Perëndimore;					
	-	Ndërlidh klimën me rritjen e pyjeve ekuatoriale dhe llojet e ndryshme të kafshëve të egra dhe të zogjve si dhe vlerëson veçoritë hidroenergjetike të lumenjve të këtij region.					

PLANI TREMUJOR: JANAR—SHKURT—MARS

Lënda mësimore: Gjeografi

Fusha e kurrikulës: Shoqëria dhe mjedisi

Klasa: VIII

Temat mësimore: Afrika Perëndimore
Afrika Lindore
Afrika Qendrore
Afrika Jugore
Amerika Veriore

Rezultatet e të nxënësve për kompetencat kryesore të shkollës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave: I. Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv

1.	Transmeton saktë të dhënat e mbledhura për një temë konkrete, në formë tekstuale, numerike, verbale, elektronike apo në ndonjë formë tjetër të të shprehurit.
2.	Përshkruan një ngjarje, të dhënë si detyrë, të lexuar ose të dëgjuar më parë, në formë verbale, vizuale ose me shkrim, duke ruajtur rrjedhën logjike të saj.
4.	Harton një tekst, deri në pesëqind fjalë, duke e vazhduar një rrëfim gojor apo tekst të lexuar paraprakisht duke u bazuar në imagjinatën e vet.
5.	Prezanton para të tjerëve një projekt për një temë të dhënë, të përgatitur vetë ose në bashkëpunim me grupin, duke gërshtuar format e komunikimit verbal, elektronik dhe veprimin praktik.
6.	Analizon përmbajtjen dhe kuptimin e nocioneve (koncepteve) të reja, duke përdorur leksikun adekuat, të përshtatshëm dhe të saktë dhe i bën ato pjesë të dosjes mësimore.

Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ dhe kritik

1.	Paraqet, në formë gojore ose të shkruar, grafike, me simbole, argumente të veçanta për të sforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për një problem nga fusha të caktuara.
2.	Përzgjedh informata nga burime të ndryshme, për një temë konkrete, i klasifikon ato në bazë të një kriteri të caktuar dhe i përdor ato për marrjen e një vendimi apo për zgjidhjen e një problemi/detyrë.
4.	Përpunon idenë e vet në një projekt me shkrim për një çështje të caktuar duke propozuar aktivitetet kryesore, përcakton qëllimin kryesor, afatet, vendin, personat, materialet dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e atyre aktiviteteve si dhe parasheh pengesat e mundshme gjatë realizimit të tyre.
7.	Interpreton me fjalë, me shkrim/me gojë një rregull, koncept apo proces të caktuar duke e ilustruar atë me shembuj konkretë nga situata të jetës së përditshme.
8.	Identifikon me anë të krahasimit dallimet dhe ngjashmëritë midis ligjeve dhe dukurive që ndodhin në natyrë me ato në shoqëri, duke vënë në dukje lidhjen shkak-pasojë midis këtyre dukurive.

Kompetenca e të nxënës – Nxënës i suksesshëm	
1.	Regjistron në formë të shkruar, grafike, me TI etj., informatat ose faktet për një temë të caktuar duke i veçuar, me anë të teknikave të ndryshme, pjesët e rëndësishme dhe më pak të rëndësishme të nevojshme për atë temë/detyrë të dhënë.
2.	Shfrytëzon në mënyrë efikase fjalorët, enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burimet e tjera gjatë ndërtimit të një ideje ose projekti me bazë klase/shkolle ose jashtë saj.
3.	Regjistron në skeda dhe teknika të tjera të veçanta, TI etj., informatat ose faktet a formulat për një temë të caktuar duke i radhitur ato sipas llojit, burimit dhe rëndësisë mësimore të tyre.
5.	Paraqet/skicon idetë e veta për ecurinë dhe mënyrën e zhvillimit të një aktiviteti duke e sqaruar dhe duke argumentuar më pas këtë para të tjerëve.

Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv	
1.	Vlerëson rëndësinë e punës individuale dhe në grupe për zhvillimin e komunitetit duke paraqitur, në forma të ndryshme të shprehurit, shembuj konkretë nga jeta e përditshme.
4.	Përdor programet kompjuterike për përpunimin e të dhënave dhe paraqitjen e vizatimeve/diagrameve të nevojshme për përgatitjen e materialeve individuale apo/ dhe publikimeve të ndryshme të shkollës.

Kompetenca qytetare - Qytetar i përgjegjshëm	
1.	Përgatit një aktivitet me bashkëpunim me të tjerët, duke përdorur tolerancën si mjet për promovimin e diversitetit kulturor, etnik, gjinor, fetar, social etj., në shkollë apo në komunitet.

Rezultatet e të nxënës të fushës kurrikulare të shkallës që synohen të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave:

RNF: 1. Njeh rolin e individit, strukturën e grupeve shoqërore, mënyrat e pjesëmarrjes dhe përfshirjes në to.	
1.1.	Analizon çështjet shoqërore, ekonomike, kulturore e arsimore që ndikojnë në individë dhe bashkësi, si dhe argumenton ndikimin e veprimeve të njeriut në mjedis.
1.2.	Dallon faktet nga opinionet, figurat reale nga ato mitike e legjendare, gjatë interpretimit të situatave të ndryshme në marrëdhëniet midis individëve apo të grupeve shoqërore (në kohë dhe hapësirë).

RNF: 2. Hulumton dukuritë dhe proceset shoqërore, historike, natyrore dhe mjedisore duke vënë në pah ndërlidhjet, ndërvarjet dhe ndërveprimet reciproke.	
2.1.	Krahason ngjarjet shoqërore, historike, politike, ekonomike e kulturore si dhe dukuritë (fenomenet) natyrore e mjedisore, shpjegon shkaqet dhe pasojat e tyre dhe ndikimin që kanë ato në jetën e njerëzve.
2.2.	Shpjegon përbërjen e gjeosferës, si dhe analizon rolin e resurseve natyrore në mjedisin dhe në zhvillimin ekonomik të një vendi, rajoni, shteti apo kontinenti.

RNF: 3. Shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet.

3.1.	Shfrytëzon në mënyrë kritike burime të ndryshme për të eksploruar dhe për të krahasuar ndryshimet dhe ngjashmëritë etnike, kulturore, sociale dhe religjioze në vende dhe periudha të ndryshme.
3.2.	Analizon sfidat e shoqërisë (në aspektin edukativo-arsimor, kulturor, ekonomik dhe mjedisor) në kohë dhe hapësirë, duke përdorur fakte, si dhe vlerëson ndikimin e grupeve teinteresit ne jetën e njerëzve të zakonshëm.

RNF: 4. Jep ide dhe propozime si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme

4.1.	Arsyeton llojet e vendimmarrjes në jetën e përditshme shoqërore, kupton nevojën dhe rëndësinë e zbatimit të procedurave demokratike përgjatë proceseve.
4.2.	Krahason llojet e ndryshme të vendimmarrjeve dikur dhe tani, si dhe reagon dhe shpreh qëndrimet e tij ndaj dukurive negative në bashkësinë ku vepron dhe në shoqëri.

RNF: 5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm.

5.1.	Prezanton shembuj se si, si një individ dhe si një anëtar i një grupi, mund të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm (ruajtjen e resurseve, riciklimin e materialeve) në harmoni me ruajtjen e mjedisit dhe të biodiversitetit.
-------------	---

Temat mësimore	Rezultatet e të nxëniet për tema mësimore	Njësitë mësimore	Koha mësimore (orë mësimore)	Metodologjia e vlerësimit	Ndërlidhja me lëndët e tjera, me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore	Burimet
Afrika Perëndimore	- Analizon veçoritë shoqëro-ekonomike (popullsinë, pasuritë natyrore) të Afrikës - Përkshuan pozitën gjeografike të Afrikës Lindore si dhe analizon përparësitë dhe mangësitë e pozitës gjeografike; - Dallon dhe arsyeton tiparet e veçanta të klimës ekuatoriale që ndryshon në mënyrë vertikale dhe horizontale; - Analizon ndërlidhjen mes tipave klimatikë dhe zonave vegjetative; - Identifikon shtrirjen e pyjeve ekuatoriale, savanave dhe gjysmëshkretëtirave dhe përhapjen e katshëve të egra në këtë region; - Përkshuan rrjedhjet, drejtimin e rrjedhjeve dhe veçoritë specifike të lumenjve; - Identifikon dhe të emërton liqenet më të njohura të Afrikës Lindore; - Dallon popujt në Afrikën Lindore sipas përkatësisë etnike e fetare dhe gjendjes sociale; - Nxjerr kolaudime të thjeshta duke krahasuar shtetet sipas madhësisë sipërtagësore, popullative, nivelit të arsimit, urbanizimit dhe strukturës ekonomike të tyre; - Dallon tiparet kryesore natyrore, popullative, kulturore e ekonomike të Tanzanisë; - Përkufizon regjionin e Afrikës Qendrore identifikon shtetet e tij; - Analizon veçoritë natyrore (relievin, klimën, ujërat, botën bimore dhe shtazore) të Afrikës Qendrore;	34. Afrika Perëndimore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet. 35. Ushtrime - Afrika Perëndimore me Afrikën Jugore 36. Afrika Lindore - veçoritë natyrore dhe gjeografike 37. Afrika Lindore - popullsia dhe zhvillimi ekonomik 38. Tanzania 39. Afrika Qendrore (Ekuatoriale) - veçoritë natyrore dhe gjeografike 40. Ushtrime - Afrika Qendrore 41. Afrika Jugore - veçoritë natyrore 42. Afrika Jugore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet 43. Ushtrime - Afrika Jugore 44. Amerika - veçoritë e përgjithshme gjeografike natyrore 45. Veçoritë shoqërore ekonomike dhe politike të Amerikës 46. Ushtrime - Kontinenti amerikan 47. Amerika Veriore - pozita gjeografike dhe relievi	22	- Mësimdhënie e drejtpërdrejtë (shpjegim, biseda, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt). - Mësimdhënie jo e drejtpërdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve). - Mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve) - Diskutimi dhe të nxënëtit bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit). - Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve. - Të mësuarit dhe të nxënëtit përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit. - Mësimdhënie që nxit humulimin. - Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në ambiente të hapura (nëse kjo atëherë sjellja reciproke e eksptencave nga vizitat jashtë vendit të mësimdhënësit dhe nxënësve).	- Histori - Aftësi për jetën - Mediet dhe komunikimi - Globalizimi	- Gjeografia 8 - libri bazë - Gjeografia 8 - fletore pune
Afrika Qendrore						

Afrika Jugore	-	Analizon pozitën gjeografike dhe lidhjet komunikative të Afrikës Jugore me pjesët tjera të Afrikës dhe me kontinentet tjera të botës;	48. Amerika Veriore - pozita gjeografike dhe relievi			
	-	Identifikon cilat brigje të Afrikës Jugore lagen me ujërat e cilit oqean dhe shtetet që përbëjnë këtë region;	49. Amerika Veriore - klima, hidrografia, bota bimore dhe shtazore			
	-	Analizon veçoritë natyrore malet, rrafshnaltat, fushëgropat, shkretëtirat dhe fushat përgjatë brigjeve të oqeanit;	50. Ushtrime - kontinenti amerikan			
	-	Arsyeton rrjetin hidrografik të varfër, mungesën e liqeneve dhe dallon tipat e klimës mes pjesëve perëndimore, qendrore dhe lindore të regionit;	51. Veçoritë shoqërore dhe ekonomike të Amerikës Veriore			
	-	Pershkruan veçoritë shoqërore-ekonomike si dhe identifikon vendburimet më të njohura të arit, diamantit, uranimit, kromit, hekurit, naftës, qymyrit etj.;	52. Shtetet e Bashkuara të Amerikës			
Amerika Veriore	-	Bën ndërlidhjen mes kushteve klimatike, veçorive të ujit të detit dhe të tregon rolin e tyre në ekonomi e turizëm;				
	-	Analizon pozitën gjeografike, shtrirjen, madhësinë dhe të identifikojë gadishujt, ishujt, gjirët, ngushticat dhe kanalet kryesore të Amerikës si dhe vlerëson rëndësinë e tyre;				
	-	Dallon elementet kryesore natyrore (malet, fushat, pllajtat dhe luginat lumore më të njohura;				
	-	Analizon veçoritë e klimës përmes kilogramëve dhe ndërlidh me tipat vegetativë të tagave, prerisë, makjeve, lanoseve, selvaseve, kamposeve;				
	-	Identifikon nëpërmes hartës gjeografike lumenjtë dhe liqenet e njohura, detet dhe oqeanet, ujrat e të cilave i lagin brigjet e Amerikës;				
	-	Dallon pasuritë natyrore më të njohura (metaleve, naftës, qymyrit, gazit e pasurive të tjera) dhe rolin e tyre në zhvillimin ekonomik;				
	-	Komenton grafikonin e rritjes së popullsisë dhe hartën e dendësisë së popullsisë;				
	-	Dallon popujt dhe grupet e shumta që ndryshojnë nga raca, gjuha, kultura dhe prejardhja e tyre në Amerikë;				

						- Analizon shkaqet që nxitën zbulimin e Amerikës dhe popullimin e saj; - Vlerëson pozitën gjeografike, përthyerjen e vijës bregdetare dhe daljen në oqeanet e Amerikës Veriore; - Identifikon sistemet malore (varg-malet), malet e vjetra, rrafshnalta e madhe, pllaja e prerive, fushat dhe luginat lumore më të njohura; - Analizon dhe i komenton klimogramet dhe zonat bimore e shtazore për vendet e Amerikës Veriore dhe arsyeton ndryshimet e theksuara midis rajoneve, roli i rrymave oqeanike në brigjet juglindore dhe joperëndimore të regjionit; - Identifikon lumenjtë kryesorë, prania e madhe e liqeneve natyrore, ujëvarave, kanioneve dhe arsyeton rolin e tyre në zhvillimin ekonomik të Amerikës Veriore; - Paraqet me shenja hartografike në hartën e punës vendburimet më të njohura të naftës, gazit, nikelit, arit, uranimit, plumbit, hekurit, gypurit si dhe qendrat kryesore të industrisë; - Analizon rendësinë e rajoneve bujqësore dhe varësinë e tyre nga zonat klimatike dhe relievore; - Dallon popujt më të njohur që e përbëjnë popullsinë e ShBA-së dhe të Kanadasë sipas përkatësisë etnike, racore e fetare. - Krahason shtetet sipas madhësisë sipërfaqësore, populative, nivelit të arsimit, urbanizimit, strukturës ekonomike dhe bën dallimin e organizimit politiko-administrativ mes ShBA-së dhe Kanadasë.			
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PLANI TREMUJOR: PRILL—MAJ—QERSHOR

Lënda mësimore: Gjeografi

Fusha e kurrikulës: Shoqëria dhe mjedisi

Klasa: VIII

Temat mësimore: Amerika e Mesme

Amerika Jugore

Australia

Oqeania

Viset Polare

Procese dhe tipare globale shoqërore-ekonomike dhe mjedisore

Rezultatet e të nxënit për kompetencat kryesore të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave: I. Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv

1.	Transmeton saktë të dhënat e mbledhura për një temë konkrete, në formë tekstuale, numerike, verbale, elektronike apo në ndonjë formë tjetër të të shprehurit.
2.	Përshkruan një ngjarje, të dhënë si detyrë, të lexuar ose të dëgjuar më parë, në formë verbale, vizuale ose me shkrim, duke ruajtur rrjedhën logjike të saj.
4.	Harton një tekst, deri në pesëqind fjalë, duke e vazhduar një rrëfim gojor apo tekst të lexuar paraprakisht duke u bazuar në imagjinatën e vet.
5.	Prezanton para të tjerëve një projekt për një temë të dhënë, të përgatitur vetë ose në bashkëpunim me grupin, duke gërshtuar format e komunikimit verbal, elektronik dhe veprimin praktik.
6.	Analizon përmbajtjen dhe kuptimin e nocioneve (koncepteve) të reja, duke përdorur leksikun adekuat, të përshtatshëm dhe të saktë dhe i bën ato pjesë të dosjes mësimore.

Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ dhe kritik

1.	Paraqet, në formë gojore ose të shkruar, grafike, me simbole, argumente të veçanta për të sforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për një problem nga fusha të caktuara.
2.	Përzgjedh informata nga burime të ndryshme, për një temë konkrete, i klasifikon ato në bazë të një kriteri të caktuar dhe i përdor ato për marrjen e një vendimi apo për zgjidhjen e një problemi/detyrë.
4.	Përpunon idenë e vet në një projekt me shkrim për një çështje të caktuar duke propozuar aktivitetet kryesore, përcakton qëllimin kryesor, afatet, vendin, personat, materialet dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e atyre aktiviteteve si dhe parashih pengesat e mundshme gjatë realizimit të tyre.
7.	Interpreton me fjalë, me shkrim/me gojë një rregull, koncept apo proces të caktuar duke e ilustruar atë me shembuj konkretë nga situata të jetës së përditshme.
8.	Identifikon me anë të krahasimit dallimet dhe ngjashmëritë midis ligjeve dhe dukurive që ndodhin në natyrë me ato në shoqëri, duke vënë në dukje lidhjen shkak-pasojë midis këtyre dukurive.

Kompetenca e të nxënës – Nxënës i suksesshëm	
1.	Regjistron në formë të shkruar, grafike, me TI etj., informatat ose faktet për një temë të caktuar duke i veçuar, me anë të teknikave të ndryshme, pjesët e rëndësishme dhe më pak të rëndësishme të nevojshme për atë temë/detyrë të dhënë.
2.	Shfrytëzon në mënyrë efikase fjalorët, enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burimet e tjera gjatë ndërtimit të një ideje ose projekti me bazë klase/shkolle ose jashtë saj.
3.	Regjistron në skeda dhe teknika të tjera të veçanta, TI etj., informatat ose faktet a formulat për një temë të caktuar duke i radhitur ato sipas llojit, burimit dhe rëndësisë mësimore të tyre.
5.	Paraqet/skicon idetë e veta për ecurinë dhe mënyrën e zhvillimit të një aktiviteti duke e sqaruar dhe duke argumentuar më pas këtë para të tjerëve.

Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv	
1.	Vlerëson rëndësinë e punës individuale dhe në grupe për zhvillimin e komunitetit duke paraqitur, në forma të ndryshme të shprehurit, shembuj konkretë nga jeta e përditshme.
4.	Përdor programet kompjuterike për përpunimin e të dhënave dhe paraqitjen e vizatimeve/diagrameve të nevojshme për përgatitjen e materialeve individuale apo/ dhe publikimeve të ndryshme të shkollës.

Kompetenca qytetare – Qytetar i përgjegjshëm	
1.	Përgatit një aktivitet me bashkëpunim me të tjerët, duke përdorur tolerancën si mjet për promovimin e diversitetit kulturor, etnik, gjinor, fetar, social etj., në shkollë apo në komunitet.

Rezultatet e të nxënës të fushës kurrikulare të shkallës që synohen të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave:

RNF: 1. Njeh rolin e individit, strukturën e grupeve shoqërore, mënyrat e pjesëmarrjes dhe përfshirjes në to.	
1.1.	Analizon çështjet shoqërore, ekonomike, kulturore e arsimore që ndikojnë në individë dhe bashkësi, si dhe argumenton ndikimin e veprimeve të njeriut në mjedis.
1.2.	Dallon faktet nga opinionet, figurat reale nga ato mitike e legjendare, gjatë interpretimit të situatave të ndryshme në marrëdhëniet midis individëve apo të grupeve shoqërore (në kohë dhe hapësirë).

RNF: 2. Hulumton dukuritë dhe proceset shoqërore, historike, natyrore dhe mjedisore duke vënë në pah ndërlidhjet, ndërvarjet dhe ndërveprimet reciproke.	
2.1.	Krahason ngjarjet shoqërore, historike, politike, ekonomike e kulturore si dhe dukuritë (fenomenet) natyrore e mjedisore, shpjegon shkaqet dhe pasojat e tyre dhe ndikimin që kanë ato në jetën e njerëzve.
2.2.	Shpjegon përbërjen e gjeosferës, si dhe analizon rolin e resurseve natyrore në mjedisin dhe në zhvillimin ekonomik të një vendi, rajoni, shteti apo kontinenti.

RNF: 3. Shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet.

3.1.	Shfrytëzon në mënyrë kritike burime të ndryshme për të ekspluaruar dhe për të krahasuar ndryshimet dhe ngjashmëritë etnike, kulturore, sociale dhe religjioze në vende dhe periudha të ndryshme.
3.2.	Analizon sfidat e shoqërisë (në aspektin edukativ-arsimor, kulturor, ekonomik dhe mjedisor) në kohë dhe hapësirë, duke përdorur fakte, si dhe vlerëson ndikimin e grupeve të interesit në jetën e njerëzve të zakonshëm.

RNF: 4. Jep ide dhe propozime si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme

4.1.	Arsyeton llojet e vendimmarrjes në jetën e përditshme shoqërore, kupton nevojën dhe rëndësinë e zbatimit të procedurave demokratike përgjatë proceseve.
4.2.	Krahason llojet e ndryshme të vendimmarrjeve dikur dhe tani, si dhe reagon dhe shpreh qëndrimet e tij ndaj dukurive negative në bashkësinë ku vepron dhe në shoqëri.

RNF: 5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm.

5.1.	Prezanton shembuj se si, si një individ dhe si një anëtar i një grupi, mund të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm (ruajtjen e resurseve, riciklimin e materialeve) në harmoni me ruajtjen e mjedisit dhe të biodiversitetit.
-------------	---

Temat mësimore	Rezultatet e të nxënës për tema mësimore	Njësitë mësimore	Koha mësimore (orë mësimore)	Metodologjia e mësimdhënies	Metodologjia e vlerësimit	Ndërlidhja me lëndët e tjera, me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore	Burimet
Amerika Veriore	- Dallon popujt më të njohur që e përbëjnë popullsinë e SHBA-së dhe të Kanadasë sipas përkatësisë etnike, racore e fetare; - Krahason shtetet sipas madhësisë sipërfaqësore, popullative, nivelit të arsimit, urbanizimit, strukturës ekonomike dhe bën dallimin e organizimit politiko-administrativ mes SHBA-së dhe Kanadasë; - Përcakton shtrirjen hapësinore të Amerikës së Mesme dhe dallon përparësitë e pozitës së saj ndaj Amerikës Veriore dhe Amerikës Jugore; - Identifikon në hartë gadishujt, ishujt dhe detet që i lagin brigjet e Amerikës së Mesme; - Dallon dhe arsyeton shtrirjen e zonave klimatiko-vegetative mes pjesëve veriore dhe jugore, viseve të larta dhe të ulëta të Amerikës së Mesme; - Analizon pozitën gjeografike, madhësinë e territorit dhe shtetet që e përbëjnë; - Analizon përthyeshmërinë e madhe bregdetare si dhe vlerëson rëndësinë e Kanalit të Panamës dhe përkrahuan rëndësinë e tij ekonomike; - Analizon veçoritë klimatike dhe hidrografike të Amerikës së Mesme; - Dallon popujt më të njohur në Amerikën e Mesme sipas përkatësisë etnike, racore e fetare; - Dallon tërësitë e mëdha relievores: Ullësirën e Amazonit, të Orinokos, rrafshnaltën e Guajanës, plajën e Brazilit;	53. Kanada 54. Prezantim i punimeve: ShBA-ja dhe Kanada 55. Amerika e Mesme - veçoritë natyrore-gjeografike 56. Veçoritë shqetërore-gjeografike të Amerikës Qendrore 57. Ushtrime -Amerika e Mesme 58. Amerika Jugore - veçoritë e përgjithshme gjeografike 59. Veçoritë shqetërore-gjeografike të Amerikës Jugore 60. Aktivitet - Amerika Jugore 61. Australia dhe Oqeania 62. Australia - emri, pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore 63. Popullsia, zhvillimi ekonomik dhe ndarja politike e Australisë 64. Ushtrime - Australia 65. Oqeania - veçoritë e përgjithshme gjeografike 66. Ushtrime - Oqeania 67. Testim P2N2		- Mësimdhënie e drejtpërdrejtë (shpjegim, biseda, sqarim, ushtrime praktike dhe shembuj). - Mësimdhënie jo e drejtpërdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve). - Mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve). - Diskutimi dhe të nxënësit bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit). - Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve. - Të mësuarit dhe të nxënësit përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit. - Mësimdhënie që nxit hulumtimin. - Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në ambiente të hapura (nëse kjo nuk është e mundur atëherë sjellja reciproke e eksperiencave nga vizitat jashtë vendit të mësimdhënësve dhe nxënësve).	- Vlerësimi me gojë (të pyeturit, diskutimi, debati etj.) - Vlerësimi me shkrim - Vlerësimi me anë të dëgjimit - Vlerësimi përmes punës praktike - Vlerësimi me anë të pyetësorëve të nxënësve - Vlerësimi i projekteve kurrikulare, lëndore ose ndërlëndore - Esetë - Portfolio - Testimi - si ecuri e matjeve sipas një qëllimi të caktuar	- Histori - Aftësi për jetën - Mediet dhe komunikimi - Globalizimi	- Gjeografia 8 - libri bazë - Gjeografia 8 - fletore pune
Amerika Jugore							

Australia	-	Analizon veçoritë klimatike dhe hidrografike të Amerikës Jugore..	68. Viset Polare - Arktiku dhe Antarktik			
	-	Analizon shtrirjen gjeografike të mineraleve më të njohura në këtë region, si: hekuri, mangani, boksiti, ari, nafta, diamanti etj;	69. Procese dhe tipare globale shoqërore ekonomike dhe mjedisore			
Oqeania	-	Amerika Jugore- Arsyetoni strukturën e popullsisë së këtij regionit sipas përkatësisë kombëtare, racore dhe fetare;				
	-	Analizon pozitën gjeografike skajore në hemisferën jugore të Australisë, veçoritë natyrore ,relievin, klimën, ujërat, botën bimore dhe shtazore;				
	-	Identifikon vendburimet e mineraleve, si: gypirgurit, hekurit, naftës, zinkut, plumbit, bakrit, arit etj;				
	-	Analizon veçoritë demografike të Australisë;				
	-	Dallojnë tri grupe të mëdha ishujsh: Melanezinë, Mikronezinë dhe Polinezinë;				
Viset polare	-	Analizon mënyrën e formimit të ishujve si dhe ndërlidh tipat klimatikë me zonat vegjetative;				
	-	Identifikon grupet kryesore që e popullojnë Oqeaninë, si: papuanët, maori, polinezianët, mikronezianët, nga kontinentet e tjera, si: aziatikë, amerikanë evropianë etj.;				
	-	Përkufizon karakteristikat e përbashkëta, si: ngjyrën e errët të lëkurës, flokët e zinj, kaqurrela;				
	-	Përkufizon viset polare në globin gjeografik;				
Procese dhe tipare globale shoqërore	-	Analizon dallimet dhe ngjashmëritë mes Arktikut dhe Antarktikut;				
	-	Analizon vështirësitë e shumta natyrore pse Antarktik është kontinenti i fundit i shkelur nga njeriu;				
	-	Vlerëson kushtet klimatike të Arktikut me bimesinë e varfër dhe shtazët e egra të pakëta;				
	-	Analizon se kontinenti i Antarktidës është më i largët dhe më i izoluar në të gjithë truzullin tokësor;				

Rezultatet e të nxënit për shkallën dhe kompetencat kryesore që janë synuar

I. Rezultatet e të nxënit për kompetencat kryesore të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave: I. Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv

1.	Transmeton saktë të dhënat e mbledhura për një temë konkrete, në formë tekstuale, numerike, verbale, elektronike apo në ndonjë formë tjetër të të shprehurit.
2.	Përshkruan një ngjarje, të dhënë si detyrë, të lexuar ose të dëgjuar më parë, në formë verbale, vizuale ose me shkrim, duke ruajtur rrjedhën logjike të saj.
4.	Harton një tekst, deri në pesëqind fjalë, duke e vazhduar një rrëfim gojor apo tekst të lexuar paraprakisht duke u bazuar në imagjinatën e vet.
5.	Prezanton para të tjerëve një projekt për një temë të dhënë, të përgatitur vetë ose në bashkëpunim me grupin, duke gërshtuar format e komunikimit verbal, elektronik dhe veprimin praktik.
6.	Analizon përmbajtjen dhe kuptimin e nocioneve (koncepteve) të reja, duke përdorur leksikun adekuat, të përshtatshëm dhe të saktë dhe i bën ato pjesë të dosjes mësimore.

II. Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ dhe kritik

1.	Paraqet, në formë gojore ose të shkruar, grafike, me simbole, argumente të veçanta për të sforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për një problem nga fusha të caktuara.
2.	Përzgjedh informata nga burime të ndryshme, për një temë konkrete, i klasifikon ato në bazë të një kriteri të caktuar dhe i përdor ato për marrjen e një vendimi apo për zgjidhjen e një problemi/detyrë.
4.	Përpunon idenë e vet në një projekt me shkrim për një çështje të caktuar duke propozuar aktivitetet kryesore, përcakton qëllimin kryesor, afatet, vendin, personat, materialet dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e atyre aktiviteteve si dhe parashih pengesat e mundshme gjatë realizimit të tyre.
7.	Interpreton me fjalë, me shkrim/me gojë një rregull, koncept apo proces të caktuar duke e ilustruar atë me shembuj konkretë nga situata të jetës së përditshme.
8.	Identifikon me anë të krahasimit dallimet dhe ngjashmëritë midis ligjeve dhe dukurive që ndodhin në natyrë me ato në shoqëri, duke vënë në dukje lidhjen shkak-pasojë midis këtyre dukurive.

III. Kompetenca e të nxënit – Nxënës i suksesshëm

1.	Regjistron në formë të shkruar, grafike, me TI etj., informatat ose faktet për një temë të caktuar duke i veçuar, me anë të teknikave të ndryshme, pjesët e rëndësishme dhe më pak të rëndësishme të nevojshme për atë temë/detyrë të dhënë.
2.	Shfrytëzon në mënyrë efikase fjalorët, enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burimet e tjera gjatë ndërtimit të një ideje ose projekti me bazë klase/shkolle ose jashtë saj.
3.	Regjistron në skeda dhe teknika të tjera të veçanta, TI etj., informatat ose faktet a formulat për një temë të caktuar duke i radhitur ato sipas llojit, burimit dhe rëndësisë mësimore të tyre.
5.	Paraqet/skicon idetë e veta për ecurinë dhe mënyrën e zhvillimit të një aktiviteti duke e sqaruar dhe duke argumentuar më pas këtë para të tjerëve.

IV. Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv

1.	Vlerëson rëndësinë e punës individuale dhe në grupe për zhvillimin e komunitetit duke paraqitur, në forma të ndryshme të shprehurit, shembuj konkretë nga jeta e përditshme.
4.	Përdor programet kompjuterike për përpunimin e të dhënave dhe paraqitjen e vizatimeve/diagrameve të nevojshme për përgatitjen e materialeve individuale apo/ dhe publikimeve të ndryshme të shkollës.

VI. Kompetenca qytetare - Qytetar i përgjegjshëm

1.	Përgatit një aktivitet me bashkëpunim me të tjerët, duke përdorur tolerancën si mjet për promovimin e diversitetit kulturor, etnik, gjinor, fetar, social etj., në shkollë apo në komunitet.
----	--

Mësimi 1

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Pozita, kufijtë dhe madhësia e Azisë

Rezultatet e të nxënit të temës:

Përcakton kufijtë e Azisë ndaj kontinenteve të tjera dhe tregon përparësitë dhe mangësitë e pozitës gjeografike; Arsyeton pozitën e mirë gjeografike të Azisë; Krahason sipërfaqen e kontinentit të Azisë me atë të Evropës.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5, 6; II-2,7; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1, 1.1; 1.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia - pozita gjeografike, madhësia dhe kufijtë

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Përshkruan kufijtë natyrorë të Azisë ndaj kontinenteve të tjera duke krahasuar në madhësi;
- Vlerëson pozitën gjeografike të Azisë duke theksuar përparësitë dhe mangësitë.

Kriteret e suksesit:

1. Liston shtatë kontinentet sipas madhësisë së sipërfaqes.
2. Identifikon në hartë elementet kryesore natyrore që e ndajnë Azinë nga Evropa.
3. Ilustron në hartë me shenjues kufirin e Azisë ndaj Afrikës.
4. Tregon tri përparësi dhe tri mangësi të pozitës gjeografike.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Teksti, atlas gjeografik, fletë A4, mjete shkrimi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Videoprezantim (Gjeografia e Azisë)

Meqë është ora e parë për temën e parë, mësimdhënësi/ja prezanton një video (deri në 3') ose paraqet hartën e botës, e cila i pasqyron kontinentet e botes dhe Azinë në tërësi. Pasi kryhet videoprezantimi, mësimdhënësi/ja hap diskutimin në formën e “Stuhisë së mendimeve”.

- A është kontinenti evropian pjesë e kontinentit aziatik?
- Çfarë ka bërë që Evropa të diferencohet si tërësi nga Azia?

Në fund të pyetjeve, mësimdhënësi/ja specifikon pyetjen që lidhet me njësinë që do të zhvillohet:

Çfarë dini ju për Azinë?

Si reflektim i pjesës së parë, mësimdhënësi shënon fjalët kyçe (3-4) në tabelë (gjatë rrjedhës së diskutimit) si mendime të “shpejta” që shprehin nxënësit.

Fjalët kyçe: Azia, gadishull, “Asu”, asirianët, “Bota e Vjetër”, malet Urale, kontinenti më i madh, “Lindja”.

AZIA - POZITA GJEORAFIKE, MADHËSIA DHE KUFIJTË

Fjalët kyçe:

Azia, Euroazia, kontinenti më i madh, “Bota e Vjetër”, asirët.

Azia së bashku me Evropën përbëjnë masën më të madhe kontinentale në botë - Euroazinë. Azia në jugperëndim ndahet nga Afrika përmes kanalit të Suezit, Detit të Kuq, ngushticës Bab-el-Mandeb dhe gjirit të Adenit. Në ditët e sotme, kanali i Suezit paraqet rrugën më të rëndësishme lundruese ndërmjet Evropës dhe Azisë.

Në verilindje, Azia ndahet nga Amerika përmes ngushticës së Beringut, e gjerë vetëm 85 km. Deti i Timorit dhe i Arafurit në juglindje, e ndajnë Azinë nga Australia. Në këtë hapësirë ndodhet Arkipelagu Malajo-Filipinas përmes të cilit Azia komunikon me Australinë. Në lindje, Azia laget nga ujërat e Oqeanit të Qetë, kurse në veri të saj gjendet Oqeani i Ngjirë i Veriut. Kufiri natyror që e ndan Azinë nga Evropa fillon me malin Ural, vazhdon me lumin Ural, liqenin Kaspik, malin Kaukaz, Detin e Zi, ngushticën e Bosforit, detin Marmara, ngushticën e Dardaneleve dhe detin Egje.

Azia është kontinenti më i madh në botë, hapësira e së cilës është 44.5 milionë km². Ajo është rreth 7 herë më e madhe se Australia dhe pothuajse 4.5 herë më e madhe se kontinenti i Evropës.

7

Emri **Azi** rrjedh nga gjuha e vjetër asire "Asu", që do të thotë "**Lindja e Diellit**", "**Lindja**" ose "**Toka e dritës**". Asirët e vjetër kështu e quanin tokën që shtrihet në lindje të vendit të tyre. Këtë emërtim prej tyre e kishin përvetësuar fenikasit dhe më vonë grekët e romakët.

Në atlasin tuaj, te harta e Azisë, gjeni objektet gjeografike (pikat), të cilat paraqesin kufijtë e Azisë dhe më pas shënojnë ato në hartën mece. Përcaktimi gjerësinë dhe gjatësinë gjeografike të pikave të skajshme të pjesës kontinentale të Azisë.

Azia shtrihet në hemisferën veriore, prej ekuatorit deri te rrethi polar, ndërmjet 1° dhe 78° të gjerësisë gjeografike veriore. Disa pjesë të Arkipelagut Malajo-Filipinas shtrihen në jug të ekuatorit, prandaj, nëse i marrim parasysh edhe ishujt e skajshëm në veri dhe në jug, atëherë del që ajo shtrihet ndërmjet 81° të gjerësisë gjeografike veriore dhe 11° të gjerësisë gjeografike jugore.

Në Azi kanë lindur shumica e civilizimeve të vjetra dhe të gjitha religjionet e mëdha. Ajo së bashku me Evropën dhe Afrikën Veriore i takojnë "**Botës së Vjetër**", në të cilën qysh në kohët e lashta kanë ekzistuar lidhjet kulturore dhe tregtare ndërmjet lindjes dhe perëndimit. Grekët dhe romakët e vjetër ishin popujt e parë evropianë që vendosën kontakte me Azinë. Hulumtuesi më i njohur i Azisë gjatë mesjetës ishte Marko Pollo, i cili në vitin 1271 nëpër *Rrugën e Mëndafshit* u nis nga Evropa në drejtim të kontinentit të Azisë. Dy shekuj më vonë, në vitin 1498 lundërtari portugez **Vasko De Gama**, duke lundruar rreth e përqark Afrikës, zbuloi rrugën detare për në Indi. **Fernando Magelani (1519-1522)** e udhëhoqi ekspeditën, e cila, duke lundruar drejt perëndimit, arriti deri tek arkipelagu i Malajës dhe pastaj nëpër Oqeanin Indian u kthye në Gadishullin Pirinej, duke realizuar udhëtimin e parë rreth botës.

Dua të di më shumë!

Punët në ndërtimin e kanalit të Suezit kanë filluar në vitin 1858. Ai është projektuar nga inxhinieri austriak, Negrelli, ndërsa mbikëqyrjen e punimeve e kishte bërë diplomati frëng, Ferdinand Leseps. Në vitin 1869, ende pa kaluar 11 vjet, nëpër këtë kanal nisi të qarkullonin anijet.

Gjatë konfliktit arabo-izraelit, kanali u dëmtua aq shumë, sa të bëhej i paqarkullueshëm. Anijet filluan të qarkullonin prapë nëpër të në vitin 1975.

Pyetje dhe detyra

1. Cili është dallimi kuptimor ndërmjet Azisë dhe Euroazisë?
2. Cilët janë hulumtuesit më të njohur të Azisë?
3. Përkrahuj kufirin natyror që e ndan Azinë nga Evropa.
4. Shpjego kuptimin e togut "Bota e Vjetër".

8

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
DLTA (Punë individuale)

Mësimdhënësi udhëzon njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësishë (paragrafin). Kur përfundon leximi i paragrafit, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë nëse nevojitet. Pas këtij leximi, nxënësve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:

- *Sa është sipërfaqja e Azisë?*
- *Me cilin kontinent Azia është e lidhur me tokë?*

Hapa të njëjtë merren edhe te leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...

- *Si e ka marr emrin kontinenti i Azisë?*
- *Në cilat oqeane ka dalje Azia?*

Pas leximit të fundit, nxënësve, mësimdhënësi duhet t'u japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrijn duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës. Në fund: Cilat kontinente janë quajtur "Bota e vjetër" dhe pse?

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënët
Misioni (punë në bashkëpunim) me hartë

Arsimtari kërkon nga nxënësit të punojnë në dyshe. Secili grup duhet të jetë i pajisur me atlas si mjet pune gjatë aktivitetit.

Pyetjet e parashtruara nga arsimtari, nxënësit i shënojnë në fletore dhe i përgjigjen duke bashkëpunuar dhe ilustruar në album ose fletë A4. Ky aktivitet i përngjan një misioni që ata duhet ta realizojnë me kohë të caktuar (rreth 10') në fund të orës nga njohuritë e fituara.

MISIONI

Përkrahuj me fjalë, në pika të shkurtra, kufirin natyror që e ndan Azinë nga Evropa.
Rendit sipas madhësisë 7 kontinentet.
Gjeni në hartë pikat më të skajshme të Azisë (V, J, L, P).
Llogarit në formë matematikore diferencën në sipërfaqe në mes të Azisë dhe Evropës. 10.5 milionë km ² / 44,5 milionë km ²
Tregoni shtrirjen e oqeanëve rreth Azisë sipas anëve të horizontit.
Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë, duke u bazuar në atë që mësuam.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

Mësimi 2

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Aspektet e përgjithshme fiziko-gjeografike të Azisë

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Identifikon në hartë malet kryesore, rrafshnaltat, ultësirat, luginat e mëdha të lumenjve, gadishujt dhe ishujt.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5, 6; II-2,7,8; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1, 2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Relievi i Azisë

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Përkshkruan në hartë përthyeshmërinë bregdetare të Azisë.
- Identifikon në hartën fizike elementet kryesore të relievit të Azisë dhe tregon e mangësitë e tyre.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë tri sistemet malore kryesore të Azisë.
- Liston format kryesore të relievit të Azisë.
- Evidenton në hartë format kryesore të bregdetit.
- Tregon të paktën nga tri mangësi të Himalajeve dhe shkretëtirës së Gobit.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Lista e fjalëve kyçe (punë individuale për diskutim).

Mësimdhënësi në tabelë shënon fjalët kyçe dhe kërkon nga nxënësit të komentohet secila fjalë, të shprehin njohuritë që kanë.

Uralet	Himalaje	Mont Everesti
Shkretëtira e Gobit	Rrafshnaltat e Tibetit	Ultësira Per. e Siberisë
Arkipelag	Gadishull	Ishull

Pasi të diskutohet për secilën fjalë me radhë, mësimdhënësi pyet nxënësit.

Duke u bazuar nga kjo që u bisedua deri më tani, cila mund të ishte njësia mësimore që do të zhvillohet sot?

Kështu mësimdhënësi së bashku me nxënësit identifikon (prezanton) njësien mësimore që do të zhvillohet.

Mësimdhënësi së bashku me nxënësit paraqesin kriteret në tabelë ose i sjell të gatshme (për të kursyer kohën) dhe i shënon që nxënësit t'i kenë përpara të përshkruara.

RELIEVI I AZISË

Fjalët kyçe:

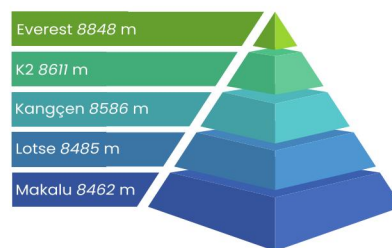
përthyeshmëria bregdetare, ishujt, Himalajet, Tibeti, Mont Everesti, Unaza e Zjarrtë e Paqësorit.

Azia ka reliev mjaft të ndërlukuar, me dallime të mëdha sipas lartësisë, morfologjisë, periudhës dhe proceseve që kanë marrë pjesë në krijimin e tij. Gjatësia e vijës bregdetare është rreth 80.000 km, që e rendit atë në kontinentin e tretë sipas gjatësisë së vijës bregdetare. Më pak të përthyera janë brigjet veriore të kontinentit, aty ku Azia del në Oqeanin e Ngjirë të Veriut. Brigjet e Oqeanit Paqësor në lindje janë dukshëm më të përthyera dhe veçohen me ishujt dhe arkipelagët e shumtë, të cilët dikur ishin pjesë e pandashme e kontinentit aziatik. Në juglindje shtrihet **arkipelagu më i madh në botë, Malajo-Filipinas**, kurse në jug, aty ku Azinë e lagin ujërat e Oqeanit Indian ndodhen tre gadishujt më të mëdhenj: Gadishulli Arabik në lindje, që është më i madhi në botë; Gadishulli Indian në mes, i cili njihet edhe si Subkontinenti Indian dhe Gadishulli i Indokinës në lindje. Bregdeti aziatik i Mesdheut është pak i përthyer. Aty ndodhet gadishulli i **Azisë së Vogël** dhe ishulli i Qipros.

Në relievin e Azisë, **malet dhe rrafshnaltat zënë rreth dy të tretat**, prandaj me 900 m lartësi mbidetare, pas Antarktikut, është kontinenti me lartësi mesatare më të madhe. Maja më e lartë është **Mont Everesti, me 8.848 m** lartësi dhe ndodhet në Himalaje, kurse **pika më e ulët** ndodhet në Detin e Vdekur, me - **423 m** në nivelin e detit botëror.

Dua të di më shumë!

Mont Everesti ndodhet në kufirin ndërmjet Nepalit dhe Kinës. Për këtë majë përdoren edhe dy emërtime: në gjuhën tibetiane Çmolungma (shqip: Nëna e Shenjtë), kurse në gjuhën nepaleze Sagarmata (shqip: Koka Qiellore).

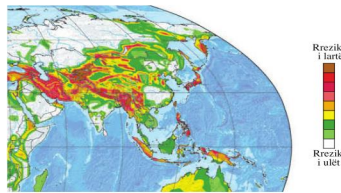
5 nga majat më të larta në Tokë që gjenden në Azi

Relievi i Azisë

Në relievën e brendësisë së Azisë bien në sy malet e vjetra mollake: Alltaji, Malet e Sajaneve, ato të Pranëbajkallit, Verhojane, Çukote, të Kolimës etj. Këtij grupi i përkasin edhe Urali, si dhe Gatet Perëndimore e Lindore të Subkontinentit Indian. Ndërmjet këtyre maleve ndodhen fushëgropa, të pasura me xehe dhe lehtë të kalueshme. Për shkak të ndeshjes së pllakave indiane dhe arabike me ato euroaziatike, në drejtim perëndim-lindje është ngritur brezi i vargmaleve më të larta ku bëjnë pjesë: **Karakorumi, Hindukushi, Pamiri, Tian-Shani, Kuenlluni dhe Himalajet.**

Një brez tjetër i vargmaleve shtrihet në drejtimin meridional, prej gadishullit të Kamçatkës në veri, nëpër ishujt japonezë, arkipelagut të Malajës e deri tek ishulli i Guinesë së Re në jug. Kjo është një zonë tektonike jo-stabile, ku ndodhin shumë **tërmete** dhe **erupsione vullkanike**, prandaj ndryshe quhet *Unaza e Zjarrit e Paqësorisit*. Tërmetet e shpeshta dhe erupsionet e herëpashershme vullkanike marrin jetë njerëzish dhe shkaktojnë dëme të mëdha materiale.

Harta e rrezikut sismik të kontinentit aziatik.
Analizoni duke nxjerrë përfundime.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në tri grupe (grupe amë), ku secili nxënës ka një numër 1, 2, 3... Pasi nxënësit të jenë përcaktuar sipas numrave, bashkohen në një grup punues, njëshat bashkë, dyshat bashkë dhe treshat bashkë. Këto grupe njihen si “grupet e ekspertëve” për pjesën që kanë.

Mësimdhënësi i jep secilit grup nga një detyrë (fletë me pyetje dhe detyra) që janë pjesë e tekstit që do ta shtjellojnë. Nxënësit lexojnë pjesën e caktuar për kohë të caktuar dhe punojnë duke u bërë ekspertë të çështjes për të cilën janë caktuar.

Pas “ekspertizës”, nxënësit kthehen në grupet amë (familjare) dhe për një kohë të shkurtër i shpjegojnë njëri-tjetrit njohuritë e tyre për njësinë. Pjesët me ngjyra në libër: “faktet” dhe “Gjeografia për kureshtarë” dhe “bota bimore dhe shtazore” i lexojnë të gjitha grupet.

Nxënësve u bëhet me dije që të arrihen kriteret e përpiluara së bashku dhe të shënuara në tabelën e klasës.

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Prezantimi i punës nga grupet (reflektim në grup).

Të lexohen punimet/detyrat e grupeve, gjithnjë duke i përcjellë me hartë. Nxënësit tjerë pasi dëgjojnë prezantimin, mund të drejtohen me pyetje për informacion shtesë nëpërmjet udhëheqësit të grupit. Gjithashtu edhe mësimdhënësi për të kuptuar më shumë mund t’ju drejtohet me pyetje, gjithnjë duke pasur parasysh kohën që kemi në dispozicion.

Mësimdhënësi i vlerëson nxënësit si grup dhe si punë individuale, gjithnjë duke i respektuar kriteret e parashtruara në tabelë a janë arritur.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (Vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Aspektet e përgjithshme fiziko-gjeografike të Azisë

Rezultatet e të nxënës të temës:

Shpjegon rolin e hapësirës së madhe, ndikimin e deteve dhe të oqeanëve në klimë, ndikimin e erërave monsunike, pasurinë në ujëra dhe rrjetin hidrografik.

Analizon elementet kryesore natyrore të Azisë, duke filluar nga relievi, klima ujërat dhe botën bimore dhe shtazore.

Analizon ndryshimet e botes bimore, tajgën, stepën, makjet, savanat, xhunglat dhe t'i emërtojë kafshët e egra që jetojnë në regionet e Azisë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-2,7; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1, 2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Klima, hidrografia dhe bota bimore e shtazore

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Përshkruan në hartë hidrografinë e kontinentit Aziatik duke theksuar elementet kryesore hidrografike;
- Përshkruan me hartë dominimin e klimës sipas gjerësisë gjeografike, shtrirjen e botës bimore sipas ligjshmërisë horizontale.

Kriteret e suksesit:

- Liston nga dy lumenjë kryesorë sipas pellgjeve.
- Tregon në hartë hapësirat ku dominon klima monsunike dhe ekuatoriale.
- Përshkruan shtrirjen e zonave bimore nga veriu drejt ekuatorit.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Përsëritje e njësive paraprake (punë individuale).

Mësimdhënësi fillon orën duke u rikthyer te njësia mësimore të klasës së gjashtë. Kërkon nga nxënësit të bëhet ndërlidhja në mes klimës, hidrografisë me botën bimore dhe shtazore.

Në tabelë shënohet një pyetje: *A kanë ndikim dhe ndërlidhje me njëra-tjetrën klima, ujërat dhe BB dhe Shtazore?*

Diskutoni në klasë duke u ndërlidhur me njësitë e klasës së gjashtë.

Mësimdhënësi merr shembull duke e paraqitur hartën e botës para klasës dhe shenjon një zonë (ekuatoriale ose tropikë) dhe kërkon nga nxënësit të analizojnë këtë region dhe të specifikojnë llojin e klimës, elementet specifike të kësaj klime, ndikimin në rrjetin hidrografik dhe në botën bimore.

Mësimdhënësi ndihmon nxënësit në diskutim duke shtruar pyetje ndihmëse:

KLIMA, HIDROGRAFIA DHE BOTA BIMORE E SHTAZORE

Fjalët kyçe:

tipat e klimës, monsunet, Jangce, Hoangho, tajgat, pyjet e pashkelura.

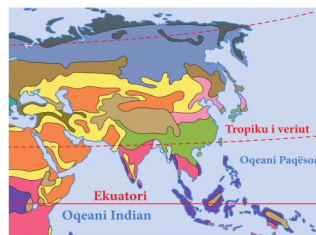
Faktorët kryesorë që ndikojnë në klimën e Azisë janë gjerësia gjeografike, sipërfaqja e madhe dhe veçoritë e relievit. Pjesa më e madhe e Azisë ndodhet në gjerësitë e mesme gjeografike. Për shkak të shtrirjes së maleve të larta në jug dhe në perëndim të kontinentit, ndikimet e Oqeanit Indian dhe të Oqeanit Paqësor vërehen vetëm në një brez të ngushtë ose pak më të gjerë bregdetar të Azisë. Këto hapësira bregdetare më së shpeshti veçohen me klimë monsunike, prandaj kjo hapësirë quhet ndryshe edhe Azia monsunike.

Meqenëse Azia është e hapur ndaj Oqeanit të Ngjirë të Veriut, nëpërmjet ultësirave të mëdha masat e ftohta ajrore depërtojnë thellë në brendësi të kontinentit. Në skajin më verior dominon klima subpolare me vera shumë të ftohta, ku temperaturat mesatare arrijnë deri në -35 °C. Në lokalitetin Verhojansk është regjistruar një nga temperaturat më të ulëta në Tokë, ku mercuri në termometër ka arritur në -67.8 °C.

Duke shkuar në drejtim të jugut, për shkak të rritjes së shkallës së kontinentalitetit, haset klima e ftohtë kontinentale. Ky tip i klimës është sidomos i shprehur në Siberi. Në hapësirat ndërmjet liqenit Kaspik në perëndim dhe Ultësirës Kineze në lindje, dominon klima e thatë kontinentale.

Në zonat jugore dhe juglindore të Azisë klima është tropikale-monsunike, tek e cila dallohen qartë periudha e thatë dimërore dhe periudha e lagësht verore. Hapësirat monsunike kanë dendësi të madhe të banimit, ndërsa jeta e popullsisë bujqësore në masë të madhe varet prej monsunëve. Në anën tjetër, sasi të mëdha të reshjeve gjatë monsunëve të lagështa shkaktojnë vërshime nëpër luginat e lumenjve të mëdhenj, të cilat herë-herë kanë pasojë të rënda për njerëzit dhe të mirat materiale.

Në zonën e monsunëve shpeshherë paraqiten **tajfunet**, që janë erëra me fuqi shkatërruese. Ato godasin ishujt dhe viset bregdetare, duke marrë jetë njerëzish dhe shkatëruar dëme të mëdha materiale.

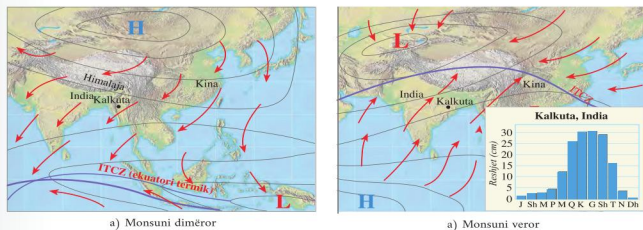

12

Tipat e klimës në Azi

Në brigjet lindore është e pranishme klima mesatarisht e ngrohtë monsunike, e cilat veçohet për vera të ngrohta e të lagështa dhe dimra të ftohtë e të thatë. Në brigjet e detit Mesdhe dominon klima mesdhetare, kurse në rrafshnaltat e Anadollisë dhe të Iranit është e pranishme klima e thatë subtropike. Në anën tjetër klima e thatë tropike ose shkretinore dominon në Gadishullin Arabik.

Në jugun e skajshëm të kontinentit, klima është **ekuatoriale**. Ky tip i klimës veçohet me temperaturë të larta gjatë tërë vitit dhe sasi të mëdha të reshjeve, që dominon në gadishullin e arkipelagun e Malajës. Në viset e larta malore të Himalajeve, të Karakoromit, të Pamirit etj., dominon klima malore.

Lumenjtë e mëdhenj e kanë burimin në hapësirat e larta malore të Azisë, prej nga rrjedhin në drejtim të veriut, të lindjes dhe të jugut. Pellgut të Oqeanin të Ngrirë të Veriut i takojnë lumenjtë e mëdhenj të Siberisë, siç janë: Obi, Jeniseji, Irtishi, Lena dhe Kolima.

Në Oqeanin Paqësor derdhen Amuri, Jangce, Hoangho, Cekjangu, Mekongu dhe Menami. Jangce është **lumi më i gjatë i Azisë** dhe i treti për nga gjatësia në botë. Gjatë historisë ky lumë disa herë kishte vërshuar luginën e tij, duke shkaktuar përmbajtje katastrofale e duke marrë shumë jetë njerëzish dhe duke shkaktuar dëme materiale. **Hoangho** (shqip: *Lumi i Verdhë*) zë vendin e parë në botë sipas materialit të lesit të cilin e bartin ujërat e tij. Lesi vazhdimisht depozitohet në shtratin e tij, prandaj trashësia e tij vazhdimisht rritet. Lumi Hoangho kinezët e quajnë *Lumë i fatkeqësive*, por edhe *Lumë që krijoi civilizimin kinez*, sepse ultësira pjellore pranë lumit është e banuar për mijëra vjet.

13

- Çfarë klime dominon në këtë zonë?
- Cilat janë specifikat e kësaj klime?
- Si mund të jetë hidrografia në bazë të këtyre elementeve që treguat?

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në tri grupe (grupe amë), ku secili nxënës ka një numër 1, 2, 3... Pasi nxënësit të jenë përcaktuar sipas numrave, bashkohen në një grup punues, njëshat bashkë, dyshat bashkë dhe treshat bashkë. Këto grupe njihen si “grupet e ekspertëve” për pjesën që kanë.

Mësimdhënësi i jep secilit grup nga një detyrë (fletë me pyetje dhe detyra) që janë pjesë e tekstit që do ta shtjellojnë. Nxënësit lexojnë pjesën e caktuar për kohë të caktuar dhe punojnë duke u bërë ekspertë të çështjes për të cilën janë caktuar.

Pas “ekspertizës”, nxënësit kthehen në grupet amë (familjare) dhe për një kohë të shkurtër i shpjegojnë njëri-tjetrit njohuritë e tyre për njësinë. Pjesët me ngjyra në libër: “faktet” dhe “Gjeografia për kureshtarë” dhe “bota bimore dhe shtazore” i lexojnë të gjitha grupet.

Grupi 1

- Cilët janë faktorët që ndikojnë në formimin e klimës në Azi?
- Në cilët breza të ngrohtësisë shtrihet Azia?

Grupi 2

- Çka janë MUSONET dhe në cilat zona janë aktive?
- Në cilën pjesë dominon klima kontinentale?

Grupi 3

- Cilëve pëllgje u takojnë lumenjtë e Azisë?
- Tregoni lumenjtë që i takojnë pellgut të Paqësorit.

Përforsimi:

Konsolidimi i të nxënit

Prezantimi i punës nga grupet (reflektim në grup).

Të lexohen punimet/detyrat e grupeve, gjithnjë duke i përcjellë me hartë. Nxënësit e tjerë pasi dëgjojnë prezantimin, mund të drejtohen me pyetje për informacion shtesë nëpërmjet udhëheqësit të grupit. Gjithashtu edhe mësimdhënësi për të kuptuar më shumë mund t’ju drejtohet me pyetje, gjithnjë duke pasur parasysh kohën që kemi në dispozicion.

Pyetja e fundit nga mësimdhënësi për grupin që prezanton. A janë arritur kriteret e përpiluara së bashku? PO/JO? Nëse JO, cila/çka nuk është arritur?

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimin, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (Vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Mësimi 4

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Specifikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politiko-administrative të Azisë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon elementet e përgjithshme demografike të Azisë

Dallon grupimet kryesore politike dhe ekonomike në Azi, veprimtaritë kryesore ekonomike dhe rajonet tipike gjeografike të Azisë

Identifikon pasuritë kryesore minerale dhe burimet energjetike të Azisë.

Dallon rajonet kryesore të përqendrimit të popullsisë në Azi dhe t'i tregojë shkaqet e tyre

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5, 6; II-1,7; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës:

3; 3.1; 3.2. RNF:

4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe ndarja rajonale

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Analizon strukturat sipas racës, gjuhët e popullsisë në Azi.
- Shpjegon karakteristikat kryesore për ekonominë në kontinentin e Azisë.
- Përshkruan rajonet gjeografikë të Azisë sipas elementeve dalluese.

Kriteret e suksesit:

- Tregon në hartë pesë regjionet gjeografike të Azisë.
- Dallon dy racat kryesore të popullsisë në Azi.
- Liston pesë besimet më të përhapura në Azi.
- Identifikon popujt më të mëdhenj të Azisë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori, globalizimi.

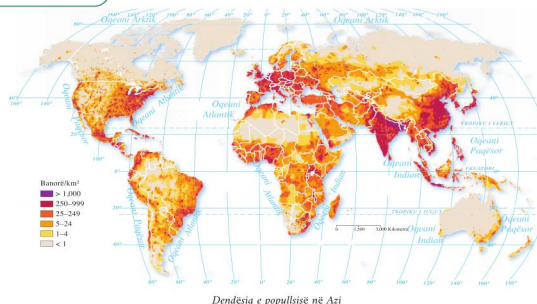
AZIA - POPULLSIA, ZHVILLIMI EKONOMIK DHE NDARJA REJONALE

Fjalët kyçe:

racat e verdhë, religjionet e mëdha botërore, qytetet e mëdha milionëshe, nafta, blegtoria nomade, tigrat ekonomike.

Azia është **kontinenti me numrin më të madh të popullsisë** në botë. Aty jetojnë 4.2 miliardë banorë ose rreth 60% e popullsisë botërore.

Nëse për Afrikën mendohet se është djep i njeriut, atëherë për Azinë mund të themi se është djep i civilizimit. Përveç atij egjiptas, të gjitha civilizimet e tjera të Botës së Vjetër kanë lindur në Azi, përkatësisht në luginat e pëlleshme lumore të Tigris dhe Eufratit, Indit, Gangut, Brahmaputrit, Jangces dhe Hoanghosë. Edhe sot e kësaj dite ultësirat pjellore në luginat e këtyre lumenjve janë hapësirat me dendësi më të madhe të popullsisë në botë.

Duke sjellë ndërmend njohuritë nga historia, përgjigju në pyetjen në vijim: Cilat civilizime kanë lindur në Mesopotami e cilat në Lindjen e Largët?

Dendësia e popullsisë në Azi është mjaft e ndryshme dhe arrin rreth 150 b/km² (viti 2022), që e radhit atë në vendin e parë sa i përket dendësisë së popullsisë. Më pak banorë jetojnë në viset e larta malore, në veriun e ftohtë dhe shkretëtirat e mëdha ku dendësia nuk kalon 25 b/km², ndërsaq në ultësirat e Azisë Jugore dhe Juglindore, dendësia e banimit vende-vende

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Galeria (diskutim dhe analizë e fotografive dhe hartës).

Mësimdhënësi paraqet disa fotografi (fletë A4) para klasës ose në projektor. Çdo fotografi paraqet një racë të caktuar që i përket kontinentit të Azisë dhe kontinenteve e tjera.

Identifikoni racat që janë pjesë e Azisë?

Cilat janë karakteristikat fiziologjike të këtyre racave?

A dini ndonjë shtet ku dominon raca e verdhë?

është më e madhe se 1000 b/km². Në këto hapësira bëjnë pjesë ultësirat e mëdha të Bengalit, të Hindustanit, të Kinës, si dhe ishujt e Japonisë, të Javës në Indonezi dhe të Tajvanit. Dendësinë më të madhe të banimit e kanë, sidomos, hapësirat e mëdha metropolitane të Pekinit, Shangajit, Bombetit, Tokios, Osakës, Nju-Delhit etj.

Pothuajse dy të tretat e popullsisë së Azisë i takojnë **racës së verdhë (mongoloide)**, të cilët jetojnë në Azinë Juglindore, Lindore dhe Qendrore. Popujt më numër më të madh të kësaj race janë kinezët, japonezët dhe koreanët. Në Azinë Jugperëndimore, atë Jugore dhe në disa pjesë të Azisë Qendrore jetojnë popujt e **racës së bardhë (evropeide)**, prej të cilëve me numër më të lartë janë hindusët dhe arabët. Në disa rajone të Azisë Jugore dhe Juglindore jetojnë komunitete të vogla të **racës së zezë (negroide)**.

Fëmijë kinezë

Kalorës mongoloz

Fëmijë afganë

Fëmijë tajlandezë

Në kontinentin e Azisë kanë lindur të gjitha religjionet e mëdha botërore. Krishterimi ka lindur në Azinë Jugperëndimore. Popullsia që i përket fesë islame jeton në pjesët jugperëndimore, jugore dhe juglindore të Azisë. Në Azinë Jugperëndimore ndodhen qendrat më të mëdha të fesë islame,

Meka dhe Medina. Budizmi ka lindur në tokën e Azisë Jugore, kurse sot dominon në pjesët lindore dhe juglindore të kontinentit.

Pjesa më e madhe e popullsisë së Azisë Jugore i takon religjionit hindus, me më së shumti pjesëtarë në shtetin e Indisë. Hebraizmi është religjioni më i vjetër, i cili e ka numrin më të vogël të pjesëtarëve, kryesisht në shtetin e Izraelit.

Për shkak të numrit të madh të gjuhëve, nga të cilat asnjëra nuk e ka statusin e gjuhës botërore, shumica e shteteve në Azi komunikojnë me njëra-tjetrën përmes gjuhës angleze apo frënge. Në Azinë Jugperëndimore dominon gjuha arabe.

Përhapja e besimeve fetare në Azi

17

(vendosni pusulla me ngjyra dalluese dhe shënime për racat në territore të caktuara në hartë)

Pasi nxënësit identifikojnë racat që i përkasin popullsisë që jeton në Azi, nxënësit njihen edhe me njësinë që do të zhvillohet.

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

INSERT (punë individuale)

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re, duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që di, (?) sqarime për informacion - i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që di	(?) sqarime për informacionin

Përforcimi:

Konsolidimi i të nxënit

Pyetje dhe detyra (punë individuale).

Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit ti përgjigjen pyetjeve dhe detyrave të i sjell të gatshme në copëza letre. Detyrat duhet të përcillen me hartën e punës ose atlas që përshkruhen rezultatet në fletoren e klasës për kohë të caktuar.

Pyetje dhe detyra:

- Plotëso tabelën duke shënuar popujt përkatës, sipas dominimit racor.
- Vendos nga një pusullë dalluese (letër me ngjyrë ngjyëse) në atlas (kontinenti aziatik) për secilin region gjeografik?
- Cilat janë besimet kryesore në Azi?
- Renditni pesë popujt më të mëdhenj të Azisë.

Raca e bardhë (kaukaziane)	Raca e bardhë (kaukaziane)

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Mësimi 5

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shogëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Aspektet e përgjithshme fiziko-gjeografike dhe demografike të Azisë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Identifikon në hartë malet kryesore, rrafshnaltat, ultësirat, luginat e mëdha të lumenjve, gadishujt dhe ishujt.
Shpjegon rolin e hapësirës së madhe, ndikimin e deteve dhe të oqeanëve në klimë, ndikimin e erërave monsunike, pasurinë në ujëra dhe rrjetin hidrografik.
Analizon elementet e përgjithshme demografike të Azisë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5, 6; II-4,7,8; III-2, 5, IV-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 3; 3.1; 3.2; 4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia (ushtrime)

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Identifikon në hartë malet, rrafshnaltat, shkretëtirat dhe ultësirat kryesore të Azisë;
- Shenjon në hartë ishujt, gadishujt dhe format e tjera bregdetare të kontinentit aziatik;
- Analizon strukturat sipas racës, gjuhët, besimet.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë malet kryesore, shkretëtirat dhe ultësirat e Azisë.
- Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tre elementët dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimë.
- Përshkruan tri specifikat dalluese të popullsisë sipas racës.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Pyetje për diskutim dhe shpjegim me hartë.

Mësimdhënësi në formë diskutimi fillon orën e ushtrimeve duke formuar dhe shënuar në tabelë kriteret së bashku me nxënës. Pasi shënohen kriteret, u parashtron pyetje.

- Nga e mori emrin kontinenti aziatik?
- Pse Evropa trajtohet si kontinent i veçantë nga Azia deri sa janë të lidhura me tokë?
- Nga cilat oqeanë laget Azia dhe si lidhet me Oqeanin Atlantik?
- Tregoni tri përparësi të Azisë ndaj Evropës dhe Afrikës.

AZIA - POZITA GJEORAFIKE, MADHËSIA DHE KUFIJTË

Fjalët kyçe:

Azia, Euroazia, kontinenti më i madh, "Bota e Vjetër", asirët.

Azia së bashku me Evropën përbëjnë masën më të madhe kontinentale në botë - Euroazinë. Azia në jugperëndim ndahet nga Afrika përmes kanalit të Suezit, Detit të Kuq, ngushticës Bab-el-Mandeb dhe gjirit të Adenit. Në ditët e sotme, kanali i Suezit paraqet rrugën më të rëndësishme lundruese ndërmjet Evropës dhe Azisë.

Në verilindje, Azia ndahet nga Amerika përmes ngushticës së Beringut, e gjerë vetëm 85 km. Deti i Timorit dhe i Arafurit në juglindje, e ndajnë Azinë nga Australia. Në këtë hapësirë ndodhet Arkipelagu Malajo-Filipinas përmes të cilit Azia komunikohet me Australinë. Në lindje, Azia laget nga ujërat e Oqeanit të Qetë, kurse në veri të saj gjendet Oqeani i Ngjirë i Veriut. Kufiri natyror që e ndan Azinë nga Evropa fillon me malin Ural, vazhdon me lumin Ural, liqenin Kaspik, malin Kaukaz, Detin e Zi, ngushticën e Bosforit, detin Marmara, ngushticën e Dardaneleve dhe detin Egje.

Azia është kontinenti më i madh në botë, hapësira e së cilës është 44.5 milionë km². Ajo është rreth 7 herë më e madhe se Australia dhe pothuajse 4.5 herë më e madhe se kontinenti i Evropës.

Emri **Azi** rrjedh nga gjuha e vjetër asire "Asu", që do të thotë "**Lindja e Diellit**", "**Lindja**" ose "**Toka e dritës**". Asirët e vjetër kështu e quanin tokën që shtrihet në lindje të vendit të tyre. Këtë emërtim prej tyre e kishin përvetësuar fenikaset dhe më vonë grekët e romakët.

Në atlasin tuaj, te harta e Azisë, gjeni objektet gjeografike (pikat), të cilat paraqesin kufijtë e Azisë dhe më pas shënojnë ato në hartën mece. Përcaktimi gjerësinë dhe gjatësinë gjeografike të pikave të skajshme të pjesës kontinentale të Azisë.

Azia shtrihet në hemisferën veriore, prej ekuatorit deri te rrethi polar, ndërmjet 1° dhe 78° të gjerësisë gjeografike veriore. Disa pjesë të Arkipelagut Malajo-Filipinas shtrihen në jug të ekuatorit, prandaj, nëse i marrim parasysh edhe ishujt e skajshëm në veri dhe në jug, atëherë del që ajo shtrihet ndërmjet 81° të gjerësisë gjeografike veriore dhe 11° të gjerësisë gjeografike jugore.

Në Azi kanë lindur shumica e civilizimeve të vjetra dhe të gjitha religjionet e mëdha. Ajo së bashku me Evropën dhe Afrikën Veriore i takojnë "**Botës së Vjetër**", në të cilën qysh në kohët e lashta kanë ekzistuar lidhjet kulturore dhe tregtare ndërmjet lindjes dhe perëndimit. Grekët dhe romakët e vjetër ishin popujt e parë evropianë që vendosën kontakte me Azinë. Huluntuesi më i njohur i Azisë gjatë mesjetës ishte Marko Pollo, i cili në vitin 1271 nëpër Rrugën e Mëndafshit u nis nga Evropa në drejtim të kontinentit të Azisë. Dy shekuj më vonë, në vitin 1498 lundërtari portugez **Vasko De Gama**, duke lundruar rreth e përqark Afrikës, zbuloi rrugën detare për në Indi. **Fernando Magelani (1519-1522)** e udhëhoqi ekspeditën, e cila, duke lundruar drejt perëndimit, arriti deri tek arkipelagu i Malajës dhe pastaj nëpër Oqeanin Indian u kthye në Gadishullin Pirinej, duke realizuar udhëtimin e parë rreth botës.

Dua të di më shumë!

Punët në ndërtimin e kanalit të Suezit kanë filluar në vitin 1858. Ai është projektuar nga inxhinieri austriak, Negrelli, ndërsa mbikëqyrjen e punimeve e kishte bërë diplomati frëng, Ferdinand Lesep. Në vitin 1869, ende pa kaluar 11 vjet, nëpër këtë kanal nisi të qarkullojnë anijet.

Gjatë konfliktit arabo-izraelit, kanali u dëmtua q shumë, sa të bëhej i paqarkullueshëm. Anijet filluan të qarkullonin prapë nëpër të në vitin 1975.

Pyetje dhe detyra

1. Cili është dallimi kuptimor ndërmjet Azisë dhe Euroazisë?
2. Cilët janë huluntuesit më të njohur të Azisë?
3. Përkrahuj kufirin natyror që e ndan Azinë nga Evropa.
4. Shpjego kuptimin e togut "Bota e Vjetër".

8

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Misioni (punë në grupe) 30'.

Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe (3 nxënës) dhe u jep një mision për të përfunduar sipas tabelës dhe kohës së caktuar. Misioni ka të bëjë me përshkrimin e fjalëve që lidhen me AZINË.

Mësimdhënësi për të përshpejtuar punën, pajis nxënësit me fletë ku është strukturuar tabela e misionit dhe një hartë të pashtënuar të regjioneve në fjalë. Nxënësit duhet të orientohen nga libri dhe atlasit dhe për kohën e caktuar ta përmbushin misionin.

Misioni	Përshkrimi
Malet (shembull)	
Ullësiat	
Shkretëtirat	
Rrafshnaltat	
Vendos pusulla të pesë ishujve më të mëdhenj.	
Numëroni nga pesë popuj sipas racës së bardhë dhe mongoloide.	
Identifiko 5 lumenjtë kryesorë dhe trego në cilat dete derdhen.	
Përkrahuj dhe shenjo në hartë rrugën më të shkurtër detare nga Kuvajti deri në Jedahh (A. Saudite).	
Vlerëso me fjalët e tua pozitive gjeografike të Azisë Perëndimore.	

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Prezantim i punës (punimeve) MISIONIT.

Mësimdhënësi përzgjedh çiftet që duhet të prezantojnë punën para klasës duke shpjeguar në hartë. Secili çift ka kohë rreth 3 minuta të lexojë/interpretojë punën e "misionit".

Mësimdhënësi që nga fillimi i orës duhet të bëjë vlerësim të vazhdueshëm të punës individuale dhe bashkëpunuese të nxënësve.

Mësimdhënësi, pasi kryhet koha, mbledh fletët me emrat e shënuar të secilës dyshe dhe i ruan në dosje për t'i mbajtur si dëshmi.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë misionit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (Vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Mësimi 6

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugperëndimore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënës të temës:

Shpjegon rolin e pozitës gjeografike të Azisë Jugperëndimore dhe të vlerësorë rëndësinë e saj në Azi dhe në botë.

Dallon veçoritë kryesore të relievit, klimës, hidrografisë dhe botës bimë e shtazore, duke analizuar rëndësinë e tyre për jetën dhe veprimtaritë e njerëzve.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-2,6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Jugperëndimore – veçoritë gjeografiko-natyrore

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Dallon veçoritë kryesore të natyrore në Azinë Jugperëndimore;
- Vlerëson rolin e pozitës gjeografike në zhvillimin e regjionit;
- Shpjegon relievin dhe bregdetin e regjionit në hartë dhe përshkruan veçoritë e kushteve natyrore.

Kriteret e suksesit:

- Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston në tabelë nga tre elementet dalluese të relievit, klimës, ujërave dhe botës bimë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

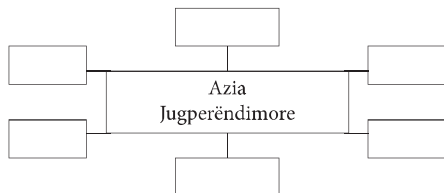

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Klaster – Pema e mendimeve (punë individuale).

Si fillim, mësimdhënësi shënon njësinë mësimore që do të zhvillohet në tabelë dhe kërkon nga nxënësit të shprehin njohuritë e tyre për Azinë Jugperëndimore. Në tabelë formohet teknika e KLASERIT me në qendër AZIA JUGPERËNDIMORE. Nxënësit degëzojnë njohuritë që kanë për njësinë e re. Komentet shënohen edhe nëse i përkasin pjesës shoqërore. Gjithashtu, së bashku me nxënësit paraqet/formon në tabelë kriteret që duhet të arrihen në orën mësimore e që si të tilla i shërbejnë rezultatit të orës mësimore.

AZIA JUGPERËNDIMORE – VEÇORITË NATYRORE

Fjollët kyçe:

Gadishulli Arabik, Mesopotamia, klima e thatë, shkretëtirat, oazat, Eufrati.

Azia Jugperëndimore shtrihet ndërmjet detit Mesdhe dhe Detit të Kuq në perëndim, vargmalit të Hindokushit, liqenit Kaspik dhe Detit të Zi në veri, si dhe Oqeanit Indian në jug. Ngushticat e Bosforit dhe e Dardaneleve, si dhe deti Marmara në mes e ndajnë nga Evropa, kurse kanali i Suezit, Deti i Kuq dhe ngushtica Bab-el-Mandeb e ndajnë nga kontinenti i Afrikës. Ka një rëndësi të madhe komunikative, sepse ndodhet në kontaktin e tri kontinentëve.

Në Azinë Jugperëndimore dallohen disa tërësi morfologjike. Në veri ndodhen vargmalet të cilat shtrihen nga Gadishulli i Azisë së Vogël në perëndim, Hindokushi në lindje dhe Kaukazi në veri. Ndërmjet vargmaleve shtrihen dy rrafshnalta, e Anadollit dhe e Iranit. Duke shkuar drejt jugut nis Gadishulli Arabik, më i madhi në botë, i cili shtrihet ndërmjet kanalit të Suezit, dhe Detit të Kuq në perëndim, Gjirit Persik në lindje dhe ultësirës së Mesopotamisë në veri.

Harta fizike dhe politike e Azisë Jugperëndimore

Ultësira më e madhe dhe më e pëlleshme e Azisë Jugperëndimore është **Mesopotamia**, e cila shtrihet në luginat e lumenjve Tigris dhe Eufrat. Gadishulli Arabik ka klimë të thatë shkretënorë. Përgjatë tërë gadishullit shtrihen shkretëtirat e mëdha ranore dhe gurishore. Klimë të thatë kanë edhe rrafshnaltat e rrethuara nga malet e larta. Klimë shumë më të përshtatshme, me sasi më të madhe të reshjeve kanë hapësirat përgjatë detit Mesdhe dhe Detit të Zi. Në malet e larta vërehet zonaliteti vertikal i klimës, kurse në veri këto male janë nën ndikimin e masave të ftohta të ajrit, që depërtojnë prej pjesëve të brendshme të kontinentit.

Në pjesën më të madhe të Azisë Jugperëndimore dominon bimësia e stepave, e gjysmshkretëtirave dhe e shkretëtirave. Brenda këtyre shkretëtirave ka jetë vetëm nëpër **oaza**, ku kultivohen **palmet e hurmës**. Në zonat e bregdetit të detit Mesdhe dhe të Detit të Zi, për shkak të sasisë më të madhe të reshjeve, hasen edhe pyjet e dendura. Pyje dhe kullosa ka edhe në malet të cilat janë të hapura ndaj masave të lagështa ajrore nga deti. Përgjatë bregdetit të detit Mesdhe dhe pak më në brendësi është e pranishme edhe bimësia mesdhetare.

Dua të di më shumë!
Kur ujërat nëntokësore ndodhen afër sipërfaqes, krijojnë kushte për shfaqjen e oazave, të cilat kanë ujë vetëm për një numër të vogël të banorëve. Në këtë region popullsia detyrohet të nxjerrë ujin nga akuiferët ujëmbajtës. Sasia e ujit për kokë banori është shumë e rëndësishme për njerëzit dhe për ekonominë.

Rrjeti lumor i Azisë Jugperëndimore është i rrallë. Numri më i madh i lumenjve i takon pellgut të Oqeanit Indian. Lumenjtë më të gjatë janë **Tigri** dhe **Eufrati**, të cilët burojnë nga malet e larta, rrjedhin nëpër ultësinë e Mesopotamisë, dhe formojnë lumin **Shat-el-Arab**. Në Detin e Vëdekur derdhet lumi **Jordan**, ndërsa nëpër hapësirat e mëdha shkretinore ka shtretër të thatë lumorë që quhen **uade**, me rrëqe ujore, zakonisht pas reshjeve e që në viset shkretinore janë shumë të rralla. Përveç uadeve, nëpër brendësinë e thatë ka edhe liqene të kripura, siç është liqeni **Tuz** në Turqi.

Pyetje dhe detyra

1. Gjej në hartë hapësirën e Azisë Jugperëndimore dhe shpjego specifikat e pozitës gjeografike.
2. Shëno tërësitë kryesore të relievit të Azisë Jugperëndimore.
3. Ku dominon klima mesdhetare dhe çfarë vecorish ka ajo?
4. Çka janë uadet dhe si krijohen ato?

Eufrati është lumi më i gjatë në Azinë Jugperëndimore

- Identifiko malet kryesore, lumenjtë, format bregdetare në hartën e punës/fletore pune.
- Tregoni tri përparësi që ka regionin.
- Plotëso tabelën sipas kërkesave të paraqitura.
- Cilat janë tri karakteristikat dalluese të popullsisë së Azisë Jugperëndimore?

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësishë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë. Pas këtij leximi, nxënëseve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:

- *Sa është sipërfaqja e Azisë Jugperëndimore?*
- *Shpjegoni me hartë shtrirjen e Azisë Jugperëndimore?*
- *Pse kjo pjesë quhet "Lindja e afërt"?*

Hapa të njëjtë merren edhe te leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...

- *Gadishujt kryesorë janë:*
- *Ishuj më të mëdhenj janë:*

Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrin duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.

- *Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë Jugperëndimore.*

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit
Punë individuale dhe e pavarur me fletore pune.

Mësimdhënësi kërkon që individualisht për një kohë të caktuar të plotësohet pjesa në fletore pune ku përfshihet pjesa e Azisë Jugperëndimore.

Gjatë punës, mësimdhënësi viziton nxënësit nëpër banka dhe vlerëson punën individuale të tyre. Puna kryhet pa ndihmën e tekstit, vetëm me hartën e punës apo atlasit gjeografik.

Klima	Ujërat	Bota bimë	Relievi

Vlerësimi i nxënëseve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (Vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Mësimi 7

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shogëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Specifikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politiko-administrative të Azisë

Rezultatet e të nxënës të temës:

Analizon elementet kryesore demografike të Azisë Jugperëndimore

Identifikon qytetet më të njohura kulturore dhe religjioze të Azisë Jugperëndimore dhe të identifikohen zonat turistike.

Identifikon burimet kryesore energjetike dhe pasuritë minerare dhe degët kryesore të ekonomisë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5, 6; II-1,7; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3; 3.1; 3.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Jugperëndimore – popullsia dhe zhvillimi ekonomik

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Dallon veçoritë kryesore të popullsisë në Azinë Jugperëndimore;
- Identifikon shtetet me zhvillimin më të madh në A. JP.
- Evidenton burimet kryesore minerale, energjetike dhe degët kryesore të ekonomisë.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon në hartë pesë shtetet më të zhvilluara të regjionit.
2. Kategorizon nga pesë popuj sipas grupeve racore.
3. Liston tre burimet më të mëdha të naftës së regjionit.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Përsëritje e njësive së kaluar dhe ndërlidhje me njësine e re.

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësine e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlidhet me njësine e re (pjesë përbërëse) që do të zhvillohet, pjesën shoqërore të Azisë Jugperëndimore.

- Trego ku shtrihet Azia Jugperëndimore.
- Cilët ishuj, gadishuj, shkretëtira, lumenj shtrihen në këtë regjion?

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?
- Cilët popuj i dini që jetojnë në këtë regjion?

Kështu nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Azisë Jugperëndimore, vazhdim i njësive së kaluar.

AZIA JUGPERËNDIMORE – POPULLSIA DHE ZHVILLIMI EKONOMIK

Fjalët kyçe:

asirët dhe babilonasit, religjionet, konfliktet, resurset natyrore, nafta.

Në Azinë Jugperëndimore qysh herët është bërë përzjerja e popujve, e kulturave, e racave, e gjuhëve dhe e religjioneve, prandaj sot popullsia e këtij regjioni ka strukturë të përzjerë etnike, racore dhe fetare. Në ditët e sotme, në këtë regjion jetojnë mbi 300 milionë banorë, ndërsa parashikohet që deri në vitin 2030 ky numër të arrijë në 370 milionë banorë. Kushtet jo të volitshme natyrore kanë bërë që dendësia e banimit të jetë e vogël. Popullsia është më tepër e koncentruar në brigjet e detit Mesdhe dhe në Mesopotami, kurse shkretëtirat dhe gjysmshkretëtirat në brendësi janë rrallë e aspak të banuara. Veçohet me shtim natyror të lartë, po ashtu, edhe përqindje të lartë të popullsisë së re.

Mbetjet e qytetit të vjetër të Persopolisit në Iran.

Në fotografi shihet turma e madhe e besimtarëve duke kryer ritualet fetare islame në Qubën e Mekës.

"Muri i Lotëve" në Jerusalemin, vend i shenjtë për besimtarët hebrej.

Dua të di më shumë!

Meka dhe Medina janë dy qytete të shenjta për myslimanët e gjithë botës dhe ndodhen në Arabinë Saudite. Ato çdo vit i vizitojnë miliona besimtarë nga e gjithë bota.

Në strukturën etnike ka më shumë arabë, pastaj turq, iranianë, kurdë etj. Pjesa dërrmuese e popullsisë i takon besimit islam, mirëpo janë të pranishme edhe bashkësitë e tjera fetare. Gjuhët më të folura janë arabishtja, turqishtja dhe persishtja.

Vlerësohet se në Azinë Jugperëndimore ndodhen rreth 60 % të rezervave botërore të naftës. Prodhuësit më të mëdhenj botërorë të naftës janë: Arabia Saudite, Iraku, Irani, Kuvajti, Katari, Bahreini dhe Emiratet e Bashkuara Arabe.

Përveç naftës dhe gazit natyror, në Azinë Jugperëndimore ka edhe pasuri të mineraleve të tjera, kryesisht të hekurit, të bakrit, të thëngjillit, të arit, të argjendit etj. Në saje të këtyre pasurive natyrore, përveç eksplotimit të naftës, janë zhvilluar edhe industria kimike, metalurgjia, industria e tekstit, ushqimore, turizmi etj.

Toka pjellore ka pak, ndërkaq zona më e zhvilluar bujqësore është Mesopotamia. Më së shumti kultivohen: drithërat, pambuku, duhani, rrepa e sheqerit dhe palmat e hurmës. Në brezin bregdetar mesdhetar rriten dhe kultivohen: fiku, ullinjë, agrumet dhe vreshtat.

Blegtoria nomade është zhvilluar në hapësirat shkretinore dhe viset e larta malore ku rriten devetë, delet dhe dhite.

Në kohët e fundit është duke u zhvilluar edhe turizmi. Ndër të tjera, po vizitohen edhe monumentet kulturore-historike në qytetet e vjetra dhe të shenjta, siç janë: Meka, Medina, Jerusalemi, Stambolli, Damasku etj.

Shtetet më të zhvilluara janë: Arabia Saudite, Izraeli, Emiratet e Bashkuara Arabe (EBA), Katari, Kuvajti, Bahreini, Turqia etj. Megjithatë, shumica e shteteve bëjnë pjesë në grupin e shteteve në zhvillim, ndërsa Afganistani ka shkallën më të ulët të zhvillimit ekonomik.

Pyetje dhe detyra

1. Pse në Azinë Jugperëndimore është bërë përzjerja e popujve, e racave dhe e gjuhëve?
2. Përmend karakteristikat themelore demografike të Azisë Jugperëndimore.
3. Shëno prodhuësit më të mëdhenj të naftës në këtë regjion.
4. Trego veçoritë e blegtorisë nomade.
5. Çka e përbën ofertën turistike të regjionit?

24

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
INSERT (punë individuale)

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion- i paqartë. Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që e di	(?) sqarime për informacionin

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Klaster – Pema e mendimeve (punë individuale).

Në pjesën e tretë në tabelë formohet KLASER në qendër të tabelës së zezë dhe shënohet (AZIA JUGPERËNDIMORE) . Kërkohet nga

nxënësit të përmbledhen të dyja pjesët (shoqërore dhe natyrore).

Që të përmbledhen të dyja pjesët dhe të ketë harmoni/kontribut në mes rezultateve dhe kriterëve si dhe teknikës, mësimdhënësi shënon kriteret nga të dyja pjesët në tabelë si referencë për nxënësit.

- Gjeni në hartë malet kryesore të Azisë Jugperëndimore.
- Shënoni tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tre elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore (tabelë).
- Identifikon në hartë pesë shtetet më të zhvilluara të regjionit.
- Kategorizon nga pesë popuj sipas grupeve racore.
- Shënoni tri burimet më të mëdha të naftës së regjionit.

Shtetet: Arabia Saudite, Irani, Turqia, Afganistani, Jemeni, Iraku, Omani, Siria, Jordani, Azerbajxhani, EBA, Gjeorgjia, Armenia, Izraeli, Kuvajti, Katari, Libani, Qiproja, Bahreini (identifikoni së bashku me nxënësin).

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (Vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

Mësimi 8

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugperëndimore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon ngjashmëritë dhe specifikat natyrore, populative, kulturore, ekonomike dhe politike të Turqisë, Iranit dhe Arabisë Saudite.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5; II-1,2,8; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3; 3.1; 3.2. RNF:

4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Turqia, Arabia Saudite dhe Irani

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë dalluese natyrore, shoqërore dhe tregon ngjashmëritë që kanë të tria shtetet.

Kriteret e suksesit:

- Interpreton katër specifika kryesore të të tria shteteve.
- Përkufizon me hartë tri shtetet.
- Tregon tri specifika ekonomike të të tria shteteve.
- Numëron pesë të përbashkëta të të tria shteteve.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Zhvillimi personal; Edukimi për medie; HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Punë me hartë dhe diskutim.

Për të njoftuar nxënësit me njësinë e re që do të zhvillohet, mësimdhënësi fillon një diskutim me pyetje që asociojnë me shtetet.

- Në cilin shtet të sotëm është shtrirë Persia?
- Cili shtet ka dalje në detin Egje, detin Marmara dhe Detin e Zi dhe detin Mesdhe?
- Në cilin shtet të sotëm gjendet MEKA?

Pasi nxënësit identifikojnë shtetet (të gjenden edhe në hartën politike të regjionit), mësimdhënësi kërkon nga ta që të identifikojnë disa (2-3) të përbashkëta që kanë këto tri shtete. Kështu nxënësit identifikojnë vetë njësinë e re që do të zhvillohet.

Të përbashkëtat (shembull) në hartën e punës:

- Meka kufizohet të tria;
- Në cilat hapësira ujore kanë dalje?

TURQIA

Fjalët kyçe:

Anadolia, malet Pontike, turqit, kurdët, Stambolli, Ankaraja.

Turqia është shtet aziatik, por 5 % të territorit të saj ndodhen në Evropë. Turqinë Evropiane e përbën një pjesë e ultësirës pjellore të Thrakisë, kurse atë aziatike gadishulli i Azisë së Vogël. Ajo kufizohet me Greqinë dhe Bullgarinë në perëndim, me Gjeorgjinë, Armeninë, Azerbajxhanin dhe Iranin në lindje dhe me Sirinë e Irakun në jug.

Turqia është vend **kryesisht malor**. Në reliev të saj dominojnë malet e larta, ku për nga lartësia dallohen mali Taurus në jug, Malet Pontike në veri dhe malet e Armenisë në lindje. Ndërmjet tyre ndodhet rrafshnaltja e Anadolliës, e cila kah lindja vazhdon me atë të Armenisë, aty ku ndodhen burimet e lumenjve Tigër dhe Eufrat. Ultësirat zënë sipërfaqe më të vogël dhe shtrihen kryesisht në brezin e ngushtë bregdetar.

Harta e Turqisë

Në hapësirat bregdetare të Mesdheut dhe të Egjeut është e pranishme klima mesdhetare, ndërsa në brendësi klima është stepike, me vera të ngrohta dhe dimra të ftohtë. Ka shumë liqene artificiale, uji i të cilave përdoret për ujitjen e tokave të thata në brendësi të vendit.

Stambolli, qytet në dy kontinente.

Si quhet ngushtica në brigjet e së cilës ndodhet Stambolli?

Dua të di më shumë!

Ararati, me 5.137 m lartësi, është mali më i lartë në Turqi. Njihet me legendën për fundosjen e anijes së Noas. Sipas kësaj legjende, anija e Noas është përplasur me malin Ararat. Banorët lokalë besojnë se mbetjet e anijes edhe sot e kësaj dite ndodhen në këtë mal.

Ararati

Turqia po përjeton një zhvillim të hovshëm të turizmit. Gjithnjë e më i rëndësishëm po bëhet turizmi veror, sidomos në brigjet e Mesdheut dhe Egjeut. Qyteti më i vizituar është Stambolli, sikurse edhe qytetet e shumta bregdetare në detin Mesdhe.

Turqia është vendi me numrin më të madh të banorëve në Azinë Jugperëndimore. Pjesa dërrmuese e banorëve janë turq (87 %), të cilët i takojnë besimit islam. Prej popujve të tjerë në juglindje jetojnë kurdët. Dendësia më e madhe e popullsisë është në perëndim të vendit, në brezin e ulët bregdetar të Mesdheut dhe të Detit të Zi. Duke shkuar drejt lindjes, dendësia e banimit shkon duke u zvogëluar. Pothuajse dy të tretat e popullsisë jeton në qytete. Qyteti më i madh është Stambolli, kurse qytetet të tjera të mëdha janë edhe Izmiri, Bursa, Antalia dhe Adana. Kryeqyteti i Turqisë është Ankara.

Degët më të zhvilluara të ekonomisë së Turqisë janë industria, bujqësia, tregtia, turizmi dhe bankat. Rreth 30 % e popullsisë janë të punësuar në industrinë e tekstilit, ndërkohë kjo degë realizon 40 % të eksportit jashtë vendit. Ka të zhvilluar edhe industrinë ushqimore, të automobilave, elektronike, të metalurgjisë së zezë, të lëkurës, të këpucëve etj.

Turqia e ka mjaft të zhvilluar bujqësinë. Në brendësinë e thatë kultivohen gruri dhe elbi, në zonën përgjatë Detit të Zi kultivohet misri, kurse në viset jugore orizi. Bimët kryesore industriale janë pambuku, duhani, luledielli, ullinjët etj. Në bregdet rriten agrumet, fiku dhe vreshtat. Prej bagëtisë rriten delet, dhitë dhe gjedhët.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Diagrami i Venit (Punë në treshe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe treshe, ku për secilin e ndan nga një njësi mësimore (shtet) dhe kërkon që të lexojë dhe të nxjerr shënime sipas elementeve gjeografike: *Pozita, klima, popullsia dhe ekonomia si dhe të dhëna nga atlas.*

Në fazën e dytë kërkohej nga nxënësit t'i shpjegojnë pjesën e tyre njëri-tjetrit të krahasohen dhe të gjejnë të përbashkëtat në mes të këtyre tri shteteve në formën e Diagramit të Venit ose në formën e shtyllave vertikale, ku në fund të ketë një hapësirë horizontale që të shënohen të përbashkëtat.

Turqia	A. Saudite	Irani
Të përbashkëtat (shembull)		
Feja islame	Kufiz. me Irakun	Regjioni Az.J
		Sipërfaqe të madhe

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënës
Punë individuale (vlerësim kritik)

Mësimdhënësi formon një tabelë sipas elementeve gjeografike për të tria shtetet dhe kërkon nga nxënësit që në mënyrë individuale të vlerësojnë elementet për shtetet, duke u bazuar nga informacionet që

fituan nga mësimi. Nxënësit vlerësojnë vendet sipas të dhënave të nxjerra gjatë krahasimit (fletore e klasës), atlasët dhe hartat. Votimi individual. Mësimdhënësi gjatë votimit, gjithnjë duke respektuar kohën, pyet nxënësit:

- *Pse mendoni kështu?*
- *Çka të bën të vlerësosh kështu?*

Në fund pasi del rezultati: A pajtoheni me rezultatin që fituam (diskutim 1-2min)?

Turqia	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-
Arabia Saudite	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-
Irani	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (Vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

Mësimi 9

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugperëndimore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon rolin e pozitës gjeografike të Azisë Jugperëndimore dhe të vlerësuar rëndësinë e saj në Azi dhe në botë.

Dallon veçoritë kryesore të relievit, klimës, hidrografisë dhe botës bimë e shtazore, duke analizuar rëndësinë e tyre për jetën dhe veprimtaritë e njerëzve.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,2,5; II-7,8; III-2,3.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Jugperëndimore (ushtrime)

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon veçoritë kryesore të popullsisë në Azinë Jugperëndimore;
- Vlerëson rolin e pozitës gjeografike në zhvillimin e regjionit;
- Përshkruan veçoritë e kushteve natyrore të regjionit.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë malet kryesore të Azisë Jugperëndimore.
- Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tri elemente dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimë.
- Përshkruan tri specifikat dalluese të popullsisë hamite dhe semite.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Pyetje për diskutim dhe sqarim me hartë.

Mësimdhënësi në formë diskutimi fillon orën e ushtrimeve duke shtruar pyetje për nxënës.

- Si quhet gadishulli në të cilin ndodhet Omani?*
- Pse quhet Lindja e Afërt ose Lindja e Mesme?*
- Për çka shquhet ky regjion?*
- Cilët janë veçoritë natyrore që do t'i dalloni nga ky regjion?*

Në pjesën më të madhe të Azisë Jugperëndimore dominon bimësia e stepave, e gjysëmshkretëtirave dhe e shkretëtirave. Brenda këtyre shkretëtirave ka jetë vetëm nëpër **oaza**, ku kultivohen **palmet e hurmës**. Në zonat e bregdetit të detit Mesdhe dhe të Detit të Zi, për shkak të sasisë më të madhe të reshjeve, hasen edhe pyjet e dendura. Pyje dhe kullosa ka edhe në malet të cilat janë të hapura ndaj masave të lagështa ajrore nga deti. Përgjatë bregdetit të detit Mesdhe dhe pak më në brendësi është e pranishme edhe bimësia mesdhetare.

Dua të di më shumë!

Kur ujërat nëntokësore ndodhen afër sipërfaqes, krijojnë kushte për shfaqjen e oazave, të cilat kanë ujë vetëm për një numër të vogël të banorëve. Në këtë regjion popullsia detyrohet të nxjerrë ujë nga akuiferët ujëmbajtës. Sasia e ujit për kokë banori është shumë e rëndësishme për njerëzit dhe për ekonominë.

Rrjeti lumor i Azisë Jugperëndimore është i rrallë. Numri më i madh i lumenjve i takon pellgut të Oqeanit Indian. Lumenjtë më të gjatë janë **Tigri** dhe **Eufriati**, të cilët burojnë nga malet e larta, rrjedhin nëpër ultësirën e Mesopotamisë, dhe formojnë lumin **Shat-el-Arab**. Në Detin e Vdekur derdhet lumi **Jordan**, ndërsa nëpër hapësirat e mëdha shkretinore ka shtretër të thatë lumorë që quhen **uade**, me rrëqe ujore, zakonisht pas reshjeve e që në viset shkretinore janë shumë të rralla. Përveç uadeve, nëpër brendësinë e thatë ka edhe liqene të kripura, siç është liqeni **Tuz** në Turqi.

Pyetje dhe detyra

- Gjej në hartë hapësirën e Azisë Jugperëndimore dhe shpjego specifikat e pozitës gjeografike.
- Shëno tërësitë kryesore të relievit të Azisë Jugperëndimore.
- Ku dominon klima mesdhetare dhe çfarë vecorish ka ajo?
- Çka janë uadat dhe si krijohen ato?

Eufriati është lumi më i gjatë në Azinë Jugperëndimore

Në pjesën më të madhe të Azisë Jugperëndimore dominon bimësia e stepave, e gjysëmshkretëtirave dhe e shkretëtirave. Brenda këtyre shkretëtirave ka jetë vetëm nëpër **oaza**, ku kultivohen **palmat e hurmës**. Në zonat e bregdetit të detit Mesdhe dhe të Detit të Zi, për shkak të sasisë më të madhe të reshjeve, hasen edhe pyjet e dendura. Pyje dhe kullosa ka edhe në malet të cilat janë të hapura ndaj masave të lagështa ajrore nga deti. Përgjatë bregdetit të detit Mesdhe dhe pak më në brendësi është e pranishme edhe bimësia mesdhetare.

Dua të di më shumë!
Kur ujërat nëntokësore ndodhen afër sipërfaqes, krijojnë kushte për shfaqjen e oazave, të cilat kanë ujë vetëm për një numër të vogël të banorëve. Në këtë region popullsia detyrohet të nxjerrë ujin nga akuiferët ujëmbajtës. Sasia e ujit për kokë banori është shumë e rëndësishme për njerëzit dhe për ekonominë.

Rrjeti lumor i Azisë Jugperëndimore është i rrallë. Numri më i madh i lumenjve i takon pellgut të Oqeanit Indian. Lumenjtë më të gjatë janë **Tigri** dhe **Eufрати**, të cilët burojnë nga malet e larta, rrjedhin nëpër ultësirën e Mesopotamisë, dhe formojnë lumin **Shat-el-Arab**. Në Detin e Vdekur derdhet lumi **Jordan**, ndërsa nëpër hapësirat e mëdha shkretinore ka shtretër të thatë lumorë që quhen **uade**, me rrëqe ujore, zakonisht pas reshjeve e që në viset shkretinore janë shumë të rralla. Përveç uadeve, nëpër brendësinë e thatë ka edhe liqene të kripura, siç është liqeni **Tuz** në Turqi.

Pyetje dhe detyra

1. Gjej në hartë hapësirën e Azisë Jugperëndimore dhe shpjego specifikat e pozitës gjeografike.
2. Shëno tërësitë kryesore të relievit të Azisë Jugperëndimore.
3. Ku dominon klima mesdhetare dhe çfarë veçorish ka ajo?
4. Çka janë uadet dhe si krijohen ato?

Eufрати është lumi më i gjatë në Azinë Jugperëndimore

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Misioni (punë në grupe) 4 nxënës. 30'.

Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe (4 nxënës) dhe u jep një mision për të përfunduar sipas tabelës dhe kohës së caktuar. Misioni ka të bëjë me përshkrimin e fjalëve që lidhen me AZIA JUGPERËNDIMORE.

Mësimdhënësi për të përshpejtuar punën, pajis nxënësit me fletë ku është strukturuar tabela e misionit dhe një hartë të pashënuar të regjioneve në fjalë. Nxënësit duhet të orientohen nga libri dhe atlasit dhe për kohën e caktuar ta përmbushin misionin.

Misioni	Përshkrimi
Malet (shembull)	
Ultësirat	
Shkretëtirat	
Rrafshnaltat	
Ishujt	
Qytetet	
Identifiko 5 lumenjtë kryesorë dhe trego në cilat dete derdhen.	
Përshkruaj dhe shenjo në hartë rrugën më të shkurtër detare nga Kuvajti deri në Jedahh (A. Saudite).	
Vlerëso me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë Perëndimore	

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit
Prezantim i punës (punimeve) MISIONIT.

Mësimdhënësi përzgjedh çiftet që duhet të prezantojnë punën para klasës duke shpjeguar në hartë. Secili çift ka kohë rreth 3 minuta të lexojë/interpretojë punën e "misionit". Mësimdhënësi që nga fillimi i orës duhet të bëjë vlerësim të vazhdueshëm të punës individuale dhe bashkëpunuese të nxënësve.

Mësimdhënësi pasi kryhet koha, mbledh fletët me emrat e shënuar të secilës dyshe dhe i ruan në dosje për t'i mbajtur si dëshmi.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugore, Juglindore dhe Lindore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Identifikona veçoritë e përgjithshme fiziko gjeografike të Azisë Jugore - vargmalet, malet e vjetra, ultësirat dhe fushat e rëndësishme të këtij regionit.

Arsyeton tipat e klimës mes pjesëve veriore dhe jugperëndimore e jugore, viseve të larta dhe të ulëta të Azisë Jugore.

Analizon veçoritë hidrografike të Azisë Jugore.

Identifikon elementet kryesore të përthyeshmërisë bregdetare të Azisë Jugore

Analizon ndikimi dhe rëndësia e deteve në këtë region.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-2,6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1, 2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Jugore - veçoritë gjeografiko-natyrore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përshkruan në hartën e punës veçoritë kryesore fiziko-gjeografike dhe të pozitës së Azisë Jugore. Analizon tipat e klimave prej Himalajeve e deri në bregdetin e Oqeanit Indian dhe tregon rëndësinë e monsuneve për regionin e Az. Jugore.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë malet kryesore të Azisë Jugore.
- Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tre elementët dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore.
- Numëron tri përparësi të monsuneve për regjionin.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Diskutim duke analizuar fjalët kyçe (punë individuale).

Diskutim duke shfrytëzuar fjalët kyçe që janë paraqitur në fillim të tekstit. Kështu mësimdhënësi fillon një diskutim me nxënësit duke i drejtuar që të identifikojnë njësien e re që do të zhvillohet.

Kjo bëhet përpara se nxënësit të identifikojnë njësien e re. Paraprakisht ai shënon në tabelë fjalët kyçe. Jepini kuptim fjalëve të shënuara në tabelë (të diskutohet në klasë së bashku me nxënësit):

AZIA JUGORE - VEÇORITË GJEOGRAFIKO-NATYRORE

Fjalët kyçe:

Gadishulli Indian, Himalajet, monsunet, Indi, Gangu, pllaja e Dekanit.

Azia Jugore ka rreth 4.5 milionë kilometra katrorë, ku jetojnë më shumë se një miliard banorë. Ndodhet ndërmjet Gadishullit Arabik në perëndim dhe atij të Indokinës në lindje. Në afërsi të saj kalojnë rrugët detare që e lidhin detin Mesdhe me Oqeanin Indian, prandaj ky region veçohet me pozitë shumë të volitshme gjeografike. Brigjet e tij lagen nga ujërat e Detit Arabik dhe të gjirit të Bengalit, që të dy pjesë të Oqeanit Indian. Në veri ndodhen Himalajet, të cilat e ndajnë regjionin prej pjesës së brendshme të Azisë. Në Azinë Jugore gjenden gadishulli i Indisë, ishujt e Shri Lankës, Maldivet, Lakadivet, Nikobaret, Andamanet etj.

Në relievën e Azisë Jugore theksohen qartë tri tërësi morfologjike: **vargmalet në veri, ultësirat në mes dhe pllaja e Dekanit** në pjesën qendrore të Gadishullit Indian. **Tërësia malore** në veri përfshin vargmalet e Himalajeve, Karakoromit, Hindukushit etj. Himalajet kanë gjatësi mbi 2.000 km dhe gjerësi rreth 300 km. Maja më e lartë e Himalajeve, Mont Everesti (8.848m), është maja më e lartë në botë. Në perëndim të Himalajeve shtrihen vargmalet e Karakoromit.

Mont Everesti, 8.848 m

Në jug të Himalajeve ndodhen ultësirat, nga të cilat më të mëdhatë janë: **Hindustani** në luginën e lumit Gang, **Bengali** në deltën e Gangut dhe Brahmaputrës, **Asami** në luginën e lumit Brahmaputra dhe **Penzhabi** ose "Pesëlumëshi" në luginën e lumit Ind. Për shkak të tokave pjellore, ultësirat janë rajone të zhvilluara bujqësore dhe me dendësi të madhe të banimit.

Bërthamën e Gadishullit Indian e përbën **plaja e Dekanit**. Në skajin perëndimor kjo pllajë kufizohet me **Gatet Perëndimore**, me lartësi mbidetare deri në 2700 m, të cilat në mënyrë të përkallëzuar lëshohen në Oqeanin Indian. Në lindje pllaja e Dekanit kufizohet me **Gatet Lindore**, të cilat janë dukshëm më të ulëta se ato perëndimore.

Pjesa më e madhe e Azisë Jugore është nën ndikimin e erërave monsun. **Monsunet verore** fryjnë prej gjysmës së majit deri në gjysmën e tetorit, kryesisht në drejtim juglindje-veriperëndim.

Kur këto erëra arrijnë mbi Himalaje, e zbrazin pjesën dërrmuese të lagështisë në formë të reshjeve, e cila në ultësira shpesh shkakton vërshime. Asia më e madhe e reshjeve regjistrohet në shpatet jugperëndimore të Gateve Perëndimore sikurse edhe në disa pjesë të krahinave të Bengalit dhe Asamit në lindje të regionit.

Shpjego si krijohen monsunet dhe cilat janë veçoritë e tyre.

Dua të di më shumë!

- Bengali dhe Asami janë krahinat ku bien më së shumti reshje në Tokë. Në malin Kasi të Asamit ndodhet lokaliteti Çerapunxhi, ku bien mesatarisht 12.000 mm reshje në vit. Kjo sasi vjetore e reshjeve është për shkak të monsunëve të lagështa verore dhe relievit.

- Vërshimet më të mëdha në Bangladesh ndodhën në vitin 1998, kur niveli i ujit në lumenj u rrit deri në 8 metra dhe vërshoi mbi 80 % të sipërfaqes së këtij shteti.

31

Subkontinenti i Indisë?

Himalajet?

Monsunet?

Indi? Gangu? Bramaputra?

Hindustani?

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësishë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

Pas këtij leximi, nxënëset u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:

- Shpjegoni me hartë shtrirjen e Azisë Jugore?
- Cilat male shtrihen në këtë region?
- Identifikoni ishujt e cekur në libër.

Hapa të njëjtë merren edhe tek leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...

- Cilat janë tri tërësitë gjeografike që përbëjnë Azinë Jugore?
- Çka është karakteristikë e maleve në Azinë Jugore?

Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrijnë duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.

- Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë Jugore.

Përforsimi:

Konsolidimi i të nxënës

Plotësim i fletore punës (punë individuale).

Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit që të plotësojnë në Fletore punë, faqe 15-16 (pjesën natyrore).

Gjatë punës, mësimdhënësi viziton nxënësit nëpër banka dhe vlerëson punën e tyre, gjithashtu jep shpjegime shtesë nëse është e nevojshme.

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletoren e punës.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Specifikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politiko-administrative të Azisë

Rezultatet e të nxënës të temës:

Analizon tiparet e demografike, ekonomike dhe kulturore të Azisë Jugore.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5, 6; II-1,7; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3-3.1, 3.2; 4-4.1, 4.2

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Jugore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Dallon veçoritë kryesore të popullsisë në Azinë Jugore;
- Identifikon shtetet me zhvillimin më të madh në A.J.
- Evidenton hapësirat kryesore bujqësore.

Kriteret e suksesit: (përpilohen së bashku me nxënësit dhe shënohen në tabelë)

- Liston shtetet e Azisë Jugore sipas madhësisë së popullsisë.
- Tregon tri karakteristika dalluese për popullsinë e vendit sipas grupeve.
- Përshkruan me hartë regjionet më të zhvilluara bujqësore.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Diskutim duke analizuar fjalët kyçe (punë individuale).

Përsëritje e njësive së shkuar dhe ndërlidhje me njësine e re (diskutim).

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësine e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlidhet me njësine e re që do të zhvillohet, pjesën shoqërore të Azisë Jugore.

- Trego ku shtrihet Azia Jugore.
- Cilët ishuj, gadishuj, rrafshnaltat, lumenj shtrihen në këtë regjion?

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?
- Cilët popuj jetojnë në këtë regjion?

Kështu nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Azisë Jugperëndimore, vazhdim i njësive së kaluar.

AZIA JUGORE – POPULLSIA DHE ZHVILLIMI EKONOMIK

Fjalët kyçe:

shtimi i lartë natyror, hinduizmi, vedët dhe dravidët, alpinizmi, pushtimi.

Azia Jugore njihet për dendësinë e madhe të banimit, rritjen e shpejtë të numrit të popullsisë, varfërinë dhe urinë. Nataliteti dhe mortaliteti janë në shkallë të lartë, ndërsa jetëgjatësia e popullsisë është e shkurtër.

Problem tjetër është edhe shkalla e lartë e analfabetizmit, e cila e pengon zhvillimin ekonomik dhe daljen nga prapambeturia. Në kërkim të kushteve më të mira jetësore, popullsia shpërngulet nga fshatrat në qytete, ku, megjithatë ajo vazhdon të jetojë në kufijtë e varfërisë. Në Azinë Jugore jetojnë rreth **1.9 miliardë banorë**, që e bën atë një nga regjionet më të banuara në botë. Dendësia e madhe është sidomos në ultësirën e Hindustanit, të Bengalit (mbi 1.000 b/km²) dhe në zonat bregdetare. Dendësi më të vogël të banimit kanë hapësirat e thata të Pakistanit dhe viset e larta malore të Himalajeve e Karakoromit.

Shumica e popullsisë janë të racës së bardhë, në mesin e të cilëve për nga numri prijnë **hindusët**. Në Pllajën e Dekanit jetojnë **dravidët**, të cilët janë të racës së zezë dhe janë popull indigjen i Gadishullit Indian. Të racës së zezë janë edhe **vedët**, që jetojnë në ishullin e Shri Lankës.

Azia Jugore është një tjetër regjion, ku kanë lindur religjionet e mëdha: **budizmi** në Butan dhe **hinduizmi** në Indi, Shri Lankë dhe Nepal. Në këtë regjion jeton edhe një numër i caktuar i popullsisë myslimane. Ata e përbëjnë shumicën e popullsisë në Pakistan, Bangladesh dhe Maldive.

Në Azinë Jugore fliten mbi 200 gjuhë dhe rreth 500 dialekte.

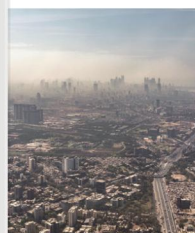
Dua të di më shumë!

Në brendësinë e Azisë Jugore ka disa grupe etnike të cilat bëjnë një jetë shumë të izoluar dhe primitive. Fiset lëkurëzeshë kade, kanikar dhe irulan, që jetojnë në Gatet Perëndimore, merren me gjueti dhe me mbledhjen e frutave. Shumica e grupeve etnike primitive dallohen edhe për disa veçori specifike trupore.

Popullsia e qyteteve rritet me ritme të shpejta, si pasojë e së cilës në periferinë e qyteteve shfaqen lagjet e varfra, me mungesë të kushteve elementare jetësore. Qytetet më të mëdha të regjionit janë Nju-Delhi me 32 milionë banorë (viti 2022), Daka me 22 milionë banorë, Bombai me 20 milionë banorë, Kalkuta me 15 milionë banorë etj.

Nju-Delhi

Bombai

Shumica e popullsisë merren me **bujqësi ekstensive**. Dominon bujqësia tradicionale dhe blegtoia. Tokat e pëlleshme në ultësira dhe ujërat e mjaftueshme mundësojnë dy deri tri të korra gjatë vitit. Kultura kryesore bujqësore është **orizi**, i cili kultivohet në veçanti në rajonin e Hindustanit. Në perëndim kultivohen drithërat, ndërkaq në brendësinë e thatë kultura e pambukut. Në jug të Indisë dhe në ishullin e Shri Lankës kultura kryesore bujqësore është **çaji**, i cili njihet gjithandej në botë për cilësinë që ka.

Blegtoia është kryesisht ekstensive. Për shkakë fetare, hindusët nuk e përdorin mishin e gjedhit për ushqim (lopa është kafshë e shenjtë), kurse për po të njëjtat arsye myslimanët nuk e përdorin mishin e derrit.

Industria është e zhvilluar në periferitë e qyteteve të mëdha. Kohët e fundit zhvillim të shpejtë po përjeton industria e teknologjisë së informacionit, e makinerisë, e mjeteve të transportit etj.

Dua të di më shumë!
Feja e sikëve ka lindur në rajonin e Penxhabit, ku jetojnë rreth 4 milionë sikë. Në gjuhën e tyre, "sik" do të thotë nxënës. Ekziston një rrymë ekstreme brenda tyre, e cila pavarësinë e Kashmirit provon ta fitojë përmes metodave të dhunshme.

Ekonomia mbështetet në **shfrytëzimin e lëndëve të para vetanake, fuqinë e tirë punëtore dhe tregun e madh**. Përveç bujqësisë dhe industrisë, gjithnjë e më shumë po zhvillohet turizmi. Me këtë veprimtari ekonomike dhe me peshkim merret sidomos popullsia e Maldiveve dhe e Lakadiveve. Forma të veçanta të turizmit po zhvillohen në Indi, Shri Lankë, Nepal dhe Butan. Së fundi, në Nepal dhe Butan po zhvillohet turizmi i ngjitjeve dhe i alpinizmit. Në Azinë Jugore ka gjithsej 7 shtete, të cilat kryesisht e arriten pavarësinë pas Luftës së Dytë Botërore.

Pyetje dhe detyra

1. Shkruaj për veçoritë kryesore demografike të Azisë Jugore.
2. Cilët janë popujt më të vjetër të regjionit dhe ku jetojnë ata?
3. Çfarë turizmi po zhvillohet në Nepal e Butan, si dhe pse?
4. Kur e fituan pavarësinë shtetet e Azisë Jugore?

34

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
INSERT (punë individuale)

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion- i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që di	(?) sqarime për informacionin

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Klaster – Pema e mendimeve (punë individuale)..

Në pjesën e tretë në tabelë formohet KLASHTER në qendër të tabelës se zezë dhe shënohet (AZIA JUGORE) . Kërkohet nga nxënësit të

përmbledhen të dyja pjesët (shoqërore dhe natyrore).

Që të përmbledhen të dyja pjesët dhe të ketë harmoni/kontribut në mes rezultateve dhe kriterëve si dhe teknikës, mësimdhënësi shënon kriteret nga të dy pjesët në tabelë si referencë për nxënësit.

- Gjeni në hartë malet kryesore të Azisë Jugore.
- Shënoni tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore (tabelë).
- Identifikon në hartë pesë shtetet më të zhvilluara të regjionit (bujqësi, industri...).
- Kategorizon nga pesë popuj sipas grupeve racore.
- Liston tri burimet më të mëdha të naftës së regjionit.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektojmë për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Specifikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politiko-administrative të Azisë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon specifikat natyrore, populative, kulturore, ekonomike dhe politike të shtetit të Indisë dhe Pakistanit, duke gjetur ngjashmëritë dhe dallimet mes tyre.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,5; II-1,2,8; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3; 3.1; 3.2. RNF: 4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: India dhe Pakistani

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë dalluese natyrore, shoqërore dhe tregon ngjashmëritë që kanë në mes të dy shteteve.

Kriteret e suksesit: (përpilohen së bashku me nxënësit dhe shënohen në tabelë)

- Interpreton katër specifikat kryesore të dy shteteve.
- Përkufizon me hartë dy shtetet.
- Tregon tre specifikat ekonomike për të dy shtetet.
- Numëron pesë të përbashkëta të dy shteteve.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Zhvillimi personal; Edukimi për medie; HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

"Loja me shigjeta" (Individuale).

Mësimdhënësi fillon orën me një aktivitet zbatues. Në tabelë, shënon disa fjalë kyçe ose terme (qytete, emra malesh, lumenjtë, shkretëtira...) të cilat asociojnë me dy shtetet e njësive që do të zhvillohet, Indinë dhe Pakistanin. Pasi shënohen në tabelë dhe përgatitet "targeti" mësimdhënësi përmend 3 numra që i përkasin nxënësve në ditë dhe kërkon nga ta që me shumës ose letër të godasin tabelën. Në vendin që e godet, kërkon nga ta që të identifikojnë se cilit vend i takon, çka është dhe të listojnë në tabelë të India ose Pakistani.

Fjalët kyçe: India, Pakistani, Ind, Gang, Hindustan, Delhi, Karaqi, Mumbai, Islamabad, Godavari, Taxh Mahall, Hindokush etj.

INDIA

Fjalët kyçe:

giri i Bengalit, Himalajet, Gang, Brahmaputra, Asami, Hindustani, Nju-Delhi.

India është shteti më i madh i Azisë Jugore. Ajo zë pjesën dërrmuese të Gadishullit Indian. Indisë i takon pjesa më e madhe e Gadishullit Indian, prandaj shpeshherë nocionet Azi Jugore dhe Indi njëjtësohen. Në kuadër të saj bëjnë pjesë edhe ishujt Lakadive në Detin Arabik dhe ato Nikobare në gjirin e Bengalit. Brigjet e saj ligen nga ujërat e Oqeanit Indian, që i kanë mundësuar asaj lidhjen e hershme komunikative me regionet e largëta.

Në perëndim India kufizohet me Pakistanin, në veri me Kinën, Nepalin dhe Butanin, kurse në lindje me Bangladeshin dhe Birmaninë. Deri në vitin 1947, India së bashku me Pakistanin, Bangladeshin dhe Shri Lankën kanë qenë koloni britanike.

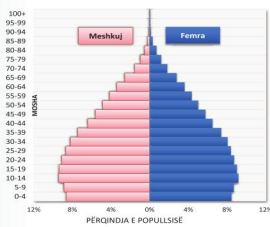
Dua të di më shumë!

Për zhvillimin e Indisë moderne, kontribut të madh ka dhënë Mahatma Gandhi, i cili në vitin 1919 vendoset në krye të Kongresit Kombëtar të Indisë. Gandhi ishte udhëheqës kulturor dhe shpirtëror i luftës së Indisë për pavarësi.

Në relievin e Indisë veçohen tri tërësi të mëdha natyrore. Në veri ndodhen Himalajet, në jug ndodhet Pllaja e Dekanit, kurse ndërmjet tyre shtrihen ultësirat: e Penxhabit, Hindustanit, Asamit dhe pjesa perëndimore e ultësirës së Bengalit. Për shkak të tokave pjellore, në këto ultësira është zhvilluar prodhimtaria bujqësore dhe është koncentruar numër më i madh i popullsisë.

Pllaja e Dekanit ka lartësi mesatare mbidetare prej 300-700 m dhe është e ndërtuar prej shkëmbinjve magmatikë dhe metamorfikë. Nga Deti Arabik në perëndim e ndajnë Gatet Perëndimore, kurse nga gjiri i Bengalit në lindje e ndajnë Gatet Lindore.

Në Indi janë të pranishëm tipat e ndryshëm klimatikë. Në pjesën jugperëndimore të vendit dominon klima monsunike; pllaja e Dekanit ka klimë të thatë stepike, në shkretëtirën Tar ajo është shkretënorë, kurse në lindje dominon klima e savanave. Pjesët e ulëta të Himalajeve kanë klimë mesatarisht të ftohtë, kurse në lartësi më të mëdha ajo është tipike alpine. Lumenjtë më të gjatë të Indisë janë Gangu dhe Brahmaputra.

Me më shumë se një miliard banorë, India renditet e dyta në botë për nga numri i popullsisë. Veçohet për shtim të lartë natyror. Për të frenuar një shtim të tillë, janë aplikuar masa të politikave popullore, por të cilat nuk kanë dhënë rezultate të pritshme.

Në Indi jeton një numër i madh i popujve ku, sipas numrit, prijnë hindusët, të cilët janë të racës së bardhë. Në brendësi jetojnë dravidët, të cilët i përkasin racës së zezë. Me 370 b/km², India bën pjesë në grupin e vendeve me dendësi të madhe të banimit, ndërkaj në ultësira sikurse ajo e Hindustanit, dendësia arrin edhe deri në 500 b/km². Më rrallë të banuara janë Himalajet, shkretëtira Tar dhe brendësia e Dekanit.

Sipas përkatësisë fetare, mbi 80 % e popullsisë janë të fesë hinduse, 14 % janë myslimanë, kurse pjesa tjetër janë të krishterë, sikë dhe budistë. Në Indi fliten disa dhjetëra gjuhë, ndërsa, përveç gjuhës hindu, si gjuhë zyrtare përdoret edhe anglishtja.

India ka pasuri të shumta natyrore, si: toka bujqësore, thëngjill, xehë të hekurit, boksitë, mangan, diamante etj. Megjithatë, ajo i takon grupit të vendeve më pak të zhvilluara.

Degët më të zhvilluara të ekonomisë janë bujqësia, industria ushqimore, xehetaria, tekstili dhe turizmi.

Mbi gjysma e popullsisë indiane merret me bujqësi ekstensive. India është ndër vendet e para në botë për kultivimin dhe eksportin e orizit, të patates, të çajit, të pambukut, të rrepës së sheqerit etj. Blegtoria është më pak e zhvilluar edhe për shkak të faktit se në Indi gjedhët konsiderohen si kafshë të shenjta, mishi i tyre nuk përdoret për ushqim.

Dua të di më shumë!
Gjedhët janë kafshë të shenjta, andaj atyre, sipas traditave fetare, nuk guxon askush t'u bëjë diçka të keqe. Edhe përkundër numrit të madh të gjedhëve që ka India, prapëse-prapë në shumë rajone popullsia ballafaqohet me uri dhe varfëri.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Diagrami i Venit (Punë në dyshe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe dyshe (sipas bankës), ku për secilin e ndan nga një njësi mësimore (shtet) dhe kërkon që të lexojë dhe të nxjerrë shënime sipas elementeve gjeografike:
Pozita, Klima, popullsia dhe ekonomia si dhe të dhëna nga atlas.

Në fazën e dytë kërkohet nga nxënësit t'i shpjegojnë pjesën e tyre njëri-tjetrit dhe të krahasohen dhe të gjejnë të përbashkëtat në mes të këtyre dy shteteve në formën e Diagramit të Venit ose në formën e shtyllave vertikale ku në fund të ketë një hapësirë horizontale që të shënohen të përbashkëtat.

India	Pakistani
Të përbashkëtat	

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënës
Vlerësimi i elementeve

Nxënësit vlerësojnë vendet sipas të dhënave të fituara gjatë mëimit. Vlerësimi bëhet me votim për elementet e përmendur dhe çdo votë e tyre duhet të arsyetohet se pse vlerësohet njërin nga tjetra më shumë, cilat janë mangësitë e tjetrës... votimi bëhet individualisht. I gjithë aktiviteti kryhet në tabelë duke plotësuar tabelën.

India	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-
Pakistani	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-

Lajmërim paraprak: Nxënësit njoftohen që orën e radhës do të realizohet. Një orë Ushtrime për Azinë Jugore. Njoftohen për pjesën e tretë që do të vlerësohen mbi bazën e një hartimi/eseje individuale ose shkrimi të lirë me temën: Azia Jugore.

Kriteret: *Drejftshkrimi, Elementet fiziko-gjeografike të regjionit, Pesë dëshmi të reja jashtë librit bazë (hulumtim në internet nga burime të vlefshme), Artikulimi i tekstit.*

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mëimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (Vlerësimi individual).

Detyrë:

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Specifikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politiko-administrative të Azisë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon tiparet e demografike, ekonomike dhe kulturore të Azisë Jugore.

Identifikon veçoritë e përgjithshme fiziko-gjeografike të Azisë Jugore - vargmalet, malet e vjetra, ultësirat dhe fushat e rëndësishme të këtij regjioni.

Arsyeton tipat e klimës mes pjesëve veriore dhe jugperëndimore e jugore, viseve të larta dhe të ulëta të Azisë Jugore.

Analizon veçoritë hidrografike të Azisë Jugore, Juglindore dhe Lindore.

Identifikon elementet kryesore të përthyeshmërisë bregdetare të Azisë Jugore.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,4,5; II-4,7; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3; 3.1; 3.2. RNF: 4.4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Jugore (përforsim)

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përkshkruan karakteristika themelore të Azisë Jugore duke shfrytëzuar enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burimet e tjera gjatë ndërtimit të një shkrimi.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

HISTORI, Aftësi për jetën, Mediet dhe komunikimi, Globalizimi.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

PPSh prezantim (projektor).

Në fillim të orës, mësimdhënësi paraqet një punim / prezantim (si shembull për motivim) ku paraqitet Azinë Jugore në aspektin historik dhe gjeografik me informacione/figura shtesë.

Pasi që shikohet përcillet punimi në Power Point, nga nxënësit kërkohet që të reflektohet në formën e një shkrimi të lirë nga ajo që shikuan duke synuar të arrihen kriteret e formuara së bashku në klasë.

Kriteret e orës:

AZIA JUGORE – VEÇORITË GJEOGRAFIKO-NATYRORE

Fjalët kyçe:

Gadishulli Indian, Himalajet, monsunet, Indi, Gangu, pllaja e Dekanit.

Azia Jugore ka rreth 4.5 milionë kilometra katrorë, ku jetojnë më shumë se një miliard banorë. Ndodhet ndërmjet Gadishullit Arabik në perëndim dhe atij të Indokinës në lindje. Në afërsi të saj kalojnë rrugët detare që e lidhin detin Mesdhe me Oqeanin Indian, prandaj ky region veçohet me pozitë shumë të volitshme gjeografike. Brigjet e tij lagen nga ujërat e Detit Arabik dhe të gjirit të Bengalit, që të dy pjesë të Oqeanit Indian. Në veri ndodhen Himalajet, të cilat e ndajnë regjionin prej pjesës së brendshme të Azisë. Në Azinë Jugore gjenden gadishulli i Indisë, ishujt e Shri Lankës, Maldivet, Lakadivet, Nikobaret, Andamanet etj.

Në relievën e Azisë Jugore theksohen qartë **tri tërësi morfologjike: vargmalet në veri, ultësirat në mes dhe pllaja e Dekanit** në pjesën qendrore të Gadishullit Indian. **Tërësia malore** në veri përfshin vargmalet e Himalajeve, Karakoromit, Hindukushit etj. Himalajet kanë gjatësi mbi 2.000 km dhe gjerësi rreth 300 km. Maja më e lartë e Himalajeve, Mont Everesti (8.848m), është maja më e lartë në botë. Në perëndim të Himalajeve shtrihen vargmalet e Karakoromit.

Mont Everesti, 8.848 m

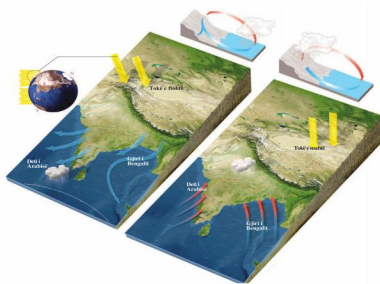
Në jug të Himalajeve ndodhen ultësirat, nga të cilat më të mëdhatë janë: **Hindustani** në luginën e lumit Gang, **Bengali** në deltën e Gangut dhe Brahmaputrës, **Asami** në luginën e lumit Brahmaputra dhe **Penxhabi** ose "**Pesëlumëshi**" në luginën e lumit Ind. Për shkak të tokave pjellore, ultësirat janë rajone të zhvilluara bujqësore dhe me dendësi të madhe të banimit.

Bërthamën e Gadishullit Indian e përbën **plaja e Dekanit**. Në skajin perëndimor kjo pllajë kufizohet me **Gatet Perëndimore**, me lartësi mbidetare deri në 2700 m, të cilat në mënyrë të përkallëzuar lëshohen në Oqeanin Indian. Në lindje pllaja e Dekanit kufizohet me **Gatet Lindore**, të cilat janë dukshëm më të ulëta se ato perëndimore.

Pjesa më e madhe e Azisë Jugore është nën ndikimin e erërave monsun. **Monsunet verorë** fryjnë prej gjysmës së majt deri në gjysmën e tetorit, kryesisht në drejtim juglindje-veriperëndim.

Kur këto erëra arrijnë mbi Himalaje, e zbrazin pjesën dërrmuese të lagështisë në formë të reshjeve, e cila në ultësira shpesh shkakton vërshime. Asia më e madhe e reshjeve regjistrohet në shtatë jugperëndimore të Gateve Perëndimore sikurse edhe në disa pjesë të krahinave të Bengalit dhe Asamit në lindje të regjionit.

Shpjego si krijohen monsunet dhe cilat janë veçoritë e tyre.

Dua të di më shumë!

- Bengali dhe Asami janë krahinat ku bien më së shumti reshje në Tokë. Në malin Kasi të Asamit ndodhet lokaliteti Çerapunxhi, ku bien mesatarisht 12.000 mm reshje në vit. Kjo sasi vjetore e reshjeve është për shkak të monsunëve të lagështa verorë dhe reliefit.

- Vërshimet më të mëdha në Bangladesh ndodhën në vitin 1998, kur niveli i ujit në lumenj u rrit deri në 8 metra dhe vërshoi mbi 80 % të sipërfaqes së këtij shteti.

31

- Përshkruan relievin në tërësi të Azisë Jugore.
- Liston pesë lumenjtë kryesorë.
- Numëron nga tri përparësi të Monsuneve për aktivitetet njerëzore.
- Evidenton shtetet e Az. Jugore.
- Përshkruan nga tri karakteristika dalluese të popullsisë.

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

Punë individuale me hartim/Shkrim i lirë (përzgjidhet nga mësimdhënësi)

Mësimdhënësi pajis nxënësit me nga një fletë A4, në të cilën kërkon që si fillim të shënohet tema, data dhe emër mbiemër.

Koha në dispozicion të jetë deri në 20-30'.

Hartimi duhet t'u përmbahet kriterëve që janë dhënë një orë më herët, ku për siguri, mësimdhënësi i shënon në tabelë.

Tema: VEÇORITË E PËRGJITHSHME TË AZISË JUGORE

Kriteret:

- Drejtshkrimi
- Elementet fiziko-geografike të regjionit (pozita, relievi, klima, ujërat, popullsia dhe ekonomia).
- Artikulimi i tekstit duke u bazuar në elementet fiziko-geografike.
- Puna të jetë individuale. Nxënësit para vetës duhet të kenë vetëm ATLASËT geografike dhe stilolapsin.
- Nëse kanë hulumtuar për të dhëna të reja nga internet dhe që janë shifra, atëherë mësimdhënësi u lejon nxënësve të marrin përshkrime të shkurta në letër që të mos ngarkohen për t'i mbajtur në mend.

Kjo vlen vetëm për informacionin e fituar nga hulumtimi.

Përforcimi:

Konsolidimi i të nxënit

Lexim i hartimit/shkrimit/ese

Mësimdhënësi për kohën e mbetur, mbledh shkrimet dhe cakton/përzgjedh vetëm tre nxënës të lexojnë punimin. Kjo përzgjedhje bëhet gjatë vrojtimit të punës gjatë kohës që ata punojnë. Pjesën tjetër e mban si dëshmi të punës së tyre dhe mund ta konsultojë gjatë vlerësimit për ditët në vijim. Mësimdhënësi në shtëpi i vlerëson shkrimet dhe i mban si dëshmi për nxënësit.

Emri i nxënësit	Punimi/eseja	Drejtshkrimi	Artikulimi i tekstit	Elementet (Pozita geografike, relievi, klima, ujërat, ekonomia, popullsia).	Dëshmitë e reja	Nota
1						
2						
3						
4						

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Mësimi 14

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugore, Juglindore dhe Lindore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënës të temës:

Gjen në hartë sistemet malore, ultësirat e mëdha pjellore, lumenjtë dhe luginat lumore më të njohura dhe të arsyetojë pse nëpër ishujt e Indokinës ndodhin tërmete e vullkane.

Analizon veçoritë klimatike dhe hidrografike të Azisë Juglindore. Shpjegon rolin e pozitës gjeografike dhe të evidencojë veçoritë kryesore të pozitës gjeografike.

Krahason viset perëndimore dhe lindore, kontinentale dhe ishullore nga relievi, klima dhe hidrografia.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-2,7,8; III-5

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Juglindore - veçoritë gjeografiko-natyrore

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Përshkruan në hartën e punës veçoritë kryesore fiziko-gjeografike dhe të pozitës së Azisë Juglindore.
- Analizon tipat klimatikë të pjesës kontinentale dhe ishullore.
- Shpjegon rëndësinë e monsunëve për regionin e Az. Juglindore.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë malet kryesore të Azisë Juglindore.
- Tregon në hartë brezat klimatikë të regionit.
- Përshkruan në hartë shtrirjen e ishujve kryesorë në Azinë Juglindore.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Mësimdhënësi fillon orën me një lojë atraktive që nxënësit të relaksohen.

Në tabelë mësimdhënësi paraqet një "puzzle rebus" me shkronja, ku kërkon nga nxënësit që ta plotësojnë secili individualisht rebusi brenda kohës 2-4'. Rebusi është mirë që të jetë titulli i njësisë që do të zhvillohet ose të ketë lidhje me të.

Zgjidhja: INDOKINA ose AZIA JUGLINDORE

O	KI		NA		DI		N
---	----	--	----	--	----	--	---

OSE

GI		JL			RU		AD		Z	ON		IA		E
----	--	----	--	--	----	--	----	--	---	----	--	----	--	---

AZIA JUGLINDORE – VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

Indokina, Arkipelagu Malajo-Filipinas, klima tropikale e lagësht, vullkanet, pyjet e pashkelura.

Azia Juglindore ndan Oqeanin Indian nga Oqeani Paqësor, ndërkaq lidh kontinentin e Azisë me atë të Australisë. Ky region përfshin dy tërësi: gadishullin e Indokinës dhe Arkipelagun Malajo-Filipinas. Ngushtica e Malajës ndërmjet arkipelagut të Malajës dhe ishullit Sumatra ka rëndësinë e njëjtë komunikative sikurse ajo e Bosforit dhe e Gjibraltarit.

Nëpër këtë hapësirë me shekuj janë gërrshetur ndikimet e dy kulturave dhe civilizimeve: hinduse dhe kineze, dy racave: të bardhë dhe të verdhë dhe dy popujve më të mëdhenj për nga numri në botë: kinezëve dhe indianëve.

Azia Juglindore ka një vijë bregdetare shumë të përzhyer dhe reliev të copëtuar. Arkipelagu Malajo-Filipinas ka mbi 20.000 ishuj. Grupet më të mëdha të ishujve janë **Sundet e Mëdha**, ku bëjnë pjesë Borneo, Sumatra, Java dhe Sulawesi; **Sundet e Vogla**, ku bëjnë pjesë Bali, Timor etj., Ishujt **Molluke** dhe Ishujt **Filipine**.

Azia Juglindore

Me shumë tërmete, vullkane aktive dhe të shuara ky region është pjesë e "Unazës së Zjarrit të Paqësorit".

Në Azinë Juglindore dominon relievi malor. Vargjet malore të Indokinës janë vazhdim i Himalajeve, të cilat shtrihen drejt jugut dhe vazhdojnë me malet e pjesës ishullore të regionit. Ndërmjet vargjeve malore të cilat kanë shtrirje meridionale ndodhen ultësirat dhe luginat e lumenjve Mekong, Menam dhe Iravadi.

Meqenëse pjesa më e madhe e Azisë Juglindore ndodhet në hapësirat rreth ekuatorit, klima në jug është ekuatoriale, kurse në veri është tropikale-monsunike. Në pjesën e brendshme të Indokinës dhe në veri të ishujve Filipine dominon klima e savanave.

Për shkak të reshjeve të shumta, ajri i lagësht mundëson rritjen e pyjeve të lagështa tropikale - xhunglave, të cilat janë më të përhapura rreth ekuatorit. Sipërfaqe të konsiderueshme të tyre janë prerë dhe janë shndërruar në toka të punueshme. Hapësirat më të thata në veri kanë vegetacion të savanave.

Lumenjtë më të mëdhenj janë Iravadi që rrjedh nëpër Birmani, Menami që rrjedh nëpër Tajlandë dhe Mekong që rrjedh nëpër Laos, Kamboxhë dhe Vietnam. Mekong, Iravadi, Menami dhe lumenjtë të tjerë në afërsi të grykëderdheve krijojnë delta lumore.

Dua të di më shumë!

Një numër i madh i banorëve jetojnë nëpër ishuj prej druri, të ndërtuar mbi ujë. Në ta zhvillohet tregtia, kurse uji i lumenjve shfrytëzohet për ujitjen e fushave të orizit. Në qytetet e mëdha, për shkak të dendësisë së madhe të popullsisë, banorët janë të detyruar të jetojnë në barka.

Pyetje dhe detyra

1. Cfarë ndikimesh shfaqen në këtë region dhe pse?
2. Shpjego se pse në Azinë Juglindore ka shumë vullkane dhe tërmete.
3. Krahoso dendësinë e rrjetit lumor ndërmjet Azisë Juglindore dhe Azisë Jugperëndimore dhe gjej shkaqet.
4. Duke shfrytëzuar atlasin, identifikoj dhe shëno vullkanet kryesore të regionit.

41

Si ndihmesë, mësimdhënësi shënon në tabelë fjalët kyçe që lidhen me njësinë e re: Indokina, Gadishulli, Mekong, Islami, Tsunami, Malet Kuenlan, Tërmetet, Arkipelag.

Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes

Lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërën nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësies (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

Pas këtij leximi, nxënësve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:

- Sa është sipërfaqja e Azisë Juglindore?
- Cilat shtete janë në pjesën kontinentale? Cilët janë ishuj?
- Hapa të njëjtë merren edhe te leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...
- Pse i referohen si Indokina?
- Në cilat oqeanë ka dalje Azia Jugperëndimore?

Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrin duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.

- Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë Juglindore.

Përforsimi: Konsolidimi i të nxënës

MISIONI (Punë në bashkëpunim).

Arsimtari kërkon nga nxënësit punojnë në dyse. Secili grup duhet të jetë i pajisur me atlas si mjet pune gjatë aktivitetit.

Pyetjet e parashtruara nga arsimtari, nxënësit i shënojnë në fletore dhe i përgjigjen duke bashkëpunuar dhe ilustruar në album ose fletë A4. Ky aktivitet i përngjan një misioni që ata duhet ta realizojnë, pa ndihmën e teksteve.

MISIONI	
Përshkruaj shtrirjen e Azisë JL me fjalët tuaja.	
Identifikoni se cilat shtete i takojnë këtij regionit.	
Gjeni në hartë pikat më të skajshme të Azisë (JL).	
Llogariteni në formë matematikore diferencën në sipërfaqe në mes Azisë JP dhe JL.	
Tregoni shtrirjen e oqeanëve rreth Azisë JL sipas anëve të horizontit.	
Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë JL, duke u bazuar në atë që mësuam.	

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Mësimi 15

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Specifikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politiko-administrative të Azisë

Rezultatet e të nxënës të temës:

Specifikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politiko-administrative të Azisë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-2,6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3; 3.1; 3.2. RNF: 4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Juglindore – popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Dallon veçoritë kryesore të popullsisë në Azinë Juglindore;
- Identifikon shtetet me zhvillimin më të madh në A.JL.
- Arsyeton zonat më të populluara të regjionit.

Kriteret e suksesit:

1. Liston shtetet e Azisë Juglindore sipas madhësisë së popullsisë.
2. Tregon tri të dendësisë së madhe të regjioneve.
3. Përshkruan elementet dalluese të popullsisë së regjionit.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Përsëritje e njësisë së kaluar (diskutim).

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësinë e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlihdet me njësinë e re që do të zhvillohet, pjesën shoqërore të Azisë Lindore.

- *Trego ku shtrihet Azia Juglindore (shpjegon me hartë).*
- *Cilët ishuj, gadishuj, rrafshnalta, lumenj shtrihen në këtë regjion?*

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- *Prej sa shteteve përbëhet Azia Juglindore?*
- *Cilët popuj jetojnë në këtë regjionit?*
- *Pse në disa literature këtij regjioni i referohen si Indokina?*

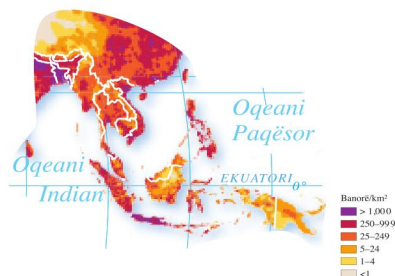
Kështu, nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Azisë Jugperëndimore, vazhdim i njësisë së kaluar.

VEÇORITË SHOQËRORE TË AZISË JUGLINDORE

Fjalët kyçe:

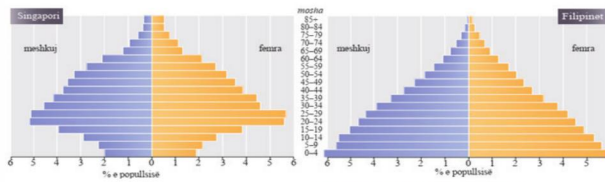
islami, budizmi, pasuritë xeherore, nafta, kauçuku, orizi.

Në Azinë Juglindore jetojnë rreth **680 milionë banorë**. Dendësia më e madhe e banimit është nëpër ultësira, përgjatë rrjedhjeve të poshtme të lumenjve, Iravadi, Menam dhe Mekong, si dhe në zonat bregdetare. Në ishullin Java ajo arrin edhe deri në **1.000 b/km²**, kurse në Singapor jetojnë edhe deri në **7.000 b/km²**. Dendësi më të vogël kanë pjesët e brendshme të ishujve të mëdhenj të Kalimantanit e Sulavesit, ku mesatarisht jetojnë 1-5 b/km².

Dendësia e popullsisë në Azi

Struktura etnike dhe fetare e Azisë Juglindore është mjaft heterogjene. Banorët e sotëm të gadishullit të Indokinës kanë ardhur prej Kinës dhe i takojnë racës së verdhë. Këta janë birmanezët, tajët dhe vietnamezët. Në Kamboxha jetojnë kmerët, të cilët kanë ardhur nga Gadishulli Indian. Në arkipelagun e Malajës jetojnë më shumë **malajët**, të cilët janë krijuar nga përzierja e racave.

Piramidat e popullsisë në Singapor dhe Filipine. Analizimi piramidat dhe nxirreni përfundime.

Nga India në Indokinë ka depërtuar feja budiste, së cilës sot i përket pjesa dërrmuese e popullsisë. Në Indonezi dhe Malajzi dominon feja islame, kurse popullsia e Filipeneve është e fesë katolike.

Azia Juglindore ka rezerva të mëdha të kallajit, volframit, hekurit, fosfateve, naftës dhe gazit natyror. Shumica e shteteve kanë ekonomi më pak të zhvilluar, përveç Singaporit dhe Brunejit, që kanë shkallë të lartë të zhvillimit ekonomik. Singapori është port i madh detar, kurse Brunei disponon rezerva të mëdha të naftës dhe të gazit natyror.

Kryeqyteti i Tajlandës, Bankoku, është i njohur për tempujt e shumtë budistë (Pagodat). Numri i madh i kanaleve ujore në qytet i jep atij epitetin "Venediku i Lindjes".

Në shumicën e shteteve dega më e rëndësishme e ekonomisë është bujqësia, ku rol më të madh ka lavërtaria, e cila gjatë vitit arrin të realizojë dy deri në tri të korra. Për nevoja të sigurimit të ushqimit, kultivohen: orizi, misri, manioka, kikiriku dhe susami, kurse në plantacione kultivohen: kauçuku, çaji, kafeja, kallami i sheqerit, palma e kokosit etj. Me prodhimtarinë e kauçukut shtetet e këtij regjioni zënë vendet e para në botë.

Për dallim nga blegtoaria, peshkimi është mjaft i zhvilluar. Po ashtu, në kohën e fundit turizmi po shënon zhvillim të shpejtë. Destinacionet e njohura turistike janë: Singapori, ishulli Bali, ishujt e Malajzisë, të Filipineve, Tajlanda etj.

Arkitektura moderne në Singapor

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
INSERT (punë individuale)

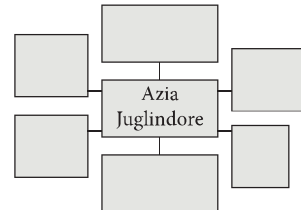
Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion- i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që e di	(?) sqarime për informacionin

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Klaster - Pema e mendimeve (punë individuale).

Në pjesën e tretë në tabelë formohet KLASTER në qendër të tabelës se zezë dhe shënohet (AZIA JUGLINDORE). Kërkohej nga nxënësit të përmbledheshin të dyja pjesët (shoqërore dhe natyrore).

Që të përmbledheshin të dy pjesët dhe të ketë harmoni/kontribut në mes rezultateve dhe kriterëve si dhe teknikës, mësimdhënësi shënon kriteret nga të dyja pjesët në tabelë si referencë për nxënësit.

- Gjeni në hartë malet kryesore të Azisë Juglindore.
- Shënoni tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimërore (tabelë).
- Identifikon në hartë pesë shtetet më të zhvilluara të regjionit.
- Kategorizon nga pesë popuj sipas grupeve racore.
- Liston tri burimet më të mëdha të naftës së regjionit.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rryjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Specifikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politiko-administrative të Azisë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përkufizon dhe dallon specifikat natyrore, popullore, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të shteteve të Azisë Juglindore - Indonezisë, Malajzisë dhe Singaporit. Analizon veçoritë demografike të këtij regionit, si dendësinë, shtimin e lartë natyror, përkatësinë e larmishme etnike e fetare.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,5; II-1,2,8; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 3; 3.1; 3.2; 4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Indonezia, Malajzia dhe Singapori

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë dalluese natyrore, shoqërore dhe tregon ngjashmëritë që kanë.

Kriteret e suksesit:

- Interpreton katër specifikat kryesore të të tria shteteve.
- Përkufizon me hartë të tria shtetet.
- Tregon tri specifikat ekonomike të të tria shteteve.
- Numëron pesë të përbashkëta të të tria shteteve.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Puna me ATLAS (individualisht)

Mësimdhënësi njofton nxënësit me njësinë mësimore dhe njëkohësisht paraqet një hartë para nxënësve ku kërkon nga ta që të identifikojnë shtetet për të cilat bëhet fjalë, **Indonezinë**, **Malajzinë** dhe **Singaporin**. Gjithashtu, pasi i identifikojnë, kërkon nga ta që të identifikohen shtetet me të cilat kufizohen dhe në cilat ujëra kanë dalje këto shtete si dhe informacionin në fund të ATLASIT, i cili i referohet shteteve (me flamuj) të shënohet paraprakisht të pjesa e diagramit për secilin shtet (Sipërfaqja, popullsia, kryeqyteti, dendësia...)

Fjalë kyçe:

Islami, Budizmi, Pasuritë xeherore, Nafta, Kauçuku, Orizi, Arkipelagu i Malajeve, kallaji, vullkanet, tërmetet...

INDONEZIA

Fjalët kyçe:

arkipelagu i Malajës, Sumatra, Java, ekuatori, fushat e tarracuara, vullkanet.

Indonezia është shteti më i madh i Azisë Juglindore, ndërsa shteti më i madh ishullor në botë, e cila ndodhet në arkipelagun e Malajës. Ka mbi 17.000 ishuj, nga të cilët rreth 3.000 janë të banuar. Ka pozitë të volitshme gjeografike dhe komunikative, prandaj qysh në shekullin XVII kishte rënë nën sundimin kolonialist të Holandës, deri në vitin 1949, kur e kishte fituar pavarësinë nga ky shtet.

Në veri kufizohet me Malajzinë, Singaporin dhe Filipinet, në lindje me Papua Guineja e Re dhe Timorin Lindor, kurse në jug me Australinë.

Indonezisë i takojnë ishujt e Sundete të Mëdha, përveç pjesës veriore të Borneos, Sundet e Vogla, përveç Timorit Lindor dhe ishujt Molluke. Këtij shteti i përket edhe një pjesë e ishullit të Guinesë së Re.

Dua të di më shumë!

Emri Indonezi në përkthim do të thotë "ishuj indianë" (lat.: Indus - India, greq.: nesos - ishuj). Popujt e Indonezisë shpesh vendin e tyre e quajnë Toka dhe Uji, meqë ndodhet në arkipelagun më të madh të ishujve në botë.

Rrokaqejti në Xhakarta

Ishujt e Indonezisë ndodhen në "Uazën e Zjarrit të Paqësorit", me vullkane aktive dhe tërmete të shpeshta. Shumica e ishujve kanë origjinë vullkanike. Në reliev të saj, përveç vullkanëve, ka edhe vargmale, ndërsa në zonat bregdetare shtrihen ultësirat dhe tokat moçalike.

Klima e Indonezisë është **ekuatoriale** dhe, po ashtu, është nën ndikimin e madh të monsunëve. Bie sasi e madhe e reshjeve, të cilat kanë shpërndarje të njëjtë pthuajse gjatë tërë vitit, prandaj sipërfaqja të mëdha janë të mbuluara me pyje të pasqelura.

Në Indonezi jetojnë më se 300 grupe etnike, të cilat janë zhvilluar nën ndikimin e kulturës kineze, hinduze, arabe dhe evropiane. Indonezianët i takojnë grupit të popujve mallakë. Prej tyre më së shumti ka javanezë (45 %), pastaj sundë, malajë dhe madurë. Në brendësi të pyjeve tropikale jetojnë popujt indigjenë, të cilët edhe në ditët e sotme vazhdojnë të bëjnë jetë të izoluar dhe primitive. Pjesa dërrmuese e popullsisë i përket besimit islam, të cilin qysh në shekullin XIV e kanë sjellë tregtarët arabë. Kryeqyteti i Indonezisë, **Xhakarta**, ka 10 milionë banorë dhe ndodhet në ishullin Java

Në Indonezi ka peizazhe të shumta vullkanike. Në fotografi shihet një i tillë në Parkun Nacional Bromo

Shkatërrimi i bimësisë natyrore për të mbijellë drurë të palmës. Çfarë pasojë mjedisore mund të ketë nga ndryshimi i bimësisë në një region?

Ekonomia e saj kohën e fundit po shënon një zhvillim më të shpejtuar. Ajo sot bën pjesë në grupin e 20 shteteve më të zhvilluara. Industria më shumë është e koncentruar në Java dhe Sumatra. Degët kryesore të saj janë industria kimike, petrokimike, elektronike, e gomave të automobilave, e tekstilit etj. Po ashtu edhe turizmi po rritet në vazhdimësi.

Dua të di më shumë!

Indonezia dhe Filipinet janë dy prodhuesit më të mëdhenj të palmës së kokosit në botë. Palma e kokosit prodhon arra deri në moshën 70-vjeçare. Bujqit i vjelin arrat duke përdorur drunjt bambuje.

46

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Diagrami i Venit (Punë në treshe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe treshe, ku për secilin e ndan nga një njësi mësimore (shtet) dhe kërkon që të lexojë dhe të nxjerrë shënime sipas elementeve gjeografike: Pozita, Klima, popullsia dhe ekonomia si dhe të dhëna nga atlasit.

Në fazën e dytë kërkohet nga nxënësit t'i shpjegojnë pjesën e tyre njëri-tjetrit të krahasohen dhe të gjejnë të përbashkëtat në mes të këtyre tri shteteve në formën e Diagramit të Venit ose në formën e shtyllave vertikale ku në fund të ketë një hapësirë horizontale që të shënohen të përbashkëtat.

Indonezia	Malejzia	Singapori
Të përbashkëtat		

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Punë individuale (vlerësim i shteteve)

Mësimdhënësi formon një tabelë sipas elementeve gjeografike për të tria shtetet dhe kërkon nga nxënësit që në mënyrë individuale të vlerësojnë elementet për shtetet, duke u bazuar nga informacionet që fituan nga mësimi. Nxënësit vlerësojnë vendet sipas të dhënave të nxjerra gjatë krahasimit (fletore e klasës), atlasit dhe hartat. Votimi individual.

Mësimdhënësi gjatë votimit, gjithnjë duke respektuar kohën, pyet nxënësit se pse mendoni kështu? Çka të bën të vlerësosh kështu?

Indonezia	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-
Malajzia	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-
Singapori	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-

Në fund pasi del rezultati: A pajtoheni me rezultatin që fituat (diskutim 1-2min)?

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimi, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Për mësimdhënësin/en

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Specifikat demografike, kulturore, ekonomike dhe politiko-administrative të Azisë

Rezultatet e të nxënës të temës:

Gjen në hartë sistemet malore, ultësirat e mëdha pjellore, lumenjtë dhe luginat lumore më të njohura dhe të arsyetojë pse nëpër ishujt e Indokinës ndodhin tërmete e vullkane.

Analizon veçoritë klimatike dhe hidrografike të Azisë Juglindore. Shpjegon rolin e pozitës gjeografike dhe të evidencojë veçoritë kryesore të pozitës gjeografike.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-7,8; III-2,3.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 3; 3.1; 3.2; 4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Juglindore (ushtrime)

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Përkufizon hapësirën e Azisë Juglindore dhe identifikon shtetet që përbëjnë regjionin.
- Përshkruan regjionet e Azisë Juglindore sipas specifikave natyrore dhe shoqërore duke arsyetuar zhvillimin ekonomik të shteteve.

Kriteret e suksesit:

1. Liston shtetet që përbëjnë Azinë Juglindore;
2. Identifikon ishujt më të mëdhenj të Azisë Juglindore;
3. Tregon pesë qendrat më të mëdha të regjionit...

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Stuhi mendimesh (diskutim).

Mësimdhënësi në formë diskutimi fillon orën e ushtrimeve, duke shtruar pyetje për nxënësit, si përsëritje.

- Çka quajmë ARKIPELAG?
- Çka e bën këtë regjion që të shqyhet për përthyeshmëri bregdetare?
- Prej sa ishujsh përbëhet Indonezia?
- Cili është shteti me popullsi më të madhe të besimit islam?
- Cilat janë veçoritë natyrore që do t'i dalloni nga ky regjion?

AZIA JUGLINDORE – VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

Indokina, Arkipelagu Malajo-Filipinas, klima tropikale e lagësht, vullkanet, pyjet e pashkelura.

Azia Juglindore ndan Oqeanin Indian nga Oqeani Paqësor, ndërsaq lidh kontinentin e Azisë me atë të Australisë. Ky regjion përfshin dy tërësi: gadishullin e Indokinës dhe Arkipelagun Malajo-Filipinas. Ngushtica e Malajës ndërmjet arkipelagut të Malajës dhe ishullit Sumatra ka rëndësinë e njëjtë komunikative sikurse ajo e Bosforit dhe e Gjibraltarit.

Nëpër këtë hapësirë me shekuj janë gërrshetur ndikimet e dy kulturave dhe civilizimeve: hinduse dhe kineze, dy racave: të bardhë dhe të verdhë dhe dy popujve më të mëdhenj për nga numri në botë: kinezëve dhe indianëve.

Azia Juglindore ka një vijë bregdetare shumë të përtëhyer dhe reliev të copëtuar. Arkipelagu Malajo-Filipinas ka mbi 20.000 ishuj. Grupet më të mëdha të ishujve janë **Sundet e Mëdha**, ku bëjnë pjesë Borneo, Sumatra, Java dhe Sulawesi; **Sundet e Vogla**, ku bëjnë pjesë Bali, Timor etj., Ishujt Molluke dhe Ishujt Filipine.

Azia Juglindore

Me shumë tërmete, vullkane aktive dhe të shuara ky region është pjesë e "Unazës së Zjarrit të Paqësorit".

Në Azinë Juglindore dominon relievi malor. Vargjet malore të Indokinës janë vazhdim i Himalajeve, të cilat shtrihen drejt jugut dhe vazhdojnë me malet e pjesës ishullore të regionit. Ndërmjet vargjeve malore të cilat kanë shtrirje meridionale ndodhen ultësirat dhe luginat e lumenjve Mekong, Menam dhe Iravadi.

Meqenëse pjesa më e madhe e Azisë Juglindore ndodhet në hapësirat rreth ekuatorit, klima në jug është ekuatoriale, kurse në veri është tropikale-monsunike. Në pjesën e brendshme të Indokinës dhe në veri të ishujve Filipine dominon klima e savanave.

Për shkak të reshjeve të shumta, ajri i lagësht mundëson rritjen e pyjeve të lagështa tropikale - xhunglave, të cilat janë më të përhapura rreth ekuatorit. Sipërfaqe të konsiderueshme të tyre janë prerë dhe janë shndërruar në toka të punueshme. Hapësirat më të thata në veri kanë vegetacion të savanave.

Lumenjtë më të mëdhenj janë Iravadi që rrjedh nëpër Birmani, Menami që rrjedh nëpër Tajlandë dhe Mekong që rrjedh nëpër Laos, Kamboxhë dhe Vietnam. Mekong, Iravadi, Menami dhe lumenjtë të tjerë në afërsi të grykëderdhjeve krijojnë delta lumore.

Dua të di më shumë!

Një numër i madh i banorëve jetojnë nëpër ishuj prej druri, të ndërtuar mbi ujë. Në ta zhvillohet tregtia, kurse uji i lumenjve shfrytëzohet për ujitjen e fushave të orizit. Në qytetet e mëdha, për shkak të dendësisë së madhe të popullsisë, banorët janë të detyruar të jetojnë në barka.

Pyetje dhe detyra

1. Cfarë ndikimesh shfaqen në këtë region dhe pse?
2. Shpjego se pse në Azinë Juglindore ka shumë vullkane dhe tërmete.
3. Krahoso dendësinë e rrjetit lumor ndërmjet Azisë Juglindore dhe Azisë Jugperëndimore dhe gjej shkaqet.
4. Duke shfrytëzuar atlasin, identifikoj dhe shëno vullkanet kryesore të regionit.

41

Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes Misioni (pune në grupe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në dyshe dhe u jep atyre nga ½ të fletës A4 me detyrat e një misioni. Në fletë duhet të jetë e bashkëngjitur edhe harta fiziko-gjeografike e Azisë Juglindore në të cilën janë pozicionuar disa numra (pika) për identifikim. Detyrë e tyre është që të identifikojnë vendet në hartë dhe t'u përgjigjen kërkesave që janë paraqitur në tabelën/grafikun.

Misioni (Identifiko)	Përshkrimi
Malet	
Ultësira	
Ishujt	
Gadishujt	
Lumenjtë	
Detet	
Shtetet	
Vlerësoni rolin e pozitës gjeografike për klimën dhe hidrografinë e regionit (pyetje vlerësuese).	

Përforcimi: Konsolidimi i të nxënit

Nxënësit në dyshe, duke shpjeguar me hartë bëjnë prezantimin e punës. Nëse klasa ka shumë nxënës, mësimdhënësi përzgjedh ata që mendon se duhen prezantuar për shkak të punës së mirë që kishte identifikuar gjatë vëzhgimit.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugore, Juglindore dhe Lindore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon rolin e pozitës gjeografike dhe të evidenton veçoritë kryesore të pozitës gjeografike.

Krahason viset perëndimore dhe lindore, kontinentale dhe ishullore nga relievi, klima dhe hidrografia.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-2,6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2, 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Lindore - veçoritë gjeografiko-natyrore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton në hartë elementet kryesore të relievit regionit.
- Vlerëson rolin e pozitës gjeografike dhe ndikimin që ka në klimën dhe hidrografinë e Azisë Lindore.

Kriteret e suksesit:

- Përkrahuan me hartë shtrirjen e tre lumenjve kryesorë.
- Identifikon tri elementet gjeografike më të mëdha të regionit.
- Pozicionon ishujt më të mëdhenj të regionit.
- Tregon tri karakteristikat kryesore të tajfunëve.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

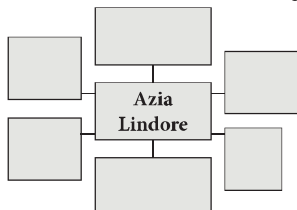

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

KLASTER – Pema e mendimeve

Si fillim i orës, mësimdhënësi kërkon nga nxënësit të shprehin njohuritë e tyre për Azinë Lindore. Në tabelë formohet teknika e KLASTERIT me në qendër AZIA LINDORE, ku nxënësit degëzojnë ato njohuri që kanë për njësinë e re. Komentet shënohen edhe nëse i përkasin pjesës shoqërore.

AZIA LINDORE – VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyqe:

"Lindja e Largët",
Ultësira Kineze,
Tibeti, Manxhuria,
Hoangho, Jangce,
tajfunet.

Azia Lindore është regionin me numrin më të madh të popullsisë, jo vetëm në Azi, por edhe në gjithë botën. Ajo përfshin hapësirat të cilat ndodhen përgjatë brigjeve të Oqeanit Paqësor dhe një numër të ishujve që shtrihen paralelisht me bregdetin. Ajo ndryshe quhet edhe "**Lindja e Largët**".

Azia Lindore përbëhet prej dy regjioneve: kontinental dhe ishullor. Në pjesën kontinentale në perëndim ndodhen Himalajet dhe Kuenlluni, të cilët e rrethojnë rrafshnaltën e Tibetit. Në veri të tyre janë malet e vjetra të Tian-Shan dhe Altajit dhe dy fushat e mëdha: e Tarimit dhe e Xhungarisë. Ishujt e shumtë në pjesën ishullore në lindje janë kryesisht malorë, me shumë vullkane aktive dhe të shuara. Në mesin e tyre sipas madhësisë radhiten ata të Japonisë, Tajvani, Hajnani etj. Këta ishuj ndodhen në "Brezin e Zjarrit të Paqësorit", ku përveç vullkaneve ka edhe tërmete të shpeshta.

Azia Lindore

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësisë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

Pas këtij leximi, nxënësve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:

- *Sa është sipërfaqja e Azisë Lindore?*
- *Shpjegoni me hartë shtrirjen e Azisë Lindore.*
- *Pse kjo pjesë quhet "Lindja e Largët"?*

Hapa të njëjtë merren edhe te leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...

- *Gadishujt kryesorë janë:*
- *Ishuj më të mëdhenj janë:*
- *Cili është gjiri më i madh i regjionit?*

Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrin duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.

- *Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë Jugperëndimore.*

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënësve
Punë individuale dhe e pavarur me fletore pune.

Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit që të plotësojnë Fletore pune, faqe 30 (pjesën natyrore). Gjatë punës, mësimdhënësi viziton nxënësit në banka dhe diskuton ose ndihmon me informacion shtesë, gjithashtu

Edhe sa i përket klimës, pjesa kontinentale në perëndim dallohet prej pjesës ishullore në lindje. Pjesët perëndimore, meqenëse ndodhen më larg detit dhe janë të rrethuara me male, marrin më pak reshje, prandaj në këto hapësira dominon **klima stepike dhe shkretinore**. Pjesët ishullore në lindje janë nën ndikimin e drejtpërdrejtë të oqeanit dhe të rrymave detare. Nga veriu drejt jugut lëviz rryma e ftohtë detare **Ojashio**. Rryma e nxehtë, **Kuroshio**, lëviz përkaj brigjeve jugore të Azisë Lindore, me ç'rast ndikon në ngritjen e temperaturës dhe të lagështisë së ajrit gjatë dimrit.

Dua të di më shumë!

Ginkgo Biloba konsiderohet dru i shenjtë, i cili rritet nëpër shumë tempuj të Azisë Lindore. Në botë ekziston vetëm një lloj i kësaj bime drunore. Është lloji unik i drurit. Sot si lloj i egër mund të haset vetëm në malet e Kinës juglindore, ndërsa nëpër botë kultivohet nëpër parqe dhe kopshte botanike.

Lumi Hoangho në gjuhën shqipe do të thotë "Lumi i Verdhë". Shpjego si e ka marrë emrin.

Këtu fryjnë **tajfunet**, erëra të cilat kanë shpejtësi të madhe dhe fuqi shkatërruese. Në jug të Kinës dhe në gadishullin e Koresë dominon klima mesatarisht e ngrohtë me dimra të thatë. Pjesa veriore e ishujve japonezë dhe Kina Veriore kanë klimë mesatarisht të ftohtë dhe të lagësht.

Burimet e lumenjve më të mëdhenj të Azisë Lindore gjenden në rrafshnaltën e Tibetit. Lumenjtë më të gjatë janë Hoangho, Jangce, Cekjang dhe Amur. Ata kanë më shumë ujë gjatë periudhës së shirave monsunike. Përgjatë rrjedhave të poshtme të lumenjve shtrihen ultësirat pjellore me dendësi të madhe të popullsisë.

Pyetje dhe detyra

1. Shpjego kuptimin "Lindje e Largët". Po Azia Jugperëndimore, si quhej?
2. Përmendi ishujt kryesorë të këtij regjioni.
3. Trego për rëndësinë e lumenjve në Azinë Lindore.
4. Analizo faktorët që ndikojnë në klimën e regjionit.

50

merr shënime duke e vlerësuar punën e tyre. Shenjon në fletoren e punës.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Specifikat populatave, kulturore dhe politiko-administrative të Azisë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon specifikat populatave, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të Azisë Lindore dhe shteteve kryesore (Kina, Japonia dhe të dy Koretë).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-2,6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 3; 3.1; 3.2; 4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Lindore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon veçoritë kryesore të popullsisë në Azinë Lindore dhe identifikon shtetet me zhvillimin më të madh në A.L.
- Evidenton hapësirat kryesore bujqësore.
- Liston shtetet e Azisë Lindore sipas popullsisë.

Kriteret e suksesit:

- Liston shtetet e Azisë Jugore sipas madhësisë së popullsisë.
- Tregon tri karakteristika dalluese për popullsinë e vendit sipas grupeve.
- Përshkruan me hartë regjionet më të zhvilluara bujqësore.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Tabela e fakteve (punë individuale).

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësien e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlihdet me njësien e re që do të zhvillohet, pjesën shoqërore të Azisë Lindore.

- Trego ku shtrihet Azia Lindore?
- Cilët ishuj, gadishuj, rrafshnalta, lumenj shtrihen në këtë regjion?

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?
- Cilët popuj jetojnë në këtë regjion?

Kështu nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Azisë Jugperëndimore, vazhdim i njësies së kaluar.

Së bashku me nxënës duke përdorur pjesën e fundit të atlasit, identifikoni shtete e Azisë Jugore dhe plotësoni kërkesat e tabelës.

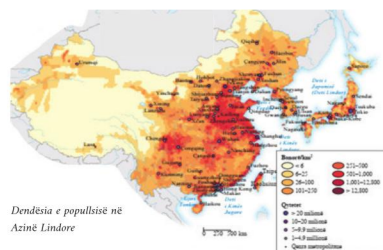
AZIA LINDORE – POPULLSIA DHE ZHVILLIMI EKONOMIK

Fjalët kyqe:

Ultësira e Madhe
Kineze, kinezët,
Pekini, Tokio,
industria, bujqësia,
peshkimi.

Në këtë regjion ndodhen pesë shtete. Shteti më i madh është Kina, ndërsaq Gadishulli Korean është ndarë në dy shtete: Republika e Koresë në jug dhe Republika Demokratike e Koresë në veri. Në lindje të këtij gadishulli ndodhet Arkipelagu Japonëz, territoret e të cilit i përkasin shtetit japonez. Në jug të këtyre ishujve ndodhet ishulli i Tajvanit ku ndodhet shteti me po të njëjtin emër. Dy territore të këtij regjioni kanë status të veçantë administrativ. Këta janë Hong-Kongu dhe Makao.

Në Azinë Lindore ka më shumë banorë se në çdo regjion tjetër të botës. Megjithatë, për shkak të kushteve të ndryshme natyrore, përbrenda regjionit dendësia e banimit është jo e barabartë. Në viset malore dhe ato shkretinore jetojnë mesatarisht vetëm një banor, ndërsaq në pjesët fushore dhe bregdetare jetojnë edhe mbi 1.000 b/km². Një numër i madh i popujve dhe i bashkësive etnike i takon kryesisht racës së verdhë. Me 1,4 miliardë banorë, kinezët janë populli më i madh i këtij regjioni dhe njëkohësisht i Azisë e i gjithë botës.

Dendësia e popullsisë në Azinë Lindore

Azia Lindore është djep i civilizimit të vjetër kinez dhe japonez. Problem i madh i regjionit është shkalla ende e lartë e analfabetizmit, veçanërisht në Kinë, për shkak të alfabetit shumë të komplikuar. Në hapësirat e Azisë Lindore ndodhen qytetet e shumta milionëshe. Në mesin e tyre me numër më të madh të popullsisë janë Tokio, Shangaji, Pekini etj.

Në hartën e dendësisë së popullsisë vërehet që Ultësira e Madhe Kineze ka dendësi më të madhe të banimit. Çka ka ndikuar në koncentrimin e madh të popullsisë në këtë zonë?

Dua të di më shumë!

Kinezët e quajnë veten e tyre hanë. Ata paraqesin popullsinë autoktone të Kinës së Brendshme. Të vjetër janë edhe banorët ainu, të racës së bardhë, të cilët mendohet se të parët kishin populluar ishujt japonezë.

Pasuritë e shumta dhe të mëdha natyrore janë një parakusht i mirë për zhvillimin ekonomik. Megjithatë, kushtet e pavolitshme natyrore vështirësojnë shfrytëzimin e tyre, sidomos në perëndim të regionit. Rezervat e mëdha të naftës dhe të gazit natyror janë burime të rëndësishme nga të cilat prodhohet energjia; ndërsa pasuritë e xeheve dhe kulturat e ndryshme bujqësore sigurojnë lëndët e para për industri.

Kultivimi i orizit në Kinë

Fabrikë e robotizuar në Japoni

Vendi më i zhvilluar ekonomik i Azisë Lindore është Japonia. Vitet e fundit edhe shtete të tjera të regionit kanë shënuar një zhvillim të përshpejtuar ekonomik. Në mesin e tyre prin Kina, e cila, megjithatë vazhdon të ketë probleme në plotësimin e kërkesave të ndryshme të popullsisë së saj të madhe si dhe dallime të mëdha zhvillimore ndërmjet pjesës së skajshme lindore dhe asaj të brendshme perëndimore. Tajvani dhe Hong-Kongu, për shkak të zhvillimit të shpejtë ekonomik, e kanë fituar epitetin "Tigrat Ekonomikë". Vendi më pak i zhvilluar i këtij regionit është Koreja Veriore.

Pyetje dhe detyra

1. Analizo shkaqet e dendësisë së ndryshme ndërmjet zonave të brendshme shkretinore dhe bregdetare në Azinë Lindore.
2. Shpjego shkaqet e shkallës së lartë të analfabetizmit në Kinë.
3. Identifiko "Tigrat ekonomike" të Azisë Lindore.
4. Përmend territoret me status të veçantë administrativ.

52

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
INSERT (punë individuale)

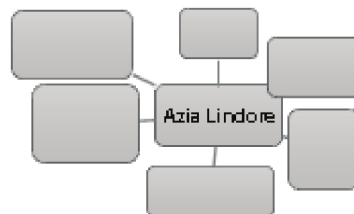
Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion - i paqartë. Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që di	(?) sqarime për informacionin

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Klaster - Pema e mendimeve (punë individuale).

Në pjesën e tretë në tabelë formohet KLASER në qendër të tabelës se zezë dhe shënohet (AZIA LINDORE). Kërkohet nga nxënësit të përmbledhen të dyja pjesët (shoqërore dhe natyrore).

Që të përmbledhen të dyja pjesët dhe të ketë harmoni/kontribut në mes rezultateve dhe kriterëve si dhe teknikës, mësimdhënësi shënon kriteret nga të dyja pjesët në tabelë si referencë për nxënësit.

- Gjeni në hartë malet kryesore të Azisë Lindore.
- Shënoni tri përparësi të pozitës gjeografike të regionit.
- Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore (tabelë).
- Identifikon në hartë pesë shtetet më të zhvilluara të regionit.
- Kategorizon nga pesë popuj sipas grupeve racore.
- Liston tre burimet më të mëdha të naftës së regionit.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugore, juglindore dhe lindore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përkufizon dhe dallon specifikat natyrore, popullore, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të shteteve të Azisë Lindore (Kina, Japonia dhe Koreja).

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-2,7,8; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 3; 3.1; 3.2; 4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Kina - veçoritë e përgjithshme

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon me hartë tërësitë regionale të Kinës;
- Vlerëson rolin e pozitës gjeografike në zhvillimin e regionit;
- Shpjegon me hartë veçoritë kryesore të relievit të Kinës.

Kriteret e suksesit:

1. Përkufizon tërësitë gjeografike të Kinës;
2. Identifikon pesë qendrat më të njohura të Kinës;
3. Tregon tre lumenjtë më të njohur të Kinës.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Videoprezantim 5'

Mësimdhënësi para nxënësve paraqet një video në të cilën përfshinë njësinë që do të zhvillohet KINA.

Reflektim nga videoja: Realizohet duke diskutuar së bashku në klasë dhe kërkohet nga një nxënës të shënojë në tabelë disa fjalë që shërbejnë si fjalë kyçe.

Fjalët kyçe: Shteti me numrin më të madh të popullsisë në botë, Kina, Hoangho, Politika popullore, Ndotja e ajrit, Muri kinez.

Diskutim nga ajo çka u prezantua 2'.

KINA

Fjalët kyçe:

popullsia më e madhe në botë, Kina, politikat popullore, Pekini, alfabeti kinez.

Kina është shteti më i madh me sipërfaqe dhe me numër të banorëve në Azinë Lindore, ndërkaj në botë vetëm Rusia, Kanadaja dhe ShBA-ja kanë territor më të madh se Kina. Në lindje të saj gjenden brigjet e Oqeanit Paqësor, kurse në perëndim arrijnë deri te Azia Qendrore. Kina ka vijë të gjatë kufitare, e cila kufizohet nga shumë shtete fqinje. Po ashtu vija e gjatë bregdetare përkaj Oqeanit Paqësor e veçon atë për pozitë tejet të favorshme gjeografike. Pozita e volitshme dhe kushtet natyrore kanë mundësuar që në hapësirën e Kinës qysh herët të lindë një ndër civilizimet më të vjetra të botës.

Në Kinë mund të dallojmë qartë dy tërësi natyrore, këto janë Kina Perëndimore dhe Kina Lindore. Kina Perëndimore ka kryesisht reliev malor, ndërsa në Kinën Lindore ndodhen ultësirat e mëdha, të cilat shtrihen kryesisht përgjatë rrjedhave të mëdha lumore. Pjesëmarrje më të vogël kanë kodrinat dhe malet me lartësi mesatare.

Për shkak të relievit të lartë, Kina perëndimore njihet edhe si Kina e Lartë. Pjesën dërrmuese të saj e mbulon rrafshnaltja e Tibetit (4.000 deri 5.000 m e lartë), të cilën e rrethojnë malet e larta. Ndërmjet maleve të larta ndodhet fushëgropa e Tarimit dhe e Xhunganisë, ndërsa në veri depërton shkretëtira e lartë e Gobit.

Në Kinën Lindore dominojnë ultësirat, kodrinat dhe malet e ulëta, prandaj ndryshe njihet edhe si Kina e Ulët. Në veriperëndim të këtij regionit shtrihet ultësira e Manxhurisë, e cila në drejtim të jugut vazhdon me Ultësirën e Madhe Kineze.

Pjesët më të populluara të Kinës kanë klimë të ndryshme: nga ajo mesatare dhe ngrohtë monsunike në veri deri te klima monsunike subtropike në jug. Për dallim prej tyre, Kina Perëndimore, për shkak të largësisë së madhe nga deti, pranon sasi të vogël të reshjeve dhe veçohet me amplituda të mëdha të temperaturave, tipare këto të klimës stepike dhe shkretinore.

Dua të di më shumë!

Hydrocentrali "Tri Grykat" ndodhet në lumin Jangce dhe është më i madhi në Tokë për nga kapaciteti prodhues. Për ndërtimin e liqenit janë zhvendosur 2 milionë banorë.

Jeta e kinezëve shumë herët ka qenë e varur nga lumenjtë dhe luginat e tyre. Lumi Hoangho, në rrjedhën e mesme, kalon nëpër platonë e lesit (një pluhur i imët me ngjyrë të verdhë), të cilin e gërryen, prandaj edhe ka marrë emrin *Lumi i Verdhë*. Për dallim prej Hoanghosë, lumi më i gjatë i Kinës, Jangce, njihet për kthjelltësinë e madhe të ujit prej nga e ka marrë emrin *Lumi i Kaltër*. Shumica e lumenjve derdhen në Oqeanin Paqësor. Ata shpeshherë dalin nga shtrati dhe shkaktojnë vërshime katastrofale. Kinezët kanë rregulluar shtretërit e lumenjve, kanë ndërtuar diga dhe kanale të shumta, duke zvogëluar efektet shkatërruese të lumenjve.

Vecoritë e klimës e kanë përcaktuar edhe llojin e bimësisë. Në të kaluarën kishte më shumë sipërfaqe me pyje gjithërinëse, të cilat, për shkak të prerjes së pakontrolluar, janë zvogëluar shumë, prandaj sot ka më tepër pyje të ulëta të shkurreve dhe pyje bambuje.

Dendësia e popullsisë në Kinë është jo e barabartë. Pjesa më e madhe e popullsisë kineze jeton në ultësirat pjellore të Kinës Lindore, ndërsa rrallë të banuara janë shkretëtirat, fushëgropat dhe rrafshnaltat në brendësi të Kinës.

Më shumë se 90 % e popullsisë janë kinezë (hanë), ndërsaq përveç tyre jetojnë edhe 56 bashkësi të tjera etnike, disa nga të cilat kanë edhe mbi 1 milion banorë, si p.sh. tibetanët, mongolët, ujgurët etj.

Edhe pse mbi gjysma e popullsisë jeton në fshatra, Kina është shtet me numër të madh të qyteteve. Ajo po rritet me shpejtësi të madhe, sidomos popullsia e qyteteve në brigjet lindore të saj. Po ashtu masat e ndërmarrja nga qeveria kineze për kontrollimin e shtimit natyror, kanë nxitur edhe më shumë migrimet prej fshatrave drejt qyteteve. Sot ajo ka më shumë se katërdhjetë qytete milionëshe. Qyteti më i madh është **Shangajji**, pas tij radhiten Pekini (kryeqytet), Vuhani, Çengcou, Kantoni, Hong-Kongu.

Gjuhë zyrtare është gjuha mandarin, e cila fletet në rrethinën e Pekinit.

Për Kinën thuhet se është vend pa religjion, sepse më shumë se gjysma e popullsisë janë ateistë. Prej besimtarëve ka më tepër konfucianistë dhe budistë.

Përveç izolimit shekullor, zhvillimi ekonomik i Kinës ishte penguar edhe nga konfliktet e brendshme politike, luftërat e shpeshta, dominimi i regjimit udhëheqës komunist etj. Nga fundi i viteve të 70-ta të shekullit të kaluar, Kina fillon të bëhet pjesë e zhvillimeve ekonomike botërore. Në këtë aspekt një rol të rëndësishëm kanë pasur kompanitë e huaja, të cilat ishin të interesuara për lëndët e para, fuqinë e lirë punëtore dhe tregun e madh kinez.

Përkundër zhvillimit të shpejtë industrial, ekonomia kineze vazhdon të ketë tipare dominuese bujqësore. Pothuajse gjysma e popullsisë merret me bujqësi. Kultivohen më së shumti drithërat, para së gjithash: orizi, gruri, misri, pastaj pemët, perimet, rrepa dhe kallami i sheqerit, çaji, duhani, soja, pambuku etj. Veprimtari me traditë të lashtë është kultivimi i krimit të mëndafshit dhe prodhimi i mëndafshit. Zonat më të rëndësishme bujqësore janë Ultësira Kineze përgjatë lumit Hoangho, shpatet kodrinore në të dyja anët e rrjedhjes së lumit Jangce dhe fushat përgjatë rrjedhjes së lumit Cekjang. Përveç blegtorisë relativisht mirë të zhvilluar, rëndësi të madhe ka edhe peshkimi.

Pasuritë e mëdha dhe të shumta minerale të naftës, thëngjillit, xeheve të hekurit, bakrit, plumbit, zinkut, jometaleve, janë parakusht i mirë për zhvillimin e industrisë. Në Manxhuri ka rezerva të

54

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në tri grupe (grupe amë), ku secili nxënës ka një numër 1, 2, 3... Pasi nxënësit të jenë përcaktuar sipas numrave, bashkohen në një grup punues, njëshat bashkë, dyshat bashkë dhe treshat bashkë. Këto grupe njihen si “grupet e ekspertëve” për pjesën që kanë.

Mësimdhënësi i jep secilit grup nga një detyrë (fletë me pyetje dhe detyra) që janë pjesë e tekstit që do ta shtjellojnë. Nxënësit lexojnë pjesën e caktuar për kohë të caktuar dhe punojnë duke u bërë ekspertë të çështjes për të cilën janë caktuar.

Pas “ekspertizës”, nxënësit kthehen në grupet amë (familjare) dhe për një kohë të shkurtër i shpjegojnë njëri-tjetrit njohuritë e tyre për njësinë. Pjesët me ngjyra në libër: “faktet” dhe “Gjeografia për kureshtarë” dhe “bota bimore dhe shtazore” i lexojnë të gjitha grupet.

Grupi 1

- Cilët janë faktorët e zhvillimit ekonomik të Kinës?
- Përshkruaj pozitën gjeografike të Kinës:

Grupi 2

- Sa banorë jetojnë në Kinë?
- Përshkruani strukturën etnike në Kinë:

Grupi 3

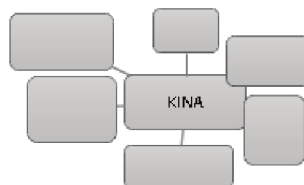
- Cilave pellgje u takojnë lumenjtë e Azisë?
- Tregoni lumenjtë që i takojnë pellgut të Paqësorit.

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës

Pasi përfundojnë punën grupet, në tabelë formohet KLASËR në qendër të tabelës se zezë shënohet (KINA) dhe kërkohet nga nxënësit/udhëheqësit e grupeve të reflektojnë me nga një koment (përgjigje) për Kinën (të përzgjedhur nga përgjigjet e grupit). Çka paraqitet në tabelë të shënohet edhe në fletore individuale të punës.

Gjithnjë duhet të keni parasysh që ora të përfundojë me arritje të kritereve që synojnë rezultatet.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugore, Juglindore dhe Lindore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përkufizon dhe dallon specifikat natyrore, populative, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të shteteve të Azisë lindore (Kina, Japonia dhe Koreja).

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5; II-1,2,8; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 3; 3.1; 3.2; 4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Japonia dhe Koreja-veçoritë e përgjithshme

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon me hartë tërësitë regjionale të Japonisë;
- Vlerëson rolin e pozitës gjeografike në zhvillimin e regionit;
- Analizon elementet natyrore-gjeografike dhe shoqërore të vendeve si dhe vlerëson ato gjatë krahasimit.

Kriteret e suksesit:

1. Evidenton statistikat kryesore të dy shteteve;
2. Identifikon pesë qendrat më të njohura të dy shteteve;
3. Tregon tre lumenjtë më të njohur të Japonisë dhe Koresë.
4. Numëron pesë faktorët ekonomikë të shteteve.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Grupimi i elementeve (punë individuale).

Mësimdhënësi ndan tabelën në tri shtylla, ku në dy shtyllat e skajshme shënon dy shtetet dhe hapësira që duhet të plotësohen. Në hapësirën në mes, paraqet fjalë kyçe që u përkasin shteteve.

Nga nxënësit kërkohet që të identifikojnë fjalët kyçe përkatëse për shtetet dhe t'i lidhin me viza shtet-fjalë përkatëse ose në raste të tjera të përshkruhen.

Pasi njihen me njësinë që do të zhvillohet, nga nxënësit kërkohet që të shprehin se çka dinë për shtetet përkatëse në formën e “Stuhisë së mendimeve”.

Fjalët kyçe:

Fushijama, Ojashio dhe Kuroshio, Tokio, zhvillimi i lartë ekonomik, industria e veturave, Koreja Jugore.

Japonia është shtet ishullor, i cili përbëhet prej katër ishujve të mëdhenj: Hokaido, Honshu, Kjusiu dhe Shikoku, por edhe prej më se 3000 ishujve të vegjël. Prej pjesës kontinentale të Azisë e ndan deti i Japonisë. Ishulli më i banuar dhe më i zhvilluar ekonomik është Honshu.

Ishujt japonezë kanë reliev malor, me mbi 60 vullkane aktive dhe tërmete të shpeshta, të cilat nganjëherë shkaktojnë edhe cuname. Maja më e lartë është **Fushijama** (3.776 m), një vullkan i cili erupcionin e fundit e kishte në vitin 1707. Ulësira ka më pak dhe ato shtrihen në bregdet dhe përgjatë brigjeve lindore të ishujve japonezë.

56

Japonia ndodhet në zonën e erërave të monsuneve. Përveç tyre, në klimën e ishujve japonezë ndikojnë edhe rrymat detare. Përgjatë brigjeve lindore, në drejtim të veriut kalon rryma e ngrohtë detare **Kuroshivo**, kurse nga deti i Beringut kah jugu kalon rryma e ftohtë detare **Ojashivo**. Ishujt japonezë kanë reshje gjatë tërë vitit, meqenëse në të gjitha anët janë të rrethuar me dete. Reshje të mjaftueshme u sjellin edhe monsunet verore dhe dimërore.

Për shkak të këtyre faktorëve, në Japoni shfaqen këta tipa të klimës: në ishullin Hokaido klima mesatarisht e ftohtë dhe e lagësht dhe në ishujt Honshu, Shikoku dhe Kiushu klima mesatarisht e ngrohtë dhe e lagësht. Lumenjtë janë të shkurtër, me nivel maksimal të ujit gjatë vjeshtës, që njihen për potencialin e madh hidroenergjetik.

Kohët e fundit në Japoni ka rënie të numrit të popullsisë, ndërsa, për shkak të shtimit natyror të ulët, po zvogëlohet pjesëmarrja e popullsisë së re. Me jetëgjatësi mesatare prej 81 vjetësh, Japonia është në vendin e parë në botë.

Me 340 b/km², Japonia është ndër shtetet me dendësi më të madhe të popullsisë në botë. Pjesën dërrmuese të popullsisë e përbëjnë japonezët. Religjionet më të përhapura janë shintoizmi dhe budizmi.

Më shumë se dy të tretat e popullsisë jetojnë në qytetet bregdetare të brezit të Paqësorisë. Megalopolisi më i madh është Tokaido, që përfshin qytetet e Tokios, Osakës dhe Nagojas, ku jetojnë gjysma e popullsisë së vendit. Qytete të tjera të mëdha janë Kjoto, Jokohama, Saporio etj.

Dua të di më shumë!

Për shkak të mungesës së hapësirës dhe urbanizimit intensiv, qytetet bashkohen ndërmjet vete dhe krijojnë megalopolise. Më i madhi prej tyre është zhvilluar në fushën Kanto-Tokio-Jokohama, ku jetojnë mbi 38 milionë banorë.

Japonia është një ndër vendet më të zhvilluara të botës. Ekonomia e saj veçohet për zhvillimin e baraspeshuar të të gjitha veprimtarive ekonomike. Bujqësia është mjaft e zhvilluar, edhe pse me të merren vetëm 8 % e popullsisë. Përveç orizit, kultivohen edhe çaji, soja, perimet, pemët etj. Si shtet detar, ajo e ka flotën më të madhe të peshkimit në botë.

Dua të di më shumë!

Ekonomia zhvillohet edhe në sajë të komunikacionit mjaft të zhvilluar. Trenat e shpejtë "Bullet" dhe aeroplanët lidhin qytetet e mëdha dhe qendrat industriale. Ishujt Honshu dhe Hoakido janë të lidhur me tunelin nënujor Seikan të gjatë 54 km.

57

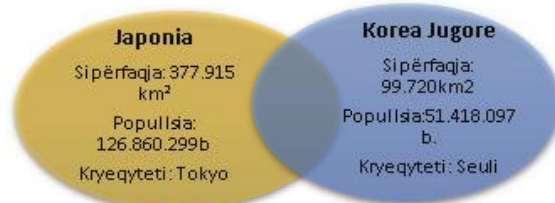

Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes "Diagrami i venit" (Punë në grupe)

Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe dyshe, ku për secilin e ndan nga një njësi mësimore (shtet) dhe kërkon që të lexojë dhe të nxjerrë shënime sipas elementeve gjeografike:

Pozita, Klima, popullsia dhe ekonomia si dhe të dhëna nga atlasit.

Në fazën e dytë kërket nga nxënësit të krahasohen dhe të gjejnë të përbashkëtat në mes të këtyre tri shteteve në formën e Diagramit të Venit ose në formën e shtyllave vertikale, ku në fund të ketë një hapësirë horizontale që të shënohen të përbashkëtat.

Përforsimi: Konsolidimi i të nxënit Punë individuale (vlerësim i shteteve)

Mësimdhënësi formon një tabelë sipas elementeve gjeografike për të tria shtetet dhe kërkon nga nxënësit që në mënyrë individuale të vlerësojnë elementet për shtetet duke u bazuar nga informacionet që fituan nga mësimi. Nxënësit vlerësojnë vendet sipas të dhënave të nxjerra gjatë krahasimit (fletore e klasës), atlasit dhe hartat. Votimi realizohet individualisht.

Mësimdhënësi gjatë votimit, gjithnjë duke respektuar kohën, pyet nxënësit se pse mendoni kështu? Çka të bën të vlerësosh kështu? Në fund pasi del rezultati: A pajtoheni me rezultatin që fituat (diskutim 1-2 min)?

JAPONIA	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-
KOREJA J.	Relievi-	Klima-	Pasuritë-	Popullsia-	Ekonomia-

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugore, Juglindore, Qendrore dhe Lindore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënës të temës:

Përkufizon dhe dallon specifikat natyrore, popullore, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të shteteve të Azisë Qendrore.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-2,7,8; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Azia Qendrore - veçoritë gjeografike

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Identifikon në hartë sistemet malore, ultësirat e mëdha pjellore, lumenjtë dhe luginat lumore më të njohura të regjionit dhe vlerëson rolin e pozitës gjeografike
- Përkufizon dhe dallon specifikat popullore, kulturore, fetare, ekonomike dhe politike të shteteve të Azisë Qendrore.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë malet kryesore të Azisë Qendrore.
- Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimë.
- Përshkruan tri specifika dalluese të popullsisë së Azisë Qendrore.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI, Globalizimi, Aftësi për jetën.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

KLASTER – Pema e mendimeve.

Si fillim i orës, mësimdhënësi kërkon nga nxënësit të shprehin njohuritë e tyre për Azinë Lindore. Në tabelë formohet teknika e KLASTERIT me në qendër AZIA QENDRORE, ku nxënësit degëzojnë ato njohuri që kanë për njësinë e re. Komentet shënohen edhe nëse i përkasin pjesës shoqërore.

AZIA QENDRORE – VEÇORITË GJEORAFIKE

Fjalët kyqe:

kontinentaliteti, shkretëtirat, dendësia e rrallë, biegtoria nomade, pambuku, karavanet tregtare, mëndafshi.

Azia Qendrore është regjion kontinental, pa dalje në det. Ndodhet ndërmjet liqenit Kaspik në perëndim, Siberisë në veri dhe rrafshnaltës së Iranit në jug. Nga verilindja e kufizon rrafshnalta shkretinore e **Gobit**, kurse nga lindja vazhdon me rrafshnaltën e **Tibetit**. Për shkak të izolimit të madh ky regjion ka pozitë jo të volitshme gjeografike.

Në relievin e Azisë Qendrore dominojnë **ultësirat, rrafshnaltat dhe malet e larta**. Në perëndim të regjionit, përgjatë brigjeve të liqenit Kaspik shtrihet Ultësira Pranekaspik dhe ajo e Turanit, ndërkaj pjesët më të ulëta të tyre janë **depressione**. Pjesa malore e regjionit përfshin vargmalet e Pamirit dhe Tian-Shanit si dhe malet mllake të Alltajt dhe Sajaneve. Këtij regjioni i takon edhe rrafshnalta e Tibetit me mbi 4500 m lartësi mbidetare. Në të kaluarën gjeologjike ndërmjet maleve janë formuar fushëgropat e Tarimit dhe Xhunarisë. Më në lindje të tyre vazhdon rrafshnalta e thatë e Gobit.

Harta e Azisë Qendrore

Për shkak të izolimit në këtë region **klima është kontinentale**. Brendësia e regionit merr pak reshje, prandaj dominojnë tipat e klimës stepike dhe shkretinore. Shkretëtirat e Azisë Qendrore janë: **Gobi, Kizil Kum, Kara Kum dhe Takla Makan**. Në pjesët skajore të shkretëtirave fillojnë stepat që janë hapësira me bar të lartë. Në zonat e larta malore dhe rrafshnalta dominojnë tipat e klimës mesatarisht të ftohtë, të thatë, madje të tundrave dhe klima e të ftohtët të përhershëm. Për shkak të lartësisë mbidetare, temperaturat e ajrit edhe gjatë verës janë të ulëta, kurse dimrat janë të gjatë dhe të ftohtë.

Pamiri

Murghab (Tashkistan)

Të gjithë lumenjtë e Azisë Qendrore u përkasin **pellgjeve të brendshme**; rrjedhin nëpër shkretëtira dhe humbasin nëpër rërë ose derdhen në liqene të kripura. Rrjedha e lumit Tarim përfundon në shkretëtirën Takla-Makan dhe liqenin Lob-Nor. Lumenjtë më të gjatë janë Sir-Darja dhe Amu-Darja, të cilët derdhen në liqenin Aral. Liqenet më të mëdha janë **Kaspiku, Arali dhe Balhashi**, të cilët kanë kryesisht origjinë relikte. Në Tibet janë krijuar shumë liqene akullnajore.

Klima jo e volitshme, viset shkretinore dhe izolimi komunikativ sot janë shkaqet kryesore të dendësisë së rrallë të banimit. Dendësi të vogël të banimit kanë hapësirat e Kazakistanit, Mongolisë dhe Tibetit, kurse më shumë të banuara janë lugina e Ferganës dhe hapësirat në rrjedhën e epërme të **Sir-Darjës** ku ekzistojnë kushtet më të volitshme për zhvillimin e bujqësisë. Në Azinë Qendrore jetojnë popujt e **racës së verdhë** dhe të bardhë.

Ka pak qytete dhe ato janë ngritur përgjatë rrugëve të dikurshme të karvanëve tregtarë. Me arkitekturë të veçantë njihet sidomos **Samarkandi** në Uzbekistan. Qytetet e tjera të mëdha janë edhe **Almati, Tashkenti, Dushanbe, Astana** etj.

Jurta - tendë tipike e Azisë Qendrore

2. Në tabelën e mëposhtme, rendit shtetet e Azisë Qendrore sipas madhësisë së sipërfaqe, numrit të banorëve.

Nr.	Sipërfaqe (km ²)	Numri i popullsisë
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (Vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

Lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësisë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

Pas këtij leximi, nxënësve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:

- Shpjegoni me hartë shtrirjen e Azisë Qendrore.
- Pse kjo hapësirë nuk ka pozitë të përshatshme?
- Cilat janë shkretëtirat kryesore?

Hapa të njëjtit merren edhe tek leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...

- Gjeni në hartë malin më të lartë dhe pikën më të ulët të regionit.
- Gjeni në hartë lumenjtë Sir-Darja dhe Amu-Darja.

Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrin duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.

- Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë Qendrore.

Përforcimi:

Konsolidimi i të nxënësve

Detyrë e pavarur (punë me fletore pune, individualisht).

Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit që të plotësojnë në Fletore punë, Gjatë punës, mësimdhënësi viziton nxënësit në banka dhe diskuton ose ndihmon me informacion shtesë, gjithashtu merr shënime duke e vlerësuar punën e tyre. Shenjon në fletoren e punës.

1. Cilat janë elementet fiziologjik që dallojnë pop. E Azisë Qendrore?
2. Trego të paktën tri përparësi të pozitës gjeografike.

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shogëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Azia Jugperëndimore, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënës të temës:

Shpjegon rolin e pozitës gjeografike të Azisë Jug perëndimore dhe të vlerësojë rëndësinë e saj në Azi dhe në botë.

Dallon veçoritë kryesore të relievit, klimës, hidrografisë dhe botës bimë e shtazore, duke analizuar rëndësinë e tyre për jetën dhe veprimtaritë e njerëzve.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-1,2,7; III-1,2,3, IV-4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Prezantim dhe vlerësim të punimeve

Prezantim i punimeve KONTINENTI AZIATIK në dyshe, në Power Point.

Punimi duhet t'u përmbahet kriterëve që mësimdhënësi i ka paraqitur me detyrën, disa orë (dy javë) më herët.

Emri i nxënësit	Emri i nxënësit	Emri i nxënësit	Emri i nxënësit	Emri i nxënësit	Emri i nxënësit
1	3	5	4	3	4
2					
3					
4					

Për të nxjerrë notën veprojme kështu (shembull):

$3 \times 0.25 + 5 \times 0.25 + 4 \times 0.30 + 3 \times 0.20 = 0.75 + 1.25 + 1.2 + 1.5 + 0.60 = 3.8$ pra nota është 4

Mësimdhënësi mund të formojë një instrument sipas kriterëve të veta ose t'i paraqesë kriteret së bashku me nxënësit.

Instrumenti 3 - Prezantim me gojë (30%). Nxënësi vlerësohet sipas standardeve të vlerësimit, të përshkruara në: UA, Kurrikulën Bërthamë dhe Udhëzuesin për vlerësim.

Nota 5. Nxënësi i cili bashkëbisedon me arsimtarin dhe ofron fakte, argumente dhe e analizon detyrën para se të përgjigjet. Ka shprehje të rrjedhshme dhe logjike. Bashkëbisedimin e përcjell me gjestikulacion për sqarim të rasteve. Ofron faktet gjeografike, njeh objektet gjeografike; shpjegon dukuritë dhe proceset gjeografike si dhe raportet që janë në lidhshmëri me njësitë e përpunuara hapësinore; analizon lidhshmëri-

të dhe ligjshmëritë gjeografike që shprehen dhe veprojnë brenda këtyre njësive; paraqet aftësitë, shkathtësitë e shprehjetë, të dinë të shërbehen me to dhe të përvetësojnë mënyrën e të menduarit gjeografik.

Nota 4. Nxënësi i cili bashkëbisedon me arsimtarin, ofron fakte dhe e analizon detyrën para se të përgjigjet. Ka shprehje të rrjedhshme dhe logjike, me ngecje në informacion. Bashkëbisedimin e përcjell me gjestikulacion për eksplikim të rasteve, jo në formë shumë të saktë. Ofron faktet gjeografike, njeh objektet gjeografike; shpjegon dukuritë dhe proceset gjeografike si dhe raportet që janë në lidhshmëri me njësitë e përpunuara hapësinore; analizon lidhshmëritë dhe ligjshmëritë gjeografike që shprehen dhe veprojnë brenda këtyre njësive; paraqet aftësitë, shkathtësitë e shprehjetë, të dinë të shërbehen me to dhe të përvetësojnë mënyrën e të menduarit gjeografik jo shumë të saktë.

Nota 3. Nxënësi i përgjigjet pyetjeve të arsimtarit, por jo mjaftueshëm. Ka shprehje të rrjedhshme dhe deri diku të logjikshme, me ngecje në informacion. Bashkëbisedimin e përcjell më me ngecje nga mungesa e leximit të mjaftueshëm. Ofron faktet gjeografike, njeh disa objekte gjeografike; shpjegon dukuritë dhe proceset gjeografike (ato që i di) si dhe raportet që janë në lidhshmëri me njësitë e përpunuara hapësinore; Paraqet aftësitë, shkathtësitë e shprehjetë, të dinë të shërbehen me to.

Nota 2. Nxënësi mundohet të bisedojë, ofron fakte gjatë bisedës, por shumë pak. Vërehet mungesa e leximit, nuk i plotëson as 30 % të kriterëve të lartpërmendura.

Nota 1. Nxënësi nuk u përgjigjet pyetjeve, nuk bashkëbisedon. Nuk i plotëson kriteret e lartpërmendura as 20 %.

TEST KONTROLLUES (shpejtësia)

Sa është sipërfaqja e Azisë? a) 44.000.000. b) 44.000.500. c) 44.500.000. Lartësia mesatare e relievit të Azisë është? a) 900 m. b) 950 m. c) 8848 m. Si shtrihet bota bimore nga veriu në jug në Azi? a) B. Mesdhetare, tajgat, tundrat, stepat, shkretëtirat, xhunglat; b) Tundrat, tajgat, stepat, shkretëtirat, b. mesdhetare, xhunglat; c) Xhunglat, b. mesdhetare, tajgat, tundrat, stepat, shkretëtirat. Rrethoni liqenet që gjenden në Azi (liqenet jo lumenjtë). a) Kaspiku, Arali, Deti i Vdekur, Bajkall, Ballkash. b) Ostrava, Jao-Pingu, Jangce, Limpopo, Ospina. c) Miqigeni, Ontario, Torontoja, Salt-Lejk, Kolumbia. Deti i Kuq lidhet me Mesdheun nëpërmjet: a) ngushticës së Gjibraltarit; b) kanalit të Panamasë; c) kanalit të Suezit. Cilat shtete gjinden në Azinë Jugperëndimore? a) Malajzia, Singapori dhe Indonezia. b) Katari, Omani dhe Jemeni. c) Pakistani, Nepali dhe Butani. Tri tërësitë e mëdha gjeografike të Azisë Jugore janë: a) Arkipelagu i Malajeve, Kina e Vërtetë, Japonia. b) Indi, Gangu dhe Bramaputra. c) Himalajet, Hindustani dhe Rrafshnalta e Dekanit. India përbëhet prej: a) 20 shteteve federale dhe 25 krahinave; b) 12 shteteve federale dhe 18 krahinave; c) 18 shteteve federale dhe 11 krahinave. Vedët dhe Dravët janë: a) kafshë shkretinore; b) popullsi në Azinë Jugore; c) ishuj në Arkipelagun e Malajeve. Cunami është: a) zonë klimatike; b) erëra të fuqishme në Japoni; c) tërmete nënujore.	Cilët janë ishuj në Azinë Juglindore? a) Jangce, Huang Ho, dhe Amur. b) Borneo, Celebes, Sumatra. c) Hokaido, Cejloni dhe Maldivet. Monsunet janë: a) erëra periodike; b) tërmete nën ujore; c) ishuj të renditur njëri pas tjetrit. Quhet “Gjibraltari Lindor”. Për cilin shtet është fjala? a) Singapori; b) Japonia; c) Kina. Cilët janë katër ishujt e Japonisë? a) Ojashio, kuroshio, Tajfunet, Monsunet. b) Sumatra, Borneo, Celebes, Java. c) Hokaido, Kiu-Shiu, Shikoku, Honshu. 21.196 km është: a) Mont Everesti; b) Mali Fuxhi në Japoni; c) Muri Kinez. Në Kinë janë zbuluar: a) busulla dhe baruti; b) gjilpëra magnetike dhe porcelani; c) Të gjitha nga A dhe B. Cili nga këta ishuj i takon Kinës? a) Haniiani; b) Kiu-Shiu; c) Sumatra. Kina e Vërtetë përfshin: a) pjesën lindore, Manxhurinë, Ultësirën e Madhe Kineze; b) Mongolinë e Brendshme, Sikjangun dhe Tibetin; c) Asnjërën nga këto. “Çudia e madhe ekonomike e botës” për cilin shtet flitet? a) Koreja Veriore. b) Republika Popullore e Kinës. c) Japonia. Pasuri të mëdha natyrore të Japonisë janë: a) ujërat e lumenjve dhe pyjet; b) nafta dhe gazi; c) kallaji dhe hekuri.
---	---

Mësimi 24

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika - Veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përcakton kufijtë e Afrikës dhe tregon përparësitë e pozitës së saj ndaj Evropës, Azisë, Amerikës dhe Australisë.

Identifikon ngushticat detare, gjiret detare, ishujt dhe gadishujt dhe gjen në hartë sistemet malore (vargmalet), malet e vjetra, ultësirat, fushat, luginat lumore më të njohura, shkretëtirat, gjysmëshkretëtirat, stepat, savanat dhe pyjet ekuatoriale.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5,6; II-1,7,8; IV-1

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika - emërtimi, pozita gjeografike dhe madhësia

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Krahason sipërfaqen e kontinentit të Afrikës me kontinentet e tjera në hartën e botës dhe tregon tri karakteristikat kryesore të saj.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon kontinentet në hartën e botës.
- Identifikon shtetet e Afrikës ku kalon ekuatori.
- Tregon në hartë detet dhe oqeanet që lagin Afrikën.
- (Përpilo së bashku me nxënësit)_____.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Videoprezantim 4-6' dhe 3-4' diskutim.

Mësimdhënësi para nxënësve paraqet një video në të cilën paraqitet gjeografia e Afrikës. Mësimdhënësi duhet të përzgjedhë një video ku përfshihen pamje sa më të bukura që te nxënësit të jetë më tërheqëse dhe të ngrejë interesimin.

Reflektim nga Video: Realizohet duke diskutuar së bashku në klasë dhe kërkohet nga një nxënësi të shënojë në tabelë disa fjalë që shërbejnë si fjalë kyçe nga diskutimi që realizohet.

- Çka u paraqit në video prezantim?
- Cila pjesë ishte më interesante për ju?
- Çka keni pasur të njohur nga videoja që sapo e shikuam?
- Çfarë dini për popullsinë që jeton në Afrikë?
- Cilat janë mendimet tuaja për kontinentin afrikan?

AFRIKA - EMRI, POZITA GJEOGRAFIKE DHE MADHËSIA

Fjalët kyçe:

Afrika, kanali i Suezit, ngushtica Bab-el-Mandeb, Deti i Kuq, gjiri i Adenit.

Me emrin *Afri* romakët e vjetër e quanin fisin që jetonte në hapësirat e Atllaseve Lindore. Emri i tyre më së shpeshti ndërldhet me fjalën fenikase "*afar*" - *pluhur*. Sipas një shpjegimi më të ri, emri *Afri* ndërldhet me fjalën berbere "*ifri*", që në shqip do të thotë *shpellë*.

Afrika është kontinenti i dytë në botë sipas sipërfaqes dhe numrit të banorëve. Ajo ka pozitë qendrore në raport me kontinentet e tjera, pasi **ekuatori** (0°) e ndan atë në dy pjesë pothuajse të barabarta, ndërsa meridiani i Grinuitit (0°) po ashtu kalon nëpër gjirin e Guinesë.

Afrika ndodhet ndërmjet Oqeanit Atlantik në perëndim, Oqeanit Indian në lindje, Detit të Kuq në verilindje dhe detit Mesdhe në veri. Ajo ndahet nga Evropa përmes ngushticës së Gjibraltarit, e gjerë vetëm 14 km. Afrikën prej Azisë në veriperëndim e ndan kanali i Suezit, Deti i Kuq, ngushtica Bab-el-Mandeb dhe gjiri i Adenit. Nga kepi Blank në veri e deri të Kepi i Gjilpërës në jug është e gjatë rreth 8.000 km, ndërsa nga Kepi i Gjilbër në perëndim e deri të Kepi Hafun në lindje është e gjerë rreth 7.400 km.

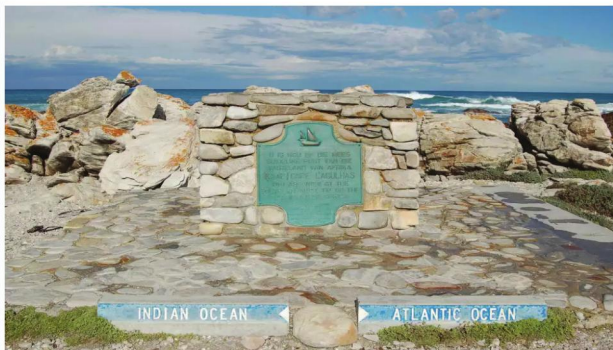

Tabela që e shënon kufirin ndërmjet Oqeanit Indian dhe Oqeanit Atlantik në Kepin e Gjilpërës

Së bashku me Evropën dhe Azinë, Afrika përbën të ashtuquajturën **Botë e Vjetër**, edhe pse në rastin e Afrikës ky emërtim ka të bëjë në radhë të parë me veriun e saj. Pozita gjeografike dhe komunikative e Afrikës është shumë e volitshme, për shkak të afërsisë që ka me Evropën dhe Azinë. Në këtë aspekt rol të rëndësishëm luan edhe kanali i Suezit, nëpër të cilin kalon një nga rrugët më të rëndësishme detare në botë.

63

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në tri grupe (grupe amë), ku secili nxënës ka një numër 1, 2, 3... Pasi nxënësit të jenë përcaktuar sipas numrave, bashkohen në një grup punues, njëshat bashkë, dyshat bashkë dhe treshat bashkë. Këto grupe njihen si “grupet e ekspertëve” për pjesën që kanë.

Mësimdhënësi i jep secilit grup nga një detyrë (fletë me pyetje dhe detyra) që janë pjesë e tekstit që do ta shtjellojnë dhe në harmoni me kriteret e orës mësimore dhe rezultatet. Nxënësit lexojnë pjesën e caktuar për kohë të caktuar dhe punojnë duke u bërë ekspertë të çështjes për të cilën janë caktuar.

Pas “ekspertizës”, nxënësit kthehen në grupet amë (familjare) dhe për një kohë të shkurtër i shpjegojnë njëri-tjetrit njohuritë e tyre për njësinë. Pjesët me ngjyra në libër: “faktet” dhe “Gjeografia për kureshtarë” dhe “bota bimore dhe shtazore” i lexojnë të gjitha grupet.

Grupi 1

- Cilat oqeanë dhe dete lagin Afrikën?
- Në cilat vende afrohet Afrika me Evropën?

Grupi 2

- Tregoni vendet ku afrohet Afrika dhe Azia:
- Nga e mori emrin Afrika?

Grupi 3

- Cilat janë përparësitë e pozitës gjeografike?
- Në sa regjione gjeografike ndahet Afrika?

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit
Reflektim i punës në grupe.

Pasi kryejnë detyrën në grupet e reja që janë krijuar (njëshat, dyshat treshat e kështu me radhë) kthehen dhe riformohen përsëri grupet bazë (amë), në të cilët çdo nxënës ka një detyrë specifike të cilën do ta prezantojë pjesën e tij.

Të gjithë se bashku marrin pjesë me pyetje dhe komente duke e qartësuar problemin deri në fund dhe duke e përcjellë me hartë.

Mësimdhënësi gjatë prezantimit dhe para tij, kryen edhe vlerësimin individual të punës.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mëimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika- Veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Identifikon ngushticat detare, gjiret detare, ishujt dhe gadishujt dhe t'i gjejë në hartë sistemet malore (vargmalet), malet e vjetra, ultësirat, fushat, luginat lumore më të njohura, shkretëtirat, gjysmëshkretëtirat, stepat, savanat dhe pyjet ekuatoriale.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,5,6; II-1, 7; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1-1.1

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Relievi i Afrikës

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon me hartë format kryesore të relievit të Afrikës dhe identifikon ato sipas regjioneve gjeografike.

Kriteret e suksesit:

- Përshkruan me nga dy specifika relievin e ulët dhe të lartë të Afrikës;
- Identifikon sistemet malore të Afrikës;
- Identifikon majën më të lartë në Afrikë;
- Tregon në hartë shtrirjen e shkretëtirave veriore dhe jugore në Afrikë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:
Përgatitja për të nxënësit
"Asociacion"

Arsimtari formon një asociacion në tabelë si vegëz që nxënësit të gjejnë njësine që do të zhvillohet dhe të pyesin për rubrikat se çka asociojnë.

A	B	C	D
sipërfaqe	modelim	malet	ultësirat
RELIEVI			

Mësimdhënësi pasi zbulohet asociacioni pyet nxënësit për fjalët kyçe:

Pse sipërfaqe, modelim, malet (përmendni disa male të Afrikës), ultësirat (përmendni disa shkretëtira të Afrikës). Çka asociojnë me relievin? Kështu nxënësit njihen me njësine e re që do të zhvillohet pasi zbulohet asociacioni.

Diskutoni fjalët kyçe: Saharaja, Atlaset, malet Draken, Kalahari, Kilimanxharoja... (gjeni në hartë).

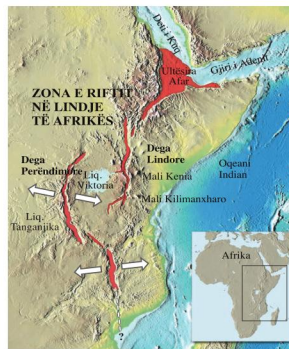
RELIEVI I AFRIKËS

Fjalët kyçe:

Afrika e Lartë, Afrika e Ulët, Saharaja, Rrafshnaltat e Liqeneve, Kalahari.

Afrika ka **bregdet të lartë dhe pak të përthyer**. Ishulli i vetëm i madh në Oqeanin Indian është Madagaskari, ndërsa si pjesë e Afrikës janë edhe grupe të vogla të ishujve, si: ishujt Kapverde, Sao-Tome dhe Principe, Kanare dhe Madeira në Oqeanin Atlantik, dhe Sejshelet, Komoret dhe Maskarenet në Oqeanin Indian. Shumica e këtyre ishujve kanë prejardhje vullkanike. Gadishujt më të mëdhenj janë gadishulli i Somalisë në lindje dhe gadishulli i Tunizisë në veri.

Pjesën më të madhe të Afrikës e përbëjnë rrafshnaltat, nga të cilat ngrihen malet e vjetra dhe ato vullkanike, ndërsa në veriperëndim të kontinentit shtrihen vargmalet e reja. Ka pak ultësira, të cilat ndodhen kryesisht buzë bregdetit ose në luginat e lumenjve dhe përfshijnë vetëm 15 % të sipërfaqes së kontinentit.

Si rezultat i lëvizjes së pllakave tektonike, pjesa lindore e Afrikës është duke u ndarë në dysh. Tani ka vullkane aktive, ndërsa më vonë do të krijohet një oqean i ri.

64

Sipas formave të relievit, ajo ndahet në **"Afrikën e Ulët"** dhe **"Afrikën e Lartë"**. Kufiri ndërmjet Afrikës së Ulët dhe Afrikës së Lartë shtrihet nga qyteti Port Sudan në Detin e Kuq deri te kryeqyteti i Angolës, Luanda, i cili ndodhet në brigjet e Oqeanit Atlantik.

Afrika e Ulët përfshin pjesët veriore dhe perëndimore të kontinentit, kurse Afrika e Lartë përfshin pjesën lindore dhe jugore të tij. Afrikën e Ulët e përbëjnë pllajtat e ulëta me malet e vetmuara dhe basenet ndërmjet tyre. Në Afrikën e Lartë bëjnë pjesë rrafshnaltat me lartësi të madhe mbidetare, të ndërprera nga shkëputjet tektonike nga të cilat ngrihen malet e shumta vullkanike.

Pjesën më të madhe të Afrikës së Ulët e përbën shkretëtira e madhe e Saharasë, e cila ka tiparet e një rrafshnalte nga e cila ngrihen malet e vetmuara të Ahagarit, Airit dhe Tibestit. Duke shkuar drejt gjirit të Guinesë, Saharaja gradualisht kalon në rrafshnaltën më të ulët të Sudanit dhe kthehet në fund në Ultësirën Pranëdetare të

Guinesë. Në Afrikën e Ulët ndodhen edhe baseni dhe liqeni i Çadit, pellgu i Kongos, i Nigerit të Mesëm, i Nilit të Epërm etj. Në jug të kësaj tërësie ndodhet baseni i Kongos, i cili rrethohet nga rrafshnaltat dhe malet e ulëta, kurse në lindje atë e mbyll Rrafshnaltat e Liqeneve.

Në Afrikën e Lartë bën pjesë Rrafshnaltat Etiopiane-Somaleze, ajo e Liqeneve dhe Jugafrikane. Në lindje të Afrikës së Lartë ndodhet **çarja (hendeku) e Afrikës Lindore** e cila në drejtim meridional shtrihet në gjatësi prej 6.400 km: nga Palestina, nëpërmjet Detit të Kuq dhe Rrafshnaltës Etiopiane-Somaleze e deri te lumi Zambezi në jug. Në Afrikën Lindore ka mjaft vullkane aktive dhe male të larta vullkanike, ndër të cilët për nga lartësia veçohet mali i Kilimanxharos me 5.895 m. Përveç këtij mali, nga Rrafshnaltat e Liqeneve ngrihet edhe mali vullkanik i Kenias dhe mali i vjetër shkëmbor i Ruvenzorit. Në jug të kësaj rrafshnalte shtrihet baseni i Kalaharit, ku ndodhet shkretëtira me të njëjtin emër.

Dua të di më shumë!

Pozita e shkretëtirës Namib bën që nëpër dunat, të cilat shtrihen përgjatë bregut të Oqeanit Atlantik, në orët e hershme të mëngjesit uji të kondensohet në pika të mëdha të vesës. Në mëngjes kur u bien rrezet e diellit ato shkëlqejnë aq shumë, sa që detarët, të cilët kanë lundruar skaj këtyre brigjeve, kanë menduar se janë diamante, prandaj atë e kanë quajtur "Shkretëtira e Diamanteve".

Pyetje dhe detyra

1. Përmendi ishujt më të mëdhenj afrikane në Oqeanin Atlantik.
2. Cilat rrafshnaltat e përbëjnë Afrikën e Lartë?
3. Përkrahuj çarjen e madhe të Afrikës Lindore.
4. Gjej në hartë tërësitë që e përbëjnë Afrikën e Ulët.

65

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Harta e të pyeturit (punë individuale).

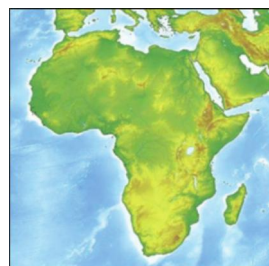
Ars. kërkon nga nxënësit të lexojnë tekstin në heshtje dhe individualisht. Pasi shkruan në tabelë temën dhe çështjet kryesore, vizaton hartën e të pyeturit në formën e diagramit. Gjatë leximit që bëjnë nxënësit, mësimdhënësi shënon disa pyetje në hartën e të pyeturit ku nxënësit pas leximit duhet ti japin përgjigje/plotësojnë hapësirat.

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit
Plotësim i fletore së punës (Detyrë individuale)

Plotëso fletoren e punës së bashku me mësimdhënësin si ndihmës.

- Duke shfrytëzuar atlasin gjeografik shëno në hartën mecece.
- a. Emërtimet e gadishujve dhe ishujve më të mëdhenj të Afrikës.
 - b. Emrat e maleve dhe ultësirave të Afrikës, majave malore etj.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrezultatin e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika- Veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon tipat e klimës dhe përshkruan dallimet themelore të tyre. Analizon veçoritë hidrografike të Afrikës (Lumenjtë më të njohur, burimet e tyre dhe ujëmbledhësit, liqenet dhe prejardhjen e tyre)

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5; II-1,2,8; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Klima, hidrografia dhe bota bimore e shtazore e Afrikës

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Identifikon në hartë ngushticat detare, gjiret detare, ishujt dhe gadishujt, luginat lumore më të njohura.
- Shpjegon shtrirjen e shkretëtirave, gjysmëshkretëtirat, stepat, savanat dhe pyjet ekuatoriale.

Kriteret e suksesit:

- Përshkruan me hartë shtrirjen e bimësisë në aspektin horizontal.
- Identifikon pesë lumenjtë më të mëdhenj të Afrikës.
- Evidenton liqenet më të mëdha në Afrikë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Kategorizimi i kafshëve (punë individuale).

Mësimdhënësi hap diskutimin në klasë se çfarë dinë për botën bimore dhe shtazore të Afrikës. Para tyre në tabelë paraqet një hartë të Afrikës dhe një tabelë dhe fotografi.

- Cilat kafshë i njihni? Çka janë xhunglat dhe në cilin brez shtrihen...? Cilat kafshë i njihni në foto?*

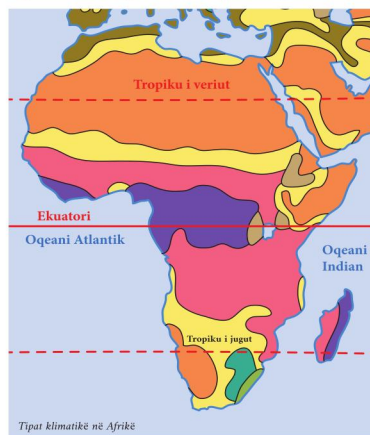
Tregoni disa kafshë që jetojnë në Afrikë dhe në Azi (kujdes sepse në listë ka kafshë që nuk i përkasin asnjërit kontinent). Mësimdhënësi mund t'i shënojë disa kafshë dhe nxënësit t'i ndajnë në tabelë.

KLIMA, HIDROGRAFIA DHE BOTA BIMORE E SHTAZORE E AFRIKËS

Fjalët kyçe:

klima ekuatoriale, pyjet tropikale të shiut, Rrafshnaltat e Liqeneve, Atlaset.

Në klimën e Afrikës ndikojnë pozita geografike, erërat e përhershme, relievi dhe rrymat detare. Ekuatori e ndan Afrikën në mes, prandaj në veri dhe jug të ekuatorit, në mënyrë simetrike **ndërrohen tipat e klimës**. Baseni i Kongos dhe gjiri i Guinesë kanë klima **ekuatoriale**. Këtu mbizotëron vazhdimisht shtypja ajrore e ulët. Në veri dhe jug të ekuatorit sasia e reshjeve zvogëlohet, prandaj klima është tropikale. Rreth tropikut verior dhe jugor klima është **subtropikale** e thatë. Për shkak të temperaturave të larta dhe sasisë shumë të vogël të reshjeve, në këto hapësira janë formuar shkretëtirat. Rreth tropikut verior ndodhet **shkretëtira e Saharasë**, kurse rreth tropikut jugor ndodhet ajo e **Kalaharit**. Në zonat e skajshme veriore dhe jugore të kontinentit është e pranishme klima **mesdhetare**. Në rrafshnaltat e Afrikës Lindore dhe malet e larta vërehet zonaliteti verikal i klimës dhe bimësisë, prandaj në viset e larta dominon klima malore.

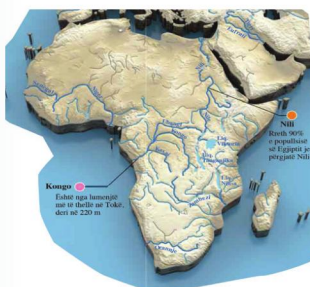
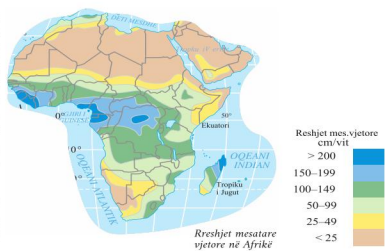

66

Afrika	Kafshët	Azia
	Luan	
	Rinoçeronti	
	Tigri	
	Hiena	
	Strucat	
	Antilopa afrikane	
	Elefanti	
	Kanguri	

Për klimën e Afrikës janë shumë të rëndësishme erërat e përhershme të pasateve, të cilat kur vijnë prej oqeanit sjellin lagështi, ndërkaj kur fryjnë nga toka atëherë janë të thata. Edhe rrymat detare janë të rëndësishme për klimën. Rryma e ngrohtë e Mozambikut, për shembull, sjell lagështi, ndërkaj ajo e ftohtë e Bengalit e rrit shkallën e thatësisë.

Në hidrografinë e Afrikës ndikon klima dhe relievi. Rreth gjysma e kontinentit afrikan i përket pellgut të Oqeanit Atlantik. Shkretëtirat, të cilat përfshijnë rreth një të tretën e kontinentit, janë hapësira pa rrjedhje të ujit në dete. Nëpër to lumenjtë thahen ose derdhen në liqenet e cekëta dhe të kripura. Pjesa tjetër e mbetur i përket pellgut të Oqeanit Indian.

Lumenjtë kryesore në Afrikë

Lumenjtë më të gjatë burojnë nga malet dhe rrafshnaltat, të cilat pranojnë më shumë reshje gjatë vitit. Me rreth 6.671 km gjatësi **Nili** është lumi më i gjatë në botë. Formohet nga bashkimi i Nilit të Bardhë dhe i Nilit të Kaltër. Është lumi i vetëm që depërton nëpër Saharë, i cili para se të derdhet në detin Mesdhe formon deltën e madhe lumore. E tërë lugina e Nilit, e cila ka shtrirje meridionale, paraqet një oazë të madhe ku jeton një numër i madh i popullsisë.

Lumi **Kongo** pas Amazonës është lumi më i pasur me ujë në botë, ndërsa në kontinentin afrikan është i dyti për nga gjatësia, me 4667 km. Në mesin e shumë lumenjve me rrjedhje të shkurtert, që nga Afrika e Lartë derdhen ujërat në Oqeanin Indian, me i gjati është **Zambezi**. Në lumin Zambezi ndodhen ujëvarat e Viktorias, të larta mbi 100 m.

67

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në tri grupe (grupe amë), ku secili nxënës ka një numër 1, 2, 3... Pasi nxënësit të jenë përcaktuar sipas numrave, bashkohen në një grup punues, njëshat bashkë, dyshat bashkë dhe treshat bashkë. Këto grupe njihen si "grupet e ekspertëve" për pjesën që kanë.

Mësimdhënësi i jep secilit grup nga një detyrë (fletë me pyetje dhe detyra) që janë pjesë e tekstit që do ta shtjellojnë. Nxënësit lexojnë pjesën e caktuar për kohë të caktuar dhe punojnë duke u bërë ekspertë të çështjes për të cilën janë caktuar.

Pas "ekspertizës", nxënësit kthehen në grupet amë (familjare) dhe për një kohë të shkurtër i shpjegojnë njëri-tjetrit njohuritë e tyre për njësinë. Pjesët me ngjyra në libër: "faktet" dhe "Gjeografia për kureshtarë" dhe "bota bimore dhe shtazore" i lexojnë të gjitha grupet.

Grupi 1

- Cilët janë faktorët që ndikojnë në formimin e klimës në Afrikë?
- Në cilët breza të ngrohtësisë shtrihet Afrika?

Grupi 2

- Çka janë musonet dhe në cilat zona janë aktive?
- Në cilën pjesë dominon klima subtropikale?

Grupi 3

- Cilave pëllgje u takojnë lumenjtë e Afrikës?
- Tregoni lumenjtë që i takojnë pëllgut të Atlantikut.

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Punë dhe detyra individuale

Pjesa e tretë vazhdon me plotësimin e fletores së punës ose i sjell të gatshme në fletë A4 fletat e punës. Të plotësohen detyrat për kohë të caktuar dhe individualisht dhe pa tekste. Këtu lejohet vetëm përdorimi i ataseve.

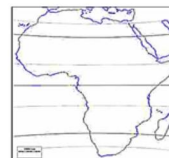
Lidh me vija lumenjtë me pëllgjet detare të cilëve u përkasin.

6 a. Nigeri Oqeani Paqësor

6 b. Zambezi Deti Mesdhe

6 c. Ribi Oqeani Atlantik

Në hartën mëposhtje të Afrikës plotëso: lumenjtë (majtas) dhe bimbësinë (djathtas).

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin me nxënësit e tjerë. Nxënësit vlerësohen sipas listës së kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë mësimit, gjithnjë duke i pasur parasysh kriteret (Vlerësimi individual).

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhjen e orës mësimore:

Mësimi 27

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 Klasa: VIII

Tema: Veçoritë natyrore dhe shoqërore-ekonomike të Afrikës

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-2,6; II-1,4,7; III-1, 5, IV-1

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2. 3; 3.1; 3.2. RNF: 4. 4.1; 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Aktivitet - Afrika

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegojnë me anën e hartës pozitën gjeografike dhe veçoritë natyrore të AFRIKËS, duke identifikuar elementet fiziko-gjeografik që kërkojnë.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë malet kryesore të Azisë Jugperëndimore.
- Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore.
- Përshkruan tri specifikat dalluese të popullsisë hamite dhe semite.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:
Përgatitja për të nxënësit
PUZZLE

Një punë që mund të kryhet nga mësimdhënësi dhe të përdoret si mjet për të nxënë.

Në hartën politike të Afrikës (shembull), mësimdhënësi vizaton në një fletë të bardhë shtetet me laps, një e nga një, në të njëjtën madhësi (kopje me laps). Pasi vizatohen shtetet, i pret me gërshërë dhe i ngjyros. Si shenjë mund të vendosë në vend të emrave, numra.

Kështu mësimdhënësi formon harta të veçanta të shteteve të kontinenteve përkatëse dhe mund t'i përdor për përforsim, ushtrime... në formën e kuizit, puzzle/enigmë...

Materialet: fletë A4, prerëse, gërshërë, harta gjeografike, ngjitës që hiqet, laps, ngjyra dhe notes ngjitës me ngjyra.

Pjesa e parë: Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe 1-4 nxënës për grup. Secilit grup i ndan proporcionalisht shtetet dhe materialet e nevojshme. Gjithashtu kërkon nga nxënësit të vetorganizohen në punë duke i ndarë detyrat.

Aktiviteti të formohet pa tekste, vetëm me ndihmën e atlaseve.

AFRIKA - EMRI, POZITA GJEOGRAFIKE DHE MADHËSIA

Fjalët kyçe:

Afrika, kanali i Suezit, ngushtica Bab-el-Mandeb, Deti i Kuq, gjiri i Adenit.

Me emrin *Afri* romakët e vjetër e quanin fisin që jetonte në hapësirat e Atllaseve Lindore. Emri i tyre më së shpeshti ndërlidhet me fjalën fenikase "*afar*" - *pluhur*. Sipas një shpjegimi më të ri, emri *Afri* ndërlidhet me fjalën berbere "*ifri*", që në shqip do të thotë *shpellë*.

Afrika është kontinenti i dytë në botë sipas sipërfaqes dhe numrit të banorëve. Ajo ka pozitë qendrore në raport me kontinentet e tjera, pasi **ekuatori** (0°) e ndan atë në dy pjesë pothuajse të barabarta, ndërsa meridiani i Grinuit (0°) po ashtu kalon nëpër gjirin e Guinesë.

Afrika ndodhet ndërmjet Oqeanit Atlantik në perëndim, Oqeanit Indian në lindje, Detit të Kuq në verilindje dhe detit Mesdhe në veri. Ajo ndahet nga Evropa përmes ngushticës së Gjibraltarit, e gjerë vetëm 14 km. Afrikën prej Azisë në veriperëndim e ndan kanali i Suezit, Deti i Kuq, ngushtica Bab-el-Mandeb dhe gjiri i Adenit. Nga kepi Blank në veri e deri të Kepi i Gjilpërës në jug është e gjatë rreth 8.000 km, ndërsa nga Kepi i Gjilbër në perëndim e deri të kepi Hafun në lindje është e gjerë rreth 7.400 km.

Tabela që e shënon kufirin ndërmjet Oqeanit Indian dhe Oqeanit Atlantik në Kepin e Gjilpërës

Së bashku me Evropën dhe Azinë, Afrika përbën të ashtuquajturën **Botë e Vjetër**, edhe pse në rastin e Afrikës ky emërtim ka të bëjë në radhë të parë me verin e saj. Pozita gjeografike dhe komunikative e Afrikës është shumë e volitshme, për shkak të afërsisë që ka me Evropën dhe Azinë. Në këtë aspekt rol të rëndësishëm luan edhe kanali i Suezit, nëpër të cilin kalon një nga rrugët më të rëndësishme detare në botë.

63

Përforsimi: Konsolidimi i të nxënës

Në pjesën e tretë nxënësit në grup, për 3 minuta, duhet të shpjegojnë të gjithë punën e tyre gjatë misionit. Mësimdhënësi mund të kërkojë nga ta t'u përgjigjen edhe disa pyetjeve që u parashtron. Nëse klasa ka shumë nxënës, mësimdhënësi i zgjedh 3-4 grupe që ishin më të saktë gjatë punës së tyre.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Detyrë e tyre është:

Nx.1 dhe 2. Të identifikojnë shtetet në hartë dhe t'i ngjeshin ato në vendin përkatës së bashku me notesin (letrën ngjitesë me ngjyrë) me specifikat për shtetet (sipërfaqja, popullsia, emir dhe kryeqyteti)..

Nx.3 dhe 4. Të plotësojnë tabelën e misionit.

Të përdorin materialet shtesë nga "Banka e thesarit".

Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes

Në mes të klasës vendoset një bankë (banka e thesarit), ku mësimdhënësi vendos material shtesë si fotografi, notesticks me të dhëna të veçanta për shtetet, kafshë, foto të sistemeve malore, lumenjtë të veçantë, bimë në fotografi... që janë pjesë e kontinentit. Nxënësit mund t'i marrin dhe t'i përdorin gjatë punës së tyre nëse janë pjesë e detyrës që kanë për shtetet, regionet, kontinentet e caktuara.

Nëse këto mjete si të tilla përdorën në vendin e gabuar, mësimdhënësi vendos vërejtje në formë notesi me ngjyrë.

"MISIONI"

Arsimtari kërkon nga nxënësit punojnë në treshe ose në grupe deri në katër persona. Secili grup pajiset me nga një udhëzues si do të punohet gjatë aktivitetit, 1/2 fletës A4.

Dy nxënës kryejnë detyrat për misionin. Person i tretë ka për detyrë që në harmoni me nxënësit e grupit të formojë plotësojë një diagram në lidhje me Afrikën (nga teksti që nxënësit i gjejnë të plotësojë diagramin). Pyetjet e parashtruara nga arsimtari, nxënësit i shënojnë në fletore dhe i

përgjigjen duke bashkëpunuar dhe ilustruar në album ose fletë A4.

Objektivat për realizim	Rezultatet e fituara
- Gjeni në hartë pesë qendrat/qytetet afrikane. Kajro, Johannesburg, Adis-Abeba, Kartum, Xhuba... - Gjeni në hartë pesë lumenjtë më të rëndësishëm të AFRIKËS. - Gjeni malet Atlas dhe Draken. - Përshkruani klimën sipas zonave. - Përshkruani elementet dalluese të popullsisë së regionit. - Liqenet. - Identifikoni shkretëtirat. - Gjeni në hartë dhe shënoni regionet kryesore xehetare-industriale të Afrikës.	(e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjitesë dhe vendosin shënim. (e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjitesë dhe vendosin shënim. (e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjitesë dhe vendosin shënim. (e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjitesë dhe vendosin shënim. - Identifiko liqenet. (e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjitesë dhe vendosin shënim. (e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjitesë dhe vendosin shënim.
Pjesa e tretë: Në pjesën e tretë nxënësit në grup, për 3 minuta, duhet të shpjegojnë të gjithë punën e tyre gjatë misionit. Mësimdhënësi mund të kërkojë nga ta t'u përgjigjen edhe disa pyetjeve që u parashtron. Nëse klasa ka shumë nxënës, mësimdhënësi i zgjedh 3-4 grupe që ishin më të saktë gjatë punës së tyre.	

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë shoqërore-ekonomike të Afrikës

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon veçoritë demografike dhe ekonomike të Afrikës

Analizon mënyrën e organizimit politik të shteteve të Afrikës

Dallon grupimet politike dhe ekonomike dhe problemet me të cilat ballafaqohet popullsia e Afrikës.

Identifikon popujt që banojnë në këtë regjion dhe veçoritë e tyre demografike, kulturore dhe ekonomike.

Analizon lidhjen mes pasurive dhe kushteve natyrore me strukturën e ekonomisë së këtyre vendeve.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5; 6; II-1,7; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: RNF: 2. 2.1.

RNF: 5. 5.1. RNF: 1.1.1; 1.2; 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë kryesore të popullsisë në kontinentin Afrikan dhe shpjegon shtrirjen raciale të popullsisë sipas regjioneve të caktuara.

Kriteret e suksesit:

- Kategorizon popujt sipas racave kryesore.
- Tregon tri specifika të popullsisë indigjene.
- Liston pesë shtetet me numrin më të madh të popullsisë.
- Identifikon shtetet Afrikane sipas sipërfaqes.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Përsëritje e njësive të kaluara (punë individuale) DISKUTIM.

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësien e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlihet me njësien e re që do të zhvillohet, pjesën shoqërore të Afrika.

- Trego ku shtrihet Afrika.
- Cilët ishuj, gadishuj, shkretëtira, rrafshnalta, lumenj shtrihen në këtë regjion?

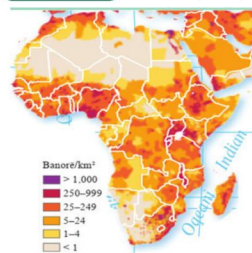
Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

AFRIKA – POPULLSIA, ZHVILLIMI EKONOMIK DHE SHTETET

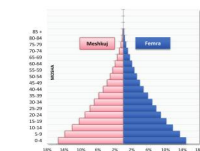
Fjalët kyçe:

racë nigrëde, shtimi i lartë natyror, bantu, sudanidë, pigmejtë, hotentotët, arabët.

Sipas vlerësimeve, Afrika, për nga numri i banorëve, me 1.4 miliardë banorë (viti 2022) është kontinenti i dytë pas Azisë. Popullsia në kontinentin afrikan ka shtrirje jo të barabartë. Dendësia më e madhe e popullsisë është në luginën dhe deltën e lumit Nil, ku në një kilometër katror jetojnë deri në 16.000 banorë, pastaj në brigjet e detit Mesdhe, hapësirat rreth gjirit të Guinesë dhe viset bregdetare të Afrikës Juglindore. Ajo sot ka një dendësi prej rreth 48 b/km², që është ende shumë më e vogël se e Azisë dhe Evropës.

Harta e dendësisë së popullsisë në Afrikë

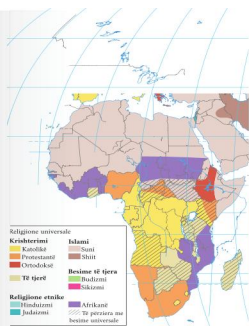

Piramida e popullsisë në Afrikë

Numri i popullsisë në Afrikë rritet shpejt për shkak të shtimit natyror më të lartë që ka krahasuar me kontinentet e tjera. Një veçori tjetër është pjesëmarrja e lartë e popullsisë së re, së cilës i takojnë më shumë se gjysma e popullsisë afrikane. Jetëgjatësia mesatare në Afrikë nuk kalon mbi 50 vjet, ndërkohë për shkak të konflikteve të shumta dhe problemeve të shumta mjedisore, Afrika ka numrin më të madh të refugjatëve në botë.

Saharaja e ndan "Afrikën e Bardhë" në veri nga "Afrika e Zezë" në jug të saj. Më tepër se 80 % të popullsisë e përbëjnë banorët e racës nigrëde. Përbërja racore e popullsisë është më komplekse, sepse vetë pjesëtarët e kësaj race ndahen në: sudanidët dhe bantuidë. Në veri të ekuatorit jetojnë sudanidët, kurse në jug zezakët bantu. Që të dyja grupet përbëhen prej disa dhjetëra fisesh. Në Afrikën Qendrore jetojnë fiset e pigmejëve, të cilët njihen për shtatin e shkurtër. Fiset e tjera të grupit të bantuidëve janë edhe hotentotët, bushmanët, zulu, svazi, masai etj.

Popullsia më e vjetër e bardhë në Afrikën Veriore janë hamitët. Popujt hamitë kanë lidhje fisnore ndërmjet vete dhe kanë gjuhë të ngjashme. Nga Azia Jugperëndimore në Afrikën Veriore janë vendosur semitët nga të cilët me numër më të madh janë arabët. Në Afrikë jetojnë edhe popuj të tjerë të bardhë, të cilët janë kryesisht pasardhës të

francezëve, britanikëve, holandezëve etj., të cilët para disa shekujve e kishin pushtuar dhe kolonizuar kontinentin afrikan. Në brigjet lindore dhe juglindore të Afrikës jetojnë edhe popullsia me origjinë nga Azia Jugore, më tepër hindusë dhe pakistanezë.

Dua të di më shumë!

Pas zbulimit të Amerikës dhe themelimit të kolonive të para, evropianët filluan tregtinë me robër të racës nigrade nga Afrika. Janë bartur dhe janë shitur fise të tëra nga hapësira e gjirit të Guinesë.

Afrika është kontinenti më i pazhvilluar, edhe pse ka pasuri të shumta natyrore. Shkaqe kryesore të prapambetjes ekonomike janë: mungesa e sipërfaqeve punuese, rritja e shpejtë e numrit të popullsisë, shkalla e lartë e analfabetizmit, konfliktet, katastrofat natyrore (hatësirat) dhe periudha e gjatë e pushtimit kolonialist.

Më tepër se gjysma e popullsisë merret me bujqësi, edhe pse vetëm 7 % e sipërfaqeve janë të punueshme. Sot në Afrikë dallohen dy tipa të bujqësisë: ajo tradicionale, e cila është ekstensive dhe e plantacioneve, e cila është në pronësi të pronarëve që janë pasardhës të kolonialistëve. Bujqësia tradicionale vechet me punimin primitiv të tokës, për këtë arsye rendimentet janë të ulëta. Për ushqimin e popullsisë kultivohen: drithërat, orizi, misri, ndërkohë që viset tropike: manioka, patatet e ëmbla, palmat e vajit etj.

Në Afrikën tropikale ka më shpesh plantazhe ku kultivohen: kakaoja, palma e vajit, ananasi, bananet, kikiriku, kaucuku etj. Afrika në vecanti është e njohur për prodhimin e kakaos. Këtu prodhohen rreth tri të katërtat e prodhimit botëror të kësaj kulture. Vendet e Afrikës Lindore janë prodhues të kafesë, të çajit, të erëzave të ndryshme etj.

Dua të di më shumë!

Kafeja është bimë prej së cilës përfitohet pija me shije dhe aromë të veçantë. E ka prejardhjen nga krahina Kafa e Etiopisë prej nga edhe e ka marrë emrin.

- Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?
- Cilët popuj jetojnë në këtë regjion?

Kështu nxënësit njohohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Azisë Jugperëndimore, vazhdim i njësies së kaluar.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
INSERT (punë individuale)

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion - i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që e di	(?) sqarime për informacionin

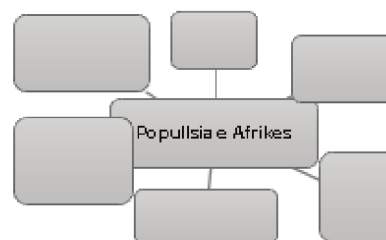

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënës

Klaster - Pema e mendimeve (punë individuale)

Në pjesën e tretë në tabelë formohet KLASHTER në qendër të tabelës se zezë dhe shënohet (Afrika). Kërket nga nxënësit të përmbledhen të dyja pjesët (shoqërore dhe natyrore). Që të përmbledhen të dyja pjesët dhe të ketë harmoni/kontribut në mes rezultateve dhe kriterëve si dhe teknikës, mësimdhënësi shënon kriteret nga të dy pjesët në tabelë si referencë për nxënësit.

- Gjeni në hartë malet kryesore të Afrikës.
- Shënoni tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimë (tabelë)...

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika - Veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përkufizon regionin e Mesdheut Afrikan dhe identifikon shtetet që e përbëjnë këtë regjion.

Përshkruan relievin malor (vargmalet), rrafshnaltat malore, shkretëtirat dhe masivet malore midis shkretëtirës, veçoritë klimatike hidrografike dhe të botës bimërore e shtazore të Mesdheut Afrikan.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-2,6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Veriore - veçoritë natyrore dhe gjeografike

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon veçoritë kryesore fiziko-gjeografike dhe të pozitës duke shpjeguar me hartën e Afrikës Veriore.
- Veçon regjionet gjeografike të Afrikës Veriore sipas specifikave natyrore dhe shoqërore.

Kriteret e suksesit:

1. Tregon katër rajonet gjeografike të Afrikës Veriore;
2. Identifikon me hartë malet Atlas;
3. Tregon në hartë pikat më të afërta të Afrikës me kontinentet e tjera.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlasit, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Shpjegim i hartës (diskutim).

Mësimdhënësi para nxënësve paraqet hartën e Afrikës Veriore ose të Afrikës si kontinent. Ai u drejtohet me pyetjen:

Cilat forma relievore i gjeni të theksuara?

Identifikoni disa forma të relievit në hartën e Afrikës.

Nga cilët dete laget bregdeti i Afrikës Veriore?

Komentet më të sakta, shënohen në tabelë dhe diskutohet më në detaje duke sqaruar më në detaje me hartë.

Gjithashtu mësimdhënësi në tabelë përshkruan fjalët kyçe që janë në libër, por që mund t'i bashkëngjisë fjalë që janë relevante gjatë diskutimit.

AFRIKA VERIORE - VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

Saharaja, Atlaset, oazat, Nili, shotet, Magreb.

Afrika Veriore ndodhet në pjesën veriore të kontinentit dhe në kuadër të saj bën pjesë shkretëtira e Saharasë dhe brezi bregdetar i Mesdheut. Ajo kufizohet me detin Mesdhe në veri, Oqeanin Atlantik në perëndim, Detin e Kuq në lindje dhe pjesët skajore të Saharasë në jug.

Përmes ngushticës së Gjibraltarit në veriperëndim ajo lidhet me Evropën, kurse në verilindje përmes gadishullit të Sinajit komunikon me Azinë. Afrika veriore shtrihet në brezin e tropikut verior, prandaj pjesa dërrmuese është e mbuluar me shkretëtira. Afrika Veriore është pjesë e Afrikës së Ulët. Në të dallohen tri tërësi natyrore dhe gjeografike: vargmalet e Atlaseve, shkretëtira e Saharasë dhe lugina e Nilit.

Harta e Afrikës Veriore

Malet e **Atlasit** shtrihen nga jugperëndimi drejt verilindjes, në një gjatësi prej 2000 km. Malet më të larta në mesin e këtyre vargmaleve janë Atlaset e Larta, ku ndodhet edhe maja më e lartë e tyre, Tubkal, me 4167 m lartësi mbidetare. Sipas mënyrës së krijimit dhe pamjes, u ngjasojnë Alpeve dhe Pirinejeve.

Në gjuhën arabe Afrika Atlasike quhet ndryshe "Xhezaret el Magreb", që në shqip do të thotë "Ishull në perëndimin me diell", prandaj shtetet e kësaj pjesë të kontinentit quhen **shtetet e Magrebit**.

Dua të di më shumë!

Suvenir i më i njohur nga Sahara është "Trëndafili i Shkretëtirës" (ang.: "Desert Rose"). Ato janë masa të rrërs së ngurtësuar, që krijojnë gjethe të ngjashme si të trëndafilit. Përbehen nga kristalet e kalciumit dhe të kripës nën veprimin e ujit të njelmët.

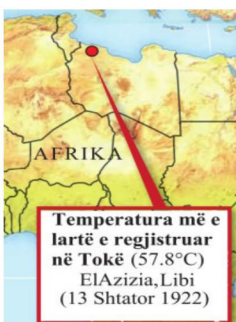
Saharaja, një tërësi tjetër e Afrikës Veriore e takon Afrikës së Ulët. Ajo shtrihet nga brigjet e Oqeanit Atlantik në perëndim e deri te Deti i Kuq në lindje dhe njëherit është shkretëtira më e madhe në botë. Shkretëtira më e madhe përbrenda Saharasë, që dallohet me veçoritë e saj unike, është ajo e Libisë, e cila ndodhet në lindje të Saharasë.

Në relievin e Saharasë veçohen depresionet El Xhuf dhe Katara, si dhe malet e vetmuara të Ahagarit, Airit, Tibestit dhe Enedit, të cilat rrethohen nga shkretëtirat gurishore.

Përgjatë brigjeve të detit Mesdhe është e pranishme klima mesdhetare. Në viset e larta malore erërat perëndimore që fryjnë nga Oqeani Atlantik sjellin reshje të shiut, kurse gjatë dimrit ka edhe reshje bore. Duke shkruar drejt jugut, për shkak të ndikimit gjithnjë e më të madh të Saharasë, klima fillon të marrë elemente të klimës shkretënore.

Në Afrikën Veriore ka mungesë të theksuar të ujërave sipërfaqësore, mirëpo ka rezerva të mëdha të ujërave nëntokësore. Në vendet ku uji nëntokësor ka arritur të depërtojë në sipërfaqe janë formuar oazat. Lumi i vetëm i gjatë është Nili, i cili formohet aty ku bashkohen Nili i Bardhë me Nilin e Kaltër. Ky lumë rrjedh në drejtim të veriut dhe derdhet në detin Mesdhe.

Shpjego se pse Nili edhe përkundër shfryrëzimit të ujit për ujti dhe rrjedhjes së tij nëpër shkretëtirën e Saharasë arrin që të ketë ujë gjatë tërë vitit.

Temperatura më e lartë e regjistruar në Tokë

73

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

Lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësisë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

Pas këtij leximi, nxënësve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:

Ku gjenden malet Atlas?

Cila është maja më e lartë në Atlase?

Identifikoni shkretëtirat.

Hapa të njëjtë merren edhe te leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...

Identifikoni zonat klimatike të Af. V.

Identifikoni lumenjtë kryesorë, liqenet që janë pjesë e Af. V.

Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrin duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.

Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Afrikës Veriore.

E gjithë kjo përcillet me sqarim me hartë.

Përforcimi:

Konsolidimi i të nxënës

Pyetje dhe detyra (punë individuale).

Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit që t'u përgjigjen pyetjeve në fund të tekstit, duke e përcjellë me hartën e punës ose atlas. Detyrat realizohen në fletoren e klasës për kohë të caktuar.

Pyetje dhe detyra:

- Përshkruaj kufijtë dhe shtrirjen e Afrikës Veriore.
- Si quhen malet më të larta të Afrikës Veriore?
- Përmend tipat e shkretëtirave që shfaqen në Sahara.
- Trego veçoritë e klimës së Saharës.
- Çka janë shotet e çka uadet?

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë shoqërore-ekonomike të Afrikës

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon rolin e pozitës gjeografike të Azisë Jugperëndimore dhe të vlerësojë rëndësinë e saj në Azi dhe në botë.

Dallon veçoritë kryesore të relievit, klimës, hidrografisë dhe botës bimore e shtazore, duke analizuar rëndësinë e tyre për jetën dhe vepërimtaritë e njerëzve.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-2,6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: RNF: 2. 2.1. RNF: 5. 5.1. RNF: 1.1.1;1.2;1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Veriore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë kryesore të popullsisë në Afrikën Veriore.
- Ndërlidh ndikimin e resurseve natyrore me zhvillimin demografik të regionit të Afrikës Veriore.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon shtetet ku dominon kultura arabe.
2. Numëron shtetet e Unionit të Magrebit.
3. Përshkruan nga tri specifika kryesore të popullsisë hamite dhe semite.
4. Tregon tre përparësi tërheqëse për regionin.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:
Përgatitja për të nxënësit

Mësimdhënësi në hyrje përdor teknikën “Stuhi mendimesh” në formë pyetjesh për të diskutuar me nxënësit sa kanë njohuri në lidhje me popullsinë e Afrikës Veriore.

Pyetje:

- A është e tërë Afrika e banuar me popullsi negroide?
- Çfarë dini për popullsinë në Egjipt, Tunis, Algjeri... a janë negroidë?
- Çka mendoni pse është ky dallim në jug jetojnë popullsia negroide dhe në veri jonegroide?

Gjatë diskutimit mësimdhënësi formon kriteret e suksesit që duhet të arrihen gjatë orës mësimore.

AFRIKA VERIORE – POPULLSIA DHE ZHVILLIMI EKONOMIK

Fjalët kyçe:

arabët, berberët, nafta, Egjipti, blegtoria ekstensive, agrumet.

Shumicën e popullsisë në Afrikën Veriore e përbëjnë **arabët**, të cilët janë vendosur në shekullin VII. Në viset e papërshatshme të maleve Atlase jetojnë fiset autoktone të berberëve. Nëpër Sahara jetojnë fiset e tuaregëve, të cilët njihen për jetën nomade që bëjnë. Në Afrikën Veriore jetojnë edhe hebrejtë, kryesisht nëpër qytete, mirëpo edhe pasardhësit e evropianëve të ardhur në periudhën e **kolonializmit**. Prej tyre, në Algjeri ka francezë, në Libi italianë, në Egjipt dhe Sudan ka anglezë etj. Pjesa dërrmuese e popullsisë i takon besimit islam, kurse në Egjipt jetojnë edhe popullit kopte, i cili është i besimit ortodoks.

Leptis Magna (Koms, Libi), i themeluar nga fenikasit në vitin 1.100 p.e.s., i pushtuar nga Kartagjena dhe romakët

Sot në këtë region jetojnë rreth **260 milionë banorë**. Për shkak të kushteve jo të volitshme natyrore, në shkretëtirën e Saharasë dendësia e popullsisë është shumë e rrallë, ku mesatarisht në çdo 7 km² jetojnë vetëm 1 banor. Dendësia më e madhe e popullsisë është në luginën e pëlleshme të Nilit (madje edhe mbi 1.000 b/km²) dhe në brigjet e detit Mesdhe.

Prej pasurive natyrore rëndësi më të madhe për disa shtete të Afrikës Veriore ka **nafta dhe gazi natyror**. Më të pasura me rezerva të naftës janë Libia dhe Algjeria. Kjo ilustron faktin që në Libi eksporti i naftës përbën 99 % të vlerës totale të eksportit. Rezerva më të vogla të naftës kanë Egjipti, Tunizi dhe Maroku. Prej xeheve ka fosfate, plumb dhe zink, kripë të gurit etj.

Si ka ndikuar ndërtimi i digës së Asuanit në zhvillimin e bujqësisë në Luginën e Nilit?

Shumica e popullsisë merret me bujqësi edhe pse fondi i tokave bujqësore është tejte i vogël. Për shkak të klimës së thatë, bujqësia arrin të zhvillohet vetëm përmes ujitjes. Tokat e pakta bujqësore ndodhen në luginën e Nilit dhe në brezin e ngushtë bregdetar të Mesdheut. Mbillen drithërat, ndërsa në zonën bregdetare, në veçanti në zonën atllasike, vreshtat, ulliri dhe agrumet. Në oaza, përveç kulturave për ushqimin e popullsisë, kultivohen edhe palmat e hurmës. Blegtoria ka tipare ekstensive, kurse nëpër trevat shkretinore ajo është nomade dhe gjysmënomade. Rriten më tepër dhitë, delet, devetë etj.

Egjipti dhe vendet e Magrebit kanë zhvillim më të lartë ekonomik. Në ekonomitë e këtyre shteteve dominon industria e lehtë përpunuese, industria kimike dhe petrokimike etj. Në dekadat e fundit turizmi po bëhet një veprimtari mjaft fitimprurëse në Egjipt, Tuniz dhe Marok, sepse po vizitohen prej turistëve nga e mbarë bota.

Dua të di më shumë!

Kasablanka është qytet në perëndim të Marokut. E kanë themeluar portugezët në vitin 1755. Sot është qyteti më i madh i Marokut, qendra kryesore tregtare dhe limani më i madh në botë. Në këtë qytet në vitin 1942 është xhiruar filmi "Casablanca", aktorët kryesorë të të cilit janë Ingrid Bergman dhe Henfri Bogard.

Në kuadër të Afrikës Veriore janë gjithsej 9 shtete. Shumica e tyre e fituan pavarësinë vetëm pas Luftës së Dytë Botërore. Deri atëherë ishin koloni të Spanjës, Francës, Italisë dhe Britanisë së Madhe.

Pyetje dhe detyra

1. Cfarë jetese bëjnë fiset autoktone të Saharasë?
2. Analizo shkaqet e dendësisë së madhe të banimit në luginën e Nilit.
3. Identifiko zonat e zhvillimit të bujqësisë në këtë regjion.
4. Koloni e cilit vend ishin shtetet e këtij regjionit?

76

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Ditari dypjesësh

Në pjesën e dytë të orës, mësime mësuesi ndan tabelën në dy shtylla. Në shtyllën e parë, mësime mësuesi shënon disa fjalë kyçe të cilat i kishte shënuar më herët në tabelë dhe kërkon nga nxënësit që duke lexuar njësinë mësimore "AFRIKA VERIORE, POPULLSIA, ZHVILLIMI EKONOMIK DHE SHTETET" të bëjnë përshkrimin në shtyllën e dytë për këto fjalë:

Citati **Komenti që jepet nga nxënësit**

Arabët	
Berberët	
Nafta	
Egjipti	
Blegtoria ekstensive	
Agrumet	
Nafta dhe gazi natyror	
Bujqësia	
Magrebi	

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit
Detyrë individuale.

Plotësoni pyetjet në fund të tekstit në mënyrë individuale në fletoren e klasës.

PYETJE DHE DETYRA:

- Cilët popuj jetojnë në Afrikën Veriore?
- Përmendi shtetet e këtij regjioni.
- Çka e pengon zhvillimin e bujqësisë në Afrikën Veriore?
- Cilat vende janë të pasura me naftë?
- Cili është shteti më i ri i regjionit?

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Mësimi 31

RREGULLAT GJATË TESTIMIT •Mos komuniko me shoqen apo shokun; •Kujdes në rrumbullakimin e alternativave; •Vetëm një alternativë është e saktë; •Shëno shkrimin e lexueshëm; Mos e dëmto testin; •Respekto kohën.		No. 32 Shembull
Tema: 1: Kontinenti i Azisë (60%) 2: Kontinenti i Afrikës (40%) Sqarim: Testi shërben vetëm si shembull. Mësimdhënësit i mbetet të formulojë testin sipas mundësive dhe specifikave të veta.	Testim: Periudha e parë	
Klasa - VIII Emri dhe Mbiemri : _____	Pikët	

1. Kufiri natyror ndërmjet Azisë dhe Evropës kalon nëpër malin: a) Himalaje b) Karpate c) Urale d) Pirineje	8	
2. Bashko me vija lumenjtë me pellgjet përkatëse: a. Gangu Oqeani i Ngrirë i Veriut b. Jangce Oqeani Atlantik c. Jeniseji Oqeani i Qetë d. Mekongu Oqeani Indian	8	
3. Sipas origjinës, popullsia e AFRIKËS ndahet në dy grupe kryesore: _____ dhe _____	8	
4. Erërat MONSUNIKE që janë karakteristikë në bregun perëndimor të Afrikës dhe Az. Jugore..., dallohen si: a) Erëra periodike b) Erëra lokale c) Erëra planetare (të përhershme)	9	
5. Cila nga alternativat paraqet të saktë kuptimin për SAVANAT:	Savanat janë hapësira të pabanuara në pjesët POLARE; Savanat janë formacione bimore të barishteve të larta në viset TROPIKALE; Savanat janë formacione të pyjeve halore në jug të TUNDRAVE.	9
6. Cila do të ishte rruga më e shkurtër, nëse ju do të ndodheshit në Mumbai të INDISË (Azi) dhe caku i juaj ku do të shkoni do të ishte Free Town në SIERRA-LEONE (Afrikë)? Përshkruani rrugën ujore (oqeanet, detet, ngushticat...) më të shkurtër deri te caku. _____	9	
7. Analizo grafikun/hartën dhe trego (identifiko) dy elementët që i mungojnë:	1 _____ 2 _____ 	10
8. Rendit elementet përkatëse te shtetet përkatëse. KINA JAPONIA Jokohama Honshu Jangce Fuxhi Hokaido Manxhuria Hainan Tibeti Sinkiang Nipon	11	
9. “Qomollungma” 8848m 2,400 km lumi Ind Plotëso tabelën duke shfrytëzuar fjalët kyçe që janë dhënë dhe jepi kuptim asociacionit	12	
Vlerësoni rolin e resurseve natyrore për zhvillimet e kontinentit afrikan.	13	

Përqindja	0 - 39 %	40% - 59 %	60% - 79%	80% - 89%	90% - 100%	Pikët:
Pikët	0 -39 pikë	40 - 59 pikë	60 - 79 pikë	80 - 89 pikë	90 - 100 pikë	()
Nota	1	2	3	4	5	()

Shenjat korrigjuese: ✓- e saktë, ✗- e pasaktë, -- e paplotësuar Mësimdhënësi: _____

Tabela e testit për vlerësim numerik të pyetjeve sipas niveleve
Klasa VIII

Fusha/Tema mësimore		Njohja	Të kuptuarit	Zbatimi	Mendimi kritik	Shuma
		20%	30%	10%	40%	100%
Kontinenti i Azisë	60%	2 (16p)	1 (9p)	1 (10p)	Analizë- 1 (11p) Analizë- 1 (11p)	3 (57p)
Kontinenti i Afrikës	40%		2 (18 p)		Sintezë- 1 (12p) Vlerësim- 1 (13p)	4 (43p)
Totali i pikëve	100%	16 pikë	27 pikë	10 pikë	47 pikë	100 pikë

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika- Veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon rolin e pozitës gjeografike në ngjarjet historike të Afrikës Perëndimore.

Analizon veçoritë natyrore (relievin, ultësirat të pllajave dhe kodrinore-malore) dhe shoqërore-ekonomike të Afrikës Perëndimore.

Ndërlidh klimën me rritjen e pyjeve ekuatoriale dhe llojet e ndryshme të kafshëve të egra dhe të zogjve si dhe vlerëson veçoritë hidroenergjetike të lumenjve të këtij regionit.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-5; II-1,2,8; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afr. Perëndimore - pozita gjeogr. dhe veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon me hartë elementet fiziko-gjeografike të regjionit afrikano-perëndimor.
- Analizon hapësirën e Regjionit Perëndimor dhe vlerëson pozitën e tij.
- Vlerëson rëndësinë e oqeanit për zhvillimet e Afrikës Perëndimore.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon shtetet e Afrikës Perëndimore.
2. Përshkruan tri zonat kryesore natyrore të regjionit në hartë.
3. Tregon të paktën tre lumenj kryesorë të Afrikës Perëndimore.
4. Shpjegon shtrirjen horizontale të bimësisë nga veriu drejt jugut.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënët

Mësimdhënësi së bashku me nxënësit identifikojnë shtetet e Afrikës Perëndimore duke përdorur atlaset e tyre. Pasi identifikohen shtetet, identifikohen edhe shtetet që kanë dalje në det.

Shteti	Kryeqendri	Popullsia (miliona)	Dendësia (në qm ²)
Nigjeri	Nuakott	1.267.000	23.310.000
Mali	Bamako	1.240.000	19.768.861
Nigjeri	Alakuta	923.768	200.963.903
Senegal	Dakar	1.572.861	25.009.180
Burkina Faso	Ouagadougou	274.000	20.321.383
Gambia	Banul	245.857	12.771.246
Guinea	Conakry	2.485.539	30.417.856
Guinea	Conakry	2.485.539	30.417.856
Liberi	Monrovia	311.369	4.937.174

AFRIKA PERËNDIMORE - VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

Afrika Perëndimore, Saheli, pyjet tropikale, savanat, Nigeri, Volta.

Afrika Perëndimore shtrihet ndërmjet Saharasë në veri dhe rrafshnaltës së Kamerunit në jug, gjirit të Guinesë dhe Oqeanit Atlantik në perëndim dhe Saharasë e Rrafshnaltës së Liqeneve në lindje. Duke qenë e hapur nga Oqeani Atlantik dhe gjiri i Guinesë, ajo veçohet me pozitë të volitshme gjeografike dhe komunikative. Për këtë arsye fuqitë kolonialiste evropiane shumë herët shfaqin interesim për t'i pushtuar këto hapësira. Ky region përveç të tjerash njihet edhe për tregtinë me robër të racës nigride nga evropinët dhe amerikanët veriorë.

Afrika Perëndimore

Afrika Perëndimore ka relief të llojllojshëm, ku dallohen qartë disa tërësi natyrore. Afër Oqeanit Atlantik në perëndim shtrihet ultësira e Senegalit, e Guinesë dhe e Sierra-Leones. Në juglindje të kësaj ultësire janë malet e Guinesë, me majën më të lartë Loma (1.946 m). Përgjatë brigjeve të gjirit të Guinesë ndodhet ultësira e Guinesë, e cila në brendësi gradualisht kalon në pllajën e Sudanit, e më tej në rrafshnaltën e Saharasë.

Pjesa më e madhe e relievit të Afrikës Perëndimore është pak e valëzuar, me të ngritura të vogla dhe basene të cekëta. Në mesin e baseneve për nga madhësia prin ai i Nigerit të Mesëm dhe i Çadit. Në lindje ndodhen malet e Kamerunit me vullkanin aktiv, Kamerunin me 4.070 m.

Bregdeti i Afrikës Perëndimore është pak i përthyer, përveç skajit perëndimor, ku disa gjire të vogla e bëjnë atë më të përthyer. Lumenjtë përfundojnë në laguna dhe liqene, të cilat shpeshherë janë të ndara nga detet nëpërmjet pragjeve (bedemeve) ranore.

Në Afrikën Perëndimore dominon **klima e lagësht tropikale** me dimra të thatë, ku fryjnë pasatet e thata verilindore dhe ka vera të lagështa, kurse nga gjiri i Guinesë fryjnë monsunet jug-perëndimore. Pjesa më jugore e Afrikës Perëndimore ka klimë **ekuatoriale**, ndërsa në veri klima tropike gradualisht kalon në atë gjysmëshkretinore dhe shkretinore. Në perëndim të Kamerunit bien mesatarisht 10.000 mm reshje gjatë vitit, prandaj kjo është hapësira që pranon më së shumti reshje në tërë Afrikën. Temperaturat e ajrit asnjëherë nuk janë më të vogla se 20°C.

Afrika Perëndimore ka **bimësi të savanave**, e cila në drejtim të veriut kalon në brezin e thatë të Sahelit, kurse në drejtim të jugut fillojnë të paraqiten pyjet tropikale të shiut.

Rrjeti hidrografik i Afrikës Perëndimore është mjaft i zhvilluar, sepse lumenjtë kanë potencial të madh energjetik. Ata nuk janë shumë të gjatë, por kanë rënie të madhe dhe janë shumë të pasur me ujë.

Lumi Niger, ndryshe quhet edhe "Nili i Afrikës Perëndimore"

Lumi më i madh i Afrikës Perëndimore është **Nigëri**, i cili buron në malet e Guinesë dhe është i gjatë 4.810 km. Në pjesën e epërme rrjedh drejt verilindjes për të bërë pastaj një kthesë në drejtim të jugut. Te grykëderdhja, Nigëri ka formuar deltën e madhe me sipërfaqe prej 24.000 km². Lumenjtë tjerë të mëdhenj janë: Volta, Senegali dhe Gambia. Nga liqenat natyrore më i madhi është liqeni i Çadit.

Pas ndërtimit të pendës në vitin 1966, në lumin Volta, te qyteti Akosombo është formuar liqeni artificial i Voltës. Është i gjatë rreth 400 km dhe ka sipërfaqe prej 8.482 km².

Pyetje dhe detyra

1. Përkufizo se deri ku shtrihet Afrika Perëndimore.
2. Përmend tërësitë kryesore natyrore të këtij regionit.
3. Cilat janë vecoritë kryesore të lumenjve të këtij regionit?
4. Cili është liqeni më i madh natyror i këtij regionit?

81

Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes INSERT (punë individuale)

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion - i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që di	(?) sqarime për informacionin

Përforcimi: Konsolidimi i të nxënit Detyrë individuale.

Plotëso individualisht Fletore pune, faqe 40.
Në hartën e Afrikës Perëndimore plotëso:

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë shoqërore-ekonomike të Afrikës

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon veçoritë shoqërore-ekonomike (popullsinë, pasuritë natyrore) të Afrikës Sudanese.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5, 6; II-1,7; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1;

1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afr. Perëndimore - popullsia, zhvillimi eko. dhe shtetet

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë kryesore të popullsisë në Afrikën Perëndimore dhe shpjegon shtrirjen e popullsisë sipas religjioneve.
- Ndërlidh ndikimin e resurseve natyrore më zhvillimin demografik të regjionit të Afrikës Perëndimore.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon shtete e Afrikës Perëndimore;
- Tregon të paktën pesë pasuri natyrore që shquhet regjioni;
- Liston në hartë pesë qytetet më të mëdha të regjionit.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Përsëritje e njësive së kaluar (diskutim).

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësien e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlidhet me njësien e re që do të zhvillohet, pjesën shoqërore të Afrikës Perëndimore.

- Trego ku shtrihet Afrika Perëndimore.
- Cilët ishuj, gadishuj, rrafshnalta, lumenj shtrihen në këtë regjion?

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?
- Cilët popuj jetojnë në këtë regjion?

Kështu nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Azisë Jugperëndimore, vazhdim i njësive së kaluar.

AFRIKA PERËNDIMORE - POPULLSIA, ZHVILLIMI EKONOMIK DHE SHTETET

Fjalët kyçe:

gjiri i Guinesë, HIV/AIDS, Nigeria, Lagosi, nafta, miza Ce-Ce.

Në Afrikën Perëndimore jetojnë rreth 430 milionë banorë. Dendësia e popullsisë është më e madhe se në regjionet e tjera të Afrikës. Ajo është më e madhe në zonën pranëdetare të gjirit të Guinesë, ku arrin deri 120 b/km², ndërsa, duke shkuar nga veriu, dendësia është gjithnjë e më e vogël.

Dominon popullsia e racës nigride e cila i takon grupit sudanid. Popullsia në shumicën e shteteve të këtij regjioni ka shkallë të lartë të natalitetit, që rezulton në shtimin e lartë të popullsisë. Edhe normat e mortalitetit janë mjaft të larta. Kjo ndodh për shkak të përhapjes së urisë, por edhe nga infektimi me virusin HIV/AIDS, nga i cili çdo vit vdesin me qindra e mijëra njerëz. Në këtë regjion fliten qindra gjuhë dhe dialekte. Përveç dialekteve të ndryshme të gjuhës suahili, fliten edhe frëngjishtja dhe anglishtja.

Dua të di më shumë!

Në shtetin Mali ndodhet qyteti Timbuktu, i cili është stacion i njohur për karvanët tregtarë si dhe vatër prej ku është përhapur feja islame në Afrikën Perëndimore, por edhe në jug të Saharasë.

Në këtë regjion ndodhet shteti i Nigerisë, që ka numrin më të madh të popullsisë në Afrikë. Nigeri dhe Mali janë ndër shtetet më të pazhvilluara, jo vetëm në këtë regjion dhe Afrikë, por edhe në gjithë botën.

Prej fundit të shekullit XV, pikërisht në Afrikën Perëndimore nis të lulëzojë tregtia me nigrinë, që si mall shiten në kontinentet e tjera, më tepër në Amerikë. Vlerësohet se nga ky regjion afrikan janë bartur ndërmjet 12 dhe 15 milionë zezakë.

Qytetet e mëdha të Afrikës Perëndimore shtrihen në zonën bregdetare. Lagos me 14 milionë banorë (v.2019) është qyteti më i madh i Nigerisë dhe i tërë regjionit. Qytete të tjera të mëdha janë edhe Akra, Abixhani dhe Dakari.

Akra, kryeqyteti i Ghanës

Lagosi në Nigeri

Afrika Perëndimore është regjion me nivel të ulët të zhvillimit ekonomik, edhe pse ka **pasuri të shumta natyrore**. Prapambetja ekonomike ka ndodhur për shkak të sundimit të gjatë kolonial, por edhe lidhjeve të dobëta komunikative brenda regjionit. Prej veprimtarive ekonomike dominon bujqësia, ndërkaq industria është më pak e zhvilluar.

Bujqësia është tradicionale e **tipit ekstensiv**. Rriten kryesisht kulturat bujqësore të maniokës dhe të orizit, të cilat janë ushqimi kryesor i popullsisë. Në plantacione, sipërfaqet e të cilave po rriten vazhdimisht, kultivohen: kakaoja, kikiriku e kafeja, të cilat eksportohen në regjionet dhe kontinentet e tjera. Eksportuesi më i madh i kakao në botë është Gana, ndërkaq Nigeria është eksportuesi i katërt me radhë në botë i kikirikut. Nga kulturat, prej të cilave përtohet tekstili, kultivohet më tepër pambuku, kryesisht në Mali, Niger, Senegal dhe Çad. Për shkak të dëmeve nga sëmundja që shkakton miza Ce-Ce, blegtoaria është më pak e zhvilluar. Në zonën e Sahelit kultivohen më tepër gjedhët, delet dhe dhitë.

Dua të di më shumë!

Përveç kushteve klimatike të pavoritshme, banorët vuajnë nga prania e shumë sëmundjeve tropikale. Njëra ndër to quhet sëmundja e Gjimit, të cilën e shkakton miza Ce-Ce. Mendohet se rreth 1 milion njerëz në Afrikë janë të prekur nga kjo sëmundje.

83

Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes INSERT (punë individuale)

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion - i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

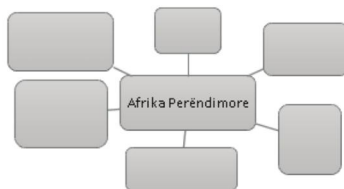
✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që di	(?) sqarime për informacionin

Përforcimi: Konsolidimi i të nxënit Punë në dyshe (KLASTER).

Pasi lexohet, në tabelë formohet KLASTER në qendër të tabelës se zezë shënohet (AFRIKA PERËNDIMORE) dhe kërkohet nga nxënësit

të bashkëpunojnë në dyshe (sipas bankës) që të përmbledhen të dyja pjesët (shoqërore dhe natyrore). Nxënësit në formë vullnetare ose aktivizohen vetë nga mësimdhënësi që të plotësojnë diagramin me komente që lidhen me Afrika Perëndimore, gjithnjë duke synuar të arrihen kriteret e orës mësimore.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 Klasa: VIII

Tema: Afrika

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I-1,5; II-1,2,8; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1; 1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Perëndimore (përforcim)

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Krahason të dyja regjionet gjeografike sipas elementeve natyrore.
- Përshkruan ngjashmëritë demografike të dy regjioneve gjeografike.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon në hartë malet kryesore të regjioneve.
2. Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjioneve.
3. Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore.
4. Përshkruan tri specifikat dalluese të popullsisë për të dyja regjionet.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënët

Tabela e krahasimit (punë në grupe).

Mësimdhënësi tregon procesin se si do të vazhdohet puna gjatë orës mësimore.

Ndanë nxënësit në grupet punuese (4 nxënës). Secilit nxënësi i jep detyrë të caktuar.

Nxënësi 1: Pozita dhe relievi

Nxënësi 2: Veçoritë natyrore

Nxënësi 3: Veçoritë e popullsisë

Nxënësi 4: Ekonomia dhe shtetet

Secili nga nxënësit jep kontributin duke e plotësuar tabelën e krahasimit të regjioneve.

AFRIKA PERËNDIMORE – VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

Afrika Perëndimore, Saheli, pyjet tropikale, savanat, Nigeri, Volta.

Afrika Perëndimore shtrihet ndërmjet Saharasë në veri dhe rrafshnaltës së Kamerunit në jug, gjirit të Guinesë dhe Oqeanit Atlantik në perëndim dhe Saharasë e Rrafshnaltës së Liqeneve në lindje. Duke qenë e hapur nga Oqeani Atlantik dhe gjiri i Guinesë, ajo vechet me pozitë të volitshme gjeografike dhe komunikative. Për këtë arsye fuqitë kolonialiste evropiane shumë herët shfaqin interesim për t'i pushtuar këto hapësira. Ky regjion përveç të tjerash njihet edhe për tregtinë me robër të racës nigrde nga evropinët dhe amerikanët veriorë.

Afrika Perëndimore

Afrika Perëndimore ka relievi të llojllojshëm, ku dallohen qartë disa tërësi natyrore. Afër Oqeanit Atlantik në perëndim shtrihet ultësira e Senegalit, e Guinesë dhe e Sierra-Leones. Në juglindje të kësaj ultësire janë malet e Guinesë, me majën më të lartë Loma (1.946 m). Përgjatë brigjeve të gjirit të Guinesë ndodhet ultësira e Guinesë, e cila në brendësi gradualisht kalon në pllajën e Sudanit, e më tej në rrafshnaltën e Saharasë.

Pjesa më e madhe e relievit të Afrikës Perëndimore është pak e valëzuar, me të ngritura të vogla dhe basene të cekëta. Në mesin e baseneve për nga madhësia prin ai i Nigerit të Mesëm dhe i Çadit. Në lindje ndodhen malet e Kamerunit me vullkanin aktiv, Kamerunit me 4.070 m.

Bregdeti i Afrikës Perëndimore është pak i përtëyer, përveç skajit perëndimor, ku disa gjire të vogla e bëjnë atë më të përtëyer. Lumenjtë përfundojnë në laguna dhe liqene, të cilat shpeshherë janë të ndara nga detet nëpërmjet pragjeve (bedemeve) ranore.

Në Afrikën Perëndimore dominon **klima e lagësht tropikale** me dimra të thatë, ku fryjnë pasatet e thata verilindore dhe ka vera të lagështa, kurse nga gjiri i Guinesë fryjnë monsunet jug-perëndimore. Pjesa më jugore e Afrikës Perëndimore ka klimë **ekuatoriale**, ndërsa në veri klima tropike gradualisht kalon në atë gjysmëshkretinore dhe shkretinore. Në perëndim të Kamerunit bien mesatarisht 10.000 mm reshje gjatë vitit, prandaj kjo është hapësira që pranon më së shumti reshje në tërë Afrikën. Temperaturat e ajrit asnjëherë nuk janë më të vogla se 20°C.

Afrika Perëndimore ka **bimësi të savanave**, e cila në drejtim të veriut kalon në brezin e thatë të Sahelit, kurse në drejtim të jugut fillojnë të paraqiten pyjet tropikale të shiut.

Rrjeti hidrografik i Afrikës Perëndimore është mjaft i zhvilluar, sepse lumenjtë kanë potencial të madh energjetik. Ata nuk janë shumë të gjatë, por kanë rënie të madhe dhe janë shumë të pasur me ujë.

Lumi Niger, ndryshe quhet edhe "Nili i Afrikës Perëndimore"

Lumi më i madh i Afrikës Perëndimore është **Nigri**, i cili buron në malet e Guinesë dhe është i gjatë 4.810 km. Në pjesën e epërme rrjedh drejt verilindjes për të bërë pastaj një kthesë në drejtim të jugut. Te grykëderdhja, Nigri ka formuar deltën e madhe me sipërfaqe prej 24.000 km². Lumenj të tjerë të mëdhenj janë: Volta, Senegali dhe Gambia. Nga liqenet natyrore më i madhi është liqeni i Çadit.

Pas ndërtimit të pendës në vitin 1966, në lumin Volta, te dyteti Akosombo është formuar liqeni artificial i Voltës. Është i gjatë rreth 400 km dhe ka sipërfaqe prej 8.482 km².

Pyetje dhe detyra

1. Përkufizo se deri ku shtrihet Afrika Perëndimore.
2. Përmend tërësitë kryesore natyrore të këtij regionit.
3. Cilat janë veçoritë kryesore të lumenjve të këtij regionit?
4. Cili është liqeni më i madh natyror i këtij regionit?

81

Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes

Pas çdo përshkrimi të elementeve me specifika të tyre të veçanta, nxënësit në shtyllën me shkronjën "V" japin vlerësimin me 1 ose 2 pikë për elementin e caktuar. Në fund gjatë vizitës së mësimdhënësit nëpër banka, nxënësit arsyetojnë punën e tyre dhe vlerësimin që kanë dhënë duke e arsyetuar.

Afrika Perëndimore	V	Elementet	V	Afrika Mesdheut
		← Pozita gjeografike →		
		← Relievi → Ulltësitrat, malet		
		← Klima → Përshkruaj dhe vlerëso klimën		
		← Ujërat → Lumenjtë, liqenet, detet...		
		← Shtetet → Shtetet sipas pozitës, ekonomisë dhe turizmit		
		← Komentijuaj → Komentetë nxënësve për regionet		

Përforsimi: Konsolidimi i të nxënët

Në pjesën e tretë grupet prezantojnë punën e tyre para klasës, gjithnjë duke përdorur hartën.

Klasa (nxënësit) aty ku nuk e kanë të qartë kërkojnë shpjegim shtesë duke shtruar pyetje.

Në fund të punës, mbledhen pikët dhe ruhen për të nxjerrë regionin më të preferuar të Afrikës për nxënësit.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika - Veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Përshkruan pozitën gjeografike të Afrikës Lindore si dhe analizon përparësitë dhe mangësitë e pozitës gjeografike. Dallon dhe të arsyetohen tiparet e veçanta të klimës ekuatoriale që ndryshon në mënyrë vertikale dhe horizontale. Analizon ndërlidhjen mes tipave klimatikë dhe zonave vegetative. Identifikon shtrirjen e pyjeve ekuatoriale, savanave dhe gjysmëshkretëtirave dhe përhapjen e kafshëve të egra në këtë region. Përshkruan rrjedhjet, drejtimin e rrjedhjeve dhe veçoritë specifike të lumenjve. Identifikon dhe emërtion liqenet më të njohura të Afrikës Lindore.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I-1,5,6; II-1, 7; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Lindore - veçoritë gjeografiko-natyrore

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Shpjegon veçoritë kryesore fiziko-gjeografike dhe të pozitës duke shpjeguar me hartën e Afrikës Lindore
- Analizon me hartë hapësirën e regionit Perëndimor dhe vlerëson pozitën e tij.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon shtetet e Afrikës Lindore;
2. Identifikon me hartë regionet gjeografike të Afrikës Lindore;
3. Përshkruan me hartë rrjedhat kryesore të lumenjve dhe burimet e tyre.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënët

Identifikimi i shteteve dhe statistikave për shtetet Punë individuale me atlas).

Mësimdhënësi së bashku me nxënësit identifikojnë shtetet e Afrikës Lindore duke përdorur atlasin e tyre. Pasi identifikohen shtetet, theksohen shtetet që kanë dalje në det. Pasi identifikohen shtetet në tabelë shënohen fjalët kyçe, si: Rrafshnalta e Liqeneve dhe Etiopiano-Somaleze, Çarja e madhe Meridionale e Afrikës Lindore, Kilimanxharoja, Savanat, Liqenet Tektonike, Bota shtazore... Mësimdhënësi kërkon që të identifikohen elementet gjeografike në hartë.

AFRIKA LINDORE - VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

Rrafshnalta e Liqeneve dhe Rrafshnalta Etiopiano-Somaleze, Kilimanxharo, savanat, liqenet tektonike, bota shtazore.

Afrika Lindore shtrihet ndërmjet Luginës së Nilit në veriperëndim, Detit të Kuq dhe gjirit të Adenit në veri, basenit të Kongos në perëndim, luginës së lumit Zambezi në jug dhe Oqeanit Indian në lindje. Dalja në Detin e Kuq dhe Oqeanin Indian i siguron një pozitë të volitshme gjeografike dhe komunikative. Përgjatë brigjeve verilindore të këtij regionit kalon rruga shumë e rëndësishme detare, e cila nëpërmjet ngushticës Bab-el-Mandeb, e lidh regionin me Azinë Jugperëndimore.

Harta fizike dhe politike e Afrikës Lindore

Afrika Lindore i takon "Afrikës së Lartë". Relievi i saj veçohet me lartësitë e mëdha mbidetare. Rrafshnaltat e gjera priten nga gropa tektonike, nga të cilat ngrihen malet e larta vullkanike dhe mollake. Në reliev të saj dallohen qartë dy rrafshnaltat: Rrafshnaltat Etiopiane-Somaleze në veri dhe Rrafshnaltat e Liqeneve në jug.

Rrafshnaltat Etiopiane-Somaleze shtrihen në gadishullin e Somalisë, e cila për shkak të formës karakteristike quhet ndryshe "Bri i Afrikës".

Në jug të Rrafshnaltës Etiopiane-Somaleze ndodhet Rrafshnaltat e Liqeneve. Kjo është një rrafshnaltë e gjërë e cila pritet nga çarja meridionale e Afrikës Lindore, përgjatë së cilës ngrihen malet vullkanike. Malet më të larta janë Kilimanxharo, Kenia dhe Ruvenzari.

Edhe pse nëpër këtë regjion kalon ekuatori, kushtet klimatike për jetë janë të volitshme. Në lartësitë e mëdha mbidetare zvogëlohet i nxehti tropik, kurse lagështia e ajrit është më e vogël. Në lartësitë më të vogla mbidetare dominon klima e lagësht tropikale, që veçohet me temperatura të larta dhe sasi të mëdha të reshjeve. Rrafshnaltat e Liqeneve ka klimë të savanave, e cila veçohet me vera të lagështa dhe dimra të thatë. Përjashtim bën vetëm gadishulli i Somalisë ku, për shkak të rrymimit të ajrit të ngrohtë gjatë tërë vitit, klima është stepike dhe shkretinore. Këtu ndodhet shkretëtira e Danakil.

Dua të di më shumë!

Afrika Lindore është e njohur për numrin e madh të parqeve nacionale, të cilat veçohen me botën e pasur shtazore dhe bimore. Në parkun nacional "Serengeti" jetojnë rreth 40 lloje të gjitarëve, ku bëjnë pjesë: luani, gepardi, elefanti, gjirafa, zebra, antilopa etj., si dhe mbi 5.000 lloje të zogjve.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Pyetje dhe komente (punë individuale).

Arsimtari udhëzon nxënësit që të lexojnë tekstin në heshtje dhe individualisht.

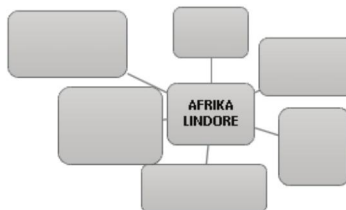
Derisa nxënësit lexojnë, arsimtari shënon në tabelë disa pyetje ku nxënësit pas leximit i plotësojnë me ato fragmente që mendojnë se e plotësojnë pyetjen e parashtruar.

Pyetje	Komente (fragmente nga teksti)
1. Përshkruaj shtrirjen e pozitës gjeografike të Nigerisë.	
2. Në cilat detet ka dalje Nigeria?	
3. Cili është lumi më i Nigerisë?	
4. Kush janë popullsia FULANI?	
5. Cila është maja më e lartë në Nigeri?	
6. Cilit besim i takon popullsia?	
7. Përshkruaj klimën sipas regjioneve gjeografike.	
8. Sa banorë jetojnë në NIGERI?	

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënës
Punë në dyshe (KLASTER).

Pasi që lexohet, në tabelë formohet KLASER në qendër të tabelës se zehtë shënohet (AFRIKA LINDORE) dhe kërkohet nga nxënësit të bashkëpunojnë në dyshe (sipas bankës) që të përmbledhen të dyja pjesët (shoqërore dhe natyrore).

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë shoqërore- ekonomike të Afrikës

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon popujt në Afrikën Lindore sipas përkatësisë etnike e fetare dhe gjendjes sociale.

Nxjerr konkludime thjeshta duke krahasuar shtetet sipas madhësisë sipërfaqësore, popullative, nivelit të arsimit, urbanizmit dhe strukturës ekonomike të tyre.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,4,5; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1;

1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Lindore - popullsia, zhvillimi ekonomik dhe shtetet

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë kryesore të popullsisë në Afrika Lindore dhe shpjegon shtrirjen e popullsisë sipas religjioneve.
- Ndërlidh ndikimin e resurseve natyrore me zhvillimin demografik të regjionit të Afrikës Lindore.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon shtete e Afrikës Lindore;
2. Tregon të paktën pesë pasuri natyrore që shquhet regjioni;
3. Liston në hartë pesë qytetet më të mëdha të regjionit.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI, Aftësi për jetën.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Përsëritje e njësive së kaluar (diskutim).

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësien e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlidhet me njësien e re që do të zhvillohet, pjesën shoqërore të Afrikës Lindore.

- Trego ku shtrihet Afrika Perëndimore.
- Pse quhet "Briri i Afrikës"?
- Cilët ishuj, gadishuj, rrafshnaltat, lumenj shtrihen në këtë regjion?

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?
- Cilët popuj jetojnë në këtë regjion?

Kështu nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Azisë Jugperëndimore, vazhdim i njësive së kaluar.

AFRIKA LINDORE - POPULLSIA DHE ZHVILLIMI EKONOMIK

Fjalët kyçe:

shtimi i lartë natyror, Masai, kafeja, Kenia, ndarja koloniale.

Popullsia në Afrikën Lindore ka shtrirje jo të barabartë. Dendësia mesatare e banimit është 67 b/km². Më të populluara janë viset rreth liqenit Viktoria dhe në hapësirat e qyteteve të mëdha, si: Adis-Abeba, Nairobi etj., kurse më pak të banuara janë hapësirat e thata të Xhibutit, Eritresë dhe Somalisë. Në veri jetojnë popujt hamitë, të cilët janë përzier me arabët dhe nigriddë. Më të shumtë janë somalezët, arabët dhe etiopianët. Në zonat jugore, përkatësisht në Rrafshnaltën e Liqeneve, jetojnë fiset nigride të grupit bantuidë. Fiset më të njohura të nigrideve në këtë zonë janë: hutu, tutsi, masai etj. Në zonën bregdetare, përpos arabëve, jetojnë edhe hindusët, të cilët gjatë periudhës koloniale ishin sjellë si robër për të punuar në plantacione. Në këtë regjion jetojnë edhe një numër i popujve të bardhë evropianë.

Pjestarë të fisit masai

Edhe përkundër mortalitetit të lartë, që ndodh për shkak të kushteve të vështira jetësore dhe sëmundjeve të ndryshme, prapëseprapë dallohet me shtim të lartë natyror, i cili është rreth 28 ‰ (promila). Veçori tjetër demografike është shkalla e lartë e analfabetizimit, ndërkaq vetëm 15 % e saj jetojnë në qytete. Rrafshnaltat e Etiopisë dhe e Somalisë rrezikohen nga thatësira, prandaj në këto hapësira shfaqet uria, e cila shpesh merr përmasat e katastrofës humanitare. Qyteti më i madh i Afrikës Lindore është **Adis-Abeba**, në lartësi mbidetare prej 2.445 m. Qytete të tjera të mëdha janë: Nairobi, Mogadishi, Dar-es-Salam.

Afrika Lindore është region me **zhvillim të ulët ekonomik**. Veprimtaria kryesore ekonomike është bujqësia, e cila, për shkak të kushteve klimatike, zhvillohet në lartësi më të mëdha mbidetare. Shumica e popullsisë merret me bujqësi ekstensive nga e cila arrihen rendimente të ulëta. Kryesisht kultivohen drithërat, të cilat përdoren për ushqimin e popullsisë, si: misri, elbi, manio-ka etj. Kohët e fundit po rriten gjithnjë e më tepër sipërfaqet e plantacioneve, në të cilat kultivohen kulturat bujqësore për eksport, si: **kafeja, pambuku, çaji dhe frutat tropike**.

Kryeqyteti i Kenisë, Nairobi quhet ndryshe "Ishulli i Bardhë", për shkak se në të jetojnë një numër i konsiderueshëm i banorëve të racës së bardhë.

Blegtoria zhvillohet në lartësi më të mëdha mbidetare. Më tepër mbarështohen gjedhët dhe delet, prandaj, në sajë të blegtorisë, Etiopia dhe Kenia janë bërë **eksportuese të mëdha të lëkurës**.

Afrika Lindore nuk ka pasuri të shumta xeherore, prandaj ato nuk kanë rëndësi të madhe për zhvillimin ekonomik të regionit. Ka disa vendburime të arit, platinës, diamanteve dhe bakrit. Burimet energetike janë të pakta, prandaj nafta dhe thëngjilli importohen, kurse hidroenergjia përdoret shumë pak. Nga degët e industrisë më tepër është zhvilluar industria e lehtë ushqimore.

Në Afrikën Lindore ka shumë **parqe nacionale**, disa prej të cilave, kanë edhe disa mijëra kilometra katrorë. Njihet, sidomos, për botën e pasur shtazore, në sajë të së cilës zhvillohet një formë e veçantë e turizmit, që njihet si **turizmi safari**.

Deri në prag të Luftës së Parë Botërore (v.1914), i vetmi shtet i pavarur i regionit ishte Etiopia. Pavarësimi i shteteve të tjera të regionit nis në fillim të viteve të 60-ta të shekullit të kaluar. Pas luftës 30-vjeçare, e cila përfundon në vitin 1993, Eritrea shkëputet nga Etiopia dhe bëhet shtet i pavarur.

Pyetje dhe detyra

1. Trego shkaqet e ardhjes së hindusëve në zonën bregdetare.
2. Analizo shkaqet e mortalitetit të lartë në Afrikën Lindore.
3. Krahaso shembullin e Eritresë me atë të Kosovës përkitazi me shpalljen e pavarësisë.
4. Çfarë turizmi zhvillohet në parqet nacionale?

91

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në tri grupe (grupe amë), ku secili nxënës ka një numër 1, 2, 3... Pasi nxënësit të jenë përcaktuar sipas numrave, bashkohen në një grup punues, njëshat bashkë, dyshat bashkë dhe treshat bashkë. Këto grupe njihen si "grupet e ekspertëve" për pjesën që kanë.

Mësimdhënësi i jep secilit grup nga një detyrë (fletë me pyetje dhe detyra) që janë pjesë e tekstit që do e shtjellojnë. Nxënësit lexojnë pjesën e caktuar për kohë të caktuar dhe punojnë duke u bërë ekspertë të çështjes për të cilën janë caktuar.

Pas "ekspertizës", nxënësit kthehen në grupet amë (familjare) dhe për një kohë të shkurtër i shpjegojnë njëri-tjetrit njohuritë e tyre për njësinë. Pjesët me ngjyra në libër: "faktet" dhe "Gjeografia për kureshtarë" dhe "bota bimore dhe shtazore" i lexojnë të gjitha grupet.

Grupi 1 (3-4 pyetje)

Grupi 2 (3-4 pyetje)

Grupi 3 (3-4 pyetje)

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit
Shkrim i lirë

Tema: Afrika Lindore - Veçoritë natyrore dhe shoqërore (përmbledhje pa libër, me atlas)

Gjatë shkrimit të lirë nxënësit shkruajnë pa u ndalur, me qëllim që të shkruarit e tyre të burojnë në mënyrë të tillë që ata të mos kenë frikë nga kritikën dhe korrigjimet.

Të synohen të arrihen kriteret e shkruara të orës mësimore.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë shoqërore-ekonomike të Afrikës

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon tiparet kryesore natyrore, populative, kulturore e ekonomike të Tanzanisë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-7,8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1;

1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Tanzania

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë kryesore të pozitës gjeografike Tanzanisë.
- Përshkruan veçoritë kryesore të popullsisë dhe zhvillimit ekonomik të Tanzanisë.

Kriteret e suksesit:

- Numëron tri qendrat kryesore të Tanzanisë;
- Identifikojmë tri tërësitë gjeografike të Tanzanisë;
- Tregojnë pesë resurset kryesore që shquhet Tanzanisë;

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Mësimdhënësi në tabelë shënon fjalët kyçe që lidhen me shtetin e Tanzanisë.

Fjalët kyçe: Rrafshnaltat, Kilimanxharoja, Zanzibari, Parqet Nacionale, Sukuma, Regjioni Lindor i Afrikës.

Pasi identifikohen elementet në hartë, mësimdhënësi kërkon nga nxënësit që të hulumtojnë në fund të atleve dhe të shprehin faktet dhe statistikat për shtetin e Tanzanisë.

Fakte: Kryeqytet: Dodoma Sipërfaqja: 947.300 Popullsia: 58.005.463 61

Në fund, pasi identifikohet shteti, nga ta kërkohej që të përshkruhet se me cilat shtete kufizohet.

TANZANIA

Fjalët kyçe:

rrafshnaltat,
Kilimanxharo,
Zanzibari,
parqet nacionale,
Sukuma.

Tanzania, për nga madhësia, është vendi i dytë i Afrikës Lindore, menjëherë pas Etiopisë. Kufizohet me Ugandën dhe Keninë në veri, Mozambikun në jug, Malavin dhe Zambian në jugperëndim, Kongon në jugperëndim, Ruandën dhe Burundin në veriperëndim, kurse në lindje laget nga ujërat e Oqeanit Indian.

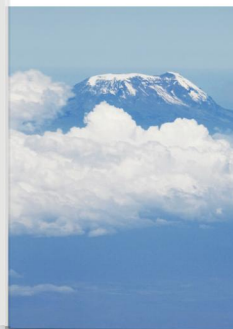

Harta e Tanzanisë

Në brendësi të vendit dominojnë rrafshnaltat me masivet vullkanike. Rrafshnaltat mbulojnë mbi 60 % të territorit të Tanzanisë dhe shtrihen ndërmjet 900 dhe 1.200 m lartësi mbidetare. Në skajin perëndimor dhe veriperëndimor të vendit shtrihen dy shkëputje të mëdha tektonike, ku ndodhen liqenet: Tanganjika, Njasa, Natron dhe Manyara. Mali i Kilimanxharos me majën Kibo (5.895 m) është mali më i lartë i Afrikës.

Përkaj bregdetit shtrihet ultësira e gjerë 100 km, e cila duke shkuar në brendësi, kalon në pllajë të larta deri në 800 m. Afër bregdetit shtrihen shumë ishuj, ku veçohen: Zanzibari, Pemba dhe Mafia.

Pamje e malit Kilimanxharo në Tanzani

Pozita gjeografike në jug të ekuatorit ka kushtëzuar klimën e Tanzanisë. Dominon **klima tropikale me vëçori monsunike**, ndërsa në zonat më të larta të rrafshnaltave dominon klima e savanave.

Lumenjtë më të gjatë dhe më të pasur me ujë janë: Rufixhi, Ruvuma dhe Pangani, të cilët derdhen në Oqeanin Indian. Në Tanzani ka edhe shumë liqene, prej të cilëve më të mëdhenj janë: liqeni i Viktorias, Tanganjika, Njasa, Natron dhe Manyara.

Dua të di më shumë!

Liqeni Tanganjika shtrihet në Tanzani, Burundi, Kongo dhe Zambi. Evropianët e parë që kishin shkelur në brigjet e këtij liqeni ishin Riçard Bartoni dhe Xhon Spiku në ekspeditën e vitin 1858. Është një nga liqenet më të vjetra në Tokë. Mendohet se është i vjetër ndërmjet 9 - 12 milionë vjet.

Tanzania njihet për numrin e madh të **parqeve nacionale**, si: Serengeti, Arusha, Gombe; pastaj të rezervatave si Ngorongoro, Selous dhe rezervatave të tjera natyrore, ku jeton një numër i madh i kafshëve të egra dhe ekzotike.

Dendësia më e madhe e popullsisë është në territorin e Dar-es-Salamit (3,133 b/km²). Ishujt Zanzibar dhe Pemba (deri 2,000 b/km²), bregu juglindor i liqenit Viktoria, shpatet e Kilimanxharos etj.

Në Tanzani jetojnë kryesisht fiset e bantuidëve. Me numër më të madh janë pjesëtarët e popullit Sukuma, Hehe dhe Bena, Gogo, Haja, Njamvezi etj. Në bregdet dhe në ishullin e Zanzibarit jeton populli **suahili** që janë bantuidët e besimit islam. Në Tanzaninë veriore dhe të mesme jetojnë fiset masai, luo dhe datoga.

Vetëm pas viteve të 80-ta të shekullit të kaluar, Tanzania fillon të zbatojë ekonominë e tregut të lirë dhe konkurrencës, sepse deri atëherë kishte një model të ekonomisë së planifikuar shtetërore. Sa i përket zhvillimit ekonomik, është një ndër vendet më të prapambetura, ku rreth 40% e popullsisë jeton në varfëri të skajshme.

93

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Pyetje dhe komente (punë individuale).

Arsimtari udhëzon nxënësit që të lexojnë tekstin në heshtje dhe individualisht.

Derisa nxënësit lexojnë, arsimtari shënon në tabelë disa pyetje ku nxënësit pas leximit i plotësojnë me ato fragmente që mendojnë se e plotësojnë pyetjen e parashtruar.

Pyetje	Komente (fragmente nga teksti)
1. Përkrahuj shtrirjen e pozitës gjeografike të Nigerisë.	
2. Cilat janë liqenet më të njohura në TANZANI?	
3. Cili është mali më i lartë në Tanzani dhe sa është lartësia?	
4. Cilat janë gjuhët zyrtare?	
5. Cila është maja më e lartë në Tanzani?	
6. Cilit besim i takon popullsia?	
7. Përkrahuj klimën sipas regjioneve gjeografike.	
8. Sa banorë jetojnë në Tanzani?	

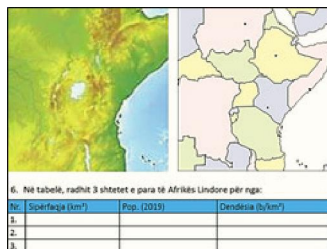

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënës
Detyrë dhe punë e pavarur.

Plotëso individualisht në Fletore pune.

Hartën memecë të Afrikës Lindore, plotësoje me emrat e liqeneve (majtas) dhe emrat e shteteve dhe qyteteve kryesore (djathtas).

Puna individuale të zhvillohet pa tekste, vetëm me fletore klase dhe atlase.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika-Veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënës të temës:

Përkufizon regionin e Afrikës Qendrore identifikon shtetet e tij. Analizon veçoritë natyrore (relievin, klimën, ujërat, botën bimorë dhe shtazore) të Afrikës Qendrore.

Afrika Ekuatoriale- Identifikon popujt që e banojnë këtë region dhe veçoritë e tyre demografike, kulturore dhe ekonomike.

Arsyeton ndërlidhjen mes pasurive dhe kushteve natyrore me strukturën e ekonomisë së këtyre vendeve.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-2,7; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1;

1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Qendrore - veçoritë natyrore dhe gjeografike

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Shpjegon me hartë veçoritë kryesore fiziko-gjeografike dhe të pozitës duke identifikuar elementet kryesore fiziko-gjeografike.
- Veçon regionet gjeografike të Afrikës Qendrore sipas specifikave natyrore dhe shoqërore.

Kriteret e suksesit:

1. Tregon katër rajonet gjeografike të Afrikës Qendrore;
2. Identifikon me hartë lumenjtë kryesorë të Afrikës Qendrore;
3. Tregon tri përparësi dhe tri mangësi të klimës për regionin.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi...

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: HISTORI.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

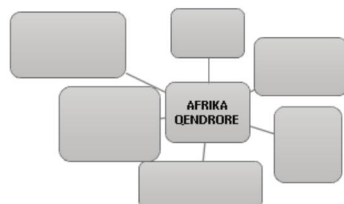

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Klaster – Pema e mendimeve (punë individuale).

Si fillim i orës, mësimdhënësi kërkon nga nxënësit të shprehin njohuritë e tyre për Afrika Qendrore. Në tabelë formohet teknika e KLASERIT me në qendër AFRIKA QENDRORE, ku nxënësit degëzojnë ato njohuri që kanë për njësinë e re. Komentet shënohen edhe nëse i përkasin pjesës shoqërore.

AFRIKA QENDRORE (EKUATORIALE) – VEÇORITË NATYRORE DHE GJEOGRAFIKE

Fjalët kyçe:

ekuatori, baseni i Kongo, pyjet tropikale, bantuidët, xehet.

Afrika Qendrore ndodhet në hapësirën nëpër të cilën kalon ekuatori, prandaj ndryshe quhet edhe Afrika Ekuatoriale. Atë e përbëjnë baseni i lumit Kongo me viset skajore. Në aspektin e relievit ky basen është një fushë e gjerë në periferi të së cilit ngrihen rrafshnaltat. Afrika Qendrore në veri depërton në zonën e Sahelit, në perëndim del në Oqeanin Atlantik, kurse në lindje kufizohet me Rrafshnaltën e Liqeneve.

Hartë e Afrikës Qendrore

Në Afrikën Qendrore është e pranishme **klima ekuatoriale**. Gjatë vitit mesatarisht bien deri në 2.000 mm reshje.

Sasia e madhe e reshjeve ka mundësuar zhvillimin e rrjetit hidrografik. Ky region ka një rrjet shumë të dendur lumor. **Kongo** me 4.700 km gjatësi, është lumi i dytë për nga gjatësinë në Afrikë. Në rrjedhën e mesme shtrati i tij është i gjerë 4-5 km. Pasi e kalon qytetin Kinshasa, lumi rrjedh nëpër kanionin e thellë, ku ndodhen edhe **ujëvarat e Livingstonit**.

Popullsia e Afrikës Qendrore është mjaft e përzier në aspektin etnik. Ajo është hapësirë ndarëse ndërmjet dy grupeve kryesore të popullsisë nigrice: **sudanidëve në veri** dhe **bantuidëve në jug**. Në viset e pyjeve ekuatoriale jetojnë **pigmejtë**, kurse në verilindje **nilotët** dhe **hamitët**. Dendësia më e madhe e popullsisë është në jug, në krahinën xehetare Shaba, pastaj në hapësirat e qyteteve etj. Pjesa më e madhe e basenit të Kongos është pak e banuar.

Pigmejtë dhe evropiani

Qytetet më të mëdha të Afrikës Qendrore janë **Kinshasa** dhe **Brazavili**. Kinshasa me rreth 10 milionë banorë ndodhet në bregun e majtë të lumit Kongo, kurse Brazavili me mbi 2 milionë banorë ndodhet në anën e djathtë të këtij lumi. Për shkak të afërsisë, ato tanimë kanë krijuar aglomeracionin Kinshasa-Brazavili, me mbi 12 milionë banorë. Qytete të tjera të mëdha në basenin e Kongos janë edhe Lumumbashi, Kolvezi, Kisangani dhe Lukasi.

Afrika Qendrore, përveç që është më pak e banuar, ajo është edhe regionin më pak i zhvilluar i Afrikës. Vecohet me rezerva të shumta të xehëve të hekurit, arit, bakrit, diamanteve etj. Krahina me e pasur me xehë është Shaba, e cila ndodhet në jug të basenit të Kongos. Në zonat e lagështa tropikale të basenit të Kongos kultivohen: bananet, manioka, orizi, kallami i sheqerit etj. Në sajë të pasurive të naftës, në shtetin e Kongos është zhvilluar industria kimike, ajo e lehtë ushqimore etj. Ekonomitë e shteteve të këtij regionin varen nga shtetet e fuqishme koloniale, të cilat i kishin në pronësi të veten për një kohë të gjatë. Afrika Qendrore ishte e pushtuar nga fuqitë koloniale të Evropës, si: Franca, Belgjika, Britania e Madhe etj.

Pyetje dhe detyra

1. Cilat tërësi natyrore e përbëjnë regionin?
2. Shkruaj për veçoritë e klimës së Afrikës Qendrore.
3. Përmend popujt që jetojnë në viset ekuatoriale të këtij regionin.
4. Ku ndodhet krahina më e pasur me xehë dhe si quhet ajo?

96

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësisë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

Pas këtij leximi, nxënësve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:

- Cila është pozita gjeografike e AFRIKËS QENDRORE?
- Në cilin oqean ka dalje AFRIKA QENDRORE?
- Sa është sipërfaqja e AFRIKËS QENDRORE?

Hapa të njëjtë merren edhe te leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...

- Sa është gjatësia e lumit KONGO?
- Shpjegoni popullsinë e Afrikës Qendrore, cilat grupe zezakësh jetojnë?
- Cilat janë qytete më të mëdha të këtij regionin?

Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrin duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.

- Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë Jugperëndimore.

Përforsimi:

Konsolidimi i të nxënit

Detyra dhe punë e pavarur.

Në fletore klase, të punohet individualisht.

Plotëso detyrat dhe pyetjet në fund të tekstit, pa përdorur tekstin, por duke shfrytëzuar shokët nëse e kanë përgjigjen e saktë. Së bashku me nxënësit, mësimdhënësi identifikon shtetet që janë dhënë në tabelë. Tregon cilat shtete kanë dalje në dete dhe cilat janë kontinentale.

Pyetje dhe detyra

1. Cilat tërësi natyrore e përbëjnë regionin?
2. Shkruaj për veçoritë e klimës së Afrikës Qendrore.
3. Përmend popujt që jetojnë në viset ekuatoriale të këtij regionin.
4. Ku ndodhet krahina më e pasur me xehë dhe si quhet ajo?

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso në fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shogëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përkufizon regionin e Afrikës Qendrore identifikon shtetet e tij. Analizon veçoritë natyrore (relievin, klimën, ujërat, botën bimë dhe shtazore) të Afrikës Qendrore. Afrika ekuatoriale- Identifikon popujt që e banojnë këtë region dhe veçoritë e tyre demografike, kulturore dhe ekonomike. Arsyeton ndërlidhjen mes pasurive dhe kushteve natyrore me strukturën e ekonomisë së këtyre vendeve.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,2,5; II-2,7,8; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1; 1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Qendrore (ushtrime)

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon veçoritë kryesore të relievit në Afrikën Qendrore;
- Vlerëson rolin e pozitës gjeografike në zhvillimin e regionit.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë malet kryesore të Afrikës Qendrore.
- Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regionit.
- Liston nga tri elemente dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimë.
- Përshkruan tri specifikat dalluese të shteteve.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Mësimdhënësi në formë diskutimi fillon orën e ushtrimeve duke shtruar pyetjet për nxënësit.

- Si quhet lumi kryesor i këtij region?
- Në cilat shtete kalon ekuatori?
- Çfarë klime mbizotëron?
- Për çka shquhet ky region?
- Cilat janë veçoritë natyrore që do t'i dalloni nga ky region?

AFRIKA QENDRORE (EKUATORIALE) - VEÇORITË NATYRORE DHE GJEOGRAFIKE

Fjalët kyçe:

ekuatori, baseni i Kongos, pyjet tropikale, bantuidët, xehet.

Afrika Qendrore ndodhet në hapësirën nëpër të cilën kalon ekuatori, prandaj ndryshe quhet edhe Afrika Ekuatoriale. Atë e përbëjnë baseni i lumit Kongo me viset skajore. Në aspektin e relievit ky basen është një fushë e gjerë në periferi të së cilit ngrihen rrafshnaltat. Afrika Qendrore në veri depërton në zonën e Sahelit, në perëndim del në Oqeanin Atlantik, kurse në lindje kufizohet me Rrafshnaltën e Liqeneve.

Hartë e Afrikës Qendrore

Në Afrikën Qendrore është e pranishme klima ekuatoriale. Gjatë vitit mesatarisht bien deri në 2.000 mm reshje.

Sasia e madhe e reshjeve ka mundësuar zhvillimin e rrjetit hidrografik. Ky region ka një rrjet shumë të dendur lumor. **Kongo** me 4.700 km gjatësi, është lumi i dytë për nga gjatësia në Afrikë. Në rrjedhën e mesme shtrati i tij është i gjerë 4-5 km. Pasi e kalon qytetin Kinshasa, lumi rrjedh nëpër kanionin e thellë, ku ndodhen edhe **ujëvarat e Livingstonit**.

Popullsia e Afrikës Qendrore është mjaft e përzier në aspektin etnik. Ajo është hapësirë ndarëse ndërmjet dy grupeve kryesore të popullsisë nigrice: **sudanidëve në veri** dhe **bantuidëve në jug**. Në viset e pyjeve ekuatoriale jetojnë **pigmejtë**, kurse në verilindje **nilotët** dhe **hamitët**. Dendësia më e madhe e popullsisë është në jug, në krahinën xehetare Shaba, pastaj në hapësirat e qyteteve etj. Pjesa më e madhe e banorëve të Kongos është pak e banuar.

Pigmejtë dhe evropiani

Qytetet më të mëdha të Afrikës Qendrore janë **Kinshasa** dhe **Brazavili**. Kinshasa me rreth 10 milionë banorë ndodhet në bregun e majtë të lumit Kongo, kurse Brazavili me mbi 2 milionë banorë ndodhet në anën e djathtë të këtij lumi. Për shkak të afërsisë, ato tanimë kanë krijuar aglomeracionin Kinshasa-Brazavili, me mbi 12 milionë banorë. Qytete të tjera të mëdha në basinin e Kongos janë edhe Lumumbashi, Kolwezi, Kisangani dhe Lukasi.

Afrika Qendrore, përveç që është më pak e banuar, ajo është edhe regionin më pak i zhvilluar i Afrikës. Veçohet me rezerva të shumta të xehëve të hekurit, arit, bakrit, diamanteve etj. Krahina me e pasur me xehë është Shaba, e cila ndodhet në jug të basinin të Kongos. Në zonat e lagështa tropikale të basinin të Kongos kultivohen: bananet, manioka, orizi, kallami i sheqerit etj. Në sajë të pasurive të naftës, në shtetin e Kongos është zhvilluar industria kimike, ajo e lehtë ushqimore etj. Ekonomitë e shteteve të këtij regionin varen nga shtetet e fuqishme koloniale, të cilat i kishin në pronësi të veten për një kohë të gjatë. Afrika Qendrore ishte e pushtuar nga fuqitë koloniale të Evropës, si: Franca, Belgjika, Britania e Madhe etj.

Pyetje dhe detyra

1. Cilat tërësi natyrore e përbëjnë regionin?
2. Shkruaj për veçoritë e klimës së Afrikës Qendrore.
3. Përmend popujt që jetojnë në viset ekuatoriale të këtij regionin.
4. Ku ndodhet krahina më e pasur me xehë dhe si quhet ajo?

96

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Misioni (punë në grupe) 30'.

Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe (3 nxënës) dhe u jep një mision për të përfunduar sipas tabelës dhe kohës së caktuar. Misioni ka të bëjë me përshkrimin e fjalëve që lidhen me Afrikën Qendrore. Mësimdhënësi për të përshpejtuar punën, do të pajisë nxënësit me fleta ku është strukturuar tabela e misionit dhe një hartë të pa shënuar të regjioneve në fjalë. Nxënësit duhet të orientohen nga libri dhe atlasit dhe për kohën e caktuar ta përmbushin misionin.

Misioni	Përshkrimi
Malet (shembull)	
Uliësira	
Liqenet	
Klima	
Malet	
Lumi	
Bota bimore	
Detet dhe oqeanet	
Resurset	
Shtetet	

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit

Nxënësit në dyshe, duke eksplikuar me hartë bëjnë prezantimin e punës. Nëse klasa ka shumë nxënës, mësimdhënësi përzgjedh ata që mendon se duhet prezantuar për shkak të punës së mirë që kishte identifikuar gjatë vëzhgimit.

Nxënësi vlerësohen sipas kriterëve në listën e kontrollit për punën dhe aktivitetin e tyre në klasë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika- Veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon pozitën gjeografike dhe lidhjet komunikative të Afrikës Jugore me pjesët tjera të Afrikës dhe me kontinentet tjera të botës. Identifikon se cilat brigje të Afrikës Jugore lagen me ujërat e cilit oqean dhe shtetet që përbëjnë këtë region.

Analizon veçoritë natyrore malet, rrafshnaltat, fushëgropat, shkretëtirat dhe fushat përgjatë brigjeve të oqeanit.

Arsyeton rrjetin hidrografik të varfër, mungesën e liqeneve dhe dallon tipat e klimës mes pjesëve perëndimore, qendrore dhe lindore të regionit.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,5,6; II-1, 7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2, 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Jugore – veçoritë gjeografiko-natyrore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Analizon pozitën gjeografike të Afrikës Jugore.
- Identifikon në hartë shtetet e Afrikës Jugore dhe përshkruan pozitën e tyre në këtë region.
- Analizon shtrirjen e vargmaleve, malet e vjetra, ultësirat dhe fushat e rëndësishme të këtij regionit.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon malet Draken dhe shkretëtirat e Namibisë dhe Kalaharit;
- Tregon rrjedhat e lumenjve kryesorë të regionit në hartë;
- Dallon tipat e klimës në region.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Mësimdhënësi në formë diskutimi fillon orën e ushtrimeve duke shtruar pyetje për nxënësit.

Mësimdhënësi prezanton disa fotografi të flamujve që përfaqësojnë shtetet e Afrikës Jugore dhe kërkon nga nxënësit t'i identifikojnë se cilët janë këta shtete.

Përdoren atlasin dhe identifikoni shtetet ku ndërlidhet me pyetjet që do të pasojnë.

- Në cilët pjesë të Afrikës pozicionohen këto shtete?
- Cilit region gjeografik të Afrikës i takojnë këto shtete?
- Sa nga shtete i njihni ose keni dëgjuar.
- Cilët nga shtetet e paraqitura në foto janë ishuj?

AFRIKA JUGORE – VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

rrafshnaltat e Afrikës Jugore, Drakenet dhe Damaralandi, Kalahari, Namibia, Zambezi, Madagaskari.

Afrika Jugore përfshin skajin më jugor të kontinentit afrikan. Shtrihet në jug të basenit të Kongos dhe Rrafshnaltës së Liqeneve. E ndodhur ndërmjet Oqeanit Atlantik në perëndim dhe atij Indian në lindje, ky region shumë herët kishte rëndësi komunikative, sidomos për fuqitë e atëherëshme detare, të cilat, duke lundruar përkaj brigjeve të saj, tentonin të gjenin rrugën për në Indi. Atë e ka zbuluar Bartolomeo Diaz, në fund të shekullit XV. Deri para hapjes së kanalit të Suezit, ky region kishte rëndësi të madhe komunikative, sepse këndej pari kalonte rruga rreth e rrotull Afrikës për në Indi. Regjioni ka 6,6 milionë km², bashkë me ishullin Madagaskar që është ishulli më i madh i Afrikës.

Harta e Afrikës Jugore

Bregdeti i Afrikës Jugore është pak i përthyer, andaj nuk ka shumë porte të zhvilluara detare. Në skajin më jugor ndodhet Kepi i Gjilpërës, si pika më e skajshme jugore e kontinentit dhe **Kepi i Shpresës së Mirë**.

Në relievin e Afrikës Jugore dominon rrafshnaltat e Afrikës Jugore. Kjo rrafshnaltë lëshohet në pjesën qendrore, ku ndodhet baseni i Kalaharit. Këtë

basen e rrethojnë rrafshnaltat më të vogla, si: Damarlandi, Namalandi, Veldi i Lartë, Matabelelandi etj. Nga bregdeti Rrafshnaltën Afrikanë-Jugore e ndajnë malet e Drakenit dhe Keplende. Maja më e lartë e Afrikës Jugore ndodhet në **malet e Drakenit** me 3.482 m, në shtetin e Lesotos.

Afrika Jugore është regjion i shkretëtirave. Aty ndodhet shkretëtira pranëdetare e Namibisë, kurse në brendësi ndodhet ajo e Kalaharit. Shkretëtira e Namibisë shtrihet në formë të një brezi të ngushtë pranë brigjeve atlantike të Afrikës Jugore. Kjo shkretëtirë është krijuar nën ndikimin rrymës së ftohtë të Bengualit, mbi të cilën ajri është i freskët dhe pa reshje.

Shkretëtira e Namibisë

Shkretëtira e Kalaharit

Kalahari është shkretëtira më e madhe e Afrikës Jugore, me sipërfaqe prej 600 mijë km². Shtrihet në territoret e shteteve Botsuana, Republika Jugafrikane dhe Namibia.

Në Afrikën Jugore dominon **klima e lagësht tropikale**. Sasia e reshjeve shkon duke u zvogëluar prej lindjes drejt perëndimit. Baseni i Kalaharit, për shkak të izolimit nga malet periferike, ka klimë të thatë tropike dhe shkretinore. Temperaturat maksimale në Afrikën Jugore arrijnë deri në 47°C. Zona më e thatë është Shkretëtira e Namibisë, me më pak se 50 mm reshje në vit.

Në jugperëndim të regjionit dominon klima mesdhetare, ndërsa zona në juglindje është nën ndikimin e pasateve të lagështa dhe rrymës së ngrohtë të Mozambikut, me 500 - 1.000 mm reshje në vit.

Në pjesën më të madhe bimësia është stepike, gjysmëshkretinore dhe shkretinore, kurse në jugperëndim është subtropike. Në brigjet lindore të Oqeanit Indian dhe në Madagaskar, për shkak të reshjeve të shumta, është zhvilluar një vegetacion i bujshëm.

Për shkak të klimës së thatë, rrjeti hidrografik është i varfër. Lumenjtë janë të paktë, me pak ujë dhe prurje të ndryshueshme. Vetëm pjesa lindore e regjionit njihet me rrjet të dendur lumor. Lumi më i gjatë është Zambezi, me shumë katarakte dhe ujëvara. Për shkak të pjerrësisë së madhe, **Zam-**

100

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësisë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

- Pas këtij leximi, nxënëseve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:
- *Sa është sipërfaqja e Afrikës Jugore?*
- *Shpjegoni me hartë shtrirjen e Afrikës Jugore.*
- *Identifikoni në harta Kepin e shpresës së mirë.*
- Hapa të njëjtë merren edhe tek leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...
- *Kush e zbuloi Afrikën Jugore?*
- *Ishujt më të mëdhenj janë?*
- *Cili është gjiri më i madh i regjionit?*

...

- Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes ti. Këtë e arrijnë duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.
- *Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Afrikës Jugore.*

Përfundimi:
Konsolidimi i të nxënës
Punë në dyshe (KLASTER).

Pasi që lexohet, në tabelë formohet KLASTER në qendër të tabelës së zezë shënohet (AFRIKA JUGORE) dhe kërkohet nga nxënësit që të përmbledhojnë njësia pa tekste në formën e "pëmës së mendimeve". Nxënësit në formë vullnetare ose aktivizohen vetë nga mësimdhënësi që të plotësojnë diagramin me komente që lidhen, gjithnjë duke synuar të arrihen kriteret e orës mësimore.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë shoqërore-ekonomike të Afrikës

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Afrika Jugore- Përshkruan veçoritë shoqërore-ekonomike si dhe identifikon vendburimet më të njohura të arit, diamantit, uraniumit, kromit, hekurit, naftës, qymyrit etj.
Bën ndërlidhjen mes kushteve klimatike, veçorive të ujit të detit dhe të tregos rolin e tyre në ekonomi e turizëm.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,5, 6; II-1,7; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1; 1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Jugore - popullsia, zhvillimi ekon. dhe shtetet

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përkufizon me hartë hapësirën e Afrikës Jugore duke identifikuar shtetet që shtrihen në këtë regjion.
- Dallon popujt vendas dhe të ardhur që banojnë në hapësirën e Afrikës së Jugut dhe tregon se cilit grup të madh të popujve u takojnë.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon shtetet e Afrikës Jugore;
2. Identifikon popujt kryesorë të këtij regjioni;
3. Tregon tri zonat/vendet me dendësinë më të madhe të popullsisë;
4. Tregon besimet kryesore në këtë regjion.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Mësimdhënësi në formë diskutimi fillon orën e ushtrimeve duke shtruar pyetje për nxënësit.

Mësimdhënësi fillon orën duke përsëritur njësien e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlidhet me njësien e re që do zhvillohet, pjesën shoqërore të Afrikës Jugore.

- Trego ku shtrihet Afrika Jugore?
- Cilët ishuj, gadishuj, shkretëtira, rrafshnaltat, lumenj shtrihen në këtë regjion?

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?
- Cilët popuj jetojnë në këtë regjion?

Kështu nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Azisë Jugore, vazhdim i njësies së kaluar.

AFRIKA JUGORE – POPULLSIA DHE ZHVILLIMI EKONOMIK

Fjalët kyçe:

bantuidë, zulu dhe svazi, burët, plantacionet, diamantet, aparteidi.

Popullsia e Afrikës Jugore është **mjaft heterogjene**. Mbi 80 % të popullsisë e përbëjnë bantuidët, të cilët ndahen në fise dhe me dallime të mëdha kulturore dhe gjuhësore. Për shkak të pasurive të shumta minerare, ky regjion herët ka tërhequr vëmendjen dhe interesimin e evropianëve. Prej banorëve të racës së bardhë ka më shumë pasardhës të anglezëve dhe burëve. Burët janë pasardhës të imigrantëve holandezë, të ardhur gjatë shekujve XVII dhe XVIII. Fiset më të njohura të bantuidëve janë: svazi, zulu, ndebele etj. Në shkretëtirën Kalahari jetojnë **bushmanët**, kurse në perëndim jetojnë **hotentotët**. Deri në fillim të viteve të 90-ta të shekullit të kaluar zhvillohej segregacioni në baza racore që njihet si **aparteid** (nga gjuha bure: apart-e ndarë dhe heid-jetë). Raca evropiane sundonte shumicën nigrade, duke i detyruar të jetonin nëpër rezervate.

Fisi svazi

Dendësia e popullsisë nuk është e njëjtë në tërë regjionin. Koncentrimi më i madh i popullsisë është në zonat e minierave dhe plantacioneve të bujqësisë subtropike, kurse shkretëtira e Kalaharit dhe zona bregdetare perëndimore, për shkak të kushteve jo të vullshme klimatike, është pak e banuar.

Dua të di më shumë!

Në shumicën e shteteve banorët flasin dialektet e gjuhës suahili dhe zulu, ndërsa flitet edhe gjuha angleze dhe afrikans. Afrikans është përzierje e gjuhëve bantu, angleze dhe holandeze.

Ekonomia e vendeve të Afrikës Jugore është zhvilluar në mënyrë jo të barabartë. Shteti më i zhvilluar i këtij regjioni, por edhe i tërë Afrikës, është Republika Jugafrikane. Në pjesën e mesme të regjionit ndodhen vendburimet e xeheve të shumta, si: hekuri, ari, argjendi dhe bakri. Përveç këtyre rezervave të mëdha, ky regjion është i pasur edhe me diamante, uran, platin etj. Shumica e xeheve si lëndë e parë eksportohet jashtë.

Windhoek, kryeqyteti i Namibisë

Gaborone, kryeqyteti i Botsuanës

Në lumin Zambezi ndodhet hidrocentrali më i madh, nga i cili prodhohet energjia për nevojat e industrisë. Megjithatë, sasia më e madhe e energjisë elektrike përfitohet nga thëngjilli dhe nafta, që ndodhen në Zambia, Zimbabve, Botsuanë dhe Angolë.

Në Afrikën Jugore ka pak sipërfaqe të punueshme, mirëpo, edhe përkundër këtij fakti, më shumë banorë merren me bujqësi. Në brendësi të regionit kultivohen: gruri, misri, manioka, duhani dhe kikiriku. Në zonën jug-perëndimore me klimë subtropike kultivohen vreshtat dhe agrumet. Në juglindje të regionit kultivohen: kallami i sheqerit, misri dhe bananet etj. Të bardhët kanë në pronësi të tyre plantacionet në të cilat kultivohen: pambuku, çaji, duhani, kafeja, kokosi etj. Në nivel të regionit blegtoaria është më pak e zhvilluar se lavërtaria. Në zonat bregdetare të regionit është i zhvilluar edhe peshkimi. Në këtë region janë gjithsej 12 shtete.

Minierë e diamanteve në Republikën Jugafrikane

Pyetje dhe detyra

1. Përmend fiset kryesore të bantuidëve.
2. Përshtuaj me fjalët e tua shkaqet e mosmarrëveshjeve dhe të konflikteve në këtë region.
3. Nxirr përfundime se si ndikojnë resurset natyrore në dendësinë e popullsisë.
4. Sqaro çka është aparteidi.

103

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
INSERT (punë individuale).

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion - i paqartë. Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që e di	(?) Sqarime për informacionin

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit

KLASTER Punë në dyshe – Reflektim i dy pjesëve (natyrore dhe shoqërore).

Pasi të lexohet, në tabelë formohet KLASTER në qendër të tabelës se zezë shënohet (AFRIKA JUGORE) dhe kërkohet nga nxënësit të bashkëpunojnë në dyshe (sipas bankës) që të përmbledhen të dy pjesët

(shoqërore dhe natyrore). Nxënësit në formë vullnetare ose aktivizohen vetë nga mësimdhënësi që të plotësojnë diagramin me komente që lidhen me Afrika Perëndimore.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Afrika

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon pozitën gjeografike dhe lidhjet komunikative të Afrikës Jugore me pjesët tjera të Afrikës dhe me kontinentet tjera të botës. Identifikon se cilat brigje të Afrikës Jugore lagen me ujërat e cilit oqean dhe shtetet që përbëjnë këtë regjion.

Analizon veçoritë natyrore malet, rrafshnaltat, fushëgropat, shkretëtirat dhe fushat përgjatë brigjeve të oqeanit.

Arsyeton rrjetin hidrografik të varfër, mungesën e liqeneve dhe dallon tipat e klimës mes pjesëve perëndimore, qendrore dhe lindore të regjionit.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,4,5; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Afrika Jugore (ushtrime)

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon relievin dhe elementet kryesore të bregdetit në hartë.
- Përshkruan veçoritë e kushteve natyrore të regjionit.
- Dallon veçoritë kryesore të popullsisë në Azinë në Afrikën Jugore.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon në hartë malet kryesore të Afrikës Jugore.
2. Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
3. Liston nga tri elemente dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimë.
4. Përshkruan tri specifikat dalluese të popullsisë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Videoprezantim 5' ose punim në PPTShow.

Mësimdhënësi para nxënësve paraqet një video në të cilën përshin njësinë mësimore që do të zhvillohet VEÇORITË NATYRORE TË AFRIKËS JUGORE.

Reflektim nga video: Realizohet duke diskutuar së bashku në klasë dhe kërkohet nga një nxënës që të shënojë në tabelë disa fjalë që shërbejnë si fjalë kyçe.

AFRIKA JUGORE – VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

rrafshnaltat e Afrikës Jugore, Drakenet dhe Damalalandi, Kalahari, Namibia, Zambezi, Madagaskari.

Afrika Jugore përfshin skajin më jugor të kontinentit afrikan. Shtrihet në jug të basenit të Kongos dhe Rrafshnaltës së Liqeneve. E ndodhur ndërmjet Oqeanit Atlantik në perëndim dhe atij Indian në lindje, ky regjion shumë herët kishte rëndësi komunikative, sidomos për fuqitë e atëherëshme detare, të cilat, duke lundruar përkaj brigjeve të saj, tentonin të gjenin rrugën për në Indi. Atë e ka zbuluar Bartolomeo Diaz, në fund të shekullit XV. Deri para hapjes së kanalit të Suezit, ky regjion kishte rëndësi të madhe komunikative, sepse këndej pari kalonte rruga rreth e rrotull Afrikës për në Indi. Regjioni ka 6,6 milionë km², bashkë me ishullin Madagaskar që është ishulli më i madh i Afrikës.

Harta e Afrikës Jugore

Bregdeti i Afrikës Jugore është pak i përthyer, andaj nuk ka shumë porte të zhvilluara detare. Në skajin më jugor ndodhet Kepi i Gjilpërës, si pika më e skajshme jugore e kontinentit dhe **Kepi i Shpresës së Mirë**.

Në relievin e Afrikës Jugore dominon rrafshnaltat e Afrikës Jugore. Kjo rrafshnaltë lëshohet në pjesën qendrore, ku ndodhet baseni i Kalaharit. Këtë

bezi dhe Oranja kanë potencial të madh hidroenergetik. Është i njohur edhe lumi Okavango, i cili, për shkak të avullimit të madh, nuk arrin në oqean, por shndërrohet në deltë, që paraqet *deltën më të madhe në Tokë brenda kontinentit*.

Dua të di më shumë!

Ujëvarat e Viktorias janë të gjera mbi 1.5 km me rënie prej rreth 130 m. Ato i ka zbuluar Dejvid Livingstoni. Në gjuhën e popullsisë lokale ato quhen "Mosi oa Tunya", që në përkthim do të thotë "Tymi që gjëmon".

Pyetje dhe detyra

1. Përshkruaj veçoritë kryesore të relievit të Afrikës Jugore.
2. Shpjego rëndësinë e regjionit për komunikacionin detar.
3. Krahaso klimën dhe bimësinë ndërmjet zonës së brendshme dhe bregdetare.
4. Pse lumi Okavango nuk arrin të derdhet në oqean?

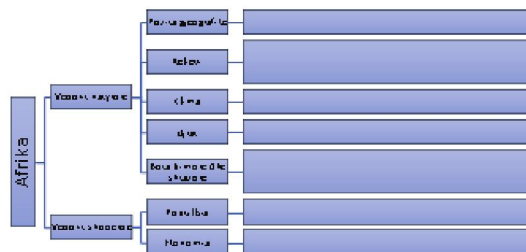
101

Fjalët kyçe: Diamantet, Draken, Kalahari, Namibia, Madagaskar, Zambezi, bantu, bushman, zulu.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Diagram i degëzuar.

Mësimdhënësi pasi shkruan në tabelë temën dhe çështjen kryesore, vizaton hartën e të pyeturit (diagram i degëzuar) për kuptimin. Paraqet disa pyetje/elemente për nxënësit, ku ata i plotësojnë pas transmetimit të videos. Paraqitja për plotësim të jetë vullnetare.

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit
Përmbledhje në lojën me akte.
Shkrim i lirë (Vlerësues).

Shkrim i lirë

Tema: Afrika Jugore - Veçoritë natyrore dhe shoqërore (përmbledhje pa libër, me atlas)

Gjatë shkrimit të lirë nxënësit shkruajnë pa u ndalur, me qëllim që të shkruarit e tyre të burojnë në mënyrë të tillë që ata të mos kenë frikë nga kritikën dhe korrigjimet.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Mësimi 43

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Regjionet amerikane - Pozita gjeografike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon pozitën gjeografike, shtrirjen, madhësinë dhe të identifikon gadishujt, ishujt, gjiret, ngushticat dhe kanalet kryesore të Amerikës si dhe vlerëson rëndësinë e tyre.

Dallon elementet kryesore natyrore (malet, fushat, pllajat dhe luginat lumore më të njohura.

Analizon veçoritë e klimës përmes klimogrameve dhe ndërlidh me tipat vegetativë të tajgave, prerisë, makjeve, lanoseve, selvaseve, kamposeve.

Identifikon përmes hartës gjeografike lumenjtë dhe liqenet e njohura, detet dhe oqeanet, ujët e të cilave i lagin brigjet e Amerikës.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5,6; II-1, 7; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Amerika – veçoritë e përgjithshme

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

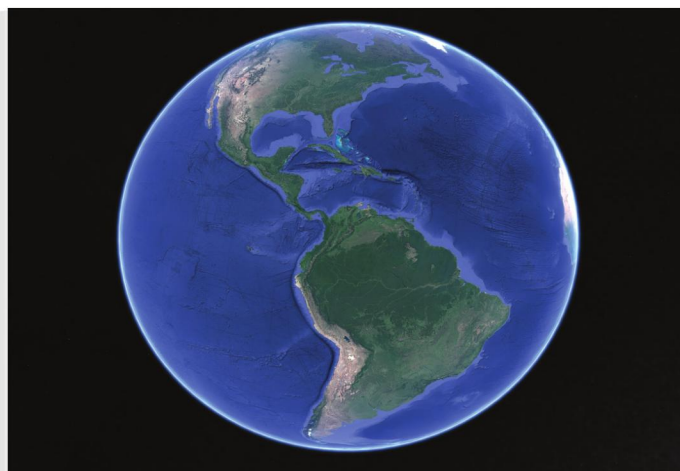
- Krahason sipërfaqen e kontinentit Amerikan me kontinentet tjera në hartën e botës dhe tregon tri karakteristikat kryesore të Amerikës.
- Identifikon detet, ngushticat detare, siujdhesat dhe ujdhesat e mëdha në Amerikë dhe shpjegon pozitën e tyre në hartë.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon kontinentet në hartën e botës.
- Përshkruan me anën e hartës pozitën gjeografike të Amerikës.
- (Përpilo së bashku me nxënësit)_____.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

AMERIKA – POZITA GJEORAFIKE DHE VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

kontinenti, Amerika Veriore, e Mesme, Jugore, Kordileret, Andet, ultësirat.

Kontinenti i Amerikës ndodhet në hemisferën perëndimore, ndërmjet Oqeanit Paqësor në perëndim dhe Oqeanit Atlantik në lindje. Shtrihet në drejtim meridional mes gjerësisë gjeografike veriore 83 shkallë dhe gjerësisë gjeografike jugore 56 shkallë, me gjatësi veri-jug 16 mijë km. Kjo shtrirje meridionale e bën atë kontinentin më të afërt me Polin Verior dhe Polin Jugor. Kontinenti i Amerikës zë rreth 28 % të sipërfaqes së Tokës. Forma e kontinentit të Amerikës u përngjan dy trekëndëshave, njëri në veri dhe tjetri në jug. Pra, Amerika si tërësi gjeografike **përbëhet nga dy pllaka kontinentale: Amerika Veriore dhe Amerika Jugore.** Ndërsa, pjesa kontinentale në jug të lumit Rio Grande, së bashku me ujdhesat e Karaibeve, quhet **Amerika e Mesme.**

107

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit
"Asociacion"

Mësimdhënësi formon një asociacion në tabelë si vjegëz që nxënësit të gjejnë njësinë që do zhvillohet dhe të pyesin për rubrikat se çka asocojnë.

A	B	C	D
Kordileret	Vespuqi	Latine	Panama
AMERIKA			

Relievi i Amerikës Veriore dhe i Amerikës Jugore

Relievi është mjaft heterogjen. Atë e përbëjnë vargmalet dhe rrafshnaltat në perëndim, ndërsa malet e vjetra dhe ultësirat në pjesën qendrore dhe në lindje. Përgjatë bregdetit të Paqësorit, në drejtim meridional, nga Alaska në veri, deri te Toka e Zjarrtë në jug, shtrihen **vargmalet Kordilere** (në formë të "shtyllës kurrizore") me gjatësi rreth 16.000 km.

Ultësirat në Amerikën Veriore (Misipipi, Shën Lorenci) shtrihen ndërmjet sistemit malor të Kordilereve në perëndim dhe maleve Apalache në lindje. Ndërsa, në jug (ultësira e Amazonit, Orinoko) shtrihen ndërmjet Andeve dhe Pllajës Guajane - Braziliane.

Bregdetin më të përbërë e kanë Amerika Veriore (Grenlanda, arkipelagu i Arktikut, gjiri i Hadsonit etj.) dhe Amerika Qendrore (gjiri i Meksikës, Antilet e Mëdha dhe Antilet e Vogla). Ndërsa, më pak i përbërë është bregdeti i Amerikës Jugore etj.

Gjeni në atlasin tuaj të gjithë emrat gjeografikë të përmendur.

Klima e Amerikës është e shumëllojshme. Oqeanet që e rrethojnë kanë ndikim të theksuar në klimën e saj. Në kontinentin e Amerikës shtrihen të gjitha zonat bimore të rruzullit tokësor, në të dyja anët e ekuatorit, në drejtim të poleve; zona tropikale-ekuatoriale, subtropikale, mesatare, subpolare dhe polare.

Dua të di më shumë!

Shtrirja e Kordilereve në drejtim meridional ka ndikuar në paraqitjen e shkrëtirave në këtë kontinent. Erërat e lagështa, për shkak të relievit, ngrihen, ftohen dhe sjellin reshje, ndërsa, kur kalojnë kurrizet malore, ato lëshohen shpateve teposhti, me ç'rast ngrohen dhe vazhdojnë si masa të thata.

108

Nëse klasa është e pajisur me projektor dhe internet, identifikon elementet e asociacionit që nxënësit t'i shohin se për çfarë bëhet fjalë. Ose formon sipas dëshirës një asociacion.

Kordilieret- Sistemi më i gjatë malor në botë (Amerikë).

Vespuqi - Eksplorues (detar) Spanjoll nga edhe u emërua Amerika (Amerigo Vespucci).

"Latine" - Amerika Latine

Panama - Shteti i Panamasë dhe Kanali i Panamasë.

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

Harta e të pyeturit mund të përdoret me mjaft sukses në këtë fazë të kësaj teme mësimore. Me këtë teknikë duhet të synohet nxitja e të menduarit dhe e interesit të nxënësve për çështjet që do të shfaqen.

Mësimdhënësi, pasi shkruan në tabelë temën dhe çështjet kryesore, vizaton hartën e të pyeturit për kuptimin që nxënësit pas leximit t'i identifikojnë pyetjet që janë parashtruar.

Vullnetarisht ose me përzgjedhje, mësimdhënësi aktivizon nxënësit në tabelë ose varësisht nga klasa, i drejton në përshkrim në fletore.

- Si e mori emrin AMERIKA?
- Cili vend i afrohet Azisë 86km?
- Cilat janë malet më të gjata në botë?
- Cilët janë katër gadishujt më të mëdhenj?
- Cili kanal lidh Paqësorin dhe Atlantikun?

Përforsimi:

Konsolidimi i të nxënit

Punë individuale

Mësimdhënësi paraqet një hartë në të cilën vendos disa numra, ngjashëm me fletore pune, ku nxënësit duhet të identifikojnë elementet në hartën e fletore punës.- FLETORË PUNË (plotësohet).

1. Mali _____	2. Lumi _____
3. Liqeni _____	4. Mali _____
5. Deti _____	6. Ngushtica _____
7. Ngushtica _____	8. Ngushtica _____

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika-veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Komenton grafikonin e rritjes së popullsisë dhe hartën e dendësisë së popullsisë.

Dallon popujt dhe grupet e shumta që ndryshojnë nga raca, gjuha, kultura dhe prejardhja e tyre në Amerikë.

Analizon shkaqet që nxitën zbulimin e Amerikës dhe popullimin e saj.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5, 6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1;

1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Veçoritë shoqërore-ekonomike dhe politike të Amerikës

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Analizon veçoritë demografike dhe ekonomike të Amerikës dhe tregon rolin e tyre në zhvillimin demografik.
- Analizon shtetet sipas madhësisë sipërfaqësore, populative, nivelit të arsimit, sistemit politik, urbanizimit dhe strukturës ekonomike të tyre.

Kriteret e suksesit:

1. Evidenton popujt indigjenë dhe shtrirjen e tyre në Amerikë;
2. Shpjegon vendndodhjen për tre qytetërimet e hershme në Kontinentin Amerikan;
3. Identifikon specifikat ekonomike të Kont. Amerikan;
4. Liston 5 shtetet kryesore sipas regjioneve gjeografike.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Përsëritje e njësive të kaluar (pjesës natyrore).

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësien e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlihdet me njësien e re që do zhvillohet, pjesën shoqërore të Amerikës.

- Trego ku shtrihet Amerika.
- Cilët ishuj, gadishuj, shkretëtira, lumenj shtrihen në këtë regjion?
- Kush dhe si u zbulua?

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?

AMERIKA - VEÇORITË SHOQËRORE - EKONOMIKE DHE POLITIKE

Fjalët kyçe:

majët, inuitët, "Bota e re", Angloamerika, kolonizimi.

Kristofor Kolombo

Amerigo Vesputi

Amerika për shumë kohë mbeti e panjohur për evropianët. Ata përmes tregtisë i njihnin mirë viset e Azisë dhe të Afrikës, ndërsa interesimi për mallrat e Indisë rritej gjithnjë e më tepër. Ndër evropianët e parë, i cili vendosi të giente një rrugë të re për në Indi, ishte detari, tregtari dhe hartografi **Kristofor Kolombo**. Duke qenë i bindur për formën sferike të Tokës, ai në fund të shekullit XV u nis me tri anije përmes Oqeanit Atlantik në drejtim të perëndimit për në brigjet lindore të Azisë. Por, pas një udhëtimi të gjatë, në vitin 1492 arriti në ishujt Bahame. Duke menduar se arriti në Indi, këta ishuj Kolombo i quajti "**India Perëndimore**". Pra, Kolomboja arriti në tokën amerikane, pa e ditur se kishte zbuluar një kontinent të ri.

Më vonë, drejtimin e njëjtë të lundrimit nga Evropa e mori edhe marinari italian **Amerigo Vesputi (1504)**. Ai vuri re se zbulimi i Kolombos ishte i gabuar, sepse ajo tokë nuk ishte India, por një tokë e panjohur, të cilën e quajti "**Bota e Re**". Për nder të tij, hartografi gjerman Martin Valdzemileri këtij kontinenti ia vuri emrin Amerikë.

Ndërkohë interesimi për "**Tokën e Re**" - Amerikën, u rrit gjithnjë e më shumë. Evropianët garonin në pushtimin dhe kolonizimin e "Tokës së Re". Pushtimi dhe kolonizimi i tokave të reja ndikuan në formimin e hartës politike të kontinentit të Amerikës.

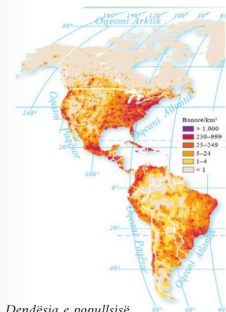
Banorët e lashtë të Amerikës janë **indianët** dhe **inuitët**, ndërsa qytetërimet më të vjetra të këtij kontinenti janë ato të majëve, astekëve dhe inkëve. Kolonizatorët e parë në tokën amerikane ishin spanjollët dhe portugezët. **Xhon Kaboti**, marinari italian në shërbimin anglez, në vitin 1498 lundroi deri në brigjet veriore të tokës amerikane dhe këto toka i quajti **Njufundlend**. Kjo shënon fillimin e kolonizimit anglez të Amerikës Veriore. Francezët në gjysmën e parë të shekullit XVI u bashkohen anglezëve dhe formuan koloninë e njohur "**Franca e Re**" (territore të Kanadasë së sotme). Nga fundi i shekullit XVIII tregtarët anglezë dhe francezë hulumtuan pjesën më të madhe të Amerikës Veriore. Ata luftuan së bashku kundër indianëve dhe më pas kundër njëri-tjetrit. Në fund anglezët dolën fitues (1763) dhe formuan koloninë angleze "**Anglia e Re**".

Pas pushtimit dhe kolonizimit të Amerikës, rriten kërkesat për fuqi punëtore në plantacionet e pambukut, kafesë, kallamit të sheqerit, duhanit etj. Kolonizatorët u detyruan që fuqinë punëtore ta plotësonin me sjielljen e skllervëve nigrë nga Afrika për të punuar në plantacionet e tyre. Më vonë në kontinentin e Amerikës filluan të depërtonin edhe popujt e tjerë nga Azia. E tërë

kjo ndikoi në përzjerjen e popullsisë, sidomos të Amerikës Qendrore dhe Jugore, ndërsa nga kjo përzjerje u krijuan popuj të rinj, si: mestikët, mulatët dhe zambosët.

Popullsia e kontinentit të Amerikës sot shënon rreth 1 miliard banorë. Dendësia mesatare e popullsisë është 23 banorë në 1 km². Shtrirja e popullsisë nuk është e barabartë në të gjithë territorin. Viset polare, Andet, Malet Shkëmbore, lugina e Amazonit dhe Patagonia janë me dendësi të vogël të popullsisë. Ndërsa, pjesa më e madhe e popullsisë është e përqendruar në viset bregdetare të Oqeanit Atlantik, rreth Liqeneve të Mëdha, në luginën e Misissipit, në rrafshnaltën e Brazilit dhe në viset bregdetare të Oqeanit Paqësor.

Kontinenti i Amerikës ka pasuri të mëdha natyrore, sikurse lëndë djegëse: thëngjill, naftë, gaz natyror, ashtu edhe rezervat minerale: hekur, plumb, zink, ar, boksitë, uranium, por edhe fuqinë e ujit, pyje, toka pjellore etj.

Pyetje dhe detyra

1. Përmend popujt vendës të Amerikës dhe ku jetojnë ata.
2. Kush e zbuloi Amerikën dhe si e mori emrin ajo?
3. Analizo shkaqet e imigrimit të popullsisë në Amerikë.
4. Ku jetojnë mestikët dhe si u krijuan ata?

Në këtë kapitull kemi mësuar se:

- Amerika për nga madhësia është kontinenti i tretë në botë.
- Në këtë kontinent hasen të gjithë brezat e nxehtësisë.
- Vargmalet e Kordilereve shtrihen nga Alaska në veri e deri te **Toka e Zjarrtë** në jug.
- Liqenet më të mëdha janë Liqeni i Sipërm, Iri, Ontario, Miçigani, Titikava etj.
- Banorët e lashtë janë indianët dhe inuitët, që i përkasin racës mongoloide.

111

Pasi që lexohet, në tabelë formohet KLASËR në qendër të tabelës së zezë shënohet (AMERIKA) dhe kërkohet nga nxënësit të përmbledhen të dy pjesët (shoqërore dhe natyrore). Nxënësit punojnë në dyshe duke bashkëpunuar (shkëmbyer informacione) për pjesën natyrore dhe shoqërore të Amerikës me qëllim që të dy pjesët të formojnë një të vetme. Nxënësit në formë vullnetare ose aktivizohen vetë nga mësimdhënësi që të plotësojnë diagramin me komente që lidhen me Amerikën.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

- Sa kontinente amerikane kemi?
- Cilët popuj jetojnë në këtë regjion?

Kështu nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Azisë Jugperëndimore, vazhdim i njësive së kaluar.

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

INSERT (punë individuale)

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësienë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion- i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

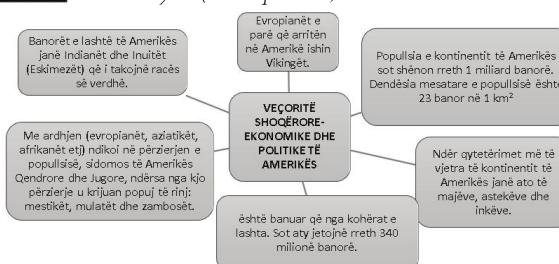
✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që di	(?) Sqarime për informacionin

Përforcimi:

Konsolidimi i të nxënësve

Punë në dyshe (bashkëpunuese).

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika–veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon pozitën gjeografike, shtrirjen, madhësinë dhe identifikon gadishujt, ishujt, gjiret, ngushticat dhe kanalet kryesore të Amerikës si dhe vlerëson rëndësinë e tyre.
Dallon elementet kryesore natyrore (malet, fushat, pllajat dhe luginat lumore më të njohura).
Analizon veçoritë e klimës përmes klimogramëve dhe ndërlidh me tipat vegetativë të tajgave, prerisë, makjeve, lanoseve, selvaseve, kamposeve.
Identifikon përmes hartës gjeografike lumenjtë dhe liqenet e njohura, detet dhe oqeanet, ujët e të cilave i lagin brigjet e Amerikës.
Dallon popujt dhe grupet e shumta që ndryshojnë nga raca, gjuha, kultura dhe prejardhja e tyre në Amerikë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,5, 6; II-1,7;

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1; 1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Kontinenti amerikan (përforsim)

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Krahason sipërfaqen e kontinentit Amerikan me kontinentet tjera në hartën e botës dhe tregon tri karakteristikat kryesore të Amerikës.
- Identifikon detet, ngushticat detare, siujdhesat dhe ujdhesat e mëdha në Amerikë dhe shpjegon pozitën e tyre në hartë.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë malet kryesore të Amerikës.
- Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore.
- Përshkruan tri specifikat dalluese të popullsisë vendase të Amerikës.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:
Përgatitja për të nxënës
Video prezantim 5'.

Mësimdhënësi para nxënësve paraqet një video në të cilën përfshin njësinë që do zhvillohet AMERIKA. Reflektim nga Video: Realizohet duke diskutuar së bashku në klasë dhe kërkohet nga një nxënës të shënon në tabelë disa fjalë që shërbejnë si fjalë kyçe.

AMERIKA – POZITA GJEORAFIKE DHE VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

kontinenti,
Amerika Veriore,
e Mesme, Jugore,
Kordileret, Andet,
ultësirat.

Kontinenti i Amerikës ndodhet në hemisferën perëndimore, ndërmjet Oqeanit Paqësor në perëndim dhe Oqeanit Atlantik në lindje. Shtrihet në drejtim meridional mes gjerësisë gjeografike veriore 83 shkallë dhe gjerësisë gjeografike jugore 56 shkallë, me gjatësi veri-jug 16 mijë km. Kjo shtrirje meridionale e bën atë kontinentin më të afërt me Polin Verior dhe Polin Jugor. Kontinenti i Amerikës zë rreth 28 % të sipërfaqes së Tokës. Forma e kontinentit të Amerikës u përngjan dy trekëndësive, njëri në veri dhe tjetri në jug. Pra, Amerika si tërësi gjeografike **përbëhet nga dy pllaka kontinentale: Amerika Veriore dhe Amerika Jugore**. Ndërsa, pjesa kontinentale në jug të lumit Rio Grande, së bashku me ujdhesat e Karaiibeve, quhet **Amerika e Mesme**.

Relievi i Amerikës Veriore dhe i Amerikës Jugore

Relievi është mjaft heterogjen. Atë e përbëjnë vargmalet dhe rrafshnaltat në perëndim, ndërsa malet e vjetra dhe ultësirat në pjesën qendrore dhe në lindje. Përgjatë bregdetit të Paqësorit, në drejtim meridional, nga Alaska në veri, deri te Toka e Zjarrtë në jug, shtrihen **vargmalet Kordilere** (në formë të "shtyllës kurrizore") me gjatësi rreth 16.000 km.

Ultësirat në Amerikën Veriore (Misipisi, Shën Lorenci) shtrihen ndërmjet sistemit malor të Kordilereve në perëndim dhe maleve Apalashë në lindje. Ndërsa, në jug (ultësira e Amazonit, Orinoko) shtrihen ndërmjet Andeve dhe Pllajës Guajane - Braziliene.

Bregdetin më të përthyer e kanë Amerika Veriore (Grenlanda, arkipelagu i Arktikut, gjiri i Hudsonit etj.) dhe Amerika Qendrore (gjiri i Meksikës, Antilet e Mëdha dhe Antilet e Vogla). Ndërsa, më pak i përthyer është bregdeti i Amerikës Jugore etj.

Gjeni në atlasin tuaj të gjithë emrat gjeografikë të përmendur.

Klima e Amerikës është e shumëllojshme. Oqeanet që e rrethojnë kanë ndikim të theksuar në klimën e saj. Në kontinentin e Amerikës shtrihen të gjitha zonat bimore të rruzullit tokësor, në të dyja anët e ekuatorit, në drejtim të poleve; zona tropikale-ekuatoriale, subtropikale, mesatare, subpolare dhe polare.

Dua të di më shumë!

Shtrirja e Kordilereve në drejtim meridional ka ndikuar në paraqitjen e shkreëtirave në këtë kontinent. Erërat e lagështa, për shkak të relievit, ngrihen, ftohen dhe sjellin reshje, ndërsa, kur kalojnë kurrizet malore, ato lëshohen shpateve teposhtë, me ç'rast ngrohen dhe vazhdojnë si masa të thata.

108

Fjalët kyçe: Kontinenti i ri, Kodrilieret, Apalashet, Amazona, Akonkagua, Misipisi, Gjiri i Meksikës...
Diskutim nga ajo çka u prezantua 2?

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Punë në grupe 3 nxënës:

Pas çdo përshkrimi të elementeve me specifika të tyre të veçanta, nxënësit në shtyllën me shkronjën "V" japin vlerësimin me 1 ose 2 pikë për elementin e caktuar. Në fund gjatë vizitës së mësimdhënësit nëpër banka, nxënësit arsyetojnë punën e tyre dhe vlerësimin që kanë dhënë duke e arsyetuar.

Amerika	V	elementët	V	Afrika
		←Pozita gjeografike→		
		←Relievi→ Ultësirat, malet		
		←Klima→ Përshkruaj dhe vlerëso klimën		
		←Ujërat→ Lumenjtë, liqenet, detet...		
		←Shtetet→ Shtetet sipas pozitës, ekonomisë dhe turizmit		
		←Komenti juaj→ Komente të nxënësve për regionet		

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Reflektim në role (punë në grup).

Të nxënës (përmbledhja e mësimi) bëhet duke performuar në role. Mësimdhënësi ndan grupet sipas përzgjedhjes nga pjesa e dytë me nga 3 pjesëtar/nxënës. Pyetjet (maksimumi 5 pyetje) mund të formohen vetë ose të merren nga fletore pune.

A-Intervistuesi

B-Shënuesi

C-Personi që intervistohet

Intervistuesi formon 4 pyetje (përdor edhe fletoren e punës) të cilat ia drejton personit që do intervistohet (nxënësit C). Deri sa këta të dy kryenin aktin e tyre, nxënësi B nxjerr shënime në një fletë dhe i dorëzon tek.

A: Formuloni pyetje që i drejtohen nx.C

B: Merr shënime nga të dy gjatë bisedimit

C: Përgjigjet me gojë

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

TEST KONTROLLUES (SHEMBULL) 46

Sa është sipërfaqja e Azisë?

- a) 44.000.000
- b) 44.000.500
- c) 44.500.000

Lartësia mesatare e relievit të Azisë është?

- a) 900 m
- b) 950 m
- c) 884 8m

Si shtrihet bota bimore nga veriu në jug në Azi:

- a) B. Mesdhetare, tajgat, tundrat, stepat, shkretëtirat, xhunglat
- b) Tundrat, tajgat, stepat, shkretëtirat, b. mesdhetare, xhunglat
- c) Xhunglat, b. Mesdhetare, tajgat, tundrat, stepat, shkretëtirat.

Rrethoni liqenet që gjenden në Azi (liqenet jo lumenjtë).

- a) Kaspiku, Arali, Deti i vdekur, Bajkall, Ballkash.
- b) Ostrava, Jao pingu, Jange, Limpopo, Ospina.
- c) Miqigeni, Ontario, Toronto, Salt lejk, Kolumbia.

Deti i Kuq lidhet me Mesdheun nëpërmjet?

- a) Ngushticës së Xhibraltarit
- b) Kanalit të Panamasë
- c) Kanalit të Suezit

Cilat shtete gjinden në Azinë Jugperëndimore?

- a) Malajzia, Singapori dhe Indonezia.
- b) Katari, Omani dhe Jemeni.
- c) Pakistani, Nepali dhe Butani.

Tri tërësitë e mëdha gjeografike të Azisë Jugore janë:

- a) Arkipelagu i Malajeve, Kina e vërtetë, Japonia.
- b) Indi, Gangu dhe Bramaputra.
- c) Himalajet, Hindustani dhe Rrafshnalta e Dekanit.

India përbëhet prej:

- a) 20 shteteve federale dhe 25 krahinave.
- b) 12 shteteve federale dhe 18 krahinave.
- c) 18 shteteve federale dhe 11 krahinave.

Vedët dhe Dravët janë:

- a) Kafshë shkretinore.
- b) Popullsi në Azinë Jugore.
- c) Ishuj në Arqipelagun e Malajeve.

Cunami është:

- a) Zonë klimatike
- b) Erëra të fuqishme në Japoni
- c) Tërmete nën ujorë.

Cilët ishuj janë në Azinë Juglindore?

- a) Jang Ce, Huang Ho, dhe Amur.
- b) Borneo, Celebes, Sumatra.
- c) Hokaido, Cejloni dhe Maldivet.

Monsunet janë:

- a) Erëra periodike.
- b) Tërmete nënujore.
- c) Ishuj të renditur njëri pas tjetrit.

Quket “Gjibraltari Lindor”. Për cilin shtet është fjala?

- a) Singapori
- b) Japonia
- c) Kina

Cilët janë katër ishujt e Japonisë?

- a) Ojashio, kuroshio, Tajfunet, Monsunet.
- b) Sumatra, Borneo, Celebes, Java.
- c) Hokaido, Kiu Shiu, Shikoku, Honshu.

21.196 km është:

- a) Mont Everesti
- b) Mali Fuxhi në Japoni
- c) Muri Kinez

Në Kinë janë zbuluar:

- a) Busulla dhe baruti.
- b) Gjilpëra magnetike dhe Porcelani.
- c) Të gjitha nga A dhe B

Cili nga këta ishuj i takon Kinës:

- a) Haniani
- b) Kiu hiu
- c) Sumatra

Kina e vërtetë përfshin:

- a) Pjesën lindore, Manxhurinë, Ultësirën e madhe Kineze.
- b) Mongolinë e brendshme, Sikjangun dhe Tibetin.
- c) Asnjërin nga këto.

“Çudia e madhe ekonomike e botës” për cilin shtet flitet?

- a) Korea Veriore
- b) Republika popullore e Kinës
- c) Japonia

Pasuri të mëdha natyrore të Japonisë janë:

- a) Ujrat e lumenjëve dhe pyjet
- b) Nafta dhe gazi
- c) Kallaji dhe hekuri

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë natyrore të regjioneve amerikane

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Amerika Veriore - Vlerëson pozitën gjeografike, përthyerjen e vijës bregdetare dhe daljen në Oqean të Amerikës Veriore.

Identifikon sistemet malore (vargmalet), malet e vjetra, rrafshnalta e mëdha, pllaja e prerive, fushat dhe luginat lumore më të njohura.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-2,7,8; III-5

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1;

1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Amerika Veriore – pozita gjeografike dhe relievi

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon me hartë pozitën gjeografike dhe identifikon elementet fiziko-gjeografike të kontinentit.
- Identifikon format kryesore bregdetare duke krahasuar ato sipas regjioneve gjeografike.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon në hartë tri sistemet malore kryesore të Amerikës Veriore.
2. Tregon në hartë pozitën e G. Labradorit, Apalasheve, Maleve Shkëmbore dhe Ultësirën Qendrore.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Videoprezantim.

Mësimdhënësi prezanton një video (deri në 3') e cila paraqet kontinentet e botes dhe AERIKËN në tërësi. Pasi kryhet videoprezantimi, mësimdhënësi hap diskutimin në formën e “Stuhisë së mendimeve”.

Cili kontinent ju duket më i madhi për nga sipërfaqja?

Cilat elemente të relievit identifikuat në prezantim?

Çfarë dini ju për Amerikën Veriore?

Kjo pjesë hyrëse bëhet me arsyen që të kuptohet stadi i njohurive të nxënësve për Temën e caktuar (Azinë).

Si reflektim i pjesës së parë, mësimdhënësi shënon fjalët kyçe në tabelë (gjatë rrjedhës së diskutimit) si mendime të “shpejta” që shprehin nxënësit.

Fjalët kyçe: Misيسي, Gadishulli Labradorit, “Anglo-Amerika”, Eskimezët, Kodrilieret, Malet Apalashe, Gjiri i Meksikës, Indianët

Gjithashtu në përfundim të pjesës së parë mësimdhënësi së bashku me nxënësit përpilon deri në tri kriteret e suksesit për orën mësimore.

AMERIKA VERIORE – POZITA GJEORAFIKE DHE RELIEVI

Fjalët kyçe:

gjiri i Meksikës,
i Hadsonit,
gadishulli i
Kalifornisë,
Mburoja
Kanadeze, Ultësira
Qendrore.

Amerika Veriore shtrihet prej lumit Rio Grande dhe gjirit të Meksikës në jug, deri te Oqeani i Ngrirë i Veriut, përkatësisht deri në 83° të gjërësisë gjeografike veriore. Në lindje kufizohet me Oqeanin Atlantik, kurse në perëndim me Oqeanin Paqësor. Krahas rritjes së gjërësisë gjeografike, kontinenti zgjerohet dhe kjo reflektohet në klimën e tij. Amerika Veriore për nga madhësia e territorit është kontinenti i tretë në botë. Sipërfaqja e saj është 21.5 milionë km², me shtrirje veri-jug 6.250 km dhe lindje-perëndim 6.400 km.

Harta fizike dhe politike e Amerikës Veriore

Bregdeti i Amerikës Veriore është mjaft i përhyer në veri, verilindje dhe në veriperëndim dhe më pak i përhyer në perëndim. **Gjyret** më të mëdha janë: gjiri i Meksikës, i Hadsnit, i Kalifornisë. **Gadishujt** më të mëdhenj janë: gadishulli i Labradorit, Jukatan, gadishulli i Kalifornisë dhe i Floridës. **Ishujt** më të mëdhenj janë ishulli i Grendlandës, Njufaulndit dhe ishujt e Bafinit, që i përkasin arkipelagut të Arktikut Kanadez, ndër arkipelagët më të mëdhenj në botë. Përveç kësaj, Amerikës Veriore i takojnë edhe arkipelagu i Antileve dhe i Aleuteve.

Gjeni në atlasin tuaj të gjithë emrat gjeografikë të përmendur.

Pjesën veriore dhe jugore të territorit e nxënë **rrafshinat**, ndërsa në perëndim dhe juglindje shtrihen **sistemet malore**. Në perëndim të kontinentit shtrihen **malet Kordilere**. Kordileret shtrihen në drejtim meridional, nga Alaska në veri, deri në jug të këtij kontinenti, me gjatësi 9.000 km. Ky sistem malor vazhdon edhe përgjatë tërë skajit perëndimor të Amerikës Jugore. Janë male të reja, të krijuara me procesin e rrudhosjes, me kreshta të larta dhe piktoreske. Maja më e lartë është Mak Kinli, 6194 m. Ndërsa, më të veçantat ndër to janë **Malet Shkëmbore**, që shtrihen në lindje të këtij sistemi. Midis këtyre dy sistemeve malore shtrihen rrafshnaltat: Rrafshnaltat Kolumbiane (Pllaja Vullkanike), Baseni i Madh, rrafshnaltat e Kolorados, rrafshnaltat e Meksikës etj. Malet shkëmbore veçohen me pasuri të mëdha të mineraleve.

Profili tërthor San-Francisko - Uashington DC

Në jugperëndim të kontinentit, me gjatësi prej 2.500 km, shtrihen **malet Apalashet**. Këto male janë të vjetra, me shpatë të buta dhe mjaft të erodhuara në formë mollake. Maja më e lartë mezi kalon 2.000 metra lartësi mbidetare. Masivet malore të këtij sistemi ndahen me luginat e gjera. Veçohen me pasuri të mëdha të thengjillgurit.

113

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësisë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

- Pas këtij leximi, nxënëseve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:
- *Prej cilave shtete përbëhet Amerika Veriore?*
- *Cilat elemente natyrore dallohen në relievin e A. V?*

Nxënësit gjatë kësaj kohë përdorin atlaset e tyre.

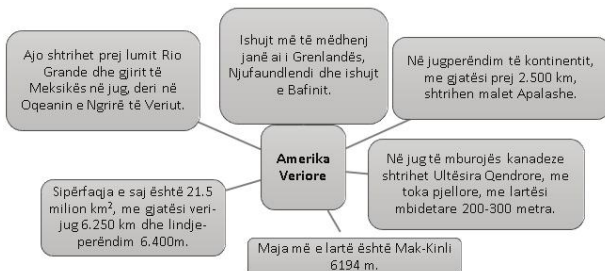
- Hapa të njëjtë merren edhe te leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...
- *Cila është rëndësia e Atlantikut?*
- *Cila është rëndësia e Kordilereve për territorin e Am. Ver.?*
- *Çfarë klime dominon në A. Veriore sipas shteteve?*

- Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrijnë duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.
- Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Amerikës.*

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënit
Klaster - Pema e mendimeve (punë individuale).

Në pjesën e tretë, mësimdhënësi formon një klaster, në qendër të tabelës se zezë shënohet (Amerika Veriore-pozita dhe relievi) dhe kërkohet nga nxënësit të shprehin njohuritë e fituara për Amerikën (pozita dhe relievi). Nxënësit në formë vullnetare ose aktivizohen vetë nga mësimdhënësi që të plotësojnë diagramin me komente që lidhen me Amerikën Veriore. E njëjta përsëritet edhe në fletoret e klasës.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë natyrore të regjioneve amerikane

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon dhe i komenton klimogramet dhe zonat bimore e shtazore për vendet e Amerikës Veriore dhe arsyeton ndryshimet e theksuara midis rajoneve, roli i rrymave oqeanike në brigjet juglindore dhe juperëndimore të regjionit.

Identifikon lumenjtë kryesorë, praninë e madhe të liqeneve natyrore, ujëvareve, kanioneve dhe arsyeton rolin e tyre në zhvillimin ekonomik të Amerikës Veriore.

Analizon rëndësinë e rajoneve bujqësore dhe varësinë e tyre nga zonat klimatike dhe relievoe..

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I-1,5; II-1,2,8; III-1

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Klima, hidrografia dhe bota bimore e shtazore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon zonat dhe llojet kryesore të klimës në Amerikën Veriore.
- Shpjegon rëndësinë dhe ndikimin e klimës për hidrografinë dhe botën bimore.
- Identifikon në hartën e punës parqet kombëtare dhe tregon specifikat në florë dhe faunë.

Kriteret e suksesit:

- Dallon në hartë tipat e klimës dominuese.
- Numëron faktorët që ndikojnë në formimin e klimës në Am.Ver.
- Liston dhjetë kafshët kryesore të Am. Veriore.
- Identifikon në hartë lumenjtë kryesorë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

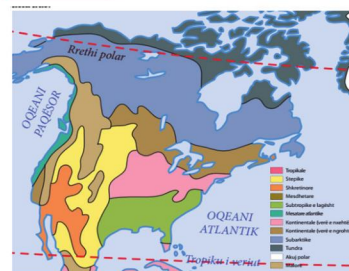
Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

KLIMA, HIDROGRAFIA DHE BOTA BIMORE E SHTAZORE

Fjalët kyçe:

klima e tundrës, kontinentale, rryma e Labradorit, klima oqeanike, Misisipi, Liqenet e Mëdha, preriet.

Faktor me ndikim në klimën e Amerikës Veriore janë **shtrirja e kontinentit** në drejtim meridional, **relievi dhe rrymat oqeanike**. Malet e larta në perëndim dhe në lindje, si dhe ultësirat në pjesën qendrore të kontinentit, mundësojnë depërtimin e masave të ajrit në drejtim meridional. Rrymat e ftohta veriore depërtojnë thellë në jug, ndërsa rrymat e ngrohta thellë në drejtim të veriut, duke u bërë shkak i ndryshimeve të shpeshta të motit. Kurorat e larta malore në perëndim pengojnë depërtimin e masave të ngrohta dhe të lagështa të ajrit nga Oqeani Paqësor, kështu që ndikimi i tij në brendi të kontinentit është i kufizuar.

Tipat klimatikë në Amerikën Veriore

Gjatë stinës së verës, rrymat e ftohta të ajrit, sikurse **rryma e Labradorit** dhe e **Kalifornisë**, ulin temperaturën e ajrit dhe sasinë e reshjeve në zonat bregdetare. Ndërsa, gjatë stinës së dimrit, masat e ngrohta të ajrit, sikurse **rryma e Golfit**, rrisin temperaturën e ajrit dhe sasinë e reshjeve.

Në pjesën më veriore të kontinentit, përfshirë edhe ishujt, mbretëron **klima e tundrës**. Dimri është i gjatë dhe i ashpër, me netët polare, ndërsa gjatë verës së shkurtër temperaturat janë të ulëta, ose afër zeros. Reshjet janë të pakta, kurse sasia zvogëlohet nga lindja në perëndim, nga 300 mm deri në 100 mm.

Pjesa më e madhe e kontinentit, ndërmjet paraleleve 40° dhe 60° të gj. gj veriore, ka **klimë mesatare**, në të cilën dallon varianti oqeanik dhe ai kontinental. **Klima e butë oqeanike** mbretëron përgjatë bregdetit perëndimor të kontinentit dhe në shpatet perëndimore të Kordilereve. Erërat perëndimore sjellin shumë reshje, kurse temperaturat mesatare të ajrit janë pozitive gjatë gjithë vitit. Tipare të klimës oqeanike kanë edhe viset bregdetare përgjatë Atlantikut, por me temperatura më të ulëta dhe me më pak reshje. Ndryshimet e motit janë të shpeshta, me dimër të stuhishëm me borë e mjegull dhe verë më freskët.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:
Përgatitja për të nxënësit
Shpjegim i hartës.

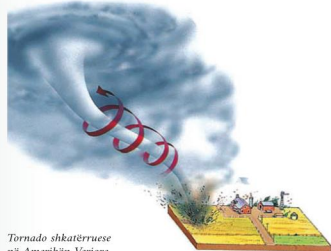
Mësimdhënësi paraqet hartën para nxënësve (hartën biozonale) në projektor. Në hartë ai kërkon nga nxënësit të përshkruajnë shtrirjen horizontale të biosferës nga veriu drejt jugut. Harta të njëjta janë paraqitur edhe në atlaset e punës.

Në cilën pjesë shtrihet zona e tundrës, tajgës... stepat...?

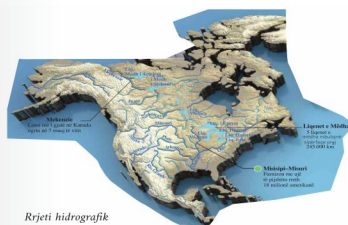
Cilët tipa të klimës gjenden në gjerësitë e mesme?

Fjalët kyçe që shprehen nga nxënësit shënohen në tabelë dhe i bashkëngjiten fjalëve të paraqitura në libër.

Klima në brendi të territorit ka **tipare kontinentale**; dimri i ftohtë, me reshje të shpeshta bore dhe verë të nxehtë e të thatë. Sasia e reshjeve zvogëlohet nga lindja në perëndim, respektivisht nga ultësirat në drejtim të Kordilereve. Në pjesën kontinentale, nga paralela 40° e gj. gj. veriore, deri te gjiri i Meksikës, mbretëron **klima e mesme**, që karakterizohet me verë të nxehtë dhe me shpërndarje të barabartë të reshjeve gjatë gjithë vitit. Dimri është i butë dhe me ftohje të papritura, të shkaktuara nga depërtimi i masave të ajrit nga veriu. Në perëndim të kontinentit mbretëron **klima mesdhetare**, me verë jo aq të nxehtë. Kjo ndodh për shkak të ndikimit të rrymës së ftohtë të Kalifornisë. Ndërsa, pjesa lindore ka reshje të mëdha, të cilat i sjellin erërat nga Atlantiku. Në brezin e Kordilereve paraqitet klima gjysmëshkretinore, shkretinore dhe ajo malore.

Tornado shkatërruese në Amerikën Veriore

Rrjeti hidrografik i Amerikës Veriore

Gjatë ditëve shumë të nxehta verore, në rrafshinat në lindje të Maleve Shkëmbore, shpesh paraqiten vorbullat të fuqishme të ajrit, të njohura si **tornado**. Tornadot janë me përmasa shumë më të vogla se uraganet, por janë mjaft shkatërruese. Zonat rreth gjirit të Meksikës kanë **klime tropikale dhe subtropikale**, me verë të nxehtë dhe me lageshti gjatë gjithë vitit.

Amerika Veriore është e pasur me ujëra sipërfaqësore. Shumica e lumenjve i përkasin pellgut të Oqeanit Atlantik dhe Oqeanit të Ngjirë të Veriut. Rrjetin hidrografik e beqatojnë edhe liqenet e shumta.

Ndër lumenjtë më të mëdhenj të pellgut të Oqeanit Atlantik është **Misisipi** me degën kryesore Misuri. Misisipi rrjedh përgjatë Ultësirës Qendrore nga veriu në jug, duke mbledhur ujërat nga Malet Shkëmbore, Apalashet dhe nga rrafshnaltat. Degët e djathta përdoren për prodhimin e energjisë elektrike, kurse degët e majta për ujitjen e tokave. Misisipi është lumi më i gjatë i këtij kontinenti dhe një nga më të gjatët në botë, me 6.800 km. Misisipi ka sasi të bollshme të ujit gjatë gjithë vitit, ndërsa gjatë kohës së shkrirjes së borës shpeshherë shkakton vërshime të mëdha. Në grykëderdhjen e tij në gjirin e Meksikës ka krijuar deltën e madhe.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Ruafe fjalën e fundit për mua

Mësimdhënësi u jep mundësi për të diskutuar rreth një teksti të lexuar.

Nxënësit udhëzohen që gjatë leximit të tekstit të përcaktohen për një apo më shumë pjesë që për ata janë më interesante (klima, hidrografia, bota bimore dhe shtazore).

Pjesët e zgjedhura dhe numri i faqes ku është marrë pjesa shkruhen në një fletëz, ndërsa në fletëzën tjetër me ngjyrë tjetër shkruhet një koment për citatin.

Njëri nga nxënësit e trego faqen ku e ka zgjedhur pjesën, e lexon atë, ndërsa të tjerët e përcjellin në libër gjatë leximit. Pas leximit të tjerët diskutojnë rreth citatit.

Në fund të diskutimit nxënësi i cili është përcaktuar për pjesën, lexon komentin e tij për atë citat. Pas leximit të këtij komenti nxënësit të tjerë nuk kanë të drejtë të japin komente shtesë.

E njëjta ecuri e leximit të citatit dhe komentimit praktikohet edhe te nxënës të tjerë.

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënës
Reflektim në role (punë në grup).

Të nxënë (përmbledhja e mësim) bëhet sipas duke performuar në role. Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe me nga 3 pjesëtar/nxënës. Pyetjet (maksimumi 5 pyetje) mund të formohen vetë ose të merren nga fletore pune.

A - Interviewuesi

B - Shënuesi

C - Personi që intervistohet

Interviewuesi formon 4 pyetje (përdor edhe Fletoren e punës), të cilat ia drejton personit që do të intervistohet (nxënësit C). Derisa këta të dy kryenin aktin e tyre, nxënësi B nxjerr shënime në një fletë dhe i dorëzon.

A: Formulon pyetje që i drejtohen nx.C

B: Merr shënime nga të dy gjatë bisedimit

C: Përgjigjet me gojë

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika – veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon dhe i komenton klimogramet dhe zonat bimore e shtazore për vendet e Amerikës Veriore dhe arsyeton ndryshimet e theksuara midis rajoneve, roli i rrymave oqeanike në brigjet juglindore dhe juperëndimore të regjionit.

Identifikon lumenjtë kryesorë, praninë e madhe të liqeneve natyrore, ujëvareve, kanioneve dhe arsyeton rolin e tyre në zhvillimin ekonomik të Amerikës Veriore.

Amerika Veriore - Vlerëson pozitën gjeografike, përthyerjen e vijës bregdetare dhe daljen në oqeanet e Amerikës Veriore.

Identifikon sistemet malore (vargmalet), malet e vjetra, rrafshnaltat e mëdha, pllaja e prerive, fushat dhe luginat lumore më të njohura.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,4,5; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2-2.1; 5-5.1;

1-1.1, 1.2, 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Amerika Veriore (përforcim)

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Krahason sipërfaqen e kontinentit Am.V me kontinentet e tjera në hartën e botës dhe tregon tri karakteristikat kryesore.
- Identifikon detet, ngushticat detare, siudhesat dhe ujdhesat e mëdha në Am.V. dhe shpjegon pozitën e tyre në hartë.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon në hartë malet kryesore të Amerikës V.
2. Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
3. Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore.
4. Përshkruan tri specifikat dalluese të popullsisë vendase të Amerikës.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:
Përgatitja për të nxënës
Video prezantim 5'

Mësimdhënësi para nxënësve paraqet një video në të cilën përfshin njësinë që do të zhvillohet AMERIKA V. Reflektim nga Video: Realizohet duke diskutuar së bashku në klasë dhe kërkohet nga një nxënës të shënon në tabelë disa fjalë që shërbejnë si fjalë kyçe.

AMERIKA VERIORE – POZITA GJEORAFIKE DHE RELIEVI

Fjalët kyçe:

gjiri i Meksikës,
i Hadsonit,
gadishulli i
Kalifornisë,
Mburoja
Kanadeze, Ultësira
Qendrore.

Amerika Veriore shtrihet prej lumit Rio Grande dhe gjirit të Meksikës në jug, deri te Oqeani i Ngjirë i Veriut, përkatësisht deri në 83° të gjerësisë gjeografike veriore. Në lindje kufizohet me Oqeanin Atlantik, kurse në perëndim me Oqeanin Paqësor. Krahas rritjes së gjerësisë gjeografike, kontinenti zgjerohet dhe kjo reflektohet në klimën e tij. Amerika Veriore për nga madhësia e territorit është kontinenti i tretë në botë. Sipërfaqja e saj është 21.5 milionë km², me shtrirje veri-jug 6.250 km dhe lindje-perëndim 6.400 km.

Harta fizike dhe politike e Amerikës Veriore

Bregdeti i Amerikës Veriore është mjaft i përthyer në veri, verilindje dhe në veriperëndim dhe më pak i përthyer në perëndim. **Gjiret** më të mëdha janë: gjiri i Meksikës, i Hadsonit, i Kalifornisë. **Gadishujt** më të mëdhenj janë: gadishulli i Labradorit, Jukatan, gadishulli i Kalifornisë dhe i Floridës. **Ishujt** më të mëdhenj janë ishulli i Grenlandës, Njufaulndi dhe ishujt e Bafinit, që i përkasin arkipelagut të Arktikut Kanadez, ndër arkipelagët më të mëdhenj në botë. Përveç kësaj, Amerikës Veriore i takojnë edhe arkipelagu i Antileve dhe i Aleuteve.

Gjeni në atlasin tuaj të gjithë emrat gjeografikë të përmendur.

Pjesën veriore dhe jugore të territorit e nxënë **rrafshinat**, ndërsa në perëndim dhe juglindje shtrihen **sistemet malore**. Në perëndim të kontinentit shtrihen **malet Kordilere**. Kordileret shtrihen në drejtim meridional, nga Alaska në veri, deri në jug të këtij kontinenti, me gjatësi 9.000 km. Ky sistem malor vazhdon edhe përgjatë tërë skajit perëndimor të Amerikës Jugore. Janë male të reja, të krijuara me procesin e rrudhosjes, me kreshta të larta dhe piktoreske. Maja më e lartë është Mak Kinli, 6194 m. Ndërsa, më të vecantat ndër to janë **Malet Shkëmbore**, që shtrihen në lindje të këtij sistemi. Midis këtyre dy sistemeve malore shtrihen rrafshnaltat: Rrafshnaltat Kolumbiane (Pllaja Vullkanike), Baseni i Madh, rrafshnaltat e Kolorados, rrafshnaltat e Meksikës etj. Malet shkëmbore veçohen me pasuri të mëdha të mineraleve.

Profili rëthor San-Francisko - Uashington DC

Në jugperëndim të kontinentit, me gjatësi prej 2.500 km, shtrihen **malet Apalashet**. Këto male janë të vjetra, me shpatë të buta dhe mase të erodura në formë mollake. Maja më e lartë mezi kalon 2.000 metra lartësi mbidetare. Masivet malore të këtij sistemi ndahen me luginat e gjera. Veçohen me pasuri të mëdha të thëngjillgurit.

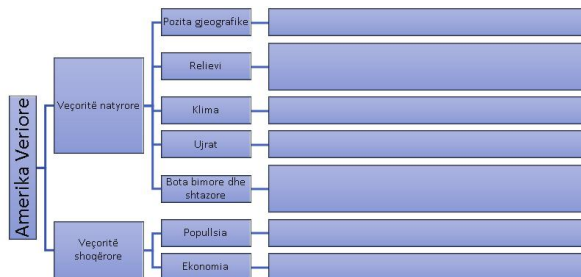
113

Fjalët kyçe: Kordileret, Malet Shkëmbore, Apalashet, Misisipi, Gjiri i Meksikës, St.Loren, Ultësira e Madhe Qendrore, Pllaja Kanadeze. Diskutim nga ajo çka u prezantua 2.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Diagram i degëzuar.

Mësimdhënësi pasi shkruan në tabelë temën dhe çështjen kryesore, vizaton hartën e të pyeturit (diagram i degëzuar) për kuptimin. Paraqet disa pyetje/elemente (extra) për nxënësit, ku ata i plotësojnë pasi transmetimit të videos. Paraqitja për plotësim të jetë vullnetare.

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Shkrim i lirë (Vlerësues).
Shkrim i lirë

Tema: Amerika Veriore - Veçoritë natyrore-shoqërore (përmbledhje pa libër, me atlas)

Gjatë shkrimit të lirë nxënësit shkruajnë pa u ndalur, me qëllim që të shkruarit e tyre të burojnë në mënyrë të tillë që ata të mos kenë frikë nga kritikën apo korrigjimet.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika – veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Komenton grafikun e rritjes së popullsisë dhe hartën e dendësisë së popullsisë.

Dallon popujt dhe grupet e shumta që ndryshojnë nga raca, gjuha, kultura dhe prejardhja e tyre në Amerikë.

Analizon shkaqet që nxitin zbulimin e Amerikës dhe popullimin e saj.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5, 6; II-1,7; III- 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: RNF: 3, 3.1, 3.2; RNF: 4,4.1, 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Veçoritë shoqërore dhe ekonomike të Amerikës Veriore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë kryesore të popullsisë në Amerikës Veriore.
- Ndërlidh ndikimin e resurseve natyrore me zhvillimin demografik të regjionit.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon shtete e Amerikës Veriore (të gjitha pjesët e territorit sovran);
2. Liston të paktën pesë pasuri natyrore që shquhet regjioni;
3. Tregon në hartë shtrirjen e popullsisë eskimeze dhe amerikano-indiane;
4. Evidenton në hartë pesë qytetet më të mëdha të regjionit.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Përsëritje e njësive të kaluara (diskutim).

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësien e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlidhet me njësien e re që do ta zhvillohet, pjesën shoqërore të Amerikës.

- *Trego ku shtrihet Amerika Veriore.*
- *Cilët ishuj, gadishuj, shkretëtira, rrafshnalta, lumenj shtrihen në këtë regjion?*

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- *Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?*
- *Cilët popuj jetojnë në këtë regjion?*

AMERIKA VERIORE – VEÇORITË SHOQËRORE DHE EKONOMIKE

Fjalët kyçe:

indiani,
Angloamerika,
rezervati,
urbanizimi,
afroamerikanët.

Popullsia e Amerikës Veriore nga përbërja etnike dhe racore është heterogjene. Atë e përbëjnë indianët, inuitët (eskimezët), evropianët, nigrët dhe aziatikët. **Popuj vendas janë indianët dhe inuitët** (eskimezët), të cilët i takojnë racës mongoloide. Paraardhësit e indianëve depërtuan përmes ngushticës së Beringut para rreth 30 mijë vitesh. Ndërsa, inuitët arritën shumë më vonë, rreth 5 mijë vjet më parë. Ata merreshin kryesisht me peshkari dhe vendosën për të jetuar në veri. Indianët e morën emrin nga pushtuesit spanjollë.

Vlerësohet se, para ardhjes së evropianëve, në Amerikë jetonin rreth një milion indianë, të cilët ishin të organizuar në shumë fise. Zhvillimi i tyre u ndërpre nga kolonizimi evropian, që nga shekulli XVI. Tokat e tyre u rrëmbyen, ndërsa ata u shfarosën fizikisht dhe u përçunë drejt zonave të varfra. Ata sot jetojnë në vende të caktuara, në **rezervate**, ndërsa numri i tyre është rreth 300 mijë banorë.

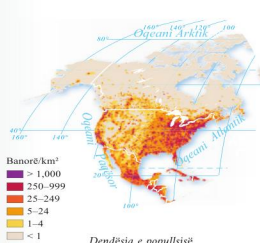

Indianët e sotëm në SHBA

Pjesën më të madhe të popullsisë së Amerikës Veriore e përbëjnë **ardhakakët** nga vendet e ndryshme të Evropës, respektivisht pasardhësit e tyre të racës së bardhë. Dominojnë imigrantët nga Britania e Madhe, Franca, Spanja etj. Francezët u vendosën rreth lumit Shën Lorenc, anglezët në gadishullin e

Labradorit, gjirin e Hadsonit etj., ndërsa spanjollët në jug të kontinentit. Shumica e popullsisë flet gjuhën angleze dhe frënge (në Kanada rreth 30 %). Në Amerikën Veriore sot jetojnë edhe pasardhësit e gjermanëve, të italianëve, të popujve skandinavë, të hebrejve, të shqiptarëve etj. Në veri të lumit Rio Grande, që nga fillimi i kolonizimit mbizotëronin anglezët, kështu që ajo pjesë u quajt **Angloamerikë**. Në Amerikën Veriore sot jetojnë rreth 40 milionë **afroamerikanë**, pasardhës të skllëvërve të sjellë me forcë nga Afrika për të punuar në plantacione.

Pjesën më të madhe të Amerikës Veriore e zë ShBA-ja dhe Kanadaja, që janë ndër vendet më të mëdha dhe ekonomikisht më të zhvilluarat në botë. Për nga madhësia e territorit, Kanadaja është e dyta, ndërsa ShBA-ja e treta në botë. Këto dy vende së bashku kanë rreth 360 milionë banorë.

Dendësia e popullsisë në Amerikën Veriore

Bujësi moderne në luginën e Shën Lorençit

120

Shtrirja e popullsisë në Amerikën Veriore është e pabarabartë. Dendësia mesatare e popullsisë në Amerikën Veriore është 17 banorë në km². Dendësinë më të madhe e kanë viset lindore të kontinentit, respektivisht brigjet përgjatë Oqeanit Atlantik dhe viset përreth Liqeneve të Mëdha, ku janë zhvilluar edhe qytetet më të mëdha: Nju-Jorku, Uashingtoni, Filadelfia, Detroiti, Ota-va, Torontoja etj. Dendësi të madhe të popullsisë kanë edhe disa pjesë bregdetare përgjatë Oqeanit Paqësor. Në pjesët e tjera të kontinentit dendësia e popullsisë është e vogël, sidomos në Kanada. Shtimi i popullsisë është i ulët, ndërsa pjesëmarrja e të moshuarve mbi 65 vjet është e lartë. Pjesa më e madhe e popullsisë është e punësuar në industri, tregti etj. ShBA-ja dhe Kanadaja janë vendet më të urbanizuara në botë, me rreth 90 % të popullsisë që jeton në qytete. Ndërsa, një numër shumë i vogël i popullsisë merret me bujqësi. Fshatrat nuk kanë ngjashmëri me ato të Evropës, ose të kontinenteve të tjera, por janë në formë të fermave.

Shekulli i kaluar ishte koha e **industrializimit**, që shkaktoi **urbanizimin** e paparë ndonjëherë. Në ditët e sotme ekonomia bazohet në prodhimin dhe shitjen e informacioneve, shërbimeve dhe produkteve të teknologjisë së lartë. Industria e deritanishme po konsiderohet e vjetruar dhe e ndryshkur. Ndërsa, në anën tjetër, qendrat e teknologjisë së lartë, sikurse **luginat e Silikonit** në periferi të San-Franciskos, po behen simbol i pasurisë dhe i prestigjit.

Kështu, nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Amerikës Veriore, vazhdim i njësies së kaluar.

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

INSERT (punë individuale)

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re, duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion - i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi, të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që di	(?) Sqarime për informacionin

Përforcimi:

Konsolidimi i të nxënës

Reflektim në role (punë në grup).

Të nxënësit (përmbledhja e mësimet) bëhet sipas duke performuar në role. Mësimdhënësi ndan nxënësit në grupe me nga 3 pjesëtar/nxënë.

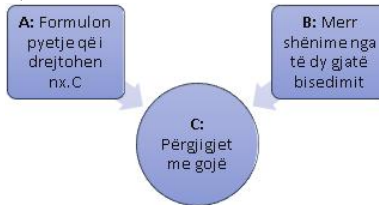
Pyetjet (maksimumi 5 pyetje) mund të formohen vetë ose të merren nga fletore pune.

A - Intervistuesi

B - Shënuesi

C - Personi që intervistohet

Intervistuesi formon 4 pyetje (përdor edhe Fletoren e punës) të cilat ia drejton personit që do të intervistohet (nxënësit C). Derisa këta të dy kryenin aktin e tyre, nxënësi B nxjerr shënime në një fletë dhe i dorëzon.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika Veriore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon popujt më të njohur që e përbëjnë popullsinë e ShBA-së dhe të Kanadasë sipas përkatësisë etnike, racore e fetare.

Krahason shtetet sipas madhësisë sipërfaqësore, populative, nivelit të arsimit, urbanizimit, strukturës ekonomike dhe bën dallimin e organizimit politiko-administrativ mes ShBA-së dhe Kanadasë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5; II-1,2,8; III-1

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: RNF: 3, 3.1, 3.2;

RNF: 4,4.1, 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Shtetet e Bashkuara të Amerikës - veçoritë natyrore dhe popullsia

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përkufizon hapësirën e ShBA-së dhe identifikon pjesët që janë jashtë trugut territorial.
- Përshkruan regjionet e ShBA-së sipas specifikave natyrore dhe shoqërore.
- Analizon zhvillimin ekonomik të ShBA-së dhe arsyet zhvillimet demografike në sajë të ekonomisë.

Kriteret e suksesit:

1. Tregon të paktën 5 shtete që përbëjnë ShBA-në;
2. Identifikon lumenjtë kryesorë të ShBA-në dhe tregon cilat qytete janë ngritur në këta lumenj;
3. Numëron të paktën pesë faktorë që kanë ndikuar në shtimin mekanik të popullsisë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

“Asociacion”

Arsimtari formon një asociacion në tabelë si vjergëz që nxënësit të gjejnë njësinë që do të zhvillohet dhe të pyesin për rubrikat se çka asocojnë.

A	B	C	D
50	Federatë	Misisipi	“New England”
ShBA			

Çdo herë pasi identifikohet njësia (asociacioni), mësimdhënësi jep shpjegime për fjalët kyçe që janë paraqitur në asociacion, duke dhënë shpjegime në detaje për kuptimin e tyre.

SHTETET E BASHKUARA TË AMERIKËS

Fjalët kyçe:

ShBA-ja, fuqi ekonomike, njësi federale, industria, urbanizimi.

Shtetet e Bashkuara të Amerikës (ShBA-ja) shtrihen ndërmjet Oqeanit Atlantik dhe Paqësor. ShBA-ja zë sipërfaqe prej 9,833.520 km². Ajo përfshin pjesën qendrore dhe jugore të Amerikës Veriore, skajin veriperëndimor (Alaskën) dhe ishujt Havaje në Oqeanin Paqësor. ShBA-ja në veri kufizohet me Kanadanë, kurse në jug me Meksikën. Shtrirja ndërmjet dy oqeanëve ka bërë që ShBA-ja të ketë pozitë të volitshme gjeografike, jo vetëm në kontinentin e Amerikës, por edhe në botë.

Malet Kordilere shtrihen në pjesën perëndimore të ShBA-së. Veçohen me pasuri të shumta natyrore, sikurse me fuqi të ujërave rrjedhëse, xehe dhe lëndë djegëse, por edhe me bukuri natyrore dhe parqe nacionale (Jellouston), që janë atraksion për vizitorë të shumtë anë e mbanë botës.

Malet Apalashe ndodhen në pjesën lindore të ShBA-së dhe kanë shtrirje në drejtim verilindje-jugperëndim. Janë male të vjetra dhe të erodura, të pasura me minerale të shumta, e sidomos me thëngjillguri dhe me lumenj të shkurtyr dhe të pasur me ujë.

Harta e ShBA-së

Ultësira e Madhe Qendrore shtrihet ndërmjet Apalasheve në lindje dhe Maleve Shkëmbore në perëndim. Ndërsa, në drejtim meridional ajo shtrihet nga Liqenet e Mëdha në veri, deri te gjiri i Meksikës në jug. Ajo përbëhet prej

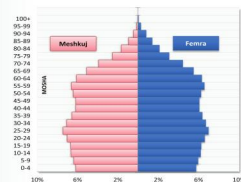
ultësirës së Misissipit dhe fushave të prerisë, e cila veçohet me tokë pjellore, të krijuar nga veprimi i lumenjve. Nëpër të rrjedhin lumenj të shumtë që mundësojnë ujitjen e tokave. Në perëndim të Ultësirës së Madhe, në drejtim të Maleve Shkëmbore shtrihen **rrafshnaltat**, të cilat janë të përshatshme për zhvillimin e blegtorisë.

Klima e ShBA-së është e ndryshueshme, për shkak të pozitës së saj, formës dhe shtrirjes relievore, rrymave oqeanike etj. Në brigjet lindore dhe perëndimore të saj, për shkak të ndikimit të Oqeanit Atlantik dhe Paqësor, klima është **oqeanike**. Në brendi të kontinentit ajo është **kontinentale**. Në viset jugore përreth gjirit të Meksikës klima është **subtropike**. Ndërsa, në viset veriore (Alaskë) është e **ftohtë** dhe e **ashpër**. Edhe sasia e reshjeve nuk është e njëjtë në të gjithë vendin. Reshjet shkojnë duke u zvogëluar nga lindja në perëndim.

Rrjeti hidrografik në ShBA është mjaft i dendur. Atë e përbëjnë **lumenjtë** dhe **liqenet**: lumenjtë më të mëdhenj janë: Misisipi, Shën Lorenci, Koloradoja etj. Lumi Misisipi me degët, Misurin, Ohajon, Arkanzasin etj., përbën lumin më të gjatë në ShBA dhe ndër më të gjatët në botë. Pasuri e madhe e ujit të ëmbël në ShBA janë edhe liqenet. Ndër to, më të njohurat janë **Liqenet e Mëdha**, që shtrihen në pjesën verilindore të ShBA-së, në kufi me Kanadanë. ShBA-ja është vend me rregullim federativ, që përbëhet prej 50 njësiwe federale - shtete të bashkuara.

Kolonizimi i Amerikës Veriore nga evropianët filloi në shekullin XVI, me konflikte të shumta ndërmjet popullsisë vendase dhe ardhacakëve nga Evropa. Kolonitë më të shumta në territorin e ShBA-së i themeluan anglezët.

Popullsia e ShBA-së karakterizohet me **diversitet racor, etnik, fetar dhe kulturor**. Shumicën e popullsisë e përbëjnë imigrantët nga viset e ndryshme të botës. Numri më i madh i imigrantëve ishte nga Britania e Madhe, Irlanda, nga Afrika, Amerika e Mesme etj. Megjithatë, me origjinë, racë dhe besime të ndryshme, të gjithë banorët e ShBA-së janë amerikanë dhe shumica prej tyre flasin gjuhën angleze. Me 328 milionë banorë (viti 2019), ajo zë vendin e tretë në botë. Shtimi i popullsisë është i ulët, megjithatë ajo është më e re se popullsia e vendeve të tjera të botës së zhvilluar.

Pyramidë e popullsisë së ShBA-së

Shtrirja e popullsisë në territorin e ShBA-së është e pabarabartë. Dendësia mesatare e popullsisë është 33 banorë në 1 km². Dendësinë më të madhe e kanë viset bregdetare, ku jeton gati gjysma e popullsisë së ShBA-së, sidomos përgjatë brigjeve të Atlantikut dhe viseve përreth Liqeneve të Mëdha. Para rreth 200 vjetësh në qytete jetonin vetëm 5 % e popullsisë, kryesisht në Filadelfi, Nju-Jork dhe Boston. Me zhvillimin e industrisë, u rrit ndjeshëm numri i popullsisë në qytete. Sot 82 % e popullsisë jeton në qytete. Qytetet më të mëdha të ShBA-së janë: Nju-Jorku, Los Anxhelosi, Çikago, Hjustoni dhe Filadelfia. Në gjysmën e dytë të shekullit XX zona të mëdha urbane filluan të shndërroheshin në megalopolise.

123

Grupi 3

- Prej sa shteteve përbëhet ShBA?
- Çfarë sistemi të rregullimit shtetëror ka SHBA-ja?
- Cili është kryeqyteti i ShBA-së?

...

Përfundimi:

Konsolidimi i të nxënës

Reflektim i punës së grupeve.

Pasi kryejnë detyrën në grupet e reja që janë krijuar me njëshat, dyshat e treshat e kështu me radhë kthehen dhe riformohen përsëri grupet bazë në të cilët çdo nxënës ka një detyrë specifike të cilën do ta prezantojë. Të gjithë se bashku marrin pjesë me pyetje dhe komente duke e qartësuar problemin deri në fund dhe duke e përcjellë me hartë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Pse: 50-të? Federatë? Misisipi? New England?

Si do ta kishit realizuar ju një asociacion, çfarë do të kishit paraqitur (diskuto dhe mirato)?

Pasi identifikohet shteti, mësimdhënësi kërkon nga nxënësit të nxjerrin faktet dhe statistikën nga atlaset për ShBA-në.

Sipërfaqja- 9,833,520 km², Popullsia - 331,449,281 b, Dendësia- 33.6/km², kryeqyteti - Uashingtoni (Washington DC).

Valuta- Dollari (\$).

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në tri grupe (grupe amë), ku secili nxënës ka një numër 1, 2, 3... Pasi nxënësit të jenë përcaktuar sipas numrave, bashkohen në një grup punues, njëshat bashkë, dyshat bashkë dhe treshat bashkë. Këto grupe njihen si "grupet e ekspertëve" për pjesën që kanë.

Mësimdhënësi i jep secilit grup nga një detyrë (fleta me pyetje dhe detyra) që janë pjesë e tekstit që do e shtjellojnë. Nxënësit lexojnë pjesën e caktuar për kohë të caktuar dhe punojnë duke u bërë ekspertë të çështjes për të cilën janë caktuar.

Pas "ekspertizës", nxënësit kthehen në grupet amë (familjare) dhe për një kohë të shkurtër i shpjegojnë njëri-tjetrit njohuritë e tyre për njësinë. Pjesët me ngjyra në libër: "faktet" dhe "Gjeografia për kureshtarë" dhe "bota bimore dhe shtazore" i lexojnë të gjitha grupet.

Grupi 1

- Sa ka sipërfaqe ShBA-ja?

- Tregoni disa karakteristika për Kordilieret.

Grupi 2

- Tregoni disa karakteristika për Ultësirën e Madhe Qendrore.

- Cilët lumenj gravitojnë në këtë ultësi?

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika Veriore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon rolin e pozitës gjeografike të Azisë Jugperëndimore dhe të vlerësojë rëndësinë e saj në Azi dhe në botë.

Dallon veçoritë kryesore të relievit, klimës, hidrografisë dhe botës bimore e shtazore, duke analizuar rëndësinë e tyre për jetën dhe veprimtaritë e njerëzve.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,2,5; II-2,7,8; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Kanadaja

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përkufizon hapësirën e Kanadasë dhe identifikon shtetet-territoret që e përbëjnë.
- Përshkruan regjionet e Kanadasë sipas specifikave natyrore dhe shoqërore të regjioneve.
- Arsyeton zhvillimin ekonomik të Kanadasë dhe tregon ndikimin në zhvillimin demografik.

Kriteret e suksesit:

1. Tregon me hartë ujërat që lagin Kanadanë;
2. Identifikon lumenjtë e Kanadasë dhe tregon cilët qytete janë ngritur në këta lumenj;
3. Thekson pesë pasuritë natyrore që shquhet Kanadaja.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:
Përgatitja për të nxënës
Videoprezantim.

Mësimdhënësi prezanton një video (deri në 3') e cila i paraqet Kanadanë në tërësi. Pasi kryhet videoprezantimi, mësimdhënësi hap diskutimin në formën e "Stuhisë së mendimeve".

Çka mendoni, cilin vend zë Kanada për nga sipërfaqja?

Renditni pesë shtete sipas madhësisë nga më i madhi deri te më i vogli.

Çfarë dini ju për Kanadanë?

Kjo pjesë hyrëse bëhet me arsyen që të kuptohet stadi i njohurive të nxënësve për temën e caktuar (KANADA).

Si reflektim i pjesës së parë, mësimdhënësi shënon fjalët kyçe në tabelë (gjatë rrjedhës së diskutimit) si mendime të "shpejta" që shprehin nxënësit.

KANADAJA

Fjalët kyçe:

Kanadaja, pasuri natyrore, panja, liqenet, pyjet.

Kanadaja, për nga madhësia territoriale, është ndër vendet më të mëdha në botë. Në drejtim paralel ajo shtrihet nga Oqeani Atlantik, deri në Oqeanin Paqësor. Ndërsa, në drejtim meridional shtrihet nga kufiri verior i ShBA-së deri tek Oqeani i Ngjirë i Veriut. Oqeanet i mundësojnë asaj lidhje të mira me botën. Kanadaja për nga madhësia e territorit është vendi i dytë në botë. Sipërfaqja e saj është 9.984.670 km², që është e përafërt me madhësinë e Evropës.

Relievi e Kanadasë e përbëjnë tri forma kryesore: malet Kordilere, Malet e Vjetra dhe Pllaja e Prerisë. **Malet Kordilere** ndodhen në perëndim, të cilat kanë shtrirje meridionale veri-jug. Janë male të reja, të thepisura dhe me kurora. Maja më e lartë është Logano me 6.050 m. Në lindje shtrihen **Malet e Vjetra**, ndërsa mes tyre shtrihet **Pllaja e Prerisë**.

Harta e Kanadasë
Bregdeti i Oqeanit të Ngjirë të Veriut është shumë më i përthyer sesa pjesët e tjera të bregdetit kanadez. Bregdeti verior është i pasur me ishuj, gjire, ngushtica etj. Për këtë arsye ai njihet si arkipelagu i Kanadasë.

Klima e Kanadasë është e ndryshueshme. Në ndryshueshmërinë e saj ndikojnë gjerësia gjeografike, format relievore dhe oqeanet që e rrethojnë. Në pjesën veriore, e cila është e hapur ndaj Arktikut, dominon klima polare dhe subpolare. Ajo karakterizohet me dimër të gjatë e me borë dhe me verë të freskët e më pak reshje. Pjesa qendrore e Kanadasë ka klimë kryesisht kontinentale. Në pjesën jugore mbretëron klima më e butë dhe me reshje më të mëdha atmosferike. Në klimën e këtyre viseve ndikim të rëndësishëm ka **rryma e Golfit**. Nën ndikimin e kësaj rryme temperaturat mesatare të janarit janë mbi zero.

Dua të di më shumë!

Gjethi i panjës është simbol kombëtar i Kanadasë, i cili ndodhet edhe në flamur.

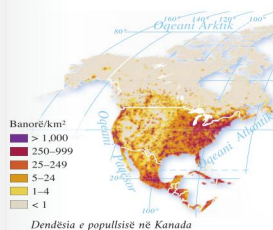

Kanada ka **rrjet të dendur hidrografik, me shumë lumenj dhe liqene**. Liqenet shtrihen gjithandej. Me të njohurat janë Liqenet e Mëdha, që shtrihen në kufi me ShBA-në, Liqeni i Madh i Ariut, Liqeni i Madh i Sklevertëve etj. Ndërsa, lumenjtë më të mëdhenj të Kanadasë janë: Mekenzii, Shën Lorenci dhe Jukoni.

Kanadaja është **vend shumë i madh dhe me dendësi të vogël të popullsisë**. Pjesa më e madhe e popullsisë jeton në brezin kufitar me ShBA-në, me gjerësi prej rreth 300 km. Edhe në këtë pjesë dendësia e popullsisë nuk është e barabartë, pasi më shumë se gjysma e saj është e koncentruar në disa qendra urbane. Në veri të këtij brezi dendësia e popullsisë reduktohet dhe ajo jeton në disa vendbanime përreth minierave. Në këtë territor të madh sot jetojnë 37 milionë banorë. Dendësia mesatare e popullsisë është 3,7 banorë në 1 km².

Kanadaja është **vend i imigrantëve**. Shumica e popullsisë janë me origjinë anglosaksone, me 40 % dhe franceze me 27 %. Përveç indianëve, popullsi vendase janë edhe inuitët (eskimezët). Ata janë rreth 45.000 banorë dhe jetojnë në grupe të shpërndara në brigjet e Arktikut. Kanadaja është shumë atraktive për banorët e shumë vendeve të tjera të botës. Për çdo vit, që nga gjysma e dytë e shekullit XX, ajo pranon mesatarisht nga 150.000 banorë.

Kanadaja ka dy gjuhë zyrtare: **anglishten dhe frëngjishten**. Kanadezët që flasin frëngjishten përbëjnë shumicën e popullsisë së Kuebekut dhe një të tretën e popullsisë së Nju-Brunsvikut. Në

Dendësia e popullsisë në Kanadë

Fjalët kyçe (shembull)	
Panja	Gadishull i Labradorit
Liqenet	Klima arktike
Anglezët dhe francezët	Malet shkëmbore

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Mësimdhënësi drejton njërën nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësishë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

- Pas këtij leximi, nxënëseve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:

- *Sa është sipërfaqja e Kanadasë?*
- *Tregoni fakte për territorin e Kanadasë.*
- *Hapa të njëjtë merren edhe te leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...*
- *Cila është maja më e lartë në KANADA?*
- *Në cilat oqeanë ka dalje?*
- *Cilat janë format kryesore të bregdetit?*

- ...
- Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrin duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.
- *Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Azisë Jugperëndimore.*

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
MISIONI (punë në dyshe).

Arsimtari kërkon nga nxënësit punojnë në dyshe. Secili grup duhet të jetë i pajisur me atlas si mjet pune gjatë aktivitetit. Pyetjet e parashtuara nga arsimtari, nxënësit i shënojnë në fletore dhe i përgjigjen duke bashkëpunuar dhe ilustruar në album ose fletë A4. Ky aktivitet i përngjan një misioni që ata duhet ta realizojnë.

MISIONI	
Përshkruaj relievin e KANADASË.	
Përshkruaj strukturën e popullsisë që jeton në KANADA.	
Gjeni në hartë majën e malit Logano dhe tregoni sa ka lartësinë.	
Llogaritni në formë matematikore diferencën në sipërfaqe në mes ShBA-së dhe KANADASË.	
Tregoni faktorët që ndikojnë në klimën e KANADASË.	
Identifikoni në hartë nga tre lumenj, liqene, ishuj, fjarde dhe gadishuj.	
Gjeni në hartë pesë qendrat më të njohura në KANADA.	

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrezikun e orës mësimore:

Kriteret e punimit për ShBA-në dhe Kanadanë

Detyrë shtëpie:

Mësimdhënësi u jep nxënësve kriteret e shënuara (shtypura) në letër (punimi në Power Point).

Kriteret nga gjeografia:

Pjesët e punimit: Pozita gjeografike, relievi, klima, ujërat, ekonomia, popullsia.

Kriteret teknike:

Deri në 7 slide. 1-3 foto më së shumti për slide. Titulli me font 48, teksti me font 20, bashkëngjitur hartat dhe flamujt e shteteve.

Deri në 7 rreshta shkrim. Të theksohen fjalët kyçe (BOLD).

Në fund jep vlerësim (4-5 rreshta) për shtetin që ju e cilësoni si më të mirë për ju.

Të paraqiten burimet të besueshme dhe edukative.

Artikulli të jetë sipas standardit gjuhësor dhe me rregull estetike.

Emrat e nxënësve që punuan.

Punimi:

Punimi në dyshe dhe të dorëzohet (data) pas një jave mësimore në email / googleclassroom si dhe të paraqitet i printuar për ekspozim në galerinë e punimeve në shkollë.

Vërejtje: Ky është vetëm shembull. Planifikimi, puna dhe prezantimi bëhet sipas mundësive dhe dëshirës së mësimdhënësit.

Kriteret duhet të bazohen në rezultatet e kompetencave që synohet të arrihen këtë vit shkollor. Varësisht nga kushtet dhe klasa, mësimdhënësi i zgjedh rezultatet ose synon të gjitha nëse e vlerëson të mundur.

I-1. Transmeton saktë të dhënat e mbledhura për një temë konkrete, në formë tekstuale, numerike, verbale, elektronike apo në ndonjë formë tjetër të shprehurit.

I-2. Përshkruan një ngjarje, të dhënë si detyrë, të lexuar ose të dëgjuar më parë, në formë verbale, vizuale ose me shkrim, duke ruajtur rrjedhën logjike të saj.

I-5. Prezanton para të tjerëve një projekt për një temë të dhënë, të përgatitur vetë ose në bashkëpunim me grupin, duke gërrshetur format e komunikimit verbal, elektronik dhe veprimin praktik.

II-1. Paraqet, në formë gojore ose të shkruar, grafike, me simbole, argumente të veçanta për të sforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për një problem nga fusha të caktuara.

II-2. Përzgjedh informata nga burime të ndryshme, për një temë konkrete, i klasifikon ato në bazë të një kriteri të caktuar dhe i përdor ato për marrjen e një vendimi apo për zgjidhjen e një problemi/detyrë.

II-4. Përpunon idenë e vet në një projekt me shkrim për një çështje të caktuar duke propozuar aktivitetet kryesore, përcakton qëllimin kryesor, afatet, vendin, personat, materialet dhe mjetet e nevojshme për kryerjen e atyre aktiviteteve si dhe parasheh pengesat e mundshme gjatë realizimit të tyre.

II-7. Interpretën me fjalë, me shkrim/me gojë një rregull, koncept apo proces të caktuar duke e ilustruar atë me shembuj konkretë nga situata të jetës së përditshme.

III-1. Regjistron në formë të shkruar, grafike, me TI etj., informatat ose faktet për një temë të caktuar duke i veçuar, me anë të teknikave të ndryshme, pjesët e rëndësishme dhe më pak të rëndësishme të nevojshme për atë temë/detyrë të dhënë.

III-2. Shfrytëzon në mënyrë efikase fjalorët, enciklopeditë dhe teknologjinë informative apo burimet e tjera gjatë ndërtimit të një ideje ose projekti me bazë klase/shkollë ose jashtë saj.

III-3. Regjistron në skeda dhe teknika të tjera të veçanta, TI etj., informatat ose faktet a formulat për një temë të caktuar duke i radhitur ato sipas llojit, burimit dhe rëndësisë mësimore të tyre.

III-5. Paraqet/skicon idetë e veta për ecurinë dhe mënyrën e zhvillimit të një aktiviteti duke e sqaruar dhe duke argumentuar më pas këtë para të tjerëve.

IV-4. Përdor programet kompjuterike për përpunimin e të dhënave dhe paraqitjen e vizatimeve/diagrameve të nevojshme për përgatitjen e materialeve individuale apo/ dhe publikimeve të ndryshme të shkollës.

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika – veçoritë natyrore, shoqërore-ekonomike.

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon popujt më të njohur që e përbëjnë popullsinë e ShBA-së dhe të Kanadasë sipas përkatësisë etnike, racore e fetare.

Krahason shtetet sipas madhësisë sipërfaqësore, populative, nivelit të arsimit, urbanizimit, strukturës ekonomike dhe bën dallimin e organizimit politiko-administrativ mes ShBA-së dhe Kanadasë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës:

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: ShBA-ja dhe Kanadaja

Punë në dyshe, formati Power Point.

Punimi duhet t'u përmbahet kritereve që mësimdhënësi i ka paraqitur me detyrën, disa orë (dy javë) më herët.

Emri i nxënësit	Ilustrimet 25%	Artikuli 25%	Shpjegim 30%	Bashkëpunimi 20%	Nota
1	3	5	4	3	4
2					
3					
4					

Për të nxjerrë notën veprojme kështu (shembull):

$$3 \times 0.25 + 5 \times 0.25 + 4 \times 0.30 + 3 \times 0.20 = 0.75 + 1.25 + 1.2 + 1.5 + 0.60 = 3.8 \text{ pra nota është } 4$$

Mësimdhënësi mund të formojë një instrument sipas kritereve të veta ose t'i paraqesë kriteret së bashku me nxënësit.

Instrumenti 3 - Prezantim me gojë (30%). Nxënësi vlerësohet sipas standardeve të vlerësimit, të përshkruara në: UA, Kurrikulën Bërthamë dhe Udhëzuesin për vlerësim.

Nota 5. Nxënësi i cili bashkëbisedon me arsimtarin dhe ofron fakte, argumente dhe e analizon detyrën para se të përgjigjet. Ka shprehje të rrjedhshme dhe logjike. Bashkëbisedimin e përcjell me gjestikulacion për sqarim të rasteve. Ofron faktet gjeografike, njeh objektet gjeografike; shpjegon dukuritë dhe proceset gjeografike si dhe raportet që janë në lidhshmëri me njësitë e përpunuara hapësinore; analizon lidhshmëritë dhe ligjshmëritë gjeografike që shprehen dhe veprojnë brenda këtyre njësive; paraqet aftësitë, shkathhtësitë e shprehitë, të dinë të shërbehen me to dhe të përvetësojnë mënyrën e të menduarit gjeografik.

Nota 4. Nxënësi i cili bashkëbisedon me arsimtarin, ofron fakte dhe e analizon detyrën para se të përgjigjet. Ka shprehje të rrjedhshme dhe logjike, me ngecje në informacion. Bashkëbisedimin e përcjell me gjestikulacion për eksplikim të rasteve, jo në formë shumë të saktë. Ofron faktet gjeografike, njeh objektet gjeografike; shpjegon dukuritë dhe proceset gjeografike si dhe raportet që janë në lidhshmëri me njësitë e përpunuara hapësinore; analizon lidhshmëritë dhe ligjshmëritë gjeografike që shprehen dhe veprojnë brenda këtyre njësive; paraqet aftësitë, shkathhtësitë e shprehitë, të dinë të shërbehen me to dhe të përvetësojnë mënyrën e të menduarit gjeografik jo shumë të saktë.

Nota 3. Nxënësi i përgjigjet pyetjeve të arsimtarit, por jo mjaftueshëm. Ka shprehje të rrjedhshme dhe deri diku të logjikshme, me ngecje në informacion. Bashkëbisedimin e përcjell më me ngecje nga mungesa e leximit të mjaftueshëm. Ofron faktet gjeografike, njeh disa objekte gjeografike; shpjegon dukuritë dhe proceset gjeografike (ato që i di) si dhe raportet që janë në lidhshmëri me njësitë e përpunuara hapësinore; Paraqet aftësitë, shkathhtësitë e shprehitë, të dinë të shërbehen me to.

Nota 2. Nxënësi mundohet të bisedojë, ofron fakte gjatë bisedës, por shumë pak. Vërehet mungesa e leximit, nuk i plotëson as 30% të kritereve të lartpërmendura.

Nota 1. Nxënësi nuk u përgjigjet pyetjeve, nuk bashkëbisedon. Nuk i plotëson kriteret e lartpërmendur as 20%.

SHTETET E BASHKUARA TË AMERIKËS

Fjalët kyçe:

ShBA-ja, fuqi ekonomike, njësi federale, industria, urbanizimi.

Shtetet e Bashkuara të Amerikës (ShBA-ja) shtrihen ndërmjet Oqeanit Atlantik dhe Paqësor. ShBA-ja zë sipërfaqe prej 9.833.520 km². Ajo përfshin pjesën qendrore dhe jugore të Amerikës Veriore, skajin veriperëndimor (Alaskën) dhe ishujt Havaje në Oqeanin Paqësor. ShBA-ja në veri kufizohet me Kanadanë, kurse në jug me Meksikën. Shtrirja ndërmjet dy oqeanëve ka bërë që ShBA-ja të ketë pozitë të volitshme gjeografike, jo vetëm në kontinentin e Amerikës, por edhe në botë.

Malet Kordilere shtrihen në pjesën perëndimore të ShBA-së. Veçohen me pasuri të shumta natyrore, sikurse me fuqi të ujërave rrjedhëse, xehe dhe lëndë djegëse, por edhe me bukuri natyrore dhe parqe nacionale (Jellouston), që janë atraksion për vizitorë të shumtë anë e mbanë botës.

Malet Apalache ndodhen në pjesën lindore të ShBA-së dhe kanë shtrirje në drejtim verilindje-jugperëndim. Janë male të vjetra dhe të erodhuara, të pasura me minerale të shumta, e sidomos me thëngjillguri dhe me lumenj të shkurtrë dhe të pasur me ujë.

Harta e ShBA-së

Ultësira e Madhe Qendrore shtrihet ndërmjet Apalacheve në lindje dhe Maleve Shkëmbore në perëndim. Ndërsa, në drejtim meridional ajo shtrihet nga Liqenet e Mëdha në veri, deri te gjiri i Meksikës në jug. Ajo përbëhet prej

KANADAJA

Fjalët kyçe:

Kanadaja, pasuri natyrore, panja, liqenet, pyjet.

Kanadaja, për nga madhësia territoriale, është ndër vendet më të mëdha në botë. Në drejtim paralel ajo shtrihet nga Oqeani Atlantik, deri në Oqeanin Paqësor. Ndërsa, në drejtim meridional shtrihet nga kufiri verior i ShBA-së deri tek Oqeani i Ngrirë i Veriut. Oqeanet i mundësojnë asaj lidhje të mira me botën. Kanadaja për nga madhësia e territorit është vendi i dytë në botë. Sipërfaqja e saj është 9.984.670 km², që është e përafërt me madhësinë e Evropës.

Relievi në Kanadasë e përbëjnë tri forma kryesore: malet Kordilere. Malet e Vjetra dhe Pllaja e Prerisë. **Malet Kordilere** ndodhen në perëndim, të cilat kanë shtrirje meridionale veri-jug. Janë male të reja, të thepisura dhe me kurora. Maja më e lartë është Logano me 6.050 m. Në lindje shtrihen **Malet e Vjetra**, ndërsa mes tyre shtrihet **Pllaja e Prerisë**.

Harta e Kanadasë

Bregdeti i Oqeanit të Ngrirë të Veriut është shumë më i përthyer sesa pjesët e tjera të bregdetit kanadez. Bregdeti verior është i pasur me ishuj, gjire, ngushtica etj. Për këtë arsye ai njihet si arkipelagu i Kanadasë.

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë natyrore të regjioneve amerikane

Rezultatet e të nxënës të temës:

Analizon përthyeshmërinë e madhe bregdetare si dhe vlerëson rëndësinë e kanalit të Panamasë dhe përshkruan rëndësinë e tij ekonomike.

Analizon veçoritë klimatike dhe hidrografike të Amerikës së Mesme. Përcakton shtrirjen hapësinore të Amerikës së Mesme dhe dallon përparësitë e pozitës së saj ndaj Amerikës Veriore dhe Amerikës Jugore.

Identifikon në hartë gadishujt, ishujt dhe detet që i lagin brigjet e Amerikës së Mesme.

Dallon dhe të arsyeton shtrirjen e zonave klimatiko-vegjetative mes pjesëve veriore dhe jugore, viseve të larta dhe të ulëta të Amerikës së Mesme.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5,6; II-1, 7; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Amerika e Mesme - veçoritë e përgjithshme gjeografike

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Analizon pozitën gjeografike të Amerikës së Mesme dhe vlerëson rëndësinë e saj për regionet e tjera të Amerikës.
- Analizon shtrirjen e vargmaleve, malet e vjetra, ultësirat dhe fushat e rëndësishme të këtij regjioni.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon malet e reja dhe të vjetra;
- Kategorizon grupet e ishujve të Amerikës së Mesme;
- Tregon vendet më të pasura me pyje në Amerikën e Mesme;
- Identifikon në hartë të paktën tre shtetet më të zhvilluara të regjionit.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

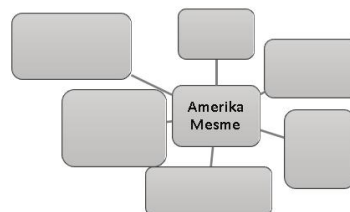

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Klaster - Pema e mendimeve (punë individuale).

Si fillim i orës, mësimdhënësi kërkon nga nxënësit të shprehin njohuritë e tyre për Amerikën e Mesme. Në tabelë formohet teknika e KLASERIT me në qendër AMERIKA E MESME, ku nxënësit degëzojnë ato njohuri që kanë për njësinë e re. Komentet shënohen edhe nëse i përkasin pjesës shoqërore.

AMERIKA E MESME - VEÇORITË NATYRORE DHE GJEOGRAFIKE

Fjalët kyçe:

Rio Grande, kanali i Panamasë, kolonia, plantacionet.

Amerika e Mesme përfshin territorin ndërmjet ShBA-së dhe Amerikës Jugore, nga lumi Rio Grande në veri, deri te deti i Karaibeve në jug. Në lindje kufizohet me Oqeanin Atlantik, kurse në perëndim me Oqeanin Paqësor.

Territorin e Amerikës së Mesme e përbëjnë **dy tërësi kryesore: pjesa kontinentale dhe e ishujve**. Pjesën kontinentale e përbëjnë Meksika dhe rripi i ngushtë tokësor, e cila paraqet urë lidhëse drejt Amerikës së Jugut. Regjioni karakterizohet me aktivitet të lartë sizmik dhe vulkanik.

Pjesën ishullore e përbëjnë **ishujt Karaibe**, të cilët shtrihen në një hark të madh në detin e Karaibeve. Ishujt Karaibe përfshijnë arkipelagun e Antileve të Mëdha, Antilet e Vogla dhe Bahamet, pastaj ishujt Trinidad, Tobagon dhe shumë ishuj të tjerë. Antilet e Mëdha përfshijnë katër ishujt më të mëdhenj: Kubën, Haitin, Xhamajkën dhe Porto-Rikon.

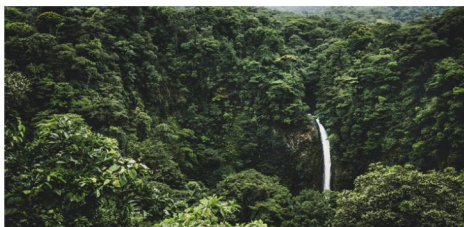
Ishujt Karaibe karakterizohen me reliev kryesisht malor, me **maja vullkanike**, që kalojnë mbi 3 mijë metra (ishulli Haiti). Në ishuj ka shumë vullkane të shuara dhe aktive. Nga vullkanet më të fuqishme, më i njohuri është **Mon Pele** (viti 1902), nga shpërthimi i të cilit humbën jetën rreth 30 mijë njerëz.

Harta e pjesës kontinentale të Amerikës Qendrore

Amerikën e Mesme e përbëjnë Meksika dhe disa shtete më të vogla. Në mesin e vendeve të Karaibeve ende disa prej tyre janë koloni të ShBA-së, Britanisë së Madhe, Francës dhe Holandës.

Amerika e Mesme shtrihet në pjesën veriore të brezit të ngrohtë. Klima ndikohet më shumë nga lartësia mbidetare, e cila reflektohet me **brezat e lartësisë**. Si pasojë e kësaj, dallohen disa breza të lartësisë. **Zona bregdetare** (0-900 m), ku temperaturat mesatare vjetore të ajrit nuk janë më të ulëta se 24°C, njihet si **toka e nxehtë**. Karakterizohet me klimë të lagësht të nxehtë e me vegetacion të vrullshëm dhe dendësi të vogël të popullsisë. Mbi këtë brez, deri në lartësi 1.800 m, vazhdon klima mesatare me temperatura mesatare 18-24°C. Ky brez është i populluar dendur dhe quhet **zona e kafesë**, për shkak të kushteve të volitshme për kultivimin e saj. Më dendur i populluar dhe më i rëndësishëm ekonomikisht është brezi i lartësisë mbidetare 1.800-3.000 m, e njohur si **toka e freskët**. Temperaturat mesatare lëvizin nga 13-18°C. Në këtë brez kultivohen kulturat bujqësore, që janë të ngjashme me ato të rrafshinave të brezit të mesëm gjeografik (gruri, pemët, perimet).

Pyjet tropikale dhe ujëvara "Fortuna" në Kosta-Rika

Ishujt e Karaibeve, nën ndikimin e pasateve, pranojnë dy herë më shumë reshje se brigjet e Paqësorit të Amerikës Qendrore. Sasia mesatare vjetore e reshjeve lëviz nga 3.000 deri në 6.000 mm. Në fund të verës dhe gjatë vjeshtës Amerika e Mesme u ekspozohet efekteve shkatërruese të cikloneve tropike, të njohura si **uragane**.

Pyetje dhe detyra

1. Nga gjykimimi juaj, cili është kuptimi më i gjerë gjeografik: Amerikë Latine apo Amerikë e Mesme?
2. Shkruaj për rëndësinë e kanalit të Panamës.
3. Përmend shtetet kontinentale të Amerikës së Mesme.
4. Shpjego paraqitjen e uraganeve në Amerikën e Mesme.

133

Vërejtje: Klasteri nuk është plotësuar me arsyen që nuk mund të paragjykojmë se çfarë mund të shprehin nxënësit gjatë një ore mësimore.

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

Lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësishë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

- Pas këtij leximi, nxënëseve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:
- *Tregoni në hartë tërësinë gjeografike që përfshin Amerika e Mesme.*
- *Kush e përbën pjesën ishullore të Am. Mesme?*
- *Identifikoni në hartë gadishujt e Am. Mesme.*
- Hapa të njëjtë merren edhe të leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...
- Cili është lumi më i madh dhe liqeni më i madh në Am. Mesme?
- Ishujt më të mëdhenj janë:

...

- Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrin duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.
- *Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Amerikës së Mesme.*

Përforsimi:

Konsolidimi i të nxënës

Punë me fletore pune (individuale).

Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit që të plotësojnë Fletore punë, (pjesën natyrore).

3. Kategorizoni ishujt sipas grupeve që paraqiten në harta.

4. Në cilën pjesë të regjionit janë shtrirë dy qytetërimet e lashta majët dhe aztekët?

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika – veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon popujt më të njohur në Amerikën e Mesme sipas përkatësisë etnike, racore e fetare

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,5, 6; II-1,7; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: RNF: 3, 3.1, 3.2; RNF: 4,4.1, 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Veçoritë shoqërore-gjeografike të Amerikës Qendrore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë kryesore të popullsisë në Amerikën Qendrore dhe shpjegon shtrirjen e popullsisë sipas religjioneve.
- Ndërlidh ndikimin e resurseve natyrore me zhvillimin demografik të regionit të Amerikës Qendrore.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon shtetet e Amerikës së Mesme;
- Identifikon popujt kryesorë dhe qytetërimet e hershme të këtij regionit;
- Tregon tri zonat/vendet me dendësinë më të madhe të popullsisë;
- Tregon popujt kryesorë sipas racave.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Klaster – Pema e mendimeve (punë individuale).

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësinë e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlidhet me njësinë e re që do të zhvillohet, pjesën shoqërore të Amerikës.

- Trego ku shtrihet Amerika e Mesme.*
- Cilët ishuj, gadishuj, shkretëtira, male, lumenj shtrihen në këtë region?*

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- Cilat shtete janë pjesë e këtij kontinenti?*
- A njihni ndonjë personalitet të shquar që ka origjinë amerikano-latine?*
- Cilët popuj jetojnë në këtë region?*

Kështu nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Amerikës Qendrore, vazhdim i njësisë së kaluar.

AMERIKA E MESME – VEÇORITË GJEOGRAFIKO-SHOQËRORE

Fjalët kyçe:

mestikët, indianët, kreolët, kanali i Panamasë, Meksika, Kuba, Xhamajka.

Territori i Amerikës së Mesme që nga lashtësia banohej nga popujt indianë (majët, astekët dhe toltekët), të cilët themeluan civilizimet e tyre. Pothuajse të gjitha vendet, me përjashtim të Belizesë, dikur ishin koloni spanjolle. Gjuhë zyrtare e këtyre vendeve është spanjishtja, ndërsa religjioni kryesor është katolicizmi. Në shumicën e vendeve dominojnë mestikët, të cilët janë përzierje e indianëve dhe evropianëve, kryesisht spanjollë dhe portugezë. Në Guatemalë dominojnë indianët dhe në Honduras dominojnë kreolët. Kreolët janë banorë me origjinë romane evropiane, kryesisht spanjollë. Mbi një të tretën e popullsisë së të gjitha shteteve e përbën popullsia e re. Shtimi natyror është i lartë, ndërsa në të gjitha vendet raporti ndërmjet popullsisë urbane dhe rurale është i barabartë.

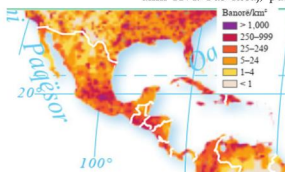
Në ishujt Karaibe jetojnë rreth 40 milionë banorë. Popullsia vendase me prejardhje indiane u shfaros nga spanjollët dhe evropianët e tjerë në shekullin XVI. Pas kësaj, pushtuesit filluan të sillnin skllëver afrikanë, ndërsa qendër e tregtisë me skllëver u bënë Kuba dhe Xhamajka. Skllëverit punonin në plantacionet e kallamit të sheqerit dhe në fushat e kafesë e të pambukut (Xhamajkë, Barbados, Martinik). Në ishujt Bahama, Haiti dhe Xhamajkë shumicën e popullsisë e përbëjnë nigrëdët, ndërsa në Kubë dhe në Republikën Dominikane e përbëjnë mulatët.

Në Amerikën e Mesme jetojnë rreth 150 milionë banorë. Dendësia më e madhe e popullsisë është në ishujt Karaibe. Në kërkim të kushteve më të mira, numër i madh i banorëve të Amerikës së Mesme për çdo ditë emigrojnë në SHBA dhe në Kanada, shumica prej tyre në mënyrë ilegale.

Historia e Amerikës së Mesme është me plot revolucione, luftëra, pucë ushtarake dhe trazira me karakter politik. Pas çlirimit nga sundimi i gjatë kolonial, Amerika e Mesme ishte rajon i pazhvilluar ekonomikisht dhe i fragmentuar politikisht.

Amerika e Mesme deri vonë njihej për rezerva të minereve të ndryshme, por në dekadat e fundit u zbuluan edhe fushat e pasura me rezerva të naftës dhe të gazit natyror. Përveç kësaj, pasuri shtesë paraqesin edhe pyjet tropike dhe ushqimi nga deti.

Ky vend është rajon bujqësor i plantacioneve, ku rëndësinë më të madhe

Dendësia e popullsisë në Amerikën e Mesme

e kanë ato të bananes, kafesë, kallamit të sheqerit, agrumeve, misrit etj. Megjithatë, plantacionet më të mëdha janë në pronësi të kompanive të mëdha nga ShBA-ja, që i sjellin pak përfitime ekonomisë vendore.

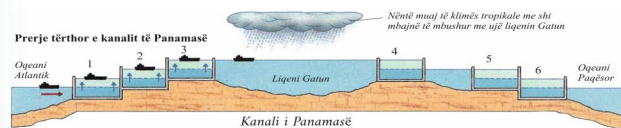
Në shumicën e vendeve të Amerikës së Mesme industria ushqimore është njëra ndër degët më kryesore, e më pas vijin industria e tekstilit dhe ajo kimike. Ishujt Karaibe janë të njohur me rezervatë boksitit (Xhamajka, Republika Dominikane) dhe rezervatë nikelit (Kuba).

Shteti më i madh i Karaibeve është **Kuba**, e cila përfshin ishullin me të njëjtin emër dhe shumë ishuj të vegjël. Kuba mban orientimin socialist edhe në ekonominë e saj shtetërore. **Plantacionet e kallamit të sheqerit** zënë 2/3 e tokës së punueshme. Sheqeri, nikeli dhe duhani paraqesin prodhimet kryesore të eksportit. Kryeqyteti i saj është **Havana**, me mbi dy milionë banorë.

Të gjitha shtetet e Amerikës Qendrore kanë dalje në det. Për komunikacionin detar të këtyre vendeve rëndësi të madhe ka **kanali i Panamasë**, i cili lidh Oqeanin Atlantik dhe atë Paqësor. Kanali e ndan Panamanë në dy pjesë dhe konsiderohet si kufi ndërmjet Amerikës Veriore dhe Jugore. Kanali i Panamasë me gjatësi 64 km është hapur përgjatë ngushticës së Panamasë në vitin 1914 dhe paraqet ndërtimin më të madh të të gjitha kohëve. Pjesën më të madhe të investimeve në ndërtimin e këtij kanali e kishte ShBA-ja, në pronësi të së cilës ishte deri në vitin 1999, kur i kthehet Panamasë. Me hapjen e këtij kanali rrugët detare u shkurtuan ndjeshëm ndërmjet brigjeve lindore dhe perëndimore të Amerikës dhe të kontinenteve të tjera të botës. Përmes këtij kanali, brenda vitit kalojnë mbi 15 mijë anije.

Kultivimi i duhanit në Kubë

Pyetje dhe detyra

1. Interpretë mënyrën e depërtimit të gjuhës spanjolle dhe të fesë së krishterë në Amerikën e Mesme.
2. Trego vendet ku jetojnë më shumë mulatët e nigrëdit.
3. Përmend shtetet e pasura me xehe të boksitit.
4. Kush i ka në pronësi plantacionet e mëdha bujqësore?

135

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Ruaje fjalën e fundit për mua

Mësimdhënësi u jep mundësi për të diskutuar rreth një teksti të lexuar.

Nxënësit udhëzohen që gjatë leximit të tekstit të përcaktohen për një apo më shumë pjesë që për ata janë më interesante (popullsia, resurset, bujqësia...).

Pjesët e zgjedhura dhe numri i faqes ku është marrë pjesa shkruhen në një fletëz, ndërsa në fletëzën tjetër me ngjyrë tjetër shkruhet një koment për citatin.

Njëri nga nxënësit e tregon faqen ku e ka zgjedhur pjesën, e lexon atë, ndërsa të tjerët e përcjellin në libër gjatë leximit. Pas leximit tjerët diskutojnë rreth citatit.

Në fund të diskutimit nxënësi i cili është përcaktuar për pjesën, lexon komentin e tij për atë citat. Pas leximit të këtij komenti nxënësit tjerë nuk kanë të drejtë të japin komente shtesë.

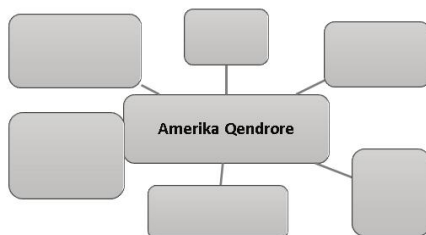
E njëjta ecuri e leximit të citatit dhe komentimit praktikohet edhe te nxënës të tjerë.

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit
Punë në dyshe (bashkëpunuese).

Pasi që lexohet, në tabelë formohet KLASËR në qendër të tabelës se zezë shënohet (AMERIKA QENDRORE) dhe kërkohet nga nxënësit të përmbledhen të dyja pjesët (shoqërore dhe natyrore). Nxënësit punojnë në dyshe duke bashkëpunuar (shkëmbyer informacione) për pjesën natyrore dhe shoqërore të Amerikës me qëllim që të dyja pjesët të formojnë një të vetme.

Nxënësit në formë vullnetare ose aktivizohen vetë nga mësimdhënësi që të plotësojnë diagramin me komente që lidhen me Amerikën.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika e Mesme

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon përthyshmërinë e madhe bregdetare si dhe vlerëson rëndësinë e Kanalit të Panamasë dhe përshkruan rëndësinë e tij ekonomike.

Analizon veçoritë klimatike dhe hidrografike të Amerikës së Mesme. Dallon popujt më të njohur në Amerikën e Mesme sipas përkatësisë etnike, racore e fetare.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,5; II-1,2,8; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2, 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Amerika Qendrore (ushtrime)

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon veçoritë kryesore të popullsisë në Amerikën Qendrore;
- Klasifikon regionet gjeografike të Amerikës së mesme kontinentale dhe ishullore;
- Shpjegon relievin dhe bregdetin e regjionit në hartë.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë grupet e Ishujve te Indisë Perëndimore.
- Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
- Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore.
- Përshkruan tri specifikat dalluese të popullsisë mestike dhe zambose.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

“Loja me shigjeta” (Individuale).

Mësimdhënësi fillon orën me një aktivitet zbavitës. Në tabelë, shënon disa fjalë kyçe ose terma (qytete, emra malesh, lumenjtë, ishuj...) të cilat asocojnë me dy shtetet e njësisë që do të zhvillohet, Amerika Qendrore. Pasi shënohen në tabelë dhe përgatitet “targeti”, mësimdhënësi përmend 3 numra që u përkasin nxënësve në ditar dhe kërkon nga ta që me shumës ose letër të godasin tabelën. Në vendin që e godet, kërkon nga ta që të identifikojnë se cilit vend i takon, çka është dhe të listojnë në tabelë të India ose Pakistani. Nëse nuk kanë njohuri, atëherë kërkojnë ndihmën e shokut/shoqes së klasë për ta identifikuar. Kështu aktiviteti vazhdon për një kohë të shkurtër në identifikim të fjalëve kyçe.

Fjalët kyçe: Sierra Madre, Atillet e mëdha dhe të vogla, Meksika, Rryma e Golfit, Gjiri i Meksikës, Kalifornia, mestikët, zambose, mulatët, hispanik etj.

AMERIKA E MESME – VEÇORITË NATYRORE DHE GJEOGRAFIKE

Fjalët kyçe:

Rio Grande, kanali i Panamasë, kolonia, plantacionet.

Amerika e Mesme përfshin territorin ndërmjet ShBA-së dhe Amerikës Jugore, nga lumi Rio Grande në veri, deri te deti i Karaibeve në jug. Në lindje kufizohet me Oqeanin Atlantik, kurse në perëndim me Oqeanin Paqësor.

Territorin e Amerikës së Mesme e përbëjnë **dy tërësi kryesore: pjesa kontinentale dhe e ishujve**. Pjesën kontinentale e përbëjnë Meksika dhe rripi i ngushtë tokësor, e cila paraqet urë lidhëse drejt Amerikës së Jugut. Regjioni karakterizohet me aktivitet të lartë sizmik dhe vulkanik.

Pjesën ishullore e përbëjnë **ishujt Karaibe**, të cilët shtrihen në një hark të madh në detin e Karaibeve. Ishujt Karaibe përfshijnë arkipelagun e Antileve të Mëdha, Antilet e Vogla dhe Bahamet, pastaj ishujt Trinidad, Tobagon dhe shumë ishuj të tjerë. Antilet e Mëdha përfshijnë katër ishujt më të mëdhenj: Kubën, Haitin, Xhamajkën dhe Porto-Rikon.

Ishujt Karaibe karakterizohen me reliev kryesisht malor, me **maja vullkanike**, që kalojnë mbi 3 mijë metra (ishulli Haiti). Në ishuj ka shumë vullkane të shuara dhe aktive. Nga vullkanet më të fuqishme, më i njohuri është **Mon Pele** (viti 1902), nga shpërthimi i të cilit humbën jetën rreth 30 mijë njerëz.

Harta e pjesës kontinentale të Amerikës Qendrore

Amerikën e Mesme e përbëjnë Meksika dhe disa shtete më të vogla. Në mesin e vendeve të Karaibeve ende disa prej tyre janë koloni të ShBA-së, Britanisë së Madhe, Francës dhe Holandës.

Amerika e Mesme shtrihet në pjesën veriore të brezit të ngrohtë. Klima ndikohet më shumë nga lartësia mbidetare, e cila reflektohet më **brezat e lartësisë**. Si pasojë e kësaj, dallohen disa breza të lartësisë. **Zona bregdetare** (0-900 m), ku temperaturat mesatare vjetore të ajrit nuk janë më të ulëta se 24°C, njihet si **toka e nxehtë**. Karakterizohet me klimë të lagësht të nxehtë e me vegetacion të vrullshëm dhe dendësi të vogël të popullsisë. Mbi këtë brez, deri në lartësi 1.800 m, vazhdon klima mesatare me temperatura mesatare 18-24°C. Ky brez është i populluar dendur dhe quhet **zona e kafesë**, për shkak të kushteve të volitshme për kultivimin e saj. Më dendur i populluar dhe më i rëndësishëm ekonomikisht është brezi i lartësisë mbidetare 1.800-3.000 m, e njohur si **toka e freskët**. Temperaturat mesatare lëvizin nga 13-18°C. Në këtë brez kultivohen kulturat bujqësore, që janë të ngjashme me ato të rrafshinave të brezit të mesëm gjeografik (gruri, pemët, perimet).

Pyjet tropikale dhe ujëvara "Fortuna" në Kosta-Rika

Ishujt e Karaibeve, nën ndikimin e pasateve, pranojnë dy herë më shumë reshje se brigjet e Paqësorit të Amerikës Qendrore. Sasia mesatare vjetore e reshjeve lëviz nga 3.000 deri në 6.000 mm. Në fund të verës dhe gjatë vjeshtës Amerika e Mesme u ekspozohet efekteve shkatërruese të cikloneve tropike, të njohura si **uragane**.

Pyetje dhe detyra

1. Nga gjykim i juaj, cili është kuptim më i gjerë gjeografik: Amerikë Latine apo Amerikë e Mesme?
2. Shkruaj për rëndësinë e kanalit të Panamasë.
3. Përmend shtetet kontinentale të Amerikës së Mesme.
4. Shpjego paraqitjen e uraganeve në Amerikën e Mesme.

133

Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes

Pas çdo përshkrimi të elementeve me specifika të tyre të veçanta, nxënësit në shtyllën me shkronjën "V" japin vlerësimin me 1 ose 2 pikë për elementin e caktuar. Në fund gjatë vizitës së mësimdhënësit nëpër banka, nxënësit arsyetojnë punën e tyre dhe vlerësimin që kanë dhënë duke e arsyetuar.

Amerika	V	elementët	V	Afrika
		←Pozita gjeografike→		
		←Relievi→ Ultësirat, malet		
		←Klima→ Përshkruaj dhe vlerëso klimën		
		←Ujërat→ Lumenjtë, liqenet, detet...		
		←Shtetet→ Shtetet sipas pozitës, ekonomisë dhe turizmit		
		←Komenti juaj→ Komente të nxënësve për regionet		

Përforcimi: Konsolidimi i të nxënësve

Në pjesën e tretë grupet prezantojnë punën e tyre para klasës, gjithnjë duke përdorur hartën.

Klasa (nxënësit) aty ku nuk e kanë të qartë, kërkojnë shpjegim shtesë duke shtruar pyetje.

Në fund të punës, mbliiden pikët dhe ruhen për të nxjerrë regionin më të preferuar të Amerikës Qendrore për nxënësit.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë natyrore të regjioneve amerikane

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon tërësisht e mëdha relievo: Ultësirën e Amazonit, të Orinokos, rrafshnaltën e Guajanës, pllajën e Brazilit.

Analizon veçoritë klimatike dhe hidrografike të Amerikës Jugore.

Analizon shtrirjen gjeografike të mineraleve më të njohura në këtë regjion, si: hekuri, mangani, boksiti, ari, nafta, diamanti etj.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-2,6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Amerika Jugore - veçoritë e përgjithshme gjeografike

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Vlerëson rëndësinë e oqeanit për klimën e kontinentit.
- Identifikon malet më të njohura të reja, fushat, ishujt dhe luginat lumore në hartën fiziko-gjeografike.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon ishujt më të mëdhenj në Amerikën Jugore;
2. Identifikon lumenjtë në Amerikën Jugore;
3. Tregon të paktën pesë male të reja dhe pesë të vjetra në hartën e Amerikës Jugore.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Klaster – Pema e mendimeve (punë individuale).

Si fillim i orës, mësimdhënësi kërkon nga nxënësit të shprehin njohuritë e tyre për Amerikën Jugore. Në tabelë formohet teknika e KLASERIT me në qendër AMERIKA JUGORE, ku nxënësit degëzojnë ato njohuri që kanë për njësinë e re. Komentet shënohen edhe nëse i përkasin pjesës shoqërore.

Vërejtje: Klasteri nuk është plotësuar me arsyen që nuk mund të paragjykojmë se çfarë mund të shprehin nxënësit gjatë një ore mësimore.

AMERIKA JUGORE – VEÇORITË NATYRORE DHE GJEORAFIKE

Fjalët kyçe:

Amerika Jugore, kanali i Panamasë, Amazoni, selvaset, pampaset.

Amerika Jugore ndodhet në hemisferën perëndimore, shumica e territorit të së cilës shtrihet në jug të ekuatorit. Ajo ndodhet ndërmjet Oqeanit Atlantik në lindje dhe Oqeanit Paqësor në perëndim. Në veri kufizohet me detin e Karaibeve, ndërsa në jug i afrohet Antarktikut me rreth 1.000 km. Me formën dhe pozitën e saj gjeografike ajo i ngjan shumë kontinentit të Afrikës. Amerika Jugore për nga madhësia territoriale është kontinenti i katërt në botë. Sipërfaqja e përgjithshme e saj është 18 milionë km², ku jetojnë 386 milionë banorë.

Krahasoni madhësinë e saj territoriale dhe demografike me Evropën.

Harta fizike e Amerikës Jugore

Amerikën Jugore e përbëjnë 12 shtete të pavarura. Shumica e këtyre vendeve ishin koloni të Spanjës dhe të Portugalisë. Pas një lufte të gjatë, ato e fitojnë pavarësinë në fillim të shekullit XIX, me përjashtim të Guajanës Franceze, që ende është koloni e Francës.

Bregdeti i Amerikës Jugore është pak i përthyer, me përjashtim të pjesës jugore, ku ndodhet Toka e Zjarrtë, arkipelagu i Kilit dhe arkipelagu i Folklandeve. Arkipelagu i Tokës së Zjarrtë ndodhet në jugun e largët të kontinentit. Ngushtica e Magelanit i ndan këta ishuj nga pjesa kontinentale. Disa gjire futen thellë në kontinentin e Amerikës Jugore; Guajakili në perëndim, gjiri i Venezuelës në veri dhe La Plata në juglindje.

Relievi në Amerikës Jugore e përbëjnë **tri tërësi kryesore**: pjesa lindore, ku shtrihen **ultësirat**, dhe **rrafshnaltat**, si dhe pjesa perëndimore që përfshin **sistemin malor të Andeve**.

Ultësirat më të mëdha shtrihen në pellgjet lumore të Amazonit, Orinokos, Paranës dhe Paragvajit. Ato janë uniforme, të rrafshëta dhe kryesisht mocalore. Territorin ndërmjet ultësirës së Amazonit dhe Orinokos e zënë **rrafshnaltat e Brazilit dhe e Guajanës**. Ndërsa, në jug të kontinentit të Amerikës shtrihet **rrafshnaltat e Patagonisë** me lartësi deri 1.500 m.

Andet janë sistemi më i gjatë malor i Amerikës Jugore. Shtrihen në drejtim veri-jug, përgjatë gjithë bregdetit perëndimor të Amerikës Jugore, me gjatësi rreth 9 mijë km. Andet shtrihen nga deti i Karaibeve deri te Toka e Zjarrtë. Më shumë se 50 maja malore arrijnë lartësinë mbi 6.000 m, në shpatet e të cilave lëshohen shumë akullnaja. Maja më e lartë është Akonkagua me 6.960 m. Pjesën veriore të Andeve e karakterizojnë aktiviteti vullkanik dhe **tërmetet, si dhe dallohen qartë brezat e lartësisë**. Pjesa qendrore e Andeve është më e gjerë, me pllajë të gjera ndërmjet vargmaleve me kurora. Pjesën jugore të Andeve e karakterizojnë akullnajat dhe kufiri shumë i ulët i borës, që sillet në rreth 1.000 m lartësi.

Tipat klimatikë në Amerikën Jugore

Klima e Amerikës Jugore, për shkak të pozitës gjeografike, të ndikimit të oqeanit dhe të shtrirjes së saj të zgjatur, është mjaft komplekse. Pjesa më e madhe shtrihet në brezin tropik. Andet paraqesin barrierë, që pengojnë depërtimin e masave të ajrit nga Oqeani Paqësor në brendi të kontinentit.

Dallohen disa zona klimatike. Më kryesoret janë: **zona e klimës tropikale, zona e klimës subtropikale dhe zona e klimës mesatare**. Zona e klimës tropikale me reshje shiu mbretëron në pjesën e ultësirës përreth lumit Amazon dhe në pjesën e bregdetit perëndimor të kontinentit. Klima e këtyre vi-

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Lexim i drejtuar DLTA (punë individuale).

Mësimdhënësi drejton njërin nga nxënësit ose lexon vetë me zë pjesën e njësisë (paragrafin). Kur përfundon leximi, diskutohet për atë se çka u lexua, gjithnjë duke shpjeguar me hartë.

- Pas këtij leximi, nxënësve u shtrohen pyetjet varësisht nga natyra e përmbajtjes:
 - *Tregoni në hartë tërësinë gjeografike që përfshin Amerika Jugore.*
 - *Kush e përbën pjesën ishullore të Am. Jugore (ishujt)?*
 - *Identifikoni në hartë gadishujt e Am. Jugore.*
- Hapa të njëjtë merren edhe te leximi i pjesës/paragrafit 2, 3...
 - *Cili është lumi më i madh dhe liqeni më i madh në Am. Jugore?*
 - *Lumenjtë më të mëdhenj janë:*
 - *Cili është gjiri më i madh i regionit?*
- ...
- Pas leximit të fundit, mësimdhënësi duhet të japë mundësi që ata të flasin me njëri-tjetrin e jo përmes tij. Këtë e arrin duke dhënë pyetjet dhe duke miratuar përgjigjet me lëvizje të kokës.
- *Vlerësoni me fjalët tuaja pozitën gjeografike të Am. Jugore.*

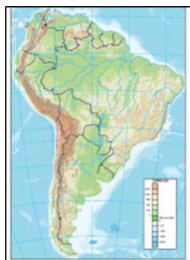
Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit
Detyrë individuale (fletore pune).

Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit që të plotësojnë Fletore pune, (pjesën natyrore).

AMERIKA JUGORE

Në hartën e Amerikës Jugore plotësoni emërtimet kryesore gjeografike (det, oqean, lumë, gjire, mal, ultësirë, shkretëtirë, kanal etj.)

Mësimdhënësi vlerëson punën dhe saktësinë e nxënësve dhe merr shënime në listën e kontrollit për aktivitetin e tyre gjatë orës.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika – veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Arsyeton strukturën e popullsisë së Amerikës Jugore sipas përkatësisë kombëtare, racore dhe fetare.

Dallon pasuritë natyrore më të njohura (metaleve, naftës, qymyrit, gazit e pasurive të tjera) dhe rolin e tyre në zhvillimin ekonomik.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-2,6; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: RNF: 3, 3.1, 3.2;

RNF: 4,4.1, 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Veçoritë shoqërore-gjeografike të Amerikës Jugore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë kryesore të popullsisë në Amerikën Jugore.
- Ndërlidh ndikimin e resurseve natyrore më zhvillimin ekonomik dhe demografik të regjionit të Amerikës Jugore.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon shtetet e Amerikës Jugore;
2. Identifikon popujt kryesorë, qytetërimet e hershme të këtij regjioni;
3. Tregon tri zonat/vendet me të industrializuara;
4. Shpjegon me hartë zonat më të banuara.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Klaster – Pema e mendimeve (punë individuale).

Mësimdhënësi fillon orën duke e përsëritur njësinë e kaluar në formën e diskutimit. Për kohën sa është duke u zhvilluar diskutimi, synohet që të ndërlidhet me njësinë e re që do të zhvillohet, pjesën shoqërore të Amerikës.

- Trego ku shtrihet Amerika Jugore.
- Cilët ishuj, gadishuj, malet, shkretëtira, lumenj shtrihen në këtë regjion?
- Cilat janë karakteristikat e lumit Amazona?

Ndërlidhje me pjesën shoqërore:

- Cilat shtete janë pjesë e këtij regjioni?
- Çfarë gjuhë fliten në këtë pjesë?
- Cilët popuj jetojnë në këtë regjion?

Kështu nxënësit njoftohen që do të zhvillohet pjesa shoqërore e Amerikës Jugore, vazhdim i njësisë së kaluar.

AMERIKA JUGORE – VEÇORITË GJEOGRAFIKO-SHOQËRORE

Fjalët kyçe:

inkët, spanjollët, portugezët, përzjerja e racave, Rio-de-Zhaneiro, Buenos-Ajres.

Në Amerikën Jugore jetojnë 386 milionë banorë. Banorët e Amerikës Jugore flasin kryesisht gjuhët romane me bazë latine, prandaj ky kontinent ndryshe njihet edhe si **Amerika Latine**. Në pjesën më të madhe të kontinentit flitet gjuha spanjolle, ndërsa në Brazil gjuha portugeze. Në Peru, Ekuador dhe në Bolivi, gjuha e indianëve është e barabartë me spanjishten.

Popullsia e Amerikës Jugore karakterizohet me strukturë të ndërlukuar racore dhe etnike. Kjo shpjegohet me historinë e pushtimit dhe popullimit të kontinentit. Banorët e parë ishin indianët, të cilët erdhën nga Amerika Veriore rreth 12 mijë vjet më parë dhe gradualisht u zgjeruan në të gjithë kontinentin. Kështu, **inkët** në shekullin XII, në Andet Qendrore formuan mbretërinë e tyre të fuqishme me rreth 20 milionë banorë, me kryeqendër në qytetin Kusko. Mirëpo, mbretërinë e inkëve e shkatërruan kolonizatorët spanjollë.

Machu Picchu në Andet e Perut

Evropianët e parë që arritën në Amerikën Jugore ishin **spanjollët dhe portugezët**. Nga shekulli XVI, deri në shekullin XIX, sollën me forcë miliona skllavë nigrë nga Afrika. Me kalimin e kohës ndodhi **përzjerja e racave dhe e popujve** të ndryshëm dhe kështu u krijuan mulatët, mestikët, zam-bosët dhe kreolët. Po ashtu u formuan gjuhë të përziera, zakone dhe tradita, që çuan në krijimin e popujve të rinj. Mbi gjysma e popullsisë së Amerikës Latine vjen nga martesat e përziera.

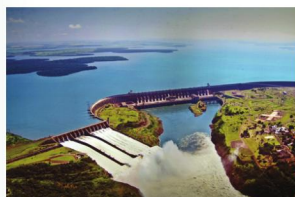

Dendësia e popullsisë në Amerikën Jugore

Shumica e popullsisë jeton në pjesët periferike të kontinentit, përgjatë bregdetit të Atlantikut, në territoret e pampaseve dhe në rrafshnalta, ndërsa brendia e kontinentit është rrallë e banuar. Pothuajse gjysma e popullsisë së kontinentit jeton në një shtet, respektivisht në Brazil. Dendësia mesatare e popullsisë është 21.5 banorë në 1 km². San-Paulo, Buenos-Ajres, Rio-de-Zhaneiro, Karakas, Lima, Santiago, Montevideo janë qytetet më të mëdha të Amerikës Jugore etj.

Resurset kryesore janë: pyjet, uji, tokat, xehet dhe klima e nxehtë. Me pasuri ujore Amerika Jugore është menjëherë pas Azisë, kurse me sipërfaqe pyjore zë vendin e parë në botë. Është shumë e pasur me tokë pjellore, por edhe me minerale.

Bazën e ekonomisë së vendeve që shtrihen në basenin e La Platës e përbën bujqësia (Paraguaji, Uruguaji, Argentina). Ndërsa, në verilindje dhe në viset e Andeve rolin kryesor të ekonomisë e ka xehetaria (Guajana, Surinami, Venezuela, Kolumbia, Ekuadori, Peruja, Bolivia). Rreth 80 % e vlerës ekonomike gjenerohet nga prodhimi i naftës dhe i gazit natyror dhe pjesa tjetër realizohet nga përpunimi i metaleve.

Diga në lumin Parana

Banore indigjene në Peru

Pyetje dhe detyra

1. Trego për banorët e parë në Amerikën Jugore.
2. Përmend qytetet më të mëdha të Amerikës Jugore.
3. Në cilat shtete përpjesëtohet spanjolle vazhdon të flitet edhe gjuha e indianëve?
4. Shëno pasuritë natyrore që ka regjioni.

144

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
INSERT (punë individuale)

Në pjesën e dytë udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓) Informacion i njohur, (±) informacion i ri, (-) informacion që ndryshon nga ai që e di, (?) sqarime për informacion - i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	±	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që di	(?) Sqarime për informacionin

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës

Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit që të plotësojnë në fletore pune individualisht. Aktiviteti realizohet në mënyrë individuale si detyrë që të vlerësohet se sa kanë kuptuar nxënësit njësinë.

Plotëso detyrën:

Në hartën e Amerikës Jugore plotësoni emërtimet kryesore gjeografike (det, oqean, lumë, gjire, mal, ultësirë, shkretëtirë, kanalet etj.). Zonat më të njohura industriale.

Gjatë punës përdoret vetëm atlas, pa tekste.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Amerika – veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon veçoritë klimatike dhe hidrografike të Amerikës Jugore. Analizon shtrirjen gjeografike të mineraleve më të njohura në këtë regjion, si: hekuri, mangani, boksiti, ari, nafta, diamanti etj. Arsyeton strukturën e popullsisë së Amerikës Jugore sipas përkatësisë kombëtare, racore dhe fetare. Dallon pasuritë natyrore më të njohura (metaleve, naftës, qymyrit, gazit e pasurive të tjera) dhe rolin e tyre në zhvillimin ekonomik.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-2,6; II-1,4,7; III-1, 5, IV-1

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Aktivitet - Amerike Jugore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon veçoritë kryesore të popullsisë në Amerikën Jugore.
- Vlerëson rolin e pozitës gjeografike në zhvillimin e regjionit;
- Shpjegon relievin dhe bregdetin e regjionit në hartë.
- Përshkruan veçoritë e kushteve natyrore të regjionit.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon në hartë malet kryesore të Amerikës Jugore.
2. Tregon tri përparësi të pozitës gjeografike të regjionit.
3. Liston nga tri elementet dalluese të klimës, ujërave dhe botës bimore.
4. Përshkruan tri specifikat dalluese të popullsisë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:
Përgatitja për të nxënësit
PUZZLE

Një punë që mund të kryhet nga mësimdhënësi dhe të përdoret si mjet për të nxënë.

Në hartën politike të AMERIKËS JUGORE (shembull), mësimdhënësi vizaton në një fletë të bardhë shtetet me laps, një e nga një, në të njëjtën madhësi (kopje me laps). Pasi vizatohen shtetet, i pret me gërshtë dhe i ngjyros. Si shenjë mund të vendosë në vend të emrave, numra. Kështu mësimdhënësi formon harta të veçanta të shteteve të kontinenteve përkatëse dhe mund t'i përdorë për përforsim, ushtrime... në formën e kuizit, puzzle... Materialet: fletë A4, prerëse, gërshtë, harta gjeografike, ngjithës që hiqet, laps, ngjyra dhe notes ngjithës me ngjyra. Aktiviteti të formohet pa tekste, vetëm me ndihmën e ataseve.

AMERIKA JUGORE – VEÇORITË NATYRORE DHE GJEORAFIKE

Fjalët kyçe:

Amerika Jugore, kanali i Panamasë, Amazoni, selvaset, pampaset.

Amerika Jugore ndodhet në hemisferën perëndimore, shumica e territorit të së cilës shtrihet në jug të ekuatorit. Ajo ndodhet ndërmjet Oqeanit Atlantik në lindje dhe Oqeanit Paqësor në perëndim. Në veri kufizohet me detin e Karaibeve, ndërsa në jug i afrohet Antarktikut me rreth 1.000 km. Me formën dhe pozitën e saj gjeografike ajo i ngjan shumë kontinentit të Afrikës. Amerika Jugore për nga madhësia territoriale është kontinenti i katërt në botë. Sipërfaqja e përgjithshme e saj është 18 milionë km², ku jetojnë 386 milionë banorë.

Krahasoni madhësinë e saj territoriale dhe demografike me Evropën.

Harta fizike e Amerikës Jugore

Amerikën Jugore e përbëjnë 12 shtete të pavarura. Shumica e këtyre vendeve ishin koloni të Spanjës dhe të Portugalisë. Pas një lufte të gjatë, ato e fitojnë pavarësinë në fillim të shekullit XIX, me përjashtim të Guajanës Franceze, që ende është koloni e Francës.

Bregdeti i Amerikës Jugore është pak i përthyer, me përjashtim të pjesës jugore, ku ndodhet Toka e Zjarrtë, arkipelagu i Kilit dhe arkipelagu i Folklandeve. Arkipelagu i Tokës së Zjarrtë ndodhet në jugun e largët të kontinentit. Ngushtica e Magelanit i ndan këta ishuj nga pjesa kontinentale. Disa gjire futen thellë në kontinentin e Amerikës Jugore; Guajakili në perëndim, gjiri i Venezuelës në veri dhe La Plata në juglindje.

Relievi në Amerikën Jugore e përbëjnë **tri tërësi kryesore**: pjesa lindore, ku shtrihen **ulhtësit**, dhe **rrafshnaltat**, si dhe pjesa perëndimore që përfshin **sistemin malor të Andeve**.

Ulhtësit më të mëdha shtrihen në pellgjet lumore të Amazonit, Orinokos, Paranës dhe Paragujit. Ato janë uniforme, të rrafshëta dhe kryesisht moçalore. Territorin ndërmjet ulhtësirës së Amazonit dhe Orinokos e zënë **rrafshnaltat e Brazilit dhe e Guajanës**. Ndërsa, në jug të kontinentit të Amerikës shtrihet **rrafshnaltat e Patagonisë** me lartësi deri 1.500 m.

Andet janë sistemi më i gjatë malor i Amerikës Jugore. Shtrihen në drejtim veri-jug, përgjatë gjithë bregdetit perëndimor të Amerikës Jugore, me gjatësi rreth 9 mijë km. Andet shtrihen nga deti i Karaibeve deri te Toka e Zjarrtë. Më shumë se 50 maja malore arrijnë lartësinë mbi 6.000 m, në shpatet e të cilave lëshohen shumë akullnaja.

Tipat klimatikë në Amerikën Jugore

Maja më e lartë është Akonkagua me 6.960 m. Pjesën veriore të Andeve e karakterizojnë aktiviteti vullkanik dhe **tërmetet, si dhe dallohen qartë brezat e lartësisë**. Pjesa qendrore e Andeve është më e gjërë, me pllajë të gjera ndërmjet vargmaleve me kurora. Pjesën jugore të Andeve e karakterizojnë akullnajat dhe kufiri shumë i ulët i borës, që sillet në rreth 1.000 m lartësi.

Klima e Amerikës Jugore, për shkak të pozitës gjeografike, të ndikimit të oqeanit dhe të shtrirjes së saj të zgjatur, është mjaft komplekse. Pjesa më e madhe shtrihet në brezin tropik. Andet paraqesin barrierë, që pengojnë depërtimin e masave të ajrit nga Oqeani Paqësor në brendi të kontinentit.

Dallohen disa zona klimatike. Më kryesoret janë: **zona e klimës tropikale, zona e klimës subtropikale dhe zona e klimës mesatare**. Zona e klimës tropikale me reshje shiu mbretëron në pjesën e ulhtësirës përrreth lumit Amazon dhe në pjesën e bregdetit perëndimor të kontinentit. Klima e këtyre vi-

Detyrë e tyre është:

Të identifikojnë shtetet në hartë dhe t'i ngjiesin ato në vendin përkatës së bashku me notesin (letrën ngjyrtë me ngjyrë) me specifikat për shtetet (sipërfaqja, popullsia, emir dhe kryeqyteti).

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes

Në mes të klasës vendoset një bankë (banka e thesarit), ku mësimdhënësi vendos material shtesë si fotografi, notesticks me të dhëna të veçanta për shtetet, kafshë, foto të sistemeve malore, lumenj të veçantë, bimë në fotografi... që janë pjesë e kontinentit. Nxënësit mund t'i marrin dhe t'i përdorin gjatë punës së tyre nëse janë pjesë e detyrës që kanë për shtetet, regjionet, kontinentet e caktuara.

Nëse këto mjete si të tilla përdoren në vendin e gabuar, mësimdhënësi vendos vërejtje në formë notesi me ngjyrë.

Objektivat për realizim	Rezultatet e fituara
Gjeni në pesë qendrat më të mëdha në Amerikën Jugore.	(e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjytëse dhe vendosin shënim.
Lima, Montevideo, Brazilia, Buenos-Ajres, Bogota.	(e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjytëse dhe vendosin shënim.
Gjeni në hartë pesë lumenjtë më të rëndësishëm të Amerikës Jugore.	(e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjytëse dhe vendosin shënim.
Gjeni në hartë Patagoninë, Kodrilleret e Andeve, fushën e Gran Çakos, rrafshnaltën braziliane.	(e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjytëse dhe vendosin shënim.
Përshkruani klimën nga veriu drejt jugut.	(e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjytëse dhe vendosin shënim.
Liqenet.	Identifiko liqenet.
Identifikoni 7 resurset që shquhet Amerika Jugore.	(e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjytëse dhe vendosin shënim.
Gjeni në hartë shtetet nëpër të cilat kalon Ekuatori.	(e gjejnë pikën/vendin dhe e rrethojnë atë me pusullë ngjytëse dhe vendosin shënim.

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënit
Detyrë dhe punë në dyshe

Në pjesën e tretë nxënësit në grup, për 3 minuta, duhet të shpjegojnë të gjithë punën e tyre gjatë misionit. Mësimdhënësi mund të kërkojë nga ta t'u përgjigjen edhe disa pyetjeve që u parashtrohen.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

Mësimi 61

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë natyrore të Oqeanisë, Australisë, dhe rajoneve polare

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon pozitën gjeografike skajore në hemisferën jugore të Australisë, veçoritë natyrore, relievin, klimën, ujërat, botën bimë dhe shtazore.

Identifikon vendburimet e mineraleve, si: qymyrgurit, hekurit, naftës, zinkut, plumbit, bakrit, arit etj

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,5,6; II-1, 7; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Australia - emri, pozita gjeografike dhe veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Krahason sipërfaqen e kontinentit australian me kontinentet tjera në hartën e botës dhe tregon tri karakteristikat kryesore të Australisë.
- Shpjegon me hartë elementet fiziko-gjeografike të kontinentit australian, duke bashkëpunuar me nxënësit e tjerë në klasë.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon në hartë pesë qendrat kryesore të Australisë.
2. Evidenton lumenjtë Darling dhe Murray në hartë.
3. Numëron pesë resurset kryesore natyrore.
4. Tregon tri fakte historike për kontinentin australian.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

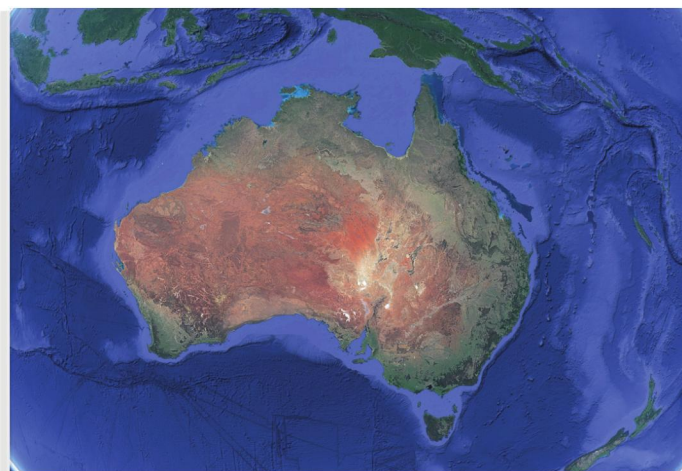
Përgatitja për të nxënësit
"Asociacion"

Arsimtari formon një asociacion në tabelë si vjeggëz që nxënësit të gjejnë njësinë që do të zhvillohet dhe të pyesin për rubrikat se çka asocojnë.

A	B	C	D
Tasmania	Barriera Koralore	Bomerang	Aborigjen
AUSTRALIA			

Çdoherë pasi identifikohet njësi (asociacioni) mësimdhënësi jep shpjegime për fjalët kyçe që janë paraqitur në asociacion, duke dhënë shpjegime në detaje për kuptimin e tyre.

Tasmania – Ishulli më i madh i Australisë.

AUSTRALIA – EMRI, POZITA GJEOGRAFIKE DHE VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

klima e thatë,
llojet endemike,
kriks, kanguri.

Emri i Australisë rrjedh prej emërimit latin *Terra australis incognita*, që në përkthim do të thotë *tokë jugore e panjohur*. Është kontinenti më i vogël për nga sipërfaqja, me 7.7 milionë km². Me gjithë sipërfaqen e saj ndodhet në hemisferën jugore. Në lindje gjendet Oqeani Indian, në perëndim lagët nga ujërat e Oqeanit Indian, kurse në veri del në detin e Timorit dhe detin Arafur.

Nga të gjitha kontinentet, Australia më afër e ka Azinë, me të cilën i bashkon arkipelagu i Malajës, ndërkajq prej Evropës është larg rreth 20.000 km. Vija bregdetare e Australisë është pak e përhyer. Më i përshtatshëm është bregdeti verilindor, ku koralet kanë ndërtuar **Barrierën e Madhe Koralore**. Gjiret më të mëdha australiane janë gjiri i Karpentarisë në veri dhe Gjiri i Madh Australian në jug. Ishulli më i madh është Tasmania.

Dua të di më shumë!

Shkëmbi ranor Uluri (Ayers Rock) është një nga simbolet e Australisë. Uluri ndodhet brenda parkut nacional, të cilin e menaxhojnë pjesëtarët e fisit indigjen **ananungu**.

Australia është **kontinenti më i ulët në botë**, me lartësi mesatare mbidetare 215 m. Rreth 40 % të relievit i takon brezit hipsometrik, deri në 200 m lartësi mbidetare. Në relievin e Australisë dallohen tri tërësi natyrore. Rrafshnalta e Australisë Perëndimore është tërësia më e madhe, kryesisht shkretinore, por me rëndësi të madhe ekonomike për shkak të pasurive të mëdha me xehë. Në pjesën qendrore ndodhet **Ultësira e Madhe Australiane**, e cila rreth liqenit Eir kalon në depresion. Në lindje janë **Malet Australiane**, të cilat paraqesin një sisteme malor që nis në gadishullin Jork në veri dhe përfundojnë në ishullin e Tasmanisë në jug. Në këto male ndodhet maja më e lartë në **Koseusko** me **2.228 m** lartësi mbidetare.

Australia ka klimën më të thatë prej të gjitha kontinenteve. Rreth dy të tretat e territorit të saj marrin më pak se 500 mm reshje në vit. Me klimë të thatë veçohen sidomos pjesa qendrore dhe perëndimore e kontinentit. Shkretëtirat e mëdha shtrihen deri në brigjet e Oqeanit Indian në Australinë Perëndimore.

Harta e Australisë

152

Grupi 3

- Cilëve pëllgje u takojnë lumenjtë e Australisë?
- Për çka përdoren lumenjtë e Australisë?
- Cilat janë karakteristikat e lumenjve të Australisë?

...

Përforsimi:

Konsolidimi i të nxënësve

Prezantim i punës në grupe.

Në pjesën e tretë grupet prezantojnë punën e tyre para klasës, gjithnjë duke përdorur hartën.

Klasa (nxënësit) aty ku nuk e kanë të qartë kërkojnë shpjegim shtesë duke shtruar pyetje.

Në fund të punës, mbledhen pikët dhe ruhen për të nxjerrë regjionin më të preferuar të Afrikës për nxënësit.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Barriera e madhe Koralore – Zonë e koralëve në pjesën lindore.

Bumerang – Armë artizanale e vendasve në Australi.

Aborigjen – Popullsia vendase e Australisë.

Në fund mësimdhënësi i pyet: si do ta formonit ju një asociacion për Australinë? Diskutim 2 min.

Ndërtimi i njohurive:

Përpunimi i përmbajtjes

Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Mësimdhënësi ndan nxënësit në tri grupe (grupe amë), ku secili nxënës ka një numër 1, 2, 3... Pasi nxënësit të jenë përcaktuar sipas numrave, bashkohen në një grup punues, njëshat bashkë, dyshat bashkë dhe treshat bashkë. Këto grupe njihen si "grupet e ekspertëve" për pjesën që kanë.

Mësimdhënësi i jep secilit grup nga një detyrë (fletë me pyetje dhe detyra) që janë pjesë e tekstit që do ta shtjellojnë. Nxënësit lexojnë pjesën e caktuar për kohë të caktuar dhe punojnë duke u bërë ekspertë të çështjes për të cilën janë caktuar.

Pas "ekspertizës", nxënësit kthehen në grupet amë (familjare) dhe për një kohë të shkurtër i shpjegojnë njëri-tjetrit njohuritë e tyre për njësien. Pjesët me ngjyra në libër: "faktet" dhe "Gjeografia për kureshtarë" dhe "bota bimore dhe shtazore" i lexojnë të gjitha grupet.

Grupi 1

- Ku pozicionohet Australia?
- Me cilat oqeane ose dete laget?
- Si u zbulua Australia nga kush?

Grupi 2

- Çfarë klime dominon në Australi?
- Në cilën pjesë dominon klima tropikale?
- Cili është dallimi në mes klimës tropikale dhe ekuatoriale?

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Oqeania, Australia, Arktiku dhe Antarktikë dhe rajonet polare, veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënit të temës:

Analizon veçoritë demografike të Australisë.

Identifikon vendburimet e mineraleve, si: gymyrgurit, hekurit, naftës, zinkut, plumbit, bakrit, arit etj

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,4,5; II-1,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 5.1. 5.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Australia – veçoritë shoqërore dhe ekonomike

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Evidenton veçoritë kryesore të popullsisë në kontinentin Australian dhe shpjegon shtrirjen raciale të popullsisë sipas regjioneve të caktuara.
- Shpjegon me anën e hartës administrimin federal të shtetit Australian dhe identifikon qendrat kryesore në Australi.

Kriteret e suksesit:

1. Dallon regjione kryesore të Australisë;
2. Specifikon regjionet sipas elementeve gjeografike dhe demografike;
3. Tregon pesë faktorët e zhvillimit ekonomik të Australisë;
4. Identifikon qytetet mëdha në Australi.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

“Klaster” Pema e mendimeve (punë individuale).

Si fillim i orës, mësimdhënësi kërkon nga nxënësit të shprehin njohuritë e tyre për AUSTRALINË. Në tabelë formohet teknika e KLASTERIT me në qendër AUSTRALIA, ku nxënësit degëzojnë ato njohuri që kanë për njësinë e re. Komentet shënohen edhe nuk i përkasin pjesës shoqërore. Mësimdhënësi së bashku me nxënësit paraqesin kriteret në tabelë ose i sjell të gatshme dhe i shënon që nxënësit t'i kenë përpara të përshkruara.

POPULLSIA, ZHVILLIMI EKONOMIK DHE NDARJA POLITIKE E AUSTRALISË

Fjalët kyçe:

aborigjinët, blegtoria, Merino, Sidenji, Melburni.

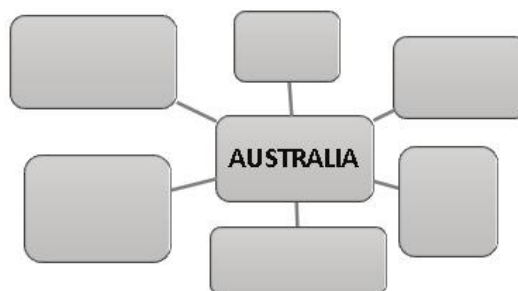
Në fund të shekullit XVI ish-in portugezët dhe spanjollët të parët që lundruan deri në brigjet e Australisë, mirëpo hulumtimin e detajuar të brigjeve australiane e bëri lundërtari britanik Xhejms Kuk, në vitin 1770, duke e shpallur Australinë pronë të Britanisë së Madhe. Në kohën e zbulimit të Australisë aty jetonin rreth 300.000 **aborigjinë**, të cilët mendohet se kanë ardhur nga Azia Juglindore, diku para më se 40.000 vjetëve. Sot ata përbëjnë vetëm 2 % të popullsisë dhe më tepër jetojnë në veri të vendit.

Sot, Australia është **kontinenti me numrin më të vogël të popullsisë**. Në vitin 2022 kishte rreth 26 milionë banorë. **Mbi 90 % të popullsisë në Australi sot e përbëjnë imigrantët evropianë**. Evropianët e parë që janë vendosur në Australi janë migrantët britanikë dhe irlandezë. Më vonë popullimin e shpejtojnë edhe “Ethet e Arit”, kur evropianët e parë vinin këtu duke shpresuar se do të gjenin ar dhe minerale të tjera të çmuara.

Deri në vitet e 70-ta të shekullit XX kanë ardhur kryesisht popullsi nga Evropa, meqenëse udhëheqja australiane zbatonte politikën e **Australisë së Bardhë**, duke provuar që ta popullonte kryesisht me banorë të racës së bardhë. Kjo politikë kishte ngjyrim raciste, andaj përfundoi së zbatuari, dhe prej vitit 1973 nisin të imigronin edhe pjesëtarë të grupeve të tjera etnike, më tepër nga Azia.

Origjina e ndryshme e fëmijëve australiane

Australia është kontinenti me dendësi të vogël të banimit dhe shpërndarje jo të barabartë të popullsisë sipas regjioneve. Mbi 90 % e popullsisë jeton në Australinë Juglindore, në hapësirat ndër-mjet qyteteve Adelajd dhe Brizbejn. Kjo trevë ka klimë të volitshme dhe zhvillim të lartë ekonomik. Dendësi të madhe të popullsisë ka edhe pjesa jugperëndimore e vendit, aty ku ndodhet qyteti i Pertit. Pjesa e brendshme shkretinore është pothuajse e pabanuar, përveç vendbanimeve të vogla të aborigjinëve, të xehetarëve dhe të fermave blegtorale.

Australia ka **shkallë të lartë të zhvillimit ekonomik** dhe bën pjesë në grupin e vendeve më të zhvilluara në botë. Dikur veprimtaritë kryesore ekonomike ishin blegtoria dhe xehetaria, kurse sot dominojnë veprimtaritë shërbëse, tregtia, turizmi dhe komunikacioni, ku punojnë rreth tri të katërtat e popullsisë australiane.

Dua të di më shumë!

Hekurudha më e rëndësishme e Australisë është ajo që lidh Sidnejin me Perthin. Në ulësiërën Nularbor, në një gjatësi prej 530 km, hekurudha është krejtësisht e drejtë.

Australia ka pak toka bujqësore. Rreth gjysma e kontinentit është me livadhe dhe kulllosa, për këtë arsye blegtoria është dega më e zhvilluar e bujqësisë. Australia, me numrin e deleve, e zë vendin e dytë në botë, ndërsa është e dyta në botë pas Kinës edhe për prodhimin dhe eksportin e leshit të deleve. Mbarështohen më tepër delet e tipit **merino**. Përveç deleve, në viset ku ka më shumë lageshti, mbarështohen edhe gjedhët. Përdorimi i madh i mjeteve agroteknike në bujqësi mundëson fitimin e rendimenteve të larta. Ky kontinent e zë vendin e tretë në botë për prodhimin e grurit, pas Kanadasë dhe Argjentinës.

Australia është e pasur me resurse minerale, të cilat përbëjnë mbi gjysmën e vlerës së eksportit të saj. Ka rezerva të hekurit, boksitëve, manganit, plumbit dhe zinkut, uranit, arit etj. Një nga vend-gjetjet e mëdha të diamanteve ndodhet në rrafshnaltën Kimberli.

Ajo është e pasur edhe me burime të shumta energjetike sikurse thëngjilli, nafta dhe gazi natyror. Industria është e llojllojshme dhe e koncentruar në juglindje të vendit, kryesisht në rrethinat e Sidnejit dhe qyteteve të tjera të mëdha. Degët më të zhvilluara të industrisë janë industria ekstraktive, metalurgjike, ushqimore, grafike të tekstilit etj. Portet më të mëdha detare janë Sidneji, Melburni dhe Brizbejn.

Për shkak të pushimoreve të shumta bregdetare dhe parqeve nacionale me bukuri të shumta natyrore dhe botë specifike shtazore, Australia është një destinacion i preferuar për turistë të shumtë nga e mbarë bota. Mesatarisht gjatë vitit e vizitojnë mbi pesë milionë turistë të huaj, më së shumti nga Evropa, Japonia, SHBA-ja, Zelanda e Re etj.

Pjesa dërrmuese e popullsisë së Australisë jeton në qytete. Qyteti më i madh është **Sidneji**, pas tij **Melburni**, kurse kryeqyteti është **Kanbera**. Ka rregullim shtetëror konfederativ dhe përbëhet

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Grupet e ekspertëve (Punë në grupe).

Arsimtari udhëzon nxënësit që të lexojnë tekstin në heshtje dhe individualisht.

Derisa nxënësit lexojnë, arsimtari shënon në tabelë disa pyetje ku nxënësit pas leximit i plotësojnë me ato fragmente që mendojnë se e plotësojnë pyetjen e parashtruar.

Pyetje	Komente (fragmente nga teksti)
1. Sa banorë jetojnë në Australi?	
2. Cila gjuhë flitet në Australi?	
3. Sa përqind e popullsisë e përbëjnë evropianët?	
4. Kush janë ABORIGJENËT?	
5. Sa është dendësia mesatare e popullsisë?	
6. Cilat besime i takon popullsia?	
7. Cila degë e ekonomisë është më e zhvilluar?	
8. Për çka shquhet Australia në rang botëror?	
9. Me cilat rezerva minerare shquhet Australia?	
10. Prej sa shtetesh përbëhet Australia Federale?	

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënit
Shkrim i lirë

Tema: AUSTRALIA - Veçoritë natyrore dhe shoqërore

(Gjatë shkrimit të lirë nxënësit shkruajnë pa u ndalur, me qëllim që të shkruarit e tyre të burojë në mënyrë të tillë që ata të mos kenë frikë nga kritikën dhe korrigjimet. Shkrimet e lira të kësaj natyre e përgatisin nxënësit për veprimtari krijuese të shkruarit.)

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rojedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Oqeania, Australia, Arktiku dhe Antarktiku dhe rajonet polare, veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Analizon veçoritë demografike të Australisë.

Identifikon vendburimet e mineraleve, si: qymyrgurit, hekurit, naftës, zinkut, plumbit, bakrit, arit etj

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,4,5; II-4,7; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2, 2.1.2.2; 5.1.5.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Australia (ushtrime)

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon veçoritë kryesore të popullsisë në kontinentin australian.
- Evidenton veçoritë kryesore të popullsisë në kontinentin Australian dhe shpjegon shtrirjen raciale të popullsisë sipas regjioneve të caktuara.

Kriteret e suksesit:

1. Përshkruan tri karakteristika të popullsisë aborigjene;
2. Specifikon regjionet sipas elementeve gjeografike;
3. Tregon pesë faktorët e zhvillimit ekonomik të Australisë;
4. Identifikon qytetet mëdha në Australi.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

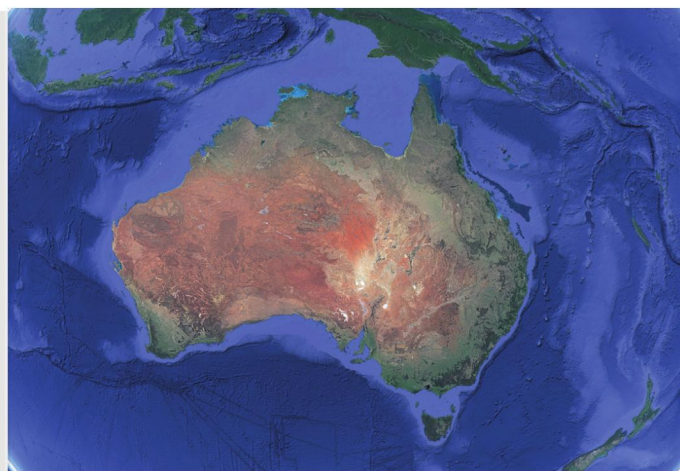
Kategorizimi i kafshëve (punë individuale).

Mësimdhënësi hap diskutimin në klasë se çfarë dinë për Botën bimore dhe shtazore të Afrikës ku para tyre në tabelë paraqet një hartë të Afrikës dhe një tabelë dhe fotografi.

Çilat kafshë i njihni? Çka janë xhunglat dhe në cilin brez shtrihen...? Çilat kafshë i njihni në foto?

Tregoni disa kafshë që jetojnë në Afrikë dhe në Azi (kujdes sepse në liste ka kafshë që nuk i përkasin asnjërit kontinent).

Mësimdhënësi mund ti shënojë disa kafshë dhe nxënësit t'i ndajnë në tabelë.

AUSTRALIA – EMRI, POZITA GJEOGRAFIKE DHE VEÇORITË NATYRORE

Fjalët kyçe:

klima e thatë, llojet endemike, kriks, kanguri.

Emri i Australisë rrjedh prej emërimit latin *Terra australis incognita*, që në përkthim do të thotë *tokë jugore e panjohur*. Është kontinenti më i vogël për nga sipërfaqja, me 7.7 milionë km². Me gjithë sipërfaqen e saj ndodhet në hemisferën jugore. Në lindje gjendet Oqeani Indian, në perëndim lagët nga ujërat e Oqeanit Indian, kurse në veri del në detin e Timorit dhe detin Arafur.

Nga të gjitha kontinentet, Australia më afër e ka Azinë, me të cilën i bashkon arkipelagu i Malajës, ndërkajq prej Evropës është larg rreth 20.000 km. Vija bregdetare e Australisë është pak e përhyer. Më i papërshtatshëm është bregdeti verilindor, ku koralet kanë ndërtuar **Barrierën e Madhe Koralore**. Gjiret më të mëdha australiane janë gjiri i Karpentarisë në veri dhe Gjiri i Madh Australian në jug. Ishulli më i madh është Tasmania.

Dua të di më shumë!

Shkëmbi ranor Uluri (Ayers Rock) është një nga simbolet e Australisë. Uluri ndodhet brenda parkut nacional, të cilin e menaxhojnë pjesëtarët e fisit indigjen **ananungu**.

Australia është **kontinenti më i ulët në botë**, me lartësi mesatare mbidetare 215 m. Rreth 40 % të relievit i takon brezit hipsometrik, deri në 200 m lartësi mbidetare. Në relievin e Australisë dallohen tri tërësi natyrore. Rrafshnalta e Australisë Perëndimore është tërësia më e madhe, kryesisht shkretinore, por me rëndësi të madhe ekonomike për shkak të pasurive të mëdha me xehë. Në pjesën qendrore ndodhet **Ultësira e Madhe Australiane**, e cila rreth liqenit Eir kalon në depresion. Në lindje janë **Malet Australiane**, të cilat paraqesin një sisteme malor që nis në gadishullin Jork në veri dhe përfundojnë në ishullin e Tasmanisë në jug. Në këto male ndodhet maja më e lartë në **Kosusko** me **2.228 m** lartësi mbidetare.

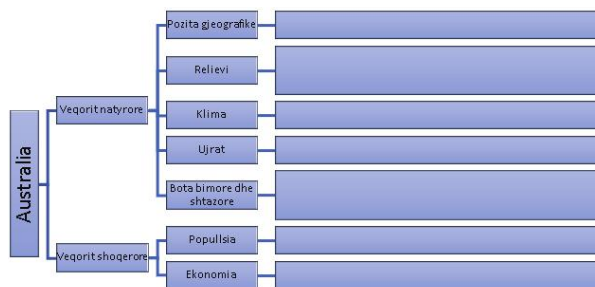
Australia ka klimën më të thatë prej të gjitha kontinenteve. Rreth dy të tretat e territorit të saj marrin më pak se 500 mm reshje në vit. Me klimë të thatë veçohen sidomos pjesa qendrore dhe perëndimore e kontinentit. Shkretëtirat e mëdha shtrihen deri në brigjet e Oqeanit Indian në Australinë Perëndimore.

Harta e Australisë

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Diagram i degëzuar.

Mësimdhënësi pasi shkruan në tabelë temën dhe çështjen kryesore, vizaton hartën e të pyeturit (diagram i degëzuar) për kuptimin. Paraqet disa pyetje/elemente për nxënësit, ku ata i plotësojnë së bashku me fletore pune (hartën). Paraqitja për plotësim të jetë vullnetare.

Përforsimi:
Konsolidimi i të nxënit
Rrjet i diskutimit

Në dërrasë të zezë shkruhet një pyetje me mundësi të përgjigjes: PO ose JO. (A është AUSTRALIA kontinenti me peizazhin më të bukur?)

Çiftet bëjnë ndarjen e fletës në dy pjesë (si më poshtë):

PO JO

Në pjesën "Po" renditen përgjigjet dhe argumente përse duhen të merren masa emergjente. Ndërsa në pjesën "Jo" argumentohet përse nuk duhet të merren masa emergjente.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Veçoritë natyrore të Oqeanisë, Australisë, dhe rajoneve polare

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon tri grupe të mëdha ishujsh: Melanezinë, Mikronezinë dhe Polinezinë.

Analizon mënyrën e formimit të ishujve si dhe ndërlidhje tipat klimatikë me zonat vegetative.

Identifikon grupet kryesore që e popullojnë Oqeaninë, si: papuanët, maorët, melanezianët, mikronezianët, polinezianët, por edhe ardhacakët nga kontinentet e tjera, si: aziatikë, amerikanë, evropianë etj.

Kontributi në rezultatet për kompetencat

kryesore të shkallës: I-1,2,4,5; II-4,7; III-1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 5.1. 5.2

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Oqania - veçoritë e përgjithshme gjeografike

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përshkruan veçoritë fiziologjike të popujve që jetojnë në hapësirën oqeanike.
- Shpjegon me hartë elementet fiziko-gjeografike të Oqeanisë dhe kategorizon grupet e ishujve.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon në hartë tri grupet e ishujve (Mikronezi, Melanezia, Polinezi).
2. Tregon tri karakteristika fiziologjike të popullsisë.
3. Numëron pesë resurset kryesore natyrore.
4. Tregon tre shtetet më të zhvilluar ishullor.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënës

Videoprezantim

Mësimdhënësi përziejdh një video të shkurtër për Oqeaninë dhe prezanton para nxënësve. Pasi kryhet videoprezantimi, mësimdhënësi hap diskutimin në formën e "Stuhisë së mendimeve".

Cili nga viset ju duket më i madhi për nga sipërfaqja?

Cilat janë mendimet dhe njohuritë që keni për viset?

A janë pjesë ekumenike apo anekumenike? Dhe pse?

Kjo pjesë hyrëse bëhet me arsyen që të kuptohet stadi i njohurive të nxënësve për temën e caktuar (Viset Polare).

OQANIA: VEÇORITË GJEORAFIKE

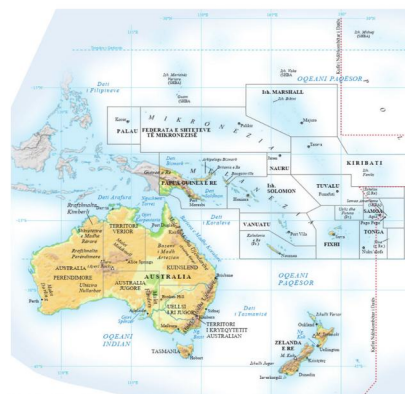
Fjalët kyçe:

Melanezia,
Mikronezia,
Polinezia,
Marianet, Havajet,
Tahiti, Bora-Bora.

Ndërmjet Azisë Juglindore dhe Australisë në perëndim, Amerikës Veriore dhe Jugore në lindje, në mes dhe jug të Oqeanit Paqësor ndodhen rreth 2.5000 ishuj të cilët e përbëjnë Oqeaninë. Ajo ndahet në tri grupe të ishujve, këta janë: Melanezia, Mikronezia dhe Polinezia.

Melanezia përfshin ishujt të cilët ndodhen në veri, verilindje dhe lindje të kontinentit australian. Më i madhi në mesin e tyre është Iriani ose Guineja e Re (i dyti në botë pas Grenlandës), i cili është i ndarë ndërmjet Indonezisë në perëndim dhe Papua Guineja e Re në lindje. Të Melanezisë janë edhe Kaledonia e Re, Fixhi, Vanuatu, ishujt Solomon etj.

Mikronezia ndodhet në veri të ekuatorit dhe Melanezisë dhe përbëhet prej katër grupeve të ishujve, të cilët sipas origjinës janë vullkanikë dhe koralorë. Këta janë: ishujt Karoline, Mareshale, Mariane dhe të Gilbertit. Afër ishujve Mariane ndodhet **hullia (gropa) e Marianeve**, aty ku është thellësia më e madhe në detin botëror (11.034 m).

Harta e Oqeanisë

158

Polinezia përfshin ishujt të cilët ndodhen në pjesën qendrore dhe lindore të Oqeanit Paqësor. Për nga sipërfaqja, Polinezia është më e madhe se Melanezia dhe Mikronezia së bashku. Në këtë grup për nga madhësia dallohen Zelanda e Re dhe ishujt e Havajeve. Në Polinezinë franceze ndodhen ishujt e njohur turistikë **Tahiti** dhe **Bora-Bora**.

Pozita gjeografike në brezin e vapës, ndikimi i rrymave detare dhe hapja ndaj erërave të lagështa kanë përcaktuar veçoritë klimatike të ishujve të Oqeanisë. Shumica e këtyre ishujve kanë **klimë të lagësht tropikale**. Temperaturat janë të larta gjatë tërë vitit, kurse vapën e madhe e zbusin erërat e freskëta nga oqeani. Temperatura mesatare vjetore është rreth 26 °C. Pjesa më e madhe e ishujve është e mbuluar me pyje tropikale të shiut, të cilat me rritjen e lartësisë mbidetare kalojnë në savana. Në këto pyje më së shpeshti rriten palmat e kokosit, druri i kauçikut, bananet dhe mangoja.

Ishull në Polinezinë franceze

Mendohet se popujt më të vjetër të Oqeanisë kanë ardhur nga Azia Juglindore disa mijëra vjet më parë. Në ishujt e Oqeanisë **banorët autoktonë i takojnë grupit të popujve australoidë dhe negroidë**. Përveç banorëve autoktonë, jeton edhe një numër i vogël i popullsisë së ardhur, më tepër indianë, kinezë dhe filipinas. Evropianët e parë zbarkuan në shekullin XVII, duke sjellë me vete, kulturën, gjuhën dhe fenë. Shumica e ishujve (shteteve) kanë shkallë të lartë të shtimit natyror, mirëpo, edhe përkundër këtij fakti, ata vazhdojnë të kenë dendësi të vogël të popullsisë. Përveç dialekteve lokale, gjuhë zyrtare janë edhe anglishtja dhe frëngjishtja. Feja më e përhapur është feja e krishterë.

Pyjet tropikale në Oqeani

159

Fjalët kyçe (shembull)	
Polinezia	Melanezi
Ishuj	Mikronezi
Arqipelag	Oqania
Vulkane	ariu polar

Si reflektim i pjesës së parë, mësimdhënësi shënon fjalët kyçe në tabelë (gjatë rrjedhës së diskutimit) si mendime të “shpejta” që shprehin nxënësit.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
INSERT- (Punë individuale)

Udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓- Informacion i njohur, +- informacion i ri, - informacion që ndryshon nga ai që e di, ?- sqarime për informacion - i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që di	(?) Sqarime për informacionin

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Shkrim i lirë

Tema: OQEANIA- Veçoritë natyrore dhe shoqërore

(Gjatë shkrimit të lirë nxënësit shkruajnë pa u ndalur, me qëllim që të shkruarit e tyre të burojë në mënyrë të tillë që ata të mos kenë frikë nga kritikata dhe korrigjimet. Shkrimet e lira të kësaj natyre e përgatisin nxënësit për veprimtari krijuese të shkruarit.)

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Oqeania, Australia dhe Krahinat Polare, Pozita gjeografike, veçoritë natyrore

Rezultatet e të nxënit të temës:

Dallon tri grupe të mëdha ishujsh: Melanezinë, Mikronezinë dhe Polinezinë.

Analizon mënyrën e formimit të ishujve si dhe ndërlidhë tipat klimatikë me zonat vegjetative.

Identifikon grupet kryesore që e popullojnë Oqeaninë, si: papuanët, maorët, melanezianët, mikronezianët, polinezianët, por edhe ardhaçakët nga kontinentet e tjera, si: aziatikë, amerikanë, evropianë etj. Përshkruan karakteristikat e përbashkëta, si: ngjyrën e errët të lëkurës, flokët e zezë, kaqurrela

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I-1,2,5; II-2,7,8; III-5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 5.1. 5.2

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Oqeania (ushtrime)

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Përshkruan veçoritë fiziologjike të popujve që jetojnë në hapësirën oqeanike.
- Shpjegon me hartë elementet fiziko-gjeografike të Oqeanisë dhe kategorizon grupet e ishujve.

Kriteret e suksesit:

1. Identifikon në hartë tre grupet e ishujve (Mikronezi, Melanezia, Polinezi).
2. Tregon tri karakteristika fiziologjike të popullsisë.
3. Numëron pesë resurset kryesore natyrore.
4. Tregon tre shtetet më të zhvilluar ishullor.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Video prezantim ose Power Point Presentation

Mësimdhënësi para nxënësve paraqet një video në të cilën përfshin njësine që do të zhvillohet Oqeania. Reflektim nga Video: Realizohet duke diskutuar së bashku në klasë dhe kërkohet nga një nxënës të shënon në tabelë disa fjalë që shërbejnë si fjalë kyçe.

OQEANIA: VEÇORITË GJEORAFIKE

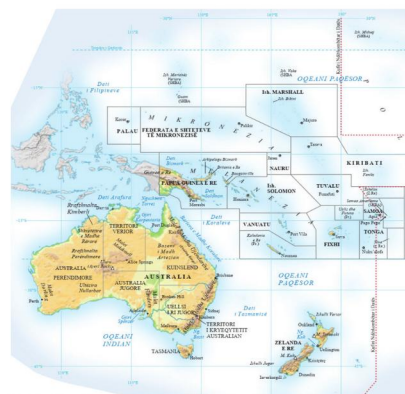
Fjalët kyçe:

Melanezia,
Mikronezia,
Polinezia,
Marianet, Havajet,
Tahiti, Bora-Bora.

Ndërmjet Azisë Juglindore dhe Australisë në perëndim, Amerikës Veriore dhe Jugore në lindje, në mes dhe jug të Oqeanit Paqësor ndodhen rreth 2.5000 ishuj të cilët e përbëjnë Oqeaninë. Ajo ndahet në tri grupe të ishujve, këta janë: Melanezia, Mikronezia dhe Polinezia.

Melanezia përfshin ishujt të cilët ndodhen në veri, verilindje dhe lindje të kontinentit australian. Më i madhi në mesin e tyre është Iriani ose Guineja e Re (i dyti në botë pas Grenlandës), i cili është i ndarë ndërmjet Indonezisë në perëndim dhe Papua Guineja e Re në lindje. Të Melanezisë janë edhe Kaledonia e Re, Fixhi, Vanuatu, ishujt Solomon etj.

Mikronezia ndodhet në veri të ekuatorit dhe Melanezisë dhe përbëhet prej katër grupeve të ishujve, të cilët sipas origjinës janë vullkanikë dhe koralorë. Këta janë: ishujt Karoline, Mareshale, Mariane dhe të Gilbertit. Afër ishujve Mariane ndodhet **hullia (gropa) e Marianeve**, aty ku është thellësia më e madhe në detin botëror (11.034 m).

Harta e Oqeanisë

158

Polinezia përfshin ishujt të cilët ndodhen në pjesën qendrore dhe lindore të Oqeanit Paqësor. Për nga sipërfaqja, Polinezia është më e madhe se Melanezia dhe Mikronezia së bashku. Në këtë grup për nga madhësia dallohen Zelanda e Re dhe ishujt e Havajeve. Në Polinezinë franceze ndodhen ishujt e njohur turistikë **Tahiti** dhe **Bora-Bora**.

Pozita gjeografike në brezin e vapës, ndikimi i rrymave detare dhe hapja ndaj erërave të lagështa kanë përcaktuar veçoritë klimatike të ishujve të Oqeanisë. Shumica e këtyre ishujve kanë **klimë të lagësht tropikale**. Temperaturat janë të larta gjatë tërë vitit, kurse vapën e madhe e zbusin erërat e freskëta nga oqeani. Temperatura mesatare vjetore është rreth 26 °C. Pjesa më e madhe e ishujve është e mbuluar me pyje tropikale të shiut, të cilat me rritjen e lartësisë mbidetare kalojnë në savana. Në këto pyje më së shpeshti rriten palmat e kokosit, druri i kauçukut, bananet dhe mangoja.

Ishull në Polinezinë franceze

Mendohet se popujt më të vjetër të Oqeanisë kanë ardhur nga Azia Juglindore disa mijëra vjet më parë. Në ishujt e Oqeanisë **banorët autoktonë i takojnë grupit të popujve australoidë dhe negroidë**. Përveç banorëve autoktonë, jeton edhe një numër i vogël i popullsisë së ardhur, më tepër indianë, kinezë dhe filipinas. Evropianët e parë zbarkuan në shekullin XVII, duke sjellë me vete, kulturën, gjuhën dhe fenë. Shumica e ishujve (shteteve) kanë shkallë të lartë të shtimit natyror, mirëpo, edhe përkundër këtij fakti, ata vazhdojnë të kenë dendësi të vogël të popullsisë. Përveç dialekteve lokale, gjuhë zyrtare janë edhe anglishtja dhe frëngjishtja. Feja më e përhapur është feja e krishterë.

Pyjet tropikale në Oqeani

159

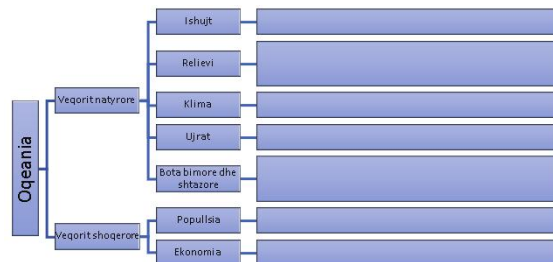
Fjalët kyçe: Melanezia, Mikronezia, Polinezia, Marianet, Havajet, Tahiti, Bora-Bora.

Diskutim nga ajo çka u prezantua 2.

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Diagram i degëzuar.

Mësimdhënësi pasi shkruan në tabelë temën dhe çështjen kryesore, furnizon nxënësit me informacione ekstra duke ofruar enciklopedi/revista apo edhe prezantim në projektor. Mbi bazën e kërkesave që ofron **DIAGRAMI**, shtohen/plotësohen me info të reja duke e përfurcuar informacionin për hapësirën gjeografike.

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënit

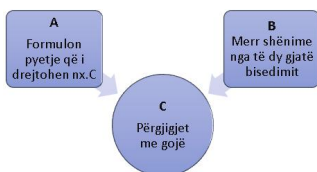
Të nxënit (përmbledhja e mësimet) bëhet duke performuar në role

Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit në grupe en formuara me nga 3 pjesëtar/nxënës, prezantimin ta bëjnë në role. Pyetjet (maksimumi 5 pyetje) mund të formohen vetë ose të merren nga diagrami.

A-Intervistuesi; B-Shënuesi; C-Personi që intervistohet

Intervistuesi formon 4 pyetje (përdor edhe fletoren e punës) të cilat ia drejton personit që do të intervistohet (nxënësit C). Derisa këta të dy kryenin aktin e tyre, nxënësi B nxjerr shënime në një fletë dhe i dorëzon tek asistenti si detyrë e grupit në bashkëpunim.

Pyetjet të formohen mbi bazën e kriterëve.

Vlerësimi i nxënëseve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

Mësimi 66

<

Shenjat korrigjuese: ✓- e saktë, x- e pasaktë, -- e paplotësuar Mësimdhënësi: _____

Tabela e testit për vlerësim numerik të pyetjeve sipas niveleve
Klasa VIII

Fusha/Tema mësimore		Njohja	Të kuptuarit	Zbatimi	Mendimi kritik	Shuma 100%
		20%	30%	10%	40%	
Kontinenti i Azisë	60%	2 (16p)	1 (9p)	1 (10p)	Analizë- 1 (11p) Analizë- 1 (11p)	3 (57p)
Kontinenti i Afrikës	40%		2 (18 p)		Sintezë- 1 (12p) Vlerësim- 1 (13p)	4 (43p)
Totali i pikëve	100%	16 pikë	27 pikë	10 pikë	47 pikë	100 pikë

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Oqeania, Australia, Arktiku dhe Antarktiku dhe rajonet polare, veçoritë shoqërore-ekonomike

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Identifikon popujt që banojnë ishujt e Arktikut dhe veçoritë e tyre demografike dhe ekonomike

Nxjerr konkludime për mungesën e vendbanimeve të përhershme në Antarktidë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I-1,5; II-1,2,8; III-1, 5.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2. 2.1.2.2; 5.1. 5.2

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Viset Polare - Arktiku dhe Antarktiku

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Identifikon popujt që banojnë ishujt e Arktikut dhe veçoritë e tyre demografike dhe ekonomike.
- Nxjerr konkludime për mungesën e vendbanimeve të përhershme në Antarktidë.

Kriteret e suksesit:

- Identifikon në hartë dy viset polare.
- Tregon tri karakteristika fiziologjike të popullsisë në Arktik.
- Numëron pesë resurset kryesore natyrore.
- Liston nga pesë karakteristika të përbashkëta dhe të veçanta.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Videoprezantim.

Mësimdhënësi përzgjedh një video të shkurtër për Viset Polare dhe prezanton para nxënësve. Pasi kryhet videoprezantimi, mësimdhënësi hap diskutimin në formën e "Stuhisë së mendimeve".

Cili nga viset ju duket më i madhi për nga sipërfaqja?

Cilat janë mendimet dhe njohuritë që keni për viset?

A janë pjesë ekumenike apo anekumenike? Pse?

Kjo pjesë hyrëse bëhet me arsyen që të kuptohet stadi i njohurive të nxënësve për temën e caktuar (Viset Polare). Si reflektim i pjesës së parë, mësimdhënësi shënon fjalët kyçe në tabelë (gjatë rrjedhës së diskutimit) si mendime të "shpejta" që shprehin nxënësit.

VISET POLARE

Fjalët kyçe:

Eskimezët, akulli, klima polare, stacionet shkencore.

ARKTIKU

Arktiku është hapësirë polare që shtrihet rreth Polt të Veriut. Pjesën më të madhe të Arktikut e përbën Oqeani i Ngirë i Veriut me detet skajore, ndërkohë vetëm rreth 30 % është masë tokësore. Pjesa tokësore përfshin viset polare të Evropës, Azisë dhe Amerikës Veriore si dhe ishujt e Tokës së Re, të Franc Jozefit, të Shpicbergut, Grenlandës etj.

Oqeani i Ngirë i Veriut është më i vogli dhe më i cekëti prej oqeanëve. Për shkak të temperaturave shumë të ulëta, është pothuajse i ngirë gjatë tërë vitit. Akulli detar zë një sipërfaqe prej 14 milionë km² me 3 m trashësi mesatare.

Harta e Arktikut

Në Arktik dominon klima arktike që është **klime e tundrës dhe e ftohtët të përhershëm**. Bien vetëm reshje në formë të borës. Temperaturat mesatare të ajrit janë negative, kurse gjatë verës ato sillen rreth 0 °C.

Temperatura mesatare e ujit të Oqeanit të Ngirë të Veriut në sipërfaqe është nën 0 °C. Gjatë verës rreth gjysmë e oqeanit vazhdon të jetë e mbuluar nga akulli, kurse në dimrin e gjatë madje dy të tretat janë të mbuluara nga akulli. Nëpër oqean ka copa të mëdha të akullit dhe ajsberge të cilët shpëputen nga akujt kontinentalë.

Në peizazhin e Arktikut dominon vegjetacioni i **tundrave**. Në Arktik jetojnë shtazë të cilat u janë përshtatur kushteve të ftohtët ekstrem dhe sasisë së vogël të ushqimit. Në tokë jetojnë ariu polar, dreni, dhelpra polare, lepur polar, ujku polar etj., kurse në ujërat e Arktikut gjitarët e mëdhenj sikurse balenat, fokat etj. Për shkak të gjuetisë së tepruar, nga të gjitha llojet shtazore janë të rrezikuara sidomos balenat, arinjët polare etj.

Arktiku, për shkak të klimës së ftohtë, është **shumë pak i banuar**. Në pjesën evropiane të Arktikut jetojnë laponët, në pjesën ruse jakutët, tunguzët

162

Fjalët kyçe (shembull)	
Pole	Stacioni shkencor
akullnajat	Pinguinët
arktiku	Gjuetia e fokave
anlarktiku	ariu polar

dhe grupe të tjera etnike. Në veriun amerikan dhe në Grenlandë jetojnë eskimezët e fisit **inuït**. Popullsia e Arktikut merret me mbarëshkrimin e drerëve, gjuetinë e fokave dhe balenave dhe kohët e fundit edhe me xehetari.

Arktiku është i pasur me naftë dhe gaz natyror, ndërkohë që edhe vendqetjet të hekurit, thëngjillit, arit dhe argjendit. Ujërat e Arktikut janë të pasura me ujëra minerale, plankton dhe peshq, prandaj peshkimi është veprimtari e rëndësishme ekonomike.

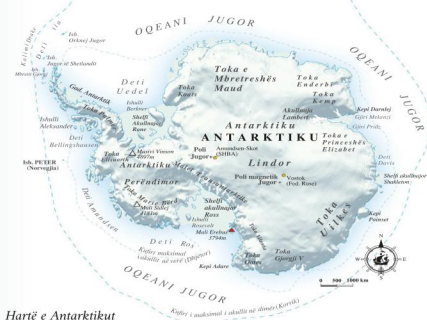
Dua të di më shumë!

Shumica prej nesh kanë dëgjuar ose lexuar tregimin për fundosjen e anijes **Titanik**. Anija, e cila atëherë besohej se nuk mund të fundoset, pas goditjes në një ajsberg, u dëmtua rëndë dhe u fundos. Kjo ndodhi në afërsi të brigjeve juglindore të Njufaundlendit.

ANTARKTIKU

Antarktiku është hapësirë që shtrihet rreth polt jugor. Emërtimi e ka prejardhjen nga dy fjalë greke: *anti - kundër* dhe *arkos - ariu*, që në përkthim do të: *në anën e kundërt të Arktikut, mbi të cilin ndodhet gjësi e Ariut të Vogël*. Laget nga skajet jugore të Oqeanit Paqësor, Atlantik dhe Indian. Është më afër Amerikës Jugore (rreth 1.100 km), ndërsa nga ajo e ndan ngushtica e Drejkut, kurse me kontinentet e tjera është larg me mijëra kilometra. Për shkak të largësisë dhe të ftohtit të madh, Antarktiku është zbuluar shumë vonë.

Antarktiku ka sipërfaqe prej 13.1 milionë km², kurse me ishujt fqinjë kjo sipërfaqe arrin në mbi 14 milionë km². Është më i lartë se kontinentet e tjera, me lartësi mesatare mbidetare prej 2.200 m. Pjesa lindore është e një pllaje, kurse në perëndim ndodhen vargmalet të cilat janë vazhdim i Andeve të Amerikës Jugore dhe aty-këtu dalin mbi mbulesën e akullit. Aty ndodhet edhe maja më e

163

Ndërtimi i njohurive:
Përpunimi i përmbajtjes
Diagrami i Venit - Punë në dyshe.

Mësimdhënësi drejton nxënësit që të lexojnë tekstin (pjesën) individualisht (India dhe Pakistani). Pasi që lexohet, nxënësit diskutojnë 5' duke e shpjeguar njëri-tjetrit. Mësimdhënësi pajis nxënësit (dyshet) me nga një fletë A4, në të cilën nxënësit duhet të krijojnë një diagram ku krahasohen dy shtetet përkatëse (India dhe Pakistani) dhe të gjinden të përbashkëtat. Pasi që kryhet punimi, dorëzohet te mësimdhënësi i cili e mban si dëshmi të punës së tyre.

Përforcimi:
Konsolidimi i të nxënës
Nxënësit vlerësojnë vendet sipas të dhënave të fituara gjatë mësimt.

Vlerësimi bëhet me votim për elementët e përmendur dhe çdo votë e tyre duhet të arsyetohet se pse vlerësojnë njërin nga tjetra më shumë. Votimi individual.

Arktiku	Relievi-	Klima-temp max	Pasuritë-	Popullsia-
Antarktiku	Relievi-	Klima-temp max	Pasuritë-	Popullsia-

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

{
}

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Gjeografi

Shkalla e kurrikulës: 4 **Klasa:** VIII

Tema: Procese dhe tipare globale shoqërore-ekonomike dhe mjedisore

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Dallon tiparet dhe prirjet e sotme të popullsisë në botë një pjesë e të cilave shfaqet nëpërmjet migrimeve lokale, rajonale dhe globale. Përshkruan tiparet e zhvillimit ekonomik në rrethanat e reja global-izuese.

Identifikon përpjekjet bashkëkohore për ruajtjen e baraspeshës në kushtet e rritjes së konsumit dhe popullsisë në botë, duke respektuar normat mjedisore.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: II-1 III-1, 5. IV-1; VI-1

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5. 5.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Procese dhe tipare globale shoqërore-ekonomike dhe mjedisore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon rolin e globalizimit në marrëdhëniet socio-ekonomike të shteteve dhe unioneve.
- Vlerëson produktet vendore dhe tregon tri specifika që janë të vlefshme dhe zëvendësojnë produktet e huaja.

Kriteret e suksesit:

1. Definon kuptimin për globalizimin.
2. Trego tri qëllimet kryesore të globalizimit.
3. Numëron të paktën pesë shkaqe të degradimit mjedisor.
4. Numëron pesë produkte vendore kualitative.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Harta e botës, teksti 8, atlas, globi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Histori.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

Parashikimi:
Përgatitja për të nxënës
Videoprezantim.

Mësimdhënësi përzgjedh një video të shkurtër për Viset Polare dhe prezanton para nxënësve. Pasi kryhet video-prezantimi, mësimdhënësi hap diskutimin në formën e "Stuhisë së mendimeve".

Cili nga vendet e huaja ka ndikim më shumë në ekonominë e Kosovës?

Cilat janë mendimet dhe njohuritë që keni për GLOBALIZIMIN?

A konsumoni coca-cola? Nga cili vend vjen dhe nga është origjina?

A mendoni që globalizimi ka anë negative?

Kjo pjesë hyrëse bëhet me arsyen që të kuptohet stadi i njohurive të nxënësve për Temën e caktuar (Viset Polare).

PROCESE DHE TIPARE GLOBALE, SHOQËRORE-EKONOMIKE DHE MJEDISORE

Fjalët kyçe:

globalizimi,
kapitali,
teknologjia e
informacionit,
interneti,
kompanitë,
mjedisi.

Koha në të cilën po jetojmë njihet për ritmin e shpejtë të progresit teknologjik dhe të të arriturave shkencore, në radhë të parë në fushën e trafikut dhe të telekomunikacionit, duke bërë të mundur lidhjen më të madhe të botës. Ky proces njihet si globalizim. Nocioni *globalizim* rrjedh nga gjuha angleze the *globe* - *globe*, *topi*, ndërkaq fjala *global* do të thotë *gjithëpërfshirës*. Globalizimi më shpesh definohet si proces i lidhjes (ekonomike, politike, teknologjike dhe kulturore) dhe i forcimit të ndërvlerësive së botës bashkëkohore, që vjen në shprehje të plotë sidomos në këtë gjysmëshekulin e fundit.

Qëllimi i përgjithshëm i globalizimit është që ta bëjë të mundur qarkullimin e lirë të mallrave, shërbimeve, kapitalit, njerëzve, ideve dhe informacioneve, përkatësisht lidhjen ekonomike dhe politike ndërmjet vendeve të ndryshme të botës.

Shpërfaqja më e madhe e procesit të globalizimit sjell deri të përdorimi gjithnjë e më i madh i shprehjes *Fshati Global*, me cka theksohet lidhja dhe ndërvlerësia gjithnjë e më e madhe e botës.

Bartësit kryesorë të globalizimit janë kompanitë multinationale - ndërmarrjet e mëdha ndërkombëtare, që kanë selitë e tyre në shtetet më të fuqishme të botës, kurse prodhimtarinë dhe shitjen e organizojnë në mbarë botën, më tepër në vendet më pak të zhvilluara me fuqi të lirë punëtore.

Problemi më i madh që sjell globalizimi janë dallimet gjithnjë e më të mëdha në zhvillimin ekonomik ndërmjet shteteve të botës.

Proceset bashkëkohore të globalizimit të ekonomisë botërore do të duhet të sigurojnë kushte të barabarta si për vendet e zhvilluara ashtu edhe për ato në zhvillim. Në këtë mënyrë do të rritet mirëqenia jetësore dhe do të zvogëlohet varfëria.

Rritja e shpejtë e popullsisë botërore, industrializimi dhe urbanizimi i hovshëm, zhvillimi i komunikacionit dhe eksploatimi gjithnjë e më i madh i lëndëve minerale shkaktojnë degradimin e mjedisit jetësor. Po harxhohen pasuritë xeherore, po priten pamëshirshëm pyjet, po ndoten ujërat, ajri dhe tokat, po shkatërrohen dhe rrezikohen nga zhdukja llojet e shtazëve. Të gjitha këto procese kanë marrë përmasa globale. Prandaj mbrojtja e mjedisit jetësor dhe përparimi i tij duhet të bëhen prioritet kryesor i njerëzimit bashkëkohor.

Shfletuesi i internetit "Google"

Zinxhiri i ushqimeve fastfood "McDonalds"

Fjalët kyçe (shembull)	
"Duaje tënden"	Mjedisi
"Tshat global"	Teknologjia
Unione	Urbanizimi
Komunikacioni	Medie

Pyetje dhe detyra

1. Shpjego kuptimin e globalizimit.
2. Identifiko qëllimet e përgjithshme të globalizimit.
3. Cilat probleme sjell globalizimi?
4. Përmend shkaqet e degradimit të mjedisit jetësor.

166

Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes INSERT- (Punë individuale)

Udhëzohen nxënësit të lexojnë njësinë e re duke i përdorur shenjat e INSERTIT (✓ - Informacion i njohur, + - informacion i ri, - informacion që ndryshon nga ai që e di, ? - sqarime për informacion - i paqartë). Pastaj diskutojnë me radhë se cilat informata ishin të njohura, cilat të reja dhe sqarohen pyetje nga mësimdhënësi të shënuara nga nxënësit.

✓	+	-	?
(✓) Informacion i njohur	(±) Informacion i ri	(-) Informacion që ndryshon nga ai që e di	(?) Sqarime për informacionin

Pyetje:

1. Shpjego kuptimin *globalizim*.
2. Identifiko qëllimet e përgjithshme të globalizimit.
3. Cilat problem sjell me vete globalizimi?
4. Përmend shkaqet e degradimit të mjedisit jetësor.

Përforcimi: Konsolidimi i të nxënit

Nxënësit vlerësojnë vendet sipas të dhënave të fituara gjatë mësimin.

Mësimdhënësi së bashku me nxënësit në hapësirën e oborrit të shkollës, mbledhin paketime të mbetura (pastrojnë shkollën) dhe klasifikojnë ato në dy grupe, vendore dhe të huaja.

Kur të grumbullosh një numër të mjaftueshëm të tyre, organizo kuizin në klasë me temën: Sa i njohim prodhimet vendore dhe ato të huaja? Dhe sa i konsumojmë ato?

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për pjesëmarrjen aktive në diskutim, saktësinë e përgjigjeve dhe detyrave si dhe bashkëpunimin dhe interpretimin e rezultateve.

Detyrë:

Plotëso fletore pune.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore: